

Pécsi Tudományegyetem
„Oktatás és Társadalom”
Neveléstudományi Doktori Iskola

Gyovai Ágnes

A MAGYAR ÁLTALÁNOS TANTERVŰ ALSÓ TAGOZATOS
ÉNEKKÖNYVEK TUDÁSKÁNONJÁNAK KOMPARATÍV ELEMZÉSE
(1943 - 2013)

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető

Prof. Dr. F. Dárdai Ágnes
PhD, habil
egyetemi tanár

Pécs
2023

Tartalom

I. Bevezetés	5
1.1. A kutatási téma megjelölése	5
1.2. A témaválasztás indoklása	7
1.3. A kutatás értelmezési kerete	9
1.3.1. A vizsgálat idődimenziója: hosszmetzeti (1943-2013) és keresztmetzeti vizsgálat (2013)	9
1.3.2. A vizsgálat térbeli dimenziója: iskolatípus, iskolafok, tantervek	9
1.3.3. A vizsgálat tematikus dimenziója: Az énekkönyvek tudáskanonja	10
II. Kutatásmódszertani apparátus	11
2.1. A kutatás célkitűzései és a kutatói kérdések	11
2.2. A kutatás hipotézisei	14
2.3. A kutatás módszerei	16
2.3.1. A szakirodalom feltárása	16
2.3.2. Tartalomelemzés	26
2.3.3. Tankönyvhasználat-vizsgálat (empirikus kutatás: kérdőíves felmérés, személyes interjú)	28
2.3.4. Forráslelőhelyek	29
III. A tankönyvelemzések kutatásmódszertani koncepciója	31
3.1. Tantervek, vizsgálatba bevont énekkönyvek, a vizsgálat szempontjai	31
3.2. A vizsgálatba bevont énekkönyvek kategória szerinti mérése	34
3.3. Munkatáblázatok megalkotása	35
3.4. Kvantitatív – kvalitatív adatfeldolgozás	37
3.5. Az eredmények összesítése, következtetések levonása	38
IV. Az énekkönyvek tudáskanonjának hosszmetzeti (1943-2013) és keresztmetzeti (2013) vizsgálata – <i>Adalékok a tankönyvelemző vizsgálatok elé</i>	39
4.1. <i>Az általános tantervű alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjának történeti változása (1943-2013) 1. rész</i>	50
4.1.1. Az elemzés alá vont első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának alapkonceptiója, a zenei tartalom felépítése (1943-2013)	50
4.1.2. Az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták változásvizsgálata (1943-2013)	62

4.1.3. Az alsó tagozatos énekkönyvek zenehallgatási anyagát képező zeneművek változásvizsgálata (1964-2013)	75
4.1.4. A dalok szövegtárgykörének változásvizsgálata, az illusztrációk funkcionalitása (1960-2013)	99
4.1.5. Az énekkönyvek tudáskanonját alkotó zeneművek értékközvetítő szerepe (1943-2013)	121
<i>4.2. Az általános tantervű alsó tagozatos első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának pedagógiai-didaktikai szempontú komparatív elemzése (2013) 2. rész</i>	133
<i>4.2.1. Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek tartalmi összehasonlító elemzése</i>	133
4.2.1.1. A 2012-es Nemzeti Alaptanterv és Kerettantervben meghatározott kulcskompetenciák zenei összefüggései, a magyar népi gyermekjátékdalok, mondókák jelentősége az énekkönyvek tudáskanonjában	133
4.2.1.2. Az énekkönyvek tudáskanonját alkotó dalfajták és zenehallgatás komparatív vizsgálata (2013)	137
4.2.1.3. Az énekkönyvek tudáskanonjának képesség- és készségfejlesztő feladatai (2013)	147
<i>4.2.2. Az Apáczai Kiadó, a Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású énekkönyveinek tankönyvhasználat-vizsgálata pedagógusok, tanulók, szülők körében, kérdőíves felmérés keretében</i>	160
4.2.2.1. Kérdőíves felmérés pedagógusok körében a NAT 2012 első osztályos énekkönyvek tankönyvhasználatához	160
4.2.2.2. Kérdőíves felmérés tanulók körében a NAT 2012 első osztályos énekkönyvek tankönyvhasználatához	190
4.2.2.3. Kérdőíves felmérés szülők körében a NAT 2012 első osztályos énekkönyvek tankönyvhasználatához	215
4.2.2.4. Az Apáczai Kiadó, a Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású énekkönyvei - A tankönyvhasználat-vizsgálat eredményeinek összegzése	223

V. Konklúzió	228
5.1. A hosszmetzeti és a keresztmetzeti vizsgálat eredményeinek szintetizálása	228
5.1.1. A tudáskanon fogalmának definiálása	228
5.1.2. Az énekkönyvek zenei tudásképe	229
5.2. A kutatás továbbfejlesztésének lehetőségei	238
VI. Szakirodalmi források	244
6.1. Szakirodalmi források	244
6.2. Az elemzett énekkönyvek listája	253
6.3. Forrásművek jegyzéke	255
6.4. Tanterv, Utasítás, Útmutató	257
6.5. Zenehallgathoz kapcsolódó források (hanglemez, CD)	259
VII. Függelék	260
7.1. Munkatáblázatok jegyzéke	260
7.2. Ábrák jegyzéke	264
VIII. Mellékletek	267
8.1. Az elemzett énekkönyvek énekes szemelvényei (1943-2013)	267
8.2. Az elemzett énekkönyvek illusztrációi (1960-2013)	307
8.2.1. Az elemzett énekkönyvek szövegtárgykörét alkotó dalok (1960-2013)	331
8.3. Az elemzett énekkönyvek képesség- és készségfejlesztő feladatai (2013)	340
8.4. Az elemzett énekkönyvek zenehallgatási anyaga (1964-2013)	344
8.5. Kérdőívek (2016-2017)	379
8.5.1. Kérdőíves felmérés pedagógusoknak	379
8.5.2. Kérdőíves felmérés tanulóknak	385
8.5.3. Kérdőíves felmérés szülőknek	388
8.5.4. Szülői nyilatkozat	390
8.6. Személyes interjúk (2016-2017)	391
8.6.1. A kérdőíves vizsgálat bevezető kérdései	391
8.6.2. A hangfelvételek írott változata	392

I. Bevezetés

1.1. A kutatási téma megjelölése

Az iskola a „rögzített és alapjában mindig kanonikus tudás folytonos és ismételt átadásának mestersége”(Gyáni, 2015. 65. o.). A jelenkori iskolakánonban azonban új szemlélet bontakozik ki. A jelen iskolájának oktatási feladata már nem pusztán a régebbi szellemi örökséget hordozó kanonikus tudás, a mértékadó tudáskészlet átadása, hanem az életben hasznosítható gyakorlati tudásra való felkészítés (Gyáni, 2015).

A változó világ, a technikai haladás folyamatosan megújuló tudást igényel, melynek következtében az iskolai tananyagból a régebbi ismeretek idővel a látókörön kívülre kerülnek. Az oktatásemélet és a gyakorlati tudás viszonylatában fontos a tudástartalmak folyamatos figyelemmel kísérése. A tudás tartalmi megújítása bizonyos képességek kiemelését, fejlesztését vonja maga után. A tudástartalom és az azon belül történő képességfejlesztés, egységes szemlélete új tudás-koncepciót körvonalaz. Ez magában rejti azt is, hogy a képességek terén is folyamatos fejlődés áll fenn, melyeket a társadalmi változások mozgatnak, és így jelentőségük is a szerint válik hangsúlyossá. Ez napjainkban az információs és kommunikációs technikák előtérbe kerülésével az ehhez kapcsolódó képességek kiemelt fejlesztését jelenti.(Csapó, 2002.). Az iskola feladata ezeknek a változásoknak a követése és az alkotó módon alkalmazott tudás kialakítása. Ennek feltétele a tudás dekontextualizálása, amely utat nyit a megszerzett tudáselemek új helyzetekben való széles körű alkalmazásának (Csapó, 2001).

Kutatási témám kiválasztásában a legfőbb motivációt F. Dárdai Ágnes *A tankönyvkutatás alapjai* (Dárdai, 2002) című tudományos munkája képezte. F. Dárdai Ágnes a tankönyvek összehasonlító vizsgálatának vonatkozásában a *tudáskánon* fogalmát alkotja meg, mely fogalom dolgozatom kulcsfogalmaként jelöli ki az idődimenzió vertikális és horizontális síkjain a magyar általános tantervű alsó tagozatos énekkönyvek elemző vizsgálatának kutatási irányait.

Jelen értekezés a tankönyvkutatás keretein belül a történeti kutatásban 1943-tól 2013-ig veszi górcső alá a magyar általános tantervű alsó tagozatos énekkönyvek tudáskánonjának változását, a keresztmetszeti vizsgálatban az alsó tagozatos első osztályos énekkönyvek komparatív elemzését az Apáczai Kiadó, a Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó gondozásában megjelentetett 2013-as kiadású énekkönyvekre terjeszti ki.

Molnár – Kovács Zsófia a magyar pedagógiai lexikonok „tankönyv –képét” a tankönyvi szócikkek tematikus vizsgálatának fényszögéből veszi górcső alá (Molnár - Kovács, 2012). Jelen kutatás e kiindulópont analógiájára a Pedagógiai Lexikon és a Magyar Nagylexikon értelmezését veszi alapul a tudás-kánon és a tankönyv fogalmának meghatározására.

A tudás a Pedagógiai Lexikon szűkebb értelmezése szerint az ismeretek megértését, elsajátítását, készség szintre fejlesztését, a jártasság és produktív gondolkodás adekvát szintjét foglalja magában. A tudás tágabb értelmezési keretek között a műveltség valamely területén szerzett sokirányú tájékozottságot, problémamegoldó- és információszerzési képességet, intellektuális fejlettséget jelent, még tágabb értelemben olyan tudásvágyat, széles körű érdeklődést, amely az emberi haladást szolgálva a teljesség megismerésére törekszik (Nagy, 1979. 364. o.).

A kánon konceptualizálását a Magyar Nagylexikon (2000. 512. o.) alapján körvonalazzuk: e szerint a kánon irányadó mérték, kötelező minta, szabály, illetve ezek gyűjteménye (Magyar Nagylexikon, 2000. 512. o.).

A tankönyv fogalma a Pedagógiai Lexikon szerint a következőképpen definiálható: a tankönyv olyan taneszköz, amelyben érvényre jutnak a tanterv által meghatározott oktatási-nevelési célok, amely tartalmazza az adott tantárgy anyagának tudományos, a tanulók számára eredményesen felhasználható feldolgozását, kifejtését, rendszerezését, megfelel az általános és az adott tantárgy sajátos didaktikai követelményeinek, a tanulók sokoldalú fejlesztését szolgálja, gondolkodásra készítet, előmozdítja a gyakorlati alkalmazást és az önellenőrzést (Nagy. 1979. 260. o.) .

A tudás egyik legfontosabb forrása a tankönyv, mely a tudás minőségében az oktatás eredményességében meghatározó szerepet tölt be. A tankönyvi tartalomba beépített modern oktatási technológiák korszerű, minőségi tudás megszerzését feltételezik (Ábrahám, 2001). A tankönyvi tartalomban megvalósuló tudás, azonban függ a tantervben megfogalmazott követelményektől, így a tankönyvek minőségét, színvonalát jelentősen befolyásolják a tantervek (L. Dala, 1986). A pedagógiai gyakorlat és a tantervek korrelációjában az ismeretközpontúság helyébe a fejlesztés- és nevelésközpontú pedagógia lép, melynek eredményeképp az alaptanterv-koncepció a mindenki számára kötelezően elsajátítandó tudás kijelölése mellett, utat nyit az aktív tevékenységekben kibontakozó képességfejlesztésre és nevelésre (Szebenyi, 2001).

A tananyagszervezés a kollektív tudástól az egyéni tudás megszerzéséig tartó folyamat. E folyamat első szakaszában a tudományokban felhalmozott kollektív tudásanyagot vázlattá,

tantervvé, a vázlat kidolgozásával tankönyvvé szervezik, melynek eredményeképp a kollektív tudás a tanulók tudatában a tankönyv, az oktatás és az önálló tanulás révén válik egyéni tudássá (Karlovit, 1986. 14. o.).

A tankönyv egész társadalmat érintő ügy, olyan közoktatási dokumentum, amely megjeleníti a tanterv művelődési anyagát, meghatározza az oktatás-nevelés céljait, követelményeit, a kész tudás megszerzésében eszközként irányítja a tanulás folyamatát az iskolai és otthoni tanulásban, közvetlenül hat a tanulóra és személyiségének fejlődésére (Lappint, 1986. 93.126.o.).

1.2. A témaválasztás indoklása

A gondolkodáskutatásban új trend jelenik meg, az előzetes tudásra épülő komplex problémamegoldás. Ennek feltétele a megszerzett ismeretek, a tudás újszerű környezetben, különböző élethelyzetekben való alkalmazásának képessége, mely az információ korában egyre jobban felértékelődik (Molnár, 2006). A külvilág jelenségeiről alkotott reprezentációk metszéspontokon keresztül alakítanak ki magasabb rendű gondolkodási rendszert, ezért fontos a tanuló számára a többféle kontextusban elsajátított ismeretszerzés. A megismerés folyamatában a fogalmi tudás mind az oktatásméletben, mind a tanítási gyakorlatban egyre nagyobb szerepet tölt be. A fogalmi struktúra kialakítása a tudás elsajátításának részét képezi, ezért fontos, hogy az iskola jól hasznosítható ismereteket nyújtson a tanulóknak. A tantervek, tankönyvek, tanítási módszerek folyamatos fejlesztése nagymértékben hozzájárul mindezek kialakításához (Korom, 2001). Mindezek függvényében a tanári tudás is az oktatás új modellje szerint formálódik, amelyben a tárgyi tudáson kívül széles körű rálátás szükséges a kompetenciák, műveltség, a különböző taneszközök tekintetében (Csapó és Kárpáti 2002).

A szakirodalom monitorozása során megerősítést nyert bennem témaválasztásom fontossága. Zenetanárként a mindennapi iskolai gyakorlatban szerzett tapasztalataim alapján úgy gondolom, hogy az énekkönyvek a tanulás-tanítás folyamatában meghatározó jelentőségűek. A zenei nevelés területén a modernitás jegyében folytonosan megújuló tudástartalmak, a korszerű technikai eszközök bevonása a zenetanulás-tanítás gyakorlatába, a 2012-es Nemzeti Alaptanterv kapcsán megjelenő zenei képesség- és készségfejlesztés kitérőjét eredményező újító változások, úgy vélem jelenkorunkban témaválasztásomat több szempontból is alátámasztják.

Kutatásom jelentőségét abban látom, hogy az énekkönyvek tudáskanonjának változásvizsgálatával (1943-2013), komparatív elemzésével (2013) pontos képet kaphatunk az oktatás zenei praxisában végbement fejlődésről. Jelen kutatás e változások szemléleti és értékrendi különbségeinek feltárásával azokra a történeti csomópontokra fókuszál, amelyek újabb tudástartalmakat hívtak elő, és a zenei nevelés újszerű lehetőségeit teremtették meg.

Végh Balázs Béla a kánonalkotási folyamatokat vizsgálva Szegedy Maszák Mihály nyomán megállapítja, hogy minden kánon értékrendszert alkot, a kánon a hagyomány terméke, mely determinálja a közösségek identitását. A kánonok és kulturális intézmények vonatkozásában a kánon hatalmi eszköz, így ebben az összefüggésben kánont érvényre juttató intézmény az iskola is. A kánon és történelem viszonylatában valamely kánonhoz tartozó mű egy történeti folyamat eredménye, ekképpen a kánon, mint időhöz, helyhez, alkalomhoz rendelt történetmondás jelenik meg (Végh, 2005).

Irodalmi vonatkozásban Manxhuka Afrodita úgy véli, hogy a tankönyvek által közvetített irodalmi kánon meghatározó jelentőségű a felnövekvő generációk irodalmi ízlésének kialakításában. Meghatározó funkciót tölt be a tanulók olvasóvá nevelése szempontjából, hatást gyakorol az irodalmi művek, az iskolán kívüli irodalmi élmények befogadására (Manxhuka, 2015).

Az énekkönyvek zenei repertoárja a megszerzett zenei tudáson felül egyéni magatartás- és viselkedési formákat alakít ki. Az énekkönyvek zenei anyagában elsősorban az énekes zeneművekben tartalmi üzenetek jelennek meg, melyek a folytonos zenei élmények és ismeretszerzés hatására a zenei tudatba integrálódnak és befolyásolják az irodalmi, történelmi és az erkölcsi tudat fejlődését.

A zenei nevelést megreformáló Kodály-koncepció az iskolai énekkönyvekben jut érvényre. A Kodály-koncepcióra épülő zenetanítási anyag maradandó értéke a kodályi filozófiában rejlik, melynek célja a zene által való teljes emberré nevelés. Ez a kodályi elv kapcsolódási pontot képez a Nemzeti alaptanterv szellemiségével is, mely célként jelöli ki az egyéni adottságokhoz igazodó minél teljesebb személyiség kibontakoztatását (L. Nagy, 1996. 38. o.).

Jelen kutatás aktualitása abban nyilvánul meg, hogy a történeti kutatás folyamatában górcső alá vett énekkönyvek tudáskanonjának multidimenzionális vizsgálatával feltárulnak a társadalmi változások erőterében manifesztálódó tudástartalmak, melyek modernkori prezentációi a jelen

iskolakánonjának értékeibe asszimilálódnak és megőrizve – megújító szellemiséggel hídként kapcsolódnak a jövő iskolájának zenei tudásképe felé.

1.3. A kutatás értelmezési kerete

1.3.1. A vizsgálat idődimenziója: hosszmetzeti (1943-2013) és keresztmetzeti vizsgálat (2013)

A kutatás idődimenziója az 1943-tól 2013-ig tartó időintervallumot átfogó hosszmetzeti (történeti) kutatást és a 2013-as évre fókuszáló keresztmetzeti (2013) vizsgálatot foglalja magába. A vizsgálat időbeli keretének kijelölését 2 tényező determinálta. A hosszmetzeti (történeti) kutatás idődimenziójának kezdete az 1943-as év. Ebben az évben jelent meg Kodály Zoltán – Ádám Jenő első osztályos *Szó-mi Szólj síp* Énekes könyve, mely az 1941-es tantervi előírások értelmében a népi-nemzeti dalok tanítására, a magyar népzenei hagyományok megőrzésére helyez hangsúlyt. Az Énekes könyv zenei anyagának alapját Kodály Zoltán 1943-as kiadású Iskolai Énekgyűjteményének I. kötete képezi, mely négy évfolyamra bontva tartalmazza a 6-10 éves korú tanulók tananyagát a dalok nehézségi fok szerint elrendezett sorrendjében.

Az idődimenzió keretét a 2013-as év határolja annak okán, hogy ebben az évben adták ki az Apáczai Kiadó, a Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó gondozásában azokat az újabb első osztályos énekkönyveket, melyek az iskolai ének-zene oktatás szemléletében és gyakorlatában újító változtatásokat hozó 2012-es Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv előírásai alapján készültek el.

1.3.2. A vizsgálat térbeli dimenziója: iskolatípus, iskolafok, tantervek

A hosszmetzeti kutatás a magyar általános tantervű alsó tagozatos (1-4. évfolyam) énekkönyveket veszi górcső alá, a keresztmetzeti vizsgálat (2013) a magyar általános tantervű alsó tagozatos első osztályos énekkönyvekre terjed ki. A kutatás forrásait képező énekkönyvek, a tantervek és utasítások (lásd VI. Szakirodalmi források 6.4. *Tanterv, Utasítás, Útmutató*) függvényében jelennek meg. a vizsgálati minta kiválasztását a tantervi változások csomópontjai jelölik ki. A kutatás forrásait képező tantervek (1-4. évfolyam) a következők:

- Tanterv és Útmutatások a nyolcosztályos népiskola számára 1941.
- Részletes útmutatások az általános iskola tantervéhez 1946.

- Tanterv az általános iskolák számára 1950.
- Tanterv és Utasítás az általános iskola I - IV. osztálya számára 1956.
- Tanterv és Utasítás az általános iskolák számára 1963.
- Az általános iskolai nevelés és oktatás terve 1978.
- Nemzeti alaptanterv 1995 – Kapcsolódó kerettanterv 2000.
- Nemzeti alaptanterv 2003 - Kerettanterv az általános iskolák számára 2004.
- Nemzeti alaptanterv és Kerettanterv 2007.
- Nemzeti Alaptanterv 2012 - Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyamára 2013.

1.3.3. A vizsgálat tematikus dimenziója: Az énekkönyvek tudáskanonja

A vizsgálat tematikus dimenzióját az énekkönyvek tudáskanonja képezi. A hosszmetzeti kutatás az általános tantervű alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjának változását vizsgálja 1943-tól 2013-ig. A keresztmetzeti vizsgálat (2013) az általános tantervű alsó tagozatos első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának pedagógiai-didaktikai szempontú komparatív elemzésére terjed ki.

A hosszmetzeti kutatás az első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának alapkonceptióját, zenei tartalmának felépítését, az énekes szemelvényanyagot alkotó dalfajtákat (1943-2013), az alsó tagozatos 1-4. osztályos énekkönyvek zenehallgatási anyagát alkotó zeneműveket (1964-2013), a dalok szövegtárgykörét, az illusztrációk funkcionalitását (1960-2013), valamint az énekkönyvek tudáskanonját alkotó zeneművek értékközvetítő szerepét (1943-2013) veszi górcső alá. A keresztmetzeti vizsgálat (2013) a magyar népi gyermekjátékdalok, mondókák fókuszában zenei összefüggéseket keres a NAT-ban meghatározott kulcskompetenciákkal, összehasonlító vizsgálat alá vonja az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajtákat, zenehallgatást, valamint az énekkönyvek tudáskanonjának képesség- és készségfejlesztő feladatait és empirikus kutatás keretében felméri az Apáczai, Mozaik és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyveinek tankönyvhasználatát.

II. Kutatásmódszertani apparátus

2.1. A kutatás célkitűzései és a kutatói kérdések

A kutatás első szakasza az alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjának történeti változását különböző aspektusból megvilágítva közelíti meg. A kutatás második szakasza napjaink iskolai gyakorlatában használatos első osztályos énekkönyvek tudáskanonjáról komparatív elemzés tükrében ad képet, majd a vizsgálati mintát képező énekkönyvek tankönyvhasználatáról empirikus kutatás keretében végez felmérést. A kutatás célkitűzései az időbeli, térbeli és tematikus dimenziók fókuszában az alábbiak szerint fogalmazható meg.

A történeti kutatás 1943-tól 2013-ig az általános tantervű alsó tagozatos első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának alapkoncepcióját, zenei tartalmának felépítését, tananyag elrendezését veszi górcső alá és az aktuális tantervi előírások függvényében analizálja azok változását a zeneművek, a zenei tárgykört alkotó zenei ismeretek és készségfejlesztés szempontjából. A vizsgálat fókuszpontjait a tematika, ismeretanyag, nyelvezet, didaktikai apparátus és illusztrációk (képi jelrendszer) képezik. Az elemző vizsgálat a 2013-as kiadású Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó első osztályos ének-zene tankönyvben (Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné) a tartalmi egységek tagolásának és a zenei ismeretek szemléltetési módjainak könyvészeti szempontú elemzését is célként jelöli meg (lásd *4.1.1. Az elemzés alá vont első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának alapkoncepciója, a zenei tartalom felépítése (1943-2013)* című alfejezet).

A történeti kutatás 1943-tól 2013-ig a tantervi változások csomópontjaiban az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát teljes körűen vizsgálja, melyeket dalfajták szerint kategorizál és az énekes szemelvényanyagot képező dalfajták körében a tartalmi súlypontok kiemelésével következtetéseket von le az énekkönyvek zenei tudásképeinek meghatározása céljából (lásd *4.1.2. Az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták változásvizsgálata (1943-2013)* című alfejezet).

A történeti kutatás 1964-től 2013-ig a tantervi változások csomópontjaiban átfogó képet nyújt az általános tantervű alsó tagozatos (1-4. évfolyam) énekkönyvek tudáskanonjának zenehallgatási anyagáról. Az elemző vizsgálat a kategóriákba sorolt zeneművek összességén keresztül az énekkönyvek tudáskanonjában körvonalazódó zenei tudáskép feltárására törekszik (lásd *4.1.3. Az alsó tagozatos énekkönyvek zenehallgatási anyagát képező zeneművek változásvizsgálata (1964-2013)* című alfejezet).

A történeti kutatás 1960-tól 2013-ig reprezentatív dalok fókuszában tartalomelemzés alá veti a dalok szövegtárgykörét a vizsgálati mintát képező első, második és negyedik osztályos énekkönyvekben, vizsgálja az illusztrációk funkcionalitását a dalok (zeneművek) nyelvi-képi kontextusban feltárt korrelációjában és az eredmények függvényében az énekkönyvek zenei tudásképében körvonalazódó implicit-explicit jelentéstartalmak összefüggéseinek feltárására törekszik (lásd *4.1.4. A dalok szövegtárgykörének változásvizsgálata, az illusztrációk funkcionalitása (1960-2013)* című alfejezet).

A történeti kutatás 1943-tól 2013-ig a vizsgálati részterületek párhuzamba emelt fókuszában a zeneművek értékhozó, értékmegőrző szerepét veszi górcső alá az énekkönyvek tudáskanonjában, melynek alapján von le következtetéseket az énekkönyvek zenei tudásképében kirajzolódó értékrendre vonatkozólag (lásd *4.1.5. Az énekkönyvek tudáskanonját alkotó zeneművek értékközvetítő szerepe (1943-2013)* című alfejezet).

A keresztmetszeti vizsgálat a 2012-es Nemzeti Alaptanterv és Kerettantervben meghatározott kulcskompetenciákkal zenei összefüggéseket kialakító magyar népi gyermekjátékdalok, mondókák jelentőségét vizsgálja az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában (lásd *4.2.1.1. A NAT-ban meghatározott kulcskompetenciák zenei összefüggései, a magyar népi gyermekjátékdalok, mondókák jelentősége az énekkönyvek tudáskanonjában* című alfejezet). Az elemző bemutatás összehasonlítja az énekes szemelvényanyagot alkotó dalfajtákat és zenehallgatást (lásd *4.2.1.2. Az énekkönyvek tudáskanonját alkotó dalfajták és zenehallgatás komparatív vizsgálata* című alfejezet), analizálja a NAT-ban meghatározott kulcskompetenciákkal összefüggésben az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveiben a zenei reprodukció és a zenei befogadói kompetenciák fejlesztésének körét alkotó képesség- és készségfejlesztő feladatokat (lásd *4.2.1.3. Az énekkönyvek tudáskanonjának képesség- és készségfejlesztő feladatai* című alfejezet) és a vizsgálati eredmények összességében az énekkönyvek tudáskanonjában feltáruló markáns jegyek megragadására törekszik.

Az empirikus kutatás tankönyvhasználat-vizsgálat alá veti az Apáczai Kiadó, a Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveit (lásd *4.2.2. Az Apáczai Kiadó, a Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású énekkönyveinek tankönyvhasználat-vizsgálata pedagógusok, tanulók, szülők körében, kérdőíves felmérés keretében* című alfejezet), melyről kérdőíves felmérés keretében nyújt részletes képet (lásd *4.2.2.1. Kérdőíves felmérés pedagógusok körében a NAT 2012 első*

osztályos énekkönyvek tankönyvhasználatához; 4.2.2.2. *Kérdőíves felmérés tanulók körében a NAT 2012 első osztályos énekkönyvek tankönyvhasználatához*; 4.2.2.3. *Kérdőíves felmérés szülők körében a NAT 2012 első osztályos énekkönyvek tankönyvhasználatához*), majd az eredmények összességében konzekvenciák levonására törekszik (lásd 4.2.2.4. *Az Apáczai Kiadó, a Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású énekkönyvek tankönyvhasználat-vizsgálat eredményeinek összegzése* című alfejezetek).

Az elemző a hosszsmetszeti kutatás és a keresztmetszeti vizsgálat eredményeinek szintézisében a vizsgálat alá vont énekkönyvek tudáskanonjának (lásd 5.1.1. *A tudáskanon fogalmának definiálása* című alfejezet) és zenei tudásképeinek (lásd 5.1.2. *Az énekkönyvek zenei tudásképe* című alfejezet) meghatározására törekszik, végül a kutatás konklúziójaként konstruktív megközelítéssel körvonalazza a kutatás perspektíváit, továbbfejlesztési lehetőségeit (lásd 5.2. *A kutatás továbbfejlesztésének lehetőségei* című fejezet).

A kutatás kérdései

1. Központi kutatói kérdés

Milyen zenei tudásképp rajzolódik ki 1943-tól 2013-ig az elemzés alá vont magyar, általános tantervű alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjában?

2. A központi kutatói kérdéshez kapcsolódó további kérdések

2.1 Az énekkönyvek történeti változása 1943-tól 2013-ig

2.1.1 *Változott-e a vizsgált időszakban az elemzés alá vont alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjának alapkonceptiója?*

2.1.2 *Milyen tananyag elrendezési szempontok érvényesülnek az elemzés alá vont énekkönyvek tudáskanonjában?*

2.1.3 *Milyen dalfajták alkotják az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagának tartalmi súlypontjait 1943-tól 2013-ig?*

2.1.4 *Milyen zeneművek meghallgatása szerepel az alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjában 1964-től 2013-ig?*

2.1.5 *Milyen hangsúlyváltozások jelennek meg a dalok szövegtárgykörében 1960-tól 2013-ig?*

2.1.6 *Milyen funkciót hordoznak az elemzés alá vont énekkönyvek illusztrációi 1960-tól 2013-ig?*

2.1.7 *Hogyan és milyen arányban jelenik meg az énekkönyvek tudáskanonjában a zene értékhordozó, értékmegőrző szerepe 1943-tól 2013-ig?*

2.2. Az énekkönyvek komparatív vizsgálata (2013)

2.2.1 *Milyen kulcskompetenciák fejlesztését jelöli ki a 2012-es Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv az énekkönyvek tudáskanonjában, milyen kapcsolódási pontokat alakítanak ki a magyar népi gyermekjátékdalok, mondókák a NAT-ban meghatározott kulcskompetenciákkal összefüggésben?*

2.2.2 *Milyen dalfajták alkotják az énekes szemelvényanyag tartalmi súlypontjait az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban megjelent első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában?*

2.2.3 *Milyen zeneművek meghallgatása szerepel az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban kiadott első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában?*

2.2.4 *Milyen képesség- és készségfejlesztő feladatok alkotják a zenei reprodukció és a zenei befogadói kompetenciák fejlesztésének körét az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban kiadott első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában?*

2.2.5 *Hogyan vélekednek a pedagógusok, tanulók és a szülők az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek használhatóságáról?*

3. Az énekkönyvek hosszmetzeti és keresztmetzeti vizsgálatát szintetizáló kérdés

3.1 *Hogyan definiálható a zenei tudásképet meghatározó tudáskanon fogalma?*

2.2. A kutatás hipotézisei

A kutatói kérdésekhez kapcsolódó hipotézisek a következők:

2.1. Az énekkönyvek történeti változása 1943-tól 2013-ig

2.1.1. *1943-tól 2013-ig az énekkönyvek tudáskanonjának alapkonceptiója nem változott, az énekkönyvek zenei tartalmában a magyar népdalkincsre alapozott zenei nevelés érvényesül.*

- 2.1.2. *Az énekkönyvek tudáskanonjában a zenei tartalmat alkotó mondókák, magyar gyermekjátékdalok, népdalok szisztematikus elrendezést biztosítanak a zenei anyag felépítésében, amely fokozatosságot alakít ki az éneklésre alapozott hallásképzésben, a zenei anyagra épülő ismeretszerzésben, és a zene gyakorlatához szükséges készségfejlesztésben.*
- 2.1.3. *1943-tól 2013-ig az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták tartalmi súlypontjait mondókák, gyermekjátékdalok, népdalok képezik.*
- 2.1.4. *1964-től 2013-ig az alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjában a zenehallgatás fókuszában a magyar népzene, magyar zeneszerzők zeneművei és Európa zenekultúrájának egyetemes értékű kompozíció jelennek meg.*
- 2.1.5. *1960-tól a Nemzeti alaptanterv életbe lépéséig a dalok szövegtárgykörében meghatározó jelentőségűek a társadalmi, politikai, világnézeti tartalmak, a Kerettanterv 2000 előírásainak megfelelő énekkönyvektől kezdődően a dalok szövegtárgykörében a magyar népzene, néphagyomány, a magyar népi kultúra válik hangsúlyossá.*
- 2.1.6. *1960-tól 2013-ig a dalokhoz kapcsolódó illusztrációk funkcionalitása a dalszövegek jelentéstartalmának elmélyítésében és hangulati atmoszférájának megteremtésében, a tanulók érdeklődésének felkeltésében, intellektuális és emocionális képességeik fejlesztésében, az esztétikai érzék fejlesztésben és az értékekre nevelés támogatásában jut érvényre.*
- 2.1.7. *1943-tól 2013-ig az énekkönyvek tudáskanonját alkotó zeneművek őrzik és ápolják a magyar népzene, néphagyomány értékeit, fókuszba helyezik jeles magyar zeneszerzők kompozícióit, reprezentálják az európai zeneművészet alkotásait.*

2.2 Az énekkönyvek komparatív vizsgálata (2013)

- 2.2.1. *A Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv 2012 előírásainak megfelelő általános tantervű alsó tagozatos első osztályos énekkönyvek a zenei neveléshez kapcsolódó legfontosabb kulcskompetenciák területén az esztétikai és művészeti tudatosság és kifejezőképesség, az anyanyelvi kommunikáció, a szociális és állampolgári kompetencia, valamint a kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia fejlesztését jelölik ki.*
- 2.2.2. *Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban megjelent első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában az énekes*

szemelvényanyagot képező dalfajták tartalmi súlypontjait mondókák, magyar gyermekjátékdalok alkotják.

- 2.2.3. *Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban kiadott első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában a zenehallgatás a magyar nép- és műzenei alkotások, valamint európai zeneszerzők zeneműveinek zenehallgatását jelöli ki.*
- 2.2.4. *A Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv 2012 előírásainak megfelelő általános tantervű alsó tagozatos Apáczai, Mozaik és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású, első osztályos énekkönyveinek feladatai fejlesztik az éneklési készséget, a ritmusérzéklet, a zenei hallást, az improvizációs készséget, a zenehallgatás és a zenei írás-olvasás készségét, hangsúlyt helyeznek a koncentráció, zenei memória, komplex figyelem, kreatív gondolkodás, együttműködés, önálló és kooperatív tanulás, esztétikai és érzelmi kompetenciák fejlesztésére.*
- 2.2.5. *Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveit a kérdőíves felmérésben résztvevő pedagógusok, tanulók, szülők jónak vélik, mert az énekkönyvek korszerű, érdeklődést felkeltő, tanulásra motiváló tartalmakat közvetítenek.*

2.3. *A kutatás módszerei*

2.3.1. *A szakirodalom feltárása*

A szakirodalom monitorozásával a téma irodalmában folyó kutatásokról kaphatunk átfogó képet. A kutatás témaköréhez kapcsolódó vizsgálatok, valamint más tudományterületeken folyó tudományos kutatások által széles körű rálátás nyílik kutatási eredményekre, vagy még feltáratlan kutatási területekre (Falus, 2000. 38. o.).

Jelen kutatás elsődlegesen azokra a tudományos vizsgálatokra fókuszál, melyek interdiszciplináris kapcsolódási pontokon keresztül összefüggéseket alakítanak ki a kutatás tárgyának témakörével, így módon pontosítják a kutatási pozíciók kijelölését, a kutatási eredmények megfelelő értelmezését és a kutatás továbbfejlesztési lehetőségeinek tágabb horizontját körvonalazzák.

F. Dárdai Ágnes a nemzetközi és a hazai tankönyvkutatás élenjáró kutatója *A tankönyvkutatás nemzetközi és hazai pozíciói c.* tudományos publikációjában a teljesség igényével ad képet a

tankönyvkutatás területén folyó kutatómunkáról. A tankönyvvizsgálatok a kezdeti szakaszban elsősorban a tankönyvek politikai-ideológiai tartalmának vizsgálatára irányultak. A világban folyó történések változásokat eredményeztek, melyek újabb kérdéseket vetettek fel a tankönyvvizsgálatok tekintetében. A fejlődő tudományterületek, legfőképpen a neveléstudomány területén bekövetkezett progresszív változások új aspektusból világították meg a tankönyvkutatás feladatait, a tankönyvek pedagógiai szempontú elemzése egyre inkább preferenciát képezett a tankönyvvizsgálatok sorában. Dárdai Ágnes kutatómunkája alapján a tankönyvi funkciók mentén kijelölt tankönyvelméleti kutatási irányvonalak az alábbiak szerint jelölhetők ki:

- A tankönyvek kortörténeti dokumentumként való vizsgálata a társadalmi viszonylatok, értékrendek változására vetít fényt.
- A tankönyvek hosszmetzeti kutatása képet ad a tankönyvi tartalom, didaktikai felépítés, képanyag és a külső megjelenési forma történeti változásáról.
- A keresztmetzeti vizsgálatban a tankönyvek összehasonlító elemzése a tankönyvek politikai, társadalmi, ideológiai, mentális viszonylatairól informál.
- A tankönyvek politikai funkciójának vizsgálatával felszínre hozhatók olyan összefüggések, melyek láthatóvá tesznek társadalmi-, hatalmi erőket, megjelenítik a politikai rend szabályait.
- A tankönyv ismerethordozó funkciója a szaktudományi szempontú kutatás irányát jelöli ki, melynek fókuszában a kiválasztott tananyag, a tananyag felépítettsége, tankönyvi reprezentáltsága áll.
- A tankönyv pedagógiai-didaktikai funkciójának vizsgálata a tankönyvek használhatóságát méri fel, vizsgálja a tanulhatóságot a tanulók szempontjából, a taníthatóságot a tanárok szempontjából.
- A tankönyv, mint médium a kommunikációelméleti és nyelvészeti szempontú kutatás irányát jelöli ki. A tankönyv nyelvészeti szempontú elemzése az ismeretek nyelvi prezentációjára fókuszál, mely kiemelten fontos a tanulói megértés segítésében.
- A tankönyv szocializációs faktor és termékként vizsgált funkcionalitása a kutatási pozíciók irányát az empirikus kutatásokra alapozott „hatásorientált” tankönyvkutatás erőterével szélesíti ki (Dárdai, 2005).

Eöry Vilma Dárdai Ágnes kutatómunkája nyomán a tankönyvek rendszerszerű, pedagógiai, kommunikációelméleti és legfőképpen nyelvi szempontú elemzését állítja fókuszba. Hangsúlyt

helyez a tudományos igényű, tankönyvszöveg-kutatásokra, mivel a nyelvi érthetőség meghatározza a tankönyvekben jelenlévő ismeretek felfogását és az ismeretek elmélyítését szolgáló feladatok, gyakorlatok megértését. Nyelvi szempontú elemzéseit egy tágabb szaktudományi szempontú kontextusba helyezi, miszerint a tankönyvszöveg egészének kell megfelelnie érthetőség és tanulhatóság szempontjából (Eőry, 2008).

Gécziné Laskai Judit a hon- és népismeret tárgy tankönyveit elemezve, kutatási eredményeinek tükrében szükségesnek véli olyan tankönyvek fejlesztését, melyek tanulóorientáltak, egyaránt segítik tanár-tanuló munkáját, a gyakorlatban alkalmazható tudás átadására-megszerzésére irányulnak. Konklúzióként állapítja meg, hogy a tankönyvek továbbfejlesztésében hangsúlyos elvárás a tudás új típusú megközelítése a tanulás konstruktív tanulói tevékenységként való értelmezése, a tanulási környezet innovatív fejlesztése, a gondolkodásra, problémamegoldásra inspiráló, alkotó feladatok preferenciája (Gécziné Laskai, 2010).

A megváltozott tankönyvi funkció a konstruktív tevékenységként értelmezett tanulás dominanciáját teremti meg (Kojanitz, 2007). A tanulói tevékenységek korszerű szemléletében a fejlesztő feladatoknak fontos szerepe van a személyiségfejlesztésben, az értelmi, intellektuális megismerésen túl az érzelmi, akarat tényezőkre is hatást gyakorolnak. Az érdekes, motiváló feladatok, a váratlan, problémamegoldásra készítő helyzetek fejlesztik az információ feldolgozás képességét, a különböző kommunikációs technikák elsajátítását, fejlesztik az empátikus képességeket és alkotásra ösztönöznek (Kaposi, 2008).

Baranyai Tünde és Stark Gabriella az elemi osztályok magyar tagozatán használt román nyelvből fordított és magyar nyelven írt matematika tankönyveket hasonlítottak össze, vizsgálták a tankönyvek minőségi paramétereit, valamint a tankönyvek hatékonyságát a tanulás és tanítás szempontjából. A komparatív elemzés során a tankönyvekkel egyidejűleg az évfolyamokhoz tartozó tantárgyi programokat is analizálták. Kutatásukban az elemzési szempontok meghatározásához Dárdai Ágnes (Dárdai, 2002; F. Dárdai, 2006), funkcionális tankönyvelemzési modelljét vették alapul, melynek értelmében a tankönyvek ismerethordozó, pedagógikum, médium funkcionalitásának vizsgálatára helyeztek hangsúlyt (Baranyai-Stark, 2012).

A tankönyvanalízis Kojanitz László fogalomalkotása. Tankönyvelemzési módszerével a tankönyvek különféle jellemzőit analizálja, a tankönyvek sajátosságairól, minőségi jellemzőiről a tankönyvértékelések alkalmával kvantitatív mérési eredményeinek függvényében ad képet (Kojanitz, 2005a, 2005b). A tankönyvanalízis a mérések egzaktóságát a tankönyvi tartalmak és minőségek kvantifikálásával biztosítja, melynek eredményeképp a tankönyvértékelések objektivitása növekszik. Kojanitz úgy véli, hogy a problémamegoldó képessége- és

gondolatfejlesztésre irányuló tankönyvvizsgálatok, valamint az illusztrációk mennyiségi és minőségi mérései meghatározó szerepet töltenek be a tankönyvek továbbfejlesztésében (Kojanitz, 2004; 2005b).

Molnár - Kovács Zsófia a dualizmus kori magyar középiskolai történelemtankönyvek vonatkozásában végez tudományos kutatást. A történelemtankönyvek és az európaiság fogalmának összefüggéseire fókuszálva kortörténeti, iskolatörténeti, tankönyvtörténeti kontextusban tárja fel a tankönyvek Európa-képét (Molnár - Kovács, 2015).

Köves Gabriella doktori értekezésében 1557-től 2010-ig terjedő időintervallumban végez történeti kutatást az első magyar nyelven megjelent alapozó szintű matematika tankönyvek vizsgálatára vonatkozóan. A tankönyvek összehasonlítását a tananyagszerkezet, didaktikai felépítettség, tematika, kérdések-feladatok, illusztráció és a szövegek tanulhatósága szempontjából elemzi. A tankönyvek továbbfejlesztésében irányvonalként jelöli ki a felhasználók (pedagógusok és diákok) körében végzett tankönyvhasználatra irányuló empirikus kutatásokat és a tankönyvértékelések szempontjából szükséges bevalás vizsgálatokat (Köves, 2012).

Orsovics Yvette reprezentatív kutatásában magyarországi, szlovákiai, romániai, szerbiai alsó tagozatos ének-zene tankönyveket hasonlít össze. Kutatásában górcső alá veszi a tantervek tantárgyi követelményrendszerét, összehasonlító tankönyvelemzéseinek fókuszában a tankönyvek tartalmi, pedagógiai-módszertani és tipográfiai szempontú vizsgálata áll (Orsovics, 2013).

Kenesei Éva a Zsolnai József Értékközvetítő. képességfejlesztő pedagógiai program kapcsán történeti kontextusba helyezve tekinti át az 1943-ban kiadott Kodály Zoltán – Ádám Jenő *Szómi Énekeskönyveket* és az 1948-ban megjelent Kodály - Ádám *Énekeskönyveket* (Kenesei, 2012).

A tankönyv már nem egyedüli privilégiuma az információhordozásnak. A digitális taneszközök által nyújtott szélesebb körű lehetőségek sokkal inkább felkeltik a tanulók érdeklődését, tanulásra jobban motiválnak. A földrajztankönyvek vizsgálatával foglalkozó kutatócsoport (Balázs – Szilassi - M. Császár - Pál – Teperics – Jász – Farsang) arra irányítja a figyelmet, hogy a nyugat-európai országok földrajzoktatásában váltás történt mind a tantervi reformok, mind a tanulási módszerek tekintetében, előtérbe kerül a „cselekvésorientált földrajzoktatás” „Händlungsorientiert Unterricht” (Balázs, et. al. 2017. 35. o.). A tankönyveknek az egyoldalú tartalomorientáltság helyett multilaterális funkciókkal kell rendelkezniük, hogy kellő hatékonysággal valósíthassák meg az oktatási-nevelési célokat (Fischerné Dárdai Ágnes, 1999. idézi Balázs, et al. 2017). E „többcsatornás” tanulási folyamatban releváns a szöveg és ábra

egymásra gyakorolt kölcsönhatása, mely fejleszti a tanulók memóriáját, gondolkodását. A földrajztankönyvekben jelenlévő illusztrációk, ábraanyagok időbeli változásai különböző korok, kultúrák, szokások, hagyományok képanyagát prezentálják, melyek a más-más aspektusból megközelített környező világ folytonos változásáról informálnak. A kutatók a nemzetközi gyakorlatban már bevált értékelési eljárásokra alapozva a tankönyvi szövegek elemzésénél felvetik annak kérdését is, hogy a tankönyvhasználat hogyan befolyásolja, miként segíti a tanulói aktivitást? Az ábraanyag és az illusztrációk vonatkozásában arra keresnek választ, hogy a 21. század „képi fordulatában” bekövetkezett változások hatására a képek betöltik-e kommunikációs szerepüket? Egyúttal olyan empirikus kutatások szükségességére irányítják a figyelmet, melyek a képek tanulási folyamatban betöltött hatását vizsgálják (Balázs, et al. 2017).

Dohány Gabriella az iskolai zenei nevelés eredményességének vizsgálatával újabb kutatási irányt jelöl ki a neveléstudományi kutatások empirikus vizsgálatainak sorában. A középiskolások körében végzett empirikus kutatását a zenei műveltség vonatkozásában a zenei nevelés kognitív és képességfejlesztő hatásának vizsgálatára, valamint a műveltségalkotás affektív és szociális összetevőinek feltárására terjeszti ki (Dohány, 2014).

Az iskola egyik fő feladata a klasszikus zene megismertetése mind formális, mind non-formális keretek között. A zenehallgatás, mely releváns a tanulók kreativitásának, érzékenységének fejlesztésében, a 2012-es Nemzeti Alaptanterv előírási alapján új színtereket hoz létre más tantárgyakkal kialakított kapcsolódási pontokon keresztül. Gimnazisták körében végzett kutatás (Dohány, 2014. idézi Lehotka, 2019) eredményei alapján a diákok az énekórák legkedveltebb zenei tevékenységének a zenehallgatást választják, mely non-formális keretek között koncertek, művészeti programok, tematikus kiállítások látogatására kínál alkalmat (Lehotka, 2019).

A magyarországi iskolarendszeren belül az óvodákban, általános iskolákban és gimnáziumokban az általános célú zenei nevelés Kodály Zoltán nevelési eszméit tükrözik. (Szucs & Hejja, 2017). Kodály Zoltán meggyőződéssel vallotta, hogy a művészetek közül a zenének kiemelten fontos szerepe van az iskolai oktatásban. A kodályi pedagógiában a zenei műveltség fejlesztése a népdalokon és a klasszikus zenei alkotásokon keresztül valósul meg, zenei koncepciójának alapköve a zenei anyanyelv elsajátításán keresztül megvalósuló teljes emberré nevelés (Smuta & Buzas, 2017).

Janurik Márta kutatásában amerikai pszichológusok kísérletére irányítja a figyelmet, akik a Kodály-koncepciót megvalósító ének-zeneoktatás készség- és képességfejlesztő, személyiségformáló hatását vizsgálták azokban az iskolákban, ahol az énektanítás Kodály Zoltán zenei nevelési eszméinek jegyében folyik. A kutatók a zene és más fejlesztési területek,

mint nyelvi oktatás, matematika, memória és koncentráció, mozgási képesség, együttműködés képessége, egyéb képességek kölcsönhatását vizsgálták. E kompetenciák fejlesztése párhuzamot alkot a magyar Nemzeti Alaptanterv kulcskompetenciáinak körében megjelenő anyanyelvi kommunikáció, matematikai kompetencia, szociális és állampolgársági kompetencia, idegen nyelvű kommunikáció fejlesztésének területével. A vizsgálat eredményei azt bizonyították, hogy a különböző fejlesztési területek egymásra gyakorolt kölcsönhatása a készségek- és képességek fejlesztésének erőterét kiszélesítik, lehetőséget teremtenek a különböző kultúrák és hagyományok megismerésére (Janurik, 2008).

Gönczy László értelmezését alapul véve a Kodály-koncepció nézetrendszerében a folytonos zenei nevelés által formált személyiség meghatározó jelentőségű a zenén túlmutató értékrend kialakításában. A koncepció céljainak megvalósításához módszerre, megfelelően kiválasztott eszközrendszerre van szükség. E kettő összhangja - a koncepció érvényesülési tere és az anyag függvényében megválasztott módszerek használata - a tágabb értelemben vett pedagógia. A kodályi-koncepció kiteljesedése a tanítványok, pályatársak munkája által vált teljessé, akik a kodályi elvekre építve dolgoztak ki tankönyv sorozatokat a zenei nevelés minden területén (Gönczy, 2009).

A külföldi szakirodalom néhány pillanatképe az iskolai zenei nevelés területén folyó vizsgálatokra nyújt kitekintést.

Peter de Vries ausztrál kutató kevésnek véli azokat a kutatásokat, melyek fókuszában az általános iskolákban folyó zeneoktatás áll. Problémaként értékeli, hogy az általános iskolai zeneórákat többnyire olyan tanárok tartják, akik zeneileg nem képzett szakemberek. A kutató Melbourne-i általános iskolában végzett felmérést, többek között azt vizsgálta, hogy milyen zenei tevékenységeket folytatnak első évben a zeneórákat tartó tanárok. Vizsgálatának eredményei azt mutatják, hogy az első év zenei tevékenységei között legmagasabb arányban az éneklés szerepel, majd kisebb számban zenehallgatás, a zene mozgásos, táncos kifejezésformái, hangszerjáték és improvizáció. Felmérésében vizsgálta azt is, hogy a zeneórai tevékenységekhez milyen forrásokat, eszközöket használnak a tanárok. Azok a tanárok, akik rendszeresen tartanak zeneórákat és azok is, akik csak néhány alkalommal kapcsolódnak a zeneórai tevékenységekhez legtöbbször CD-t, vagy más hangfelvételeket, internetről letöltött zenei felvételeket, valamint egyetemi tanulmányaik alatt összegyűjtött könyveket, jegyzeteket, gitárt, billentyűs és ütőhangszereket vonnak be a tanítás-tanulás folyamatába (de Vries, 2011). Fiona King, összhangban de Vries 2013-as tanulmányával, Victoria állam (Ausztrália) általános iskoláiban a 6-11 éves korú gyermekek mindennapi tanulásba integrált zenei tevékenységeit

vizsgálta. Az általános tantervi előírások értelmében, az iskolákban a napi tanulási folyamatnak részét képezi a zene, mely legtöbbször éneklést, zenehallgatást, vagy alkotó művészeti tevékenységeket foglal magában. Az éneklés kiemelt zenei tevékenység, mely a tantermi tanulás során sokféle kapcsolódási pont kialakítására ad alkalmat. A felmérésben résztvevők azt tapasztalták, hogy más tantárgyakban használatos fogalmak jobban rögzülnek az éneklés által. F. King kutatási eredményei azt bizonyítják, hogy a zene hatékony eszköz a tanulásban, tanulásra motivál, pozitív hatást gyakorol más tantárgyakban való ismeretek elsajátítására, kitágítja a tanulói önkifejezés határait (King, 2018).

Wales-ben a zene fontos szerepet tölt be az iskolai nevelésben. Az általános iskolai zeneoktatás csoportos tevékenységei között éneklés, hangképzés, hallásgyakorlat, zenehallgatás szerepel, az egyéni foglalkozások tárgykörét a hangszer, magánének és elméleti ismeret alkotja. Caryl Roese az iskolai énektanításban alkalmazott relatív szolmizációs rendszerrel kapcsolatban hozza összefüggésbe a Kodály-módszert és említi meg a magyar iskolai énekoktatás számára fejlesztett tankönyvek dalanyagát, melyet Kodály Zoltán a magyar népdalokra, énekes játékdalokra alapozott és a relatív dó-rendszerrel kapcsolt egybe. Caryl úgy véli, hogy a Kodály-koncepció határokon túlmutató befolyást gyakorolt az iskolai énekoktatás területén (Caryl, 2003).

Dennis Ping-Cheng Wang makaói és tajvani általános iskolák zeneóráit, zenei anyagát hasonlítja össze. Wang több szempontú vizsgálatának fókuszába a tankönyvek karakterét meghatározó dalanyagot állítja. A jelenleg használatos makaói énekkönyvek dalanyagának alapját kínai népdalok alkotják, melyek mellett japán, koreai, afrikai gyermekdalok és népdalok szerepelnek. A tajvani énekkönyvek zenei anyagát elsősorban tajvani és kínai népdalok képezik, de amerikai, európai és ázsiai gyermekdalokat is tartalmaznak. A tanítás során alkalmazott zenei módszerek közül a tajvani énekkönyvek dalanyagában a kínai népdalokat Orff-, Kodály- vagy Dalcroze-módszerrel tanítják. Wang kérdőíves vizsgálatának eredményei azt mutatják, hogy makaói tanárok 18 százaléka, tajvani tanárok 54 százaléka alkalmaz Orff-, Kodály- vagy Dalcroze-módszert az énekórán. A makaói tanárok 38 százaléka és tajvani tanárok 56 százaléka úgy gondolja, hogy e módszerek alkalmazásával jelentős mértékben emelhető a zeneoktatás színvonala. Wang a tankönyvek továbbfejlesztésében hangsúlyt helyez a tankönyvek szisztematikus felépítettségére, inspiratív, progresszív, interaktív tanítási-tanulási tartalmak preferenciájára. A kutató megállapítja, hogy a tankönyvek értéket, kultúrát és oktatási színvonalat tükröznek, javasolja az egységes, szisztematikus rendszert alkotó tananyagok kidolgozását, melyek előmozdítják a zenei fejlődést. Célja, hogy az ázsiai közösségek gyermekei is magas színvonalú zeneoktatásban részesülhessenek (Wang, 2010).

Megan Maureen Sheridan az Ohio Állami Egyetem kutatója, elemi általános iskolai osztályokban végez empirikus kutatást a Kodály-koncepcióra épülő énektanítás vizsgálata céljából. Sheridan a kutatásba olyan tanárokat vont be, akik az Organization of American Kodály Educators által szervezett program képzésén ismerték meg és sajátították el Kodály Zoltán filozófiáját, nevelési eszméit, és munkájukat a Kodály-filozófia szellemiségének jegyében végzik. Sheridan a vizsgálat során a tanárok zenei tevékenységeinek sajátosságaira fókuszál és készít elemzést a zeneórákról. Vizsgálati eredményei alapján megállapítja, hogy a felmérésben résztvevő tanárok az éneklést a tanítási órák legfontosabb zenei tevékenységének tartják, az énekeket ritmikai és melodikai feladatokkal, játékokkal, táncos mozgás improvizációkkal kapcsolják össze, építenek az ismert dalokra az előkészítés, bemutatás és gyakorlás során. Sheridan a Kodály-koncepció lényegét abban látja, hogy a zene minden emberhez szól függetlenül a társadalmi, gazdasági etnikai, vagy kulturális hovatartozástól vagy veleszületett képességeiktől. A felmérésben résztvevő tanárok Kodály-módszerre épülő zeneórái minden diákot képesek voltak éneklésre motiválni, zenei tevékenységekbe bevonni, még olyan diákokat is, akiknek tanulási nehézségei, egyéb speciális igényei voltak, vagy nyelvi akadályokba ütköztek. A felmérésben résztvevők egyetértettek abban, hogy az éneklés a zenetanulás alapja, mely zenei anyagának forrását a környező kultúrából kell, hogy merítse. A kutató Kodály Zoltán kapcsán nevezi meg Ádám Jenőt, aki Kodály Zoltánnal közösen publikálta a magyar iskolai énekoktatást megújító énekeskönyveket, melyek zenei tartalma a gyermekek magas színvonalú általános iskolai énekoktatását biztosította. A kutató ezzel összefüggésben említi meg az útmutatókat és kézikönyveket is, melyek a magyar énektanárok munkáját segítették (Sheridan, 2015).

Crispinah Machingura és Praise Zinhuku a Zimbabwe-i Masvingo tartomány három kiválasztott általános iskolájában végeztek kutatást. A kutatásba hét tanárt vontak be, akikkel interjút és hangfelvételt készítettek. Zimbabwe-ban a 2004-es Tanterv a képző- és előadó-művészet tárgykörébe foglalja a zenét, mint kötelező általános iskolai tantárgyat. Masvingo tartomány általános iskoláiban azonban zeneórát nem, vagy csak ritkán tartanak. A tanárok zeneileg nem képzett szakemberek, nincsenek zenei tankönyveik, az iskolákban nincsenek zenetermek. A vizsgálat eredményei arra mutattak rá, hogy a vizsgálatba bevont tanárok a zenei ismeretek és készségek hiányában nem vállalják a zenetanítást, mind amellet egyetlen zenei tankönyv sem áll a tanárok, vagy a diákok rendelkezésére, nem kapnak se szakmai, se pénzügyi támogatást. A felmérésben résztvevők közül ketten úgy vélik, hogy a zene, mint tantárgy felesleges az iskolai tantárgyak között, mivel nem vizsgaértékű, az általános iskolai tantervben sem kap hangsúlyt, fontos tantárgyként emelik ki a matematikát, az angolt,

magasabb iskolafokon a természet- és társadalomtudományt, vallást. A kutatók rámutatnak arra a tényre, hogy a zenei tankönyvek hiánya általános jelenség, azonban Wang nyomán kihangsúlyozzák, hogy a zenei tankönyvek hozzájárulnak az oktatás színvonalának emeléséhez, értéket, kultúrát közvetítenek. Úgy vélik, hogy a jól megtervezett tankönyvek és a felkészült tanárok az oktatás hatékonyságát, sikerességét mozdíthatják elő. A kutatók a tantervfejlesztés mellett többek között a tárgy gyakorlati oktatásához szükséges zenei tantermeket és hangszereket javasolnak (Machingura & Zinhuku, 2019).

Lim Li Wen a Malajzia-i kínai általános iskolák dalanyagának kidolgozásához a Kodály-módszert veszi alapul. Kodály Zoltán zenepedagógiája Malajziában széles körben ismert annak okán, hogy az ausztrál Zeneoktatási Intézet (Kodály Music Education Institut of Australia) Kodály tanfolyamokat szervez a tanárok számára, akik a tanfolyam elvégzéséről ausztrál Kodály tanúsítványt (Australian Kodály Certificate) szereznek. A malajzia-i tantervben a kodályi - filozófia iránymutató a zenetanítás-tanulás fejlesztésében, az iskolai zenei tananyag módszertani kidolgozásához a Kodály-koncepciót adaptálják (Lim Li Wen, 2019).

Sevan Nart az 1-4. osztályos török elemi iskolai énekkönyveket vonja tartalomelemző vizsgálat alá. Elemző vizsgálatának fókuszába a tankönyvekben megjelenő multikulturális elemeket helyezi. Kutatásában arra keres választ, hogy a magyarázó szövegekben milyen arányban található a török nemzeti kultúrára és a különféle kultúrákra vonatkozó szavak és kifejezések, valamint milyen arányban jelennek meg a török nemzeti kultúrát és a különböző kultúrákat közvetítő elemek a dalokban, instrumentális zeneművekben és a képekben (Nart, 2018).

Fatma Susar Kirmizi, Ceren Saygi és Ibrahim Halil Yurdakal második, harmadik és negyedik osztályos török énekkönyvekben a gyermekdalok szövegét analizálták a bennük megjelenő értékek szempontjából. Az elemzéshez képzett kategóriák között szerepelt a hazaszeretet, hősiesség, a zászló tisztelete, szabadságvágy, a család, a környezet, az állatok védelme, a természetszeretet, zeneszeretet, segítőkészség, önbecsülés, tisztesség, sikeresség, a tanár tisztelete, a világban rejlő szépségek. A 2012-2013-ban lezajlott empirikus kutatás eredményei alapján a kutatók arra mutatnak rá, hogy a második, harmadik és negyedik osztályos dalok szövegében az érték közvetítés, értékre nevelés kevésbé jelenik meg, a dalok szövegében felszínes jelentéstartalmak tükröződnek, az individuális, szociális és egyetemes értékek nem jellemzők. A kutatók úgy vélik, hogy a török társadalom művészeti értékeinek nagyobb hangsúllyal kell megjeleníteni a tanterv- és tankönyvfejlesztésekben. A második, harmadik és negyedik osztályos énekkönyvekbe olyan dalokat javasolnak, melyek különböző értékeket, üzeneteket hordoznak, esztétikai értékeket, művészetszeretetet közvetítenek, pozitív

viselkedési formákat alakítanak ki, melyek által a tanulók egyéni és társas kapcsolatai sokoldalúan fejlődnek (Fatma Susar Kırmızı et al. 2013).

2006-ban a Tankönyvkutató Intézet kezdeményezésére (Fischerné Dárdai és Kojanitz, 2007. idézi Kojanitz, 2014), szakemberek bevonásával általános iskolai 5-8. osztályos tankönyvek teljes körű összehasonlító elemzése, értékelése készült el. A tankönyvvizsgálat az 1970-es évektől napjainkig terjedő időintervallumot ölelte fel, melynek eredményeként a kutatók megállapították, hogy a tankönyvek korszerűbb tartalommal, színesebb illusztrációkkal, érdeklődést felkeltőbb, tanulásra motiválóbb feladatokkal jelentek meg. Vizsgálatuk során arra a következtetésre jutottak, hogy a régi és az újabb tankönyvek kevés változást mutatnak a belső struktúra és a didaktikai alkotóelemek terén. Kutatásuk eredményeképp megállapították, hogy az újabb tankönyvek a 80-as évek tankönyveinek tanulási-tanítási stratégiáit tükrözik, kész tudást közvetítenek a tudásszerzés konstruktív, alkotó módon való kialakítása helyett. Problémaként vetik fel, hogy a tankönyvek nem alkalmazkodnak megfelelően a társadalmi igényekhez, a tankönyvek nem adnak segítséget ahhoz, hogy az internet hasznos ismeretforrás legyen a tanítás-tanulás folyamatában. A tankönyvek hiányosságaként értékelik, hogy a tankönyvek kevésbé alkalmasak projekt munkára, kooperatív tanulásra, csoportos tanulói tevékenységek végzésére, nem kellőképpen gyakorlatorientáltak, a mindennapi életvitelhez szükséges ismertátadás, problémamegoldás nem kap elég hangsúlyt. A tankönyvekben kevés számban fordulnak elő a gondolkodásra készítő kérdések, feladatok, melyek alkotó tevékenységekre aktivizálnak, önálló tanulással elsajátított ismeretszerzésre ösztönöznek, valamint azok a kérdések és feladatok, melyek az illusztrációkhoz kapcsolódva az illusztrációk tanulást segítő, tudatos és hatékony alkalmazását mozdítják elő.

Kojanitz László úgy véli, hogy a tankönyvek továbbfejlesztésénél figyelmet kell fordítani arra, hogy az újgenerációs tankönyvek lehetőséget teremtsenek a tanulók kreativitásának, tehetségének kibontakoztatására a különböző intelligenciaterületeken. Kojanitz Gardner nyomán a tanítás-tanulás folyamatába integrált intelligencia területek között a zenei intelligencia fejlesztését a következőképpen opcionálja: a zenei adottságok és képességek birtokában lévő diák egy adott zenei környezetben zenei képességeit, készségeit, zenei intelligenciáját zenehallgatással, énekléssel, dallamok-ritmusok improvizálásával, zeneművek prezentálásával és interpretálásával fejlesztheti. A korszerű tankönyveknek meg kell felelni abból a szempontból is, hogy minden műveltségterülethez minél több intelligenciaterület kapcsolódhasson. A történelemtanítás és a zenei intelligenciaterület összekapcsolódását az idézett tanulmány egy táblázatban a históriás énekekkel hozza párhuzamba. A zenei invenció

témáját egy vitézi tettet elbeszélő történelmi ének improvizálása képezi a kor stiláris jegyeinek ismeretében, melyhez forrásként balladák, históriás énekek zenehallgatását jelöli meg az áttekintő táblázat.

Kojanitz úgy véli, hogy az újgenerációs tankönyvekben különös figyelmet kell fordítani a műveltségterületekhez kapcsolódó adaptív tudást hordozó összefüggésrendszerek kiépítésére, valamint a tankönyveket koncepcióra is meg kell újítani a tankönyvek iskolai és otthoni használatban betöltött funkciójára való figyelemmel (Kojanitz, 2014).

2.3.2. Tartalomelemzés

A tartalomelemzés olyan kutatási technika, mely sajátos megközelítési móddal a tartalomra fókuszál. Az elemzés során nyert adatokból az adatok összefüggésrendszerére vonatkozóan megismételhető és érvényes konzekvenciák vonhatók le (Krippendorff, 1995. 22. o.). A tartalomelemzés folyamatának első fázisában a tartalmak adatokká alakításához a vizsgálandó szövegelemeket bizonyos szabályok alapján a kutatói logika szerint előzetesen felállított kategóriákba besoroljuk (Szabolcs, 1999. 346.o.), a nyers adatok standardizált formába alakításával kódoljuk (Babbie, 2003. 357.o.). A második fázis, tartalmazza a kvantitatív-kvalitatív adatfeldolgozást, az eredmények értelmezését, a kommunikációs egységek mélyrétegeiből feltárt látens összefüggések felismerését (Szabolcs, 2000. 332-335.o.). A tartalomelemzés módszerével a közlemények objektív módszeres vizsgálata során az üzenet, a közlemény kódolásának módjában elrejtett információk tárhatók fel (Antal, 1976. 9- 15. o.).

A kvalitatív vizsgálatok a jelenségek mélyebb összefüggéseinek megértésére irányulnak, a kvantitatív kutatásokban a mérhető, számszerűsített eredmények megbízható, pontos képet adnak a jelenségek, folyamatok rendszeréről, szabályszerűségeiről. E kétféle szemléletmódú kutatás kombinációja még kifinomultabb kutatómunkát eredményez (Hunkár, 2013.33-34. o.).

Napjaink neveléstudományi és társadalomtudományi kutatásaiban a kvantitatív-kvalitatív módszertani kombinációt alkalmazó vizsgálatok egyre nagyobb teret hódítanak. A pedagógiai jelenségek vizsgálatánál alkalmazott kvalitatív kutatási technikák a vizsgálat tárgyát multidimenzionálisan közelítik meg, melyek mélyebb, árnyaltabb összefüggésekre irányítják a figyelmet. A kombinált módszertani kultúrára épülő vizsgálatok a különböző módszerek és technikák ötvözésével adattípusok sokaságát hozzák felszínre, melyek az adatértelmezés tágabb dimenzióit nyitják meg (Sántha, 2013). Az egyre részletezőbb, árnyaltabb módszertani kultúra a kevert módszerek (*mixed methods*) alkalmazását egyre jobban előtérbe helyezi, mivel a

kvantitatív-kvalitatív módszerek egymást kiegészítő alkalmazásával a vizsgálati eredmények reliabilitása, validitása növekszik (Király és mtsai, 2014). A módszertani trianguláció (Sántha, 2013; Király és mtsai, 2014) a vizsgált probléma teljes pontossággal való feltárásához különböző módszerek kombinációját, újszerű eljárások, technikák alkalmazását alakítja ki (Molnár, 2010), ez által a kutató bizonyosságot szerezhet a különböző módszerekből származó mérési eredmények konvergenciájáról, egy irányba mutatójáról (Király és mtsai, 2014).

Szabolcs Éva a kvalitatív kutatási módszerek vonatkozásában metodológiai pluralizmusról beszél, amely komplex eljárások sorozatát, módszer-együttesek alkalmazását jelenti, melyben a tartalom és módszer együttesen alakítja ki a tudományos megközelítést (Szabolcs, 1999. 347.o.).

Jelen értekezés a magyar általános tantervű alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjának változásvizsgálatát (1943-2013) deduktív (analitikus) kutatási stratégiával, komparatív elemzését (2013) induktív (empirikus) kutatási stratégiával, a tartalomelemzés módszerével, deskriptív-hermeneutikus (leíró-értelmező) módon, kvantitatív-kvalitatív vizsgálatok komplementer alkalmazásával közelíti meg.

A leíró elemzés a történéseket kronológiai sorrendben tárja fel. Az értelmező elemzés egy adott korszak összefüggésrendszerén belül veszi górcső alá a pedagógiai, oktatáspolitikai történéseket. (Kontra, 2011.45.o.).

A leíró statisztika fogalmkörébe tartozó módszerek az információk összegyűjtését, összegzését és számszerű jellemzését szolgálják. A begyűjtött információkat rögzítjük, csoportosítjuk és az eredményeket táblázatokban, ábrákkal jelenítjük meg. A reprezentatív (mintavételes) adatfelvétel során a részsokaságot, azaz mintasokaságot (mintát) meghatározott elvek, módszerek alapján választjuk ki. A mintából származó eredmények alapján a sokaság egészét jellemezzük és vonunk le általánosításokat. A sokaság osztályba sorolt elemeinek száma ún. gyakorisága esetén a gyakoriságok összege egyenlő a sokaság elemszámával, a relatív gyakoriság megmutatja, hogy a sokaságnak hányad része (hány százaléka) tartozik a mennyiségi ismérv szerint képzett egy-egy osztályba. A statisztikai adatok szemléltetése, az adatok arányainak bemutatása a grafikus ábrázolás eszközével történik, amely képet ad a sokaság szerkezetéről, a sokaság mennyiségi ismérv szerinti megoszlásában fellelhető szabályszerűségekről (Havasy és mtsai, 1996. 1-47.o.).

A dolgozatban az adatok ábrázolásához választott ábratípusok között oszlopdiagram, kördiagram, sávdiaagram és halmazábra szerepel (lásd VII. Függelék / 7.2. *Ábrák jegyzéke*).

A grafikus ábrázolási módszerek között gyakran alkalmazott diagram típus az oszlopdiaagram, mely alkalmas eszköz a kategóriákba tartozó gyakoriságok vizsgálatára, összehasonlítására, arányaik ábrázolására, mely egy kategorizált változó tekintetében a sokaság szerkezetét, felépítettségét jelenítik meg (Ács, 2014. 183-190.o.). Az elsősorban tartam idősorok elemzésére alkalmas oszlopdiaagramok vízszintes tengelyén az időintervallumok jelennek meg, melyekre épülő egyenlő alapú, különböző magasságú, térközökkel elválasztott oszlopok a vizsgált jelenségeket szemléltetik. A kördiagram a hagyományos koordináta rendszerben való ábrázolási móddal ellentétben, sorrendet kizáró semleges képet mutat a vizsgált jelenségekről. Az egyes adatok kördiagramon való ábrázolása jól érzékelteti a rész és egész, illetve a részek egymás közötti arányát (Ágoston és Boncz, 2015. 266-275.o.). A sávdiaagram az adattartomány, a terület megjelenítésében releváns (Ács, 2014. 183.o.). A halmaz bizonyos jól meghatározott, különböző objektumok összességét jelenti. A halmazok szemléltetésére gyakran körlapokkal, téglalapokkal megjelenített ábrák használatosak, melyek a halmazok méretét (számosságát), műveleteit és viszonyát fejezik ki (Vincze és Kovács 2013.1-12. o.).

2.3.3. Tankönyvhasználat-vizsgálat (empirikus kutatás: kérdőíves felmérés, személyes interjú)

A pedagógiai kutatásokban leggyakoribb módszer a kérdőíves felmérés, a szóbeli kikérdezésnél alkalmazott módszer az interjú. (Kontra, 2011. 41-46.o.). A kérdőíves adatfelvételt a kvantitatív kutatási módszerek közé soroljuk, a számadatok tükrében képet kapunk a begyűjtött információkról, melynek alapján következtethetünk együttjárásokra, oksági viszonyokra. Az interjú, mint kvalitatív kutatási módszer a társadalomtudományi kutatásokban releváns. Strukturáltsági fok szerint csoportosított interjú típus a teljesen strukturált interjú. Ez az eljárás (hasnolón a kérdőívhez) formailag kötött, a kérdések meghatározott sorrendje jellemzi, az interjú során elhangzott válaszokat a kérdezőbiztos írásban rögzíti (Molnár, 2010).

Jelen dolgozat részét képező empirikus kutatás az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó NAT 2012 első osztályos, 2013-as kiadású énekkönyvek tankönyvhasználatát vizsgálta, melyre 2016-2017 között kérdőíves felmérés keretében került sor. Az empirikus vizsgálat fókuszába azok az általános iskolák kerültek, ahol az Apáczai, a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyveit használják. A tankönyvhasználat-vizsgálathoz saját szerkesztésű kérdőívek készültek, melyek a Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv 2012 első osztályos énekkönyveinek tankönyvhasználatát pedagógusok, tanulók és szülők körében mérték fel.

A pedagógusok számára összeállított kérdőív (lásd VIII. Mellékletek 8.5. *Kérdőívek (2016-2017) / 8.5.1. Kérdőíves felmérés pedagógusoknak. Kérdőív a NAT kerettanterv 2012 első osztályos énekkönyveinek tankönyvhasználatához*) kitöltése előtt a pedagógusok személyes interjú keretében (lásd VIII. Mellékletek 8.6. *Személyes interjúk (2016-2017) / 8.6.1. A kérdőíves vizsgálat bevezető kérdései*) nyilatkoztak pályájukról, tapasztalataikról, szakmai elkötelezettségükről. A beszélgetések hangfelvételéről írott változat (lásd VIII: Mellékletek 8.6. *Személyes interjúk (2016-2017) / 8.6.2. A hangfelvételek írott változata*) készült.

A tanulók kérdőíves felmérésben való részvételéhez szükséges szülői nyilatkozat (lásd VIII. Mellékletek 8.5. *Kérdőívek (2016-2017) / 8.5.4. Szülői nyilatkozat*) beszerzése után a tanulók számára összeállított kérdőív (lásd VIII. Mellékletek 8.5. *Kérdőívek (2016-2017) / 8.5.2. Kérdőíves felmérés tanulóknak. Kérdőív a NAT kerettanterv 2012 első osztályos énekkönyveinek tankönyvhasználatához*) kitöltése a tanulókkal egyenként, személyes találkozás során valósult meg.

A szülők kérdőíves felmérésben való részvételéhez a kapcsolatfelvétel az osztálytanítókon keresztül történt, akik a szülők számára összeállított kérdőív (lásd VIII. Mellékletek 8.5. *Kérdőívek (2016-2017) / 8.5.3. Kérdőíves felmérés szülőknek. Kérdőív a NAT kerettanterv 2012 első osztályos énekkönyveinek tankönyvhasználatához*) eljuttatásában és visszakérésében vettek részt.

2.3.4. Forráslelőhelyek

Jelen kutatás primer forrásait képezik az elemzés alá vont magyar általános tantervű alsó tagozatos **Énekkönyvek**, a reprezentatív elemzéshez nélkülözhetetlen tudományos **Forrásművek**, valamint a **Zenehallgatáshoz kapcsolódó források**. E forrásanyag összegyűjtésére, elemző tanulmányozására az alábbi könyvtárakban, oktatási intézményekben nyílt lehetőség:

- Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum Budapest
- Országos Széchényi Könyvtár Budapest
- Rókusi Általános Iskola Szeged
- Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár Szeged
- Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtár
- Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Művészeti Intézet Ének-zene Tanszék

A primer kutatási források részét képező - **Tantervek, Utasítások, Útmutatók** - gyűjtése, feldolgozása az alábbi forráslelőhelyek segítő támogatásával valósulhatott meg:

- Csorba Győző Megyei - Városi Könyvtár Pécs
- Debreceni Városi Könyvtár
- Dél-Dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont Pécs
- Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Kari Könyvtár és Gyógypedagógia - történeti gyűjtemény Budapest
- Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum Budapest
- Országos Széchényi Könyvtár Budapest
- Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár Szeged
- Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtár

A szakirodalom monitorozása során feltárt tudományos kutatások a szakirodalmi források szekunder forrásanyagát ölelik fel, melyek több tudományterület fényszögéből prezentálják a jelenkor kutatási eredményeit. E szekunder forrásanyag az alábbi könyvtárak állományában állt rendelkezésre:

- Csorba Győző Megyei - Városi Könyvtár Pécs
- Debreceni Városi Könyvtár
- Dél-Dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont Pécs
- Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum Budapest
- Országos Széchényi Könyvtár Budapest
- Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár Szeged
- Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtár

III. A tankönyvelemzések kutatómódszertani koncepciója

3.1. Tantervek, vizsgálatba bevont énekkönyvek, a vizsgálat szempontjai

A kutatás forrásait képező énekkönyvek, a tantervek és utasítások függvényében jelennek meg, a vizsgálati minta kiválasztását a tantervi változások csomópontjai jelölik ki. A kutatás folyamán az egyes részterületek vizsgálatánál a vizsgálat alá vont énekkönyvek száma eltérő, annak okán, hogy a vizsgálati mintát képező tankönyvek a vizsgálandó részterület mélységének feltárásához különböző időintervallumban és térbeli (iskolafok) kiterjedésben jelennek meg.

A vizsgálati mintát képező énekkönyvek a következők:

Történeti kutatás:

- 1943-2013 Első osztályos énekkönyvek (9 tankönyv)
- 1964-2013 1-4. osztályos énekkönyvek (17 tankönyv)
- 1960-2013 1. 2. 2. 4. osztályos énekkönyvek (4 tankönyv)

Keresztmetszeti vizsgálat:

- 2013 Első osztályos énekkönyvek - Apáczai, Mozaik, Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású énekkönyvei (3 tankönyv)

A történeti kutatásban 1943-tól 2013-ig a 4.1.1. alfejezetben *Az elemzés alá vont első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának alapkoncepciója, a zenei tartalom felépítése (1943-2013)*, valamint a 4.1.2. *Az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták változásvizsgálata (1943-2013)* alfejezetben a tantervek és utasítások függvényében megjelenő vizsgálat alá vont énekkönyvek száma kilenc.

A 4.1.3. *Az alsó tagozatos énekkönyvek zenehallgatási anyagát képező zeneművek változásvizsgálata (1964-2013)* alfejezet a tantervi változások csomópontjaiban a zenehallgatási anyagot képező zeneművek összességét vizsgálja az énekkönyvek tudáskanonjában. Az elemző vizsgálat 1964-től 2013-ig első osztályban a tantervi változások függvényében öt énekkönyv kiválasztására fókuszál. A második, harmadik és negyedik évfolyam zenehallgatási anyagának vizsgálata évfolyamonként négy- négy énekkönyvet foglal magában. Így ez összesen tizenhét tankönyv vizsgálatba vont elemzését jelenti. Fontosnak vélem, hogy a vizsgálatot mind a négy évfolyamra kiterjesztve végezzem el és a teljesség igényével tárjam fel a magyar, általános tantervű alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjában kirajzolódó zenei tudásképet, mellyel disszertációm központi kutatói kérdésének minél pontosabb megválaszolására törekszem.

A 4.1.4. *A dalok szövegtárgykörének¹ változásvizsgálata, az illusztrációk funkcionalitása (1960-2013)* alfejezetben a történeti kutatás 1960-tól 2013-ig veszi górcső alá a dalok szövegtárgykörének változását. és reprezentatív dalok fókuszában analizálja a kapcsolódó illusztrációk funkcionalitását. A vizsgálati minta kiválasztásában meghatározó szempont olyan énekkönyvek felkutatása, melyek a mélyreható elemzéshez a dalok (zeneművek) nyelvi-képi kontextusában rejlő üzeneteket hordoznak. A negyedik osztályos énekkönyv kiválasztásánál meghatározó szempont a dalok szövegtartalma, a képi információk, a zenei hangzásvilág, melyben egy adott kor társadalmának értékrendje tükröződik, melynek vizsgálatával az énekkönyvek zenei tudásképében körvonalazódó implicit-explicit jelentéstartalmak összefüggéseinek feltárására törekszem. A vizsgálati mintának kiválasztott két második osztályos énekkönyv két világkép között húz határvonalat, melynek erőterében a dalok szövegtárgykörében és a dalokhoz kapcsolódó illusztrációk funkcionalitásában bekövetkezett hangsúlyváltozások az énekkönyvek paralel elemzésével jól nyomon követhetők. Az első osztályos vizsgálati minta kiválasztását az indokolja, hogy a 2013-as kiadású Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné első osztályos Ének-zene tankönyv a kutatás valamennyi részterületén a hosszmetzeti, keresztmetzeti és tankönyvhasználat-vizsgálatban, a vizsgálat alá vont énekkönyvek fókuszpontját képezi.

A keresztmetzeti vizsgálatban a 4.2.1. *Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek tartalmi összehasonlító elemzése* alfejezetben az Apáczai, Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó gondozásában megjelent 2013-as kiadású első osztályos énekkönyvek képeznek vizsgálati mintát annak okán, hogy ezek az énekkönyvek a 2012-es NAT és Kerettanterv előírásai alapján készültek el. A komparatív vizsgálatba bevont 2013-as kiadású első osztályos énekkönyvek az empirikus kutatásban, a tankönyvhasználat – vizsgálat vizsgálati mintáját is képezik.

¹ A *szövegtárgykör* fogalma az 1963-as Tantervben jelenik meg (Tanterv és Utasítás az általános iskolák számára 1-4. osztály Tankönyvkiadó, Budapest 183.o.) az *Ének-zene: A Tanítás anyaga 1. osztály* fejezetcím alatt. E fogalom korábban az 1941-es Tanterv és Útmutatások a nyolcosztályos népiskola számára I. kötet 47. oldalán, az *Ének 1. osztály* fejezetcím alatt *A szövegrész tárgyköre* címszóval olvasható. Az 1946-ban megjelent Részletes útmutatások az általános iskola tantervéhez című kiadványban nem szerepel e fogalom, csak a tantervi leírás kapcsán olvashatunk a dalok szövegében megjelenő tartalmakról (2-4.o.). Az 1950-es Tantervben a *szövegrész tárgyköre* nem megjelenő fogalomként szerepel. Az 1956-os Tantervben az 1. osztály (115. o.) 2. osztály (117.o.), 3. osztály (118.o.) 4. osztály (120.o.) tanítási anyagának szövegrész tárgykörre vonatkozó leírásában a *szövegtartalom* kifejezés jelenik meg. Az 1978-as Tantervben (Az általános iskolai nevelés és oktatás terve 1978) és a Nemzeti alaptantervekben a dalok szövegtartalmára való utalás tágabb értelmezési keretek között jelenik meg, a *szövegtárgykör*, mint fogalom nem fordul elő. A továbbiakban az elemző a disszertáció e részterületének kutatásához a *szövegtárgykör* fogalmát használja annak okán, hogy minél pontosabb képet adjon a dalok szövegtartalmában végbement változásokról az 1943-2013 közötti időintervallumban.

A tankönyvelemző vizsgálatokhoz az egységes szempontrendszer megalkotása a szakirodalomból feltárt kutatások alapján történik. Az egységes szempontrendszert Dárdai Ágnes tudományos műveire hivatkozással, valamint Fischerné Dárdai Ágnes és Kojanitz László tudományos publikációjára való hivatkozással jelölöm ki és adaptálom saját vizsgálati mintámra. A 4.1.1. *Az elemzés alá vont első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának alapkonceptiója, a zenei tartalom felépítése (1943-2013)* alfejezetben a tankönyvelemző vizsgálathoz az egységes szempontrendszert Dárdai Ágnes *A tankönyvkutatás alapjai* (Dárdai, 2002), valamint Fischerné Dárdai Ágnes - Kojanitz László *A tankönyvek változásai az 1970-es évektől napjainkig* (Fischerné Dárdai és Kojanitz, 2007) c. tudományos műve alapján készítem el. A 4.1.4. *A dalok szövegtárgykörének változásvizsgálata, az illusztrációk funkcionalitása (1960-2013)* alfejezetben a tankönyvelemző vizsgálathoz az egységes szempontrendszert Fischerné Dárdai Ágnes *Szemponatok a tankönyvi képek ikonológiai és ikonográfiai értelmezéséhez* (F. Dárdai, 2008) c. tudományos munkája alapján alkotom meg és alkalmazom saját vizsgálati mintámra. Az egységes szempontrendszeren kívül a többi részterület vizsgálatánál a vizsgálat szempontjait a kutatói kérdések függvényében határozom meg.

A vizsgálatba vont énekkönyvek kategória szerinti mérése előtt áttekintem azokat a tantervi részleteket, amelyek az egyes részterületek tankönyvelemző vizsgálata kapcsán jelennek meg, meghatározom a kategóriákat, melyek kijelöléséhez a tantervi előírások irányadók. Ezt követően az egyes részterületek vizsgálatához szükséges adatokat Hívószólistára veszem fel és az összegyűjtött, rendszerezett adatokat a dolgozatban Mellékletekbe rendezve jelenítem meg.

A vizsgálati mintát képező énekkönyvek hívószólistára felvett anyagát négy Melléklet tartalmazza. Az első Melléklet 8.1. *Az elemzett énekkönyvek énekes szemelvényei (1943-2013)* a hosszmetzeti és a keresztmetzeti vizsgálatok egymást követő sorrendjében mutatja a vizsgálatba bevont énekkönyvek hívószólistára felvett anyagát: a hosszmetzeti kutatás kapcsán a 8.1.1 - 8.1.9. pontok alatt, a keresztmetzeti vizsgálatnál a 8.1.9 - 8.1.11. pontokban. A második Melléklet a hosszmetzeti kutatáshoz kapcsolódva a 8.2. *Az elemzett énekkönyvek illusztrációi (1960-2013)*, valamint a 8.2.1. *Az elemzett énekkönyvek szövegtárgykörét alkotó dalok (1960-2013)* vonatkozásában foglalja magába négy 1-4.osztályos énekkönyv hívószólistára felvett anyagát. A harmadik Melléklet 8.3. *Az elemzett énekkönyvek képesség- és készségfejlesztő feladatai (2013)* a keresztmetzeti vizsgálatban, vizsgálat alá vont három első osztályos énekkönyv elemzéséhez kapcsolódik. A negyedik Melléklet 8.4. *Az elemzett énekkönyvek zenehallgatási anyaga (1964-2013)* a hosszmetzeti és a keresztmetzeti vizsgálatok egymást követő sorrendjében jeleníti meg a vizsgálatba bevont énekkönyvek

hívószólistára felvett anyagát: a hosszmetzeti kutatás kapcsán a 8.4.1 - 8.4.17. számozás alatt, a keresztmetzeti vizsgálatnál a 8.4.18 - 8.4.20. számozással. *Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné* 2013-as kiadású első osztályos énekkönyve ennek okán, ebben a Mellékletben két különböző számozás alatt jelenik meg: a hosszmetzeti kutatás folyamán a 8.4.5. pontban, majd a keresztmetzeti vizsgálat részeként a 8.4.20. pontban.

A kvantitatív-kvalitatív mérési eredményeket munkatáblázatokban rögzítem és ábrákkal jelenítem meg. A kvantitatív adatfeldolgozás gyakoriság számítással, átlag számítással, százalékos értékeléssel történik, a kvalitatív adatfeldolgozás szöveges értékeléssel. Az eredmények összesítése után levonom a következtetéseket.

3.2. A vizsgálatba bevont énekkönyvek kategória szerinti mérése

A történeti kutatásban 1943-tól 2013-ig az első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának alapkoncepcióját és zenei tartalmának felépítését, valamint a keresztmetzeti vizsgálatban a NAT-ban meghatározott kulcskompetenciákkal kapcsolódási pontokat kialakító magyar népi gyermekjátékdalok, mondókák zenei összefüggéseit a tartalomelemzés módszerével deskriptív-hermeneutikus (leíró-értelmező) módon közelítjük meg.

A hosszmetzeti kutatásban és a keresztmetzeti vizsgálatban a kategóriák szerinti mérés elsőként az első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták körében jelenik meg. A dalok dalfajták szerinti besorolása forrásművek alapján történik, melyek közül Kodály Zoltán Iskolai Énekgyűjteményének I – II. kötete és a Magyar Népzene Tára I - II. kötetei képezik a zeneművek besorolásának alapját. A történeti kutatás folyamán e két forrásmű mellett további primer források biztosítják a kategóriák szerinti mérés egzaktóságát (lásd VI. Szakirodalmi források 6.3. *Forrásművek jegyzéke*). Az elemző vizsgálatához hívószólistára felvett énekes szemelvények összességét a 8.1. számú Melléklet tartalmazza, feltüntetve az énekkönyvekben és a forrásművekben található oldal- és sorszámokkal (lásd VIII. Mellékletek / 8.1.1 - 8.1.11. *Az elemzett énekkönyvek énekes szemelvényei* (1943-2013)).

1964-től 2013-ig a történeti kutatásban vizsgálat alá vont alsó tagozatos (1-4. évfolyam) énekkönyvek zenehallgatási anyagát képező zeneművek változásvizsgálatában elsőként a zenehallgatásra vonatkozó tantervi előírásokat tekintjük át, melyek a mérés kategóriáinak kijelölésében lesznek irányadók. A hosszmetzeti kutatásban a zenehallgatási anyagot képező zeneművek kategóriák szerinti mérése évfolyamonként történik, a keresztmetzeti vizsgálatban

a kategóriák szerinti mérés az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveire terjed ki. Az elemző vizsgálathoz hívószólistára felvett zenehallgatási anyagok összességét és a hangfelvételekre vonatkozó adatokat (hanglemez, CD) a 8.4. számú Melléklet tartalmazza (lásd VIII. Mellékletek / 8.4.1 - 8.4.20. *Az elemzett énekkönyvek zenehallgatási anyaga* (1964-2013)).

1960-tól 2013-ig a hosszmetzeti kutatásban az első, második és negyedik osztályos énekkönyvek elemző vizsgálatához a kategóriák kijelölésének alapját a dalok szövegtárgykörre vonatkozó tantervi előírásai képezik. A dalok szövegtárgykörének változásvizsgálatához a hívószólistára felvett dalok összességét a 8.2.1. számú Melléklet tartalmazza a dalok szövegének, dallamának, dalfajtáinak pontos besorolásához felhasznált irodalom megjelölésével (lásd VIII. Mellékletek / 8.2.1.1 - 8.2.1.4. *Az elemzett énekkönyvek szövegtárgykörét alkotó dalok* (1960-2013)). Az illusztrációk funkcionalitása elemző vizsgálatban a dalokhoz kapcsolódó illusztrációk a 8.2. számú Mellékletben található (lásd VIII. Mellékletek / 8.2.1 – 8.2.24. *Az elemzett énekkönyvek illusztrációi* (1960-2013)).

A keresztmetzeti vizsgálat az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek képesség- és készségfejlesztő feladatait a 2012-es Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv kompetenciafejlesztésre vonatkozó tantervi előírásai alapján tekinti át. Az elemző vizsgálat a zenei reprodukció és a zenei befogadói kompetenciák fókuszában a képesség- és készségfejlesztő feladatok kvantitatív méréséhez a következő kategóriákat jelöli ki: 1. Éneklési készség fejlesztése 2. Ritmusérzék fejlesztés 3. Hallásfejlesztés 4. Improvizációs készség fejlesztése 5. Zenehallgatási készségfejlesztés 6. Zenei írás-olvasás készségének fejlesztése. A kvalitatív elemzés fókuszpontjait a koncentráció, zenei memória, komplex figyelem, kreatív gondolkodás, együttműködés, önálló és kooperatív tanulás, esztétikai és érzelmi kompetenciák képezik. A hívószólistára felvett képesség- és készségfejlesztő feladatok összességét a 8.3. számú Melléklet tartalmazza (lásd VIII. Mellékletek / 8.3.1 – 8.3.3. *Az elemzett énekkönyvek képesség- és készségfejlesztő feladatai* (2013)).

3.3. Munkatáblázatok megalkotása

1943-tól 2013-ig a vizsgálatba bevont első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták változásvizsgálatához 9 munkatáblázat kapcsolódik, melyekben a dalfajták méréséhez képzett kategóriák a következők: 1. Mondókák 2. Magyar gyermekjátékdalok 3.

Magyar népdalok 4. Népi dallamok 5. Vallásos énekek 6. Más népek dalai 7. Komponált gyermekdalok 8. Népies dalok 9. Népénekek

Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták komparatív vizsgálatában 3 munkatáblázat rögzíti a kvantitatív mérés eredményeit a következő kategóriák szerint: 1. Mondókák 2. Magyar gyermekjátékdalok 3. Magyar népdalok 4. Népi dallamok 5. Más népek dalai 6. Komponált gyermekdalok 7. Népies dalok 8. Népénekek

1964-től 2013-ig az alsó tagozatos (1-4. évfolyam) énekkönyvek zenehallgatási anyagát képező zeneművek változásvizsgálatában 17 munkatáblázatban szerepelnek az 1-4. osztályra vonatkozó kvantitatív mérés eredményei a következő kategóriák szerint:

- Első osztály: 1. Magyar népdalok (népi mondókák, gyermekdalok, szokásdalok) 2. Magyar zeneszerzők zeneművei 3. Európai zeneszerzők zeneművei 4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje
- Második – Harmadik osztály: 1. Magyar népdalok (gyermekdalok, szokásdalok) 2. Magyar zeneszerzők zeneművei 3. Európai zeneszerzők zeneművei 4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje
- Negyedik osztály: 1. Magyar népdalok 2. Régi magyar táncok 3. Magyar zeneszerzők zeneművei 4. Európai zeneszerzők zeneművei 5. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek összehasonlító vizsgálatában 3 munkatáblázat tartalmazza a zenehallgatásra vonatkozó kvantitatív mérési eredményeket a következő kategóriák szerint: 1. Magyar népdalok (szokásdalok) 2. Magyar zeneszerzők zeneművei 3. Európai zeneszerzők zeneművei 4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1960-tól 2013-ig a dalok szövegtárgykörének változásvizsgálatához 4 munkatáblázat kapcsolódik, melyekbe a következő kategóriák szerint történik a besorolás:

- Negyedik osztály (1960): 1. Iskolai életről szóló dalok 2. Nép életéről szóló dalok 3. Természetről szóló dalok 4. Meseszerű, játékos, cselekményes dalok 5. Úttörődalok 6. Katonadalok 7. Dolgozó népről szóló dalok 8. Hazáról, békéről szóló dalok 9. Ünnepek dalai

- Második osztály (1978): 1. Iskolai életről szóló dalok 2. Közös játékok dalai 3. Természetről szóló dalok 4. Meseszerű, játékos, cselekményes dalok 5. Pajtásélet kisdobos- és úttörődalai 6. Felnőttek munkájáról szóló dalok 7. Ünnepek dalai
- Második osztály (2009): 1. Közös játékok dalai 2. Természetről szóló dalok 3. Meseszerű, játékos, cselekményes dalok 4. Ünnepek, jeles napok dalai
- Első osztály (2013): 1. Közös játékok dalai 2. Természetről szóló dalok 3. Meseszerű, játékos, cselekményes dalok 4. Ünnepek, jeles napok dalai

1943-tól 2013-ig az énekkönyvek tudáskanonját alkotó zeneművek értékközvetítő szerepét vizsgáló kutatás 3 munkatáblázatot tartalmaz, melyek a kvantitatív mérési eredményeket összesítve mutatják az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalok dalfajtáiról (1943-2013), a dalfajták körében megjelenő ünnepek dalairól (1943 – 2013), és az első osztályos énekkönyvek zenehallgatási anyagát képező zeneművekről (1964-2013).

3.4. Kvantitatív-kvalitatív adatfeldolgozás

Az adatfeldolgozás gyakoriság számítással (kvantitatív) és szöveges (kvalitatív) elemzéssel történik az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták (1943-2013), az alsó tagozatos énekkönyvek zenehallgatási anyagát képező zeneművek (1964-2013), a dalok szövegtárgykörének változásvizsgálata az illusztrációk funkcionalitása (1960-2013), az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek tudáskanonját alkotó dalfajták, zenehallgatás, képesség- és készségfejlesztő feladatok vonatkozásában.

Az empirikus kutatásban az Apáczai Kiadó, a Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású énekkönyveinek tankönyvhasználat-vizsgálatához a pedagógusok számára összeállított kérdőív (saját szerkesztés) 16 munkatáblázatban rögzíti az eredményeket, melyek adatfeldolgozása százalékos értékeléssel, átlag számítással (kvantitatív) és szöveges (kvalitatív) értékeléssel történik. A tanulók számára összeállított kérdőív (saját szerkesztés) eredményeit 24 munkatáblázat tartalmazza, a szülők számára összeállított kérdőív (saját szerkesztés) eredményeit 6 munkatáblázat rögzíti, az adatok feldolgozása százalékos értékeléssel, gyakoriság számítással (kvantitatív) és szöveges (kvalitatív) értékeléssel történik (lásd VII. Függelék 7.1. *Munkatáblázatok jegyzéke*).

3.5. Az eredmények összesítése, következtetések levonása

A hosszmetzeti kutatás és a keresztmetzeti vizsgálat során feltárt tudományos eredmények összegző értékeléseinek tükrében megfogalmazható konzekvenciák, valamint a pedagógusok, tanulók, szülők körében végzett empirikus kutatás tankönyvhasználat-vizsgálat eredményei alapján körvonalazható új feladatok az énekkönyvek továbbfejlesztésének újabb irányait jelölhetik ki, melyek az énekkönyvek tudáskanonjában az értékteremtő, hagyományőrző, a jelenkor kihívásainak megfelelő korszerű zenei tudástartalmak közvetítésével az énekkönyvek sokoldalú használhatóságát mozdíthatják elő.

IV. Az énekkönyvek tudáskanonjának hosszmetzeti (1943-2013) és keresztmetzeti (2013) vizsgálata

Adalékok a tankönyvelemző vizsgálatok elé

A tankönyvelemző vizsgálatokat megelőzően az alábbiakban, olyan tantervekről, énekkönyvekről szóló tudományos publikációk, folyóirat cikkek jelennek meg, melyeken keresztül teljesebb kép formálható azokról a folyamatokról, amelyek egy adott kor társadalmában az iskolai zenei nevelés területén történt változásokat kísérték. Jelen kutatás tekintettel a „kodályi zenepedagógiai koncepció”, „zenei nevelő program” hívószavakra, magyar kutatásokra fókuszál, ennek okán a magyar nyelvű tankönyvekre vonatkozó kutatási eredményeket veti össze.

Kodály Zoltán zeneszerzés tanítványa Bárdos Lajos 1931-ben indította útjára a Magyar Kórus folyóiratot és az azonos nevű Magyar Kórus Kiadóvállalatot Kerényi György és Kertész Gyula segítségével.(Fehér, 2018). A Kiadóvállalat koncepciója Kodály Zoltán népnevelési elgondolásával egyezően az volt, hogy a jó zenét minél többekhez juttassa el. A Magyar Kórus Kiadóvállalat zenei könyveket jelentetett meg és terjesztett, Bartók és Kodály zenei írásait adta közre, a magyar zene fejlődésében új szakaszt nyitott. Bárdos Lajos, Kertész Gyula, Ádám Jenő és Kerényi György a Kiadóvállalatnál végzett lelkes munkája nagy hatást gyakorolt a magyar kóruséletre és az iskolai énektanításra (Brückner, 2017. 80-87.o.). *Kodály Zoltán és Ádám Jenő „Szó-Mi” Szólj síp. Énekeskönyv a Népiskolák első osztálya számára* 1943-as kiadású énekkönyvét a Magyar Kórus. Athenaeum irodalmi és nyomdai műintézet rt., Budapest jelentette meg. Az *Énekeskönyv* zenei anyagának forrását *Kodály Zoltán (Kerényi György közreműködésével) Iskolai Énekgyűjteményének* első kötetéből vett válogatás képezte. Az *Iskolai Énekgyűjtemény* első kötetét Szinyei Merse Jenő M. Kir. Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter megbízásából, az Országos Közoktatási Tanács 1943-ban adta közre.

Kodály Zoltán iskolai zenei nevelésről alkotott elgondolása hivatalosan az 1946-ban közzétett vallás-és közoktatásügyi miniszteri rendelet kapcsán nyert létjogosultságot (Szabó, 1986. 145.o.). A rendeletben foglaltak alapján az általános iskolák I-VIII. osztályában, Ének tárgyból a tanítás fokozatait a magyar népdalra alapozott és a relatív szolmizáció alkalmazásával kimunkált tanterv határozta meg (Szabó, 1989. 95-98.o.). 1946-ban az általános iskolai tankönyvek a minisztérium által meghirdetett pályázatok útján készültek el. A tankönyvírás

alapelveit az Országos Köznevelési Tanács tankönyvbizottsága dolgozta ki. Az 1947. évi kultuszminiszteri rendelet az egyházi iskolák kivételével az alap- és középfokú iskolákban kizárólag a vallás- és közoktatási miniszter kiadásában megjelentetett tankönyvek használatát tette lehetővé (Szebenyi, 1994. 622.o.). Az 1948-ban napvilágot látott *Ádám Jenő és Kodály Zoltán Énekes könyv az általános iskolák első osztálya számára* tankönyvet a vallás- és közoktatásügyi miniszter adta ki, a tankönyv a Klösz Grafikai Műintézet, Budapest gondozásában jelent meg.

1948-ban az iskolák államosítását követően az állami tankönyv-monopólium a Tankönyvkiadó Nemzeti Vállalat megalakulásával jött létre. Az 1948/49-ben és az 1950/51-ben közre adott tankönyveket már nem pályázatok útján, hanem minisztériumi megbízás alapján írták meg, a megváltozott politikai viszonyok hatására a tankönyvkiadás a pártközpont és a minisztérium belső ügye lett (Szebenyi, 1994. 622.o.). Az 1948 után kialakult társadalmi helyzet új Ének tanterv kidolgozását vont maga után, melynek értelmében a szocialista értékrend határozta meg a nevelés-oktatás céljait, feladatait. Az 1950-ben életbe lépő új Tanterv a zenei nevelés területén a magyar népdalok mellett a Szovjetunió, a népi demokráciák, valamint a munkásosztály dalainak tanítását jelölte ki, amely új tankönyvek megírását tette szükségessé (Petneki, 1970. 98-100. o.). A tantervi előírásoknak a *Kodály – Ádám* énekeskönyvek nem feleltek meg. Rövid időn belül öt szerző - *Gadányi József, Pálinkás József, Perényi László, Petneki Jenő, Rossa Ernő* – munkája nyomán készültek el az új énekkönyvek, amelyek 1951-től meghatározták az iskolai énektanítás anyagát. A szerzők az *Iskolai Énekgyűjtemény*ből átvett dalanyagból több népdal szövegét, dallamát átírták, az átdolgozásokra ugyanakkor nem utaltak az énekkönyvekben (Szabó, 1989. 102-103.o.). *Gadányi József – Pálinkás József – Perényi László – Petneki Jenő – Rossa Ernő Énekkönyv az általános iskolák első osztálya számára* 1956-ban napvilágot látott énekkönyvének hatodik kiadása az Oktatásügyi Miniszter rendeletére készült.

Petneki Jenő *Az Ének - Zene tanítása* c. módszertani folyóirat hasábjain közölt cikkében az iskolai zenei nevelést meghatározó tantervek közül az 1950. évi Tanterv kapcsán jegyzi meg, hogy a Tanterv kommunista nevelést szolgáló célkitűzése nagy előre lépést jelentett az 1946. évi tantervi előírásokhoz képest. Petneki az 1950. évi Tanterv hiányosságaként róta fel többek között, hogy a tanterv nem vette figyelembe a tanulók életkori sajátosságait és ez a tanulók túlterheléséhez vezetett. Új tantervet kellett írni, melyet a Pedagógiai Tudományos Intézet munkatársai dolgoztak ki, Kodály Zoltán, valamint kiváló szakemberek és gyakorló

pedagógusok részvételével. A tanterv a párt irányításával több évig készült, melynek során a tantervkészítők tanulmányozták a Szovjetunió és a népi demokratikus országok tanterveit, valamint építettek a pedagógusok gyakorlati tapasztalataira. Az 1956-ban életbe léptetett Tanterv alapján az énekeskönyvek megírását az általános iskola nyolc osztálya számára Kodály Zoltán és Ádám Jenő vállalta (Petneki, 1970. 98-104.o.).

Az 1958-ban kiadott *Kodály – Ádám* énekeskönyvek az 1948-ban megjelentetett, 1950-ben bevont tankönyvek változatai voltak. Az általános iskola első és második osztálya számára elkészített tankönyveket kísérleti jelleggel a Művelődésügyi Minisztérium engedélyével adták közre. Az új énekeskönyveket bíráló kritika a tankönyvek pozitívumaként a zenei anyanyelv elsajátításában releváns népzenei anyagot emelte ki, ellenben hiányosságként róttá fel, hogy a szocialista értékrend nem jelenik meg kellő hangsúllyal a tankönyvek dalanyagában és az illusztrációkban (Szabó, 1989. 117-120. o.).

A tankönyvsorozat további újabb tankönyveinek megjelentetését hátráltatta, hogy a kéziratok nem készültek el időben, ezért a harmadik és negyedik osztályos tankönyvek megírásához külső munkatársakat is bevontak. Az 1956-os tantervi előírásokat követő nyolc osztályra kiterjedő tananyag és követelményrendszer azonban valamennyi tantárgyban a maximalizmus jeleit mutatta. Ekkor a tantárgyanként kidolgozandó iskolareform tervezet előkészítésére szakértői bizottságokat hoztak létre. Az iskolai zenei nevelés területén újító változást jelentett az énekes szemelvényanyag mellé bevezetett zenehallgatás, melynek fontos szerepét a marxista gondolkodásmód és a szocialista erkölcs fejlesztésében jelölték ki (Petneki, 1970. 105-106. o.). A vizsgálatba bevont énekeskönyvek közül 1962-ben ötödik kiadásban jelent meg *Kodály Zoltán és Ádám Jenő* Énekeskönyve az általános iskolák első osztálya számára (Kísérleti tankönyv), a tankönyv a Művelődésügyi Minisztérium rendeletére a Művelődésügyi Minisztérium általános iskolai főosztályának irányításával készült. 1960-ban adták közre *Kodály Zoltán – Ádám Jenő* negyedik osztályos Énekeskönyvét (második kiadás). A *Kísérleti tankönyv* a Művelődésügyi Minisztérium Alsófokú Oktatási Főosztályának irányításával készült, szerkesztői munkatársak - *Kovács Lajos és Péter József* – bevonásával. Az énekeskönyvek a Tankönyvkiadó gondozásában jelentek meg.

Ilka Pál művelődésügyi miniszter utasítására az 1962-ben életbe lépő új Tanterv értelmében az általános iskola célja és feladata a kommunista embereszmény kialakítása. A Tanterv 1-4. osztályokban az ének-zene területén magyar gyermek- és népdalok, úttörő- és tömegdalok tanítását határozta meg. A tantervi előírásoknak nem megfelelő tankönyveket átdolgozták vagy bevonták. A *Kodály – Ádám* énekeskönyvek az első és második osztály számára az 1962/63-as

tanévben már nem szerepeltek az általános iskolai tankönyvek között. Az első osztályos tankönyv helyébe *Hegyi József és Kovács Lajos (Péter József szerkesztésével) Ének-zene Kézikönyve* került. A szerzők meglátása szerint az általános iskolák első osztályában tanító nevelők számára kiadott kézikönyv elegendő a heti két félórás énekórához. A kézikönyv és a második osztályos tankönyv 1963-1978 között jelent meg. *Dobray István és Kovács Lajos (Péter József szerkesztésével)* az általános iskola harmadik és negyedik osztálya számára adtak ki énekkönyvet. A tankönyvszerzők a népdalokat az *Iskolai Énekgyűjteményből* és a *Magyar Népzene Tára* első kötetéből válogatták. A népdalok eredeti szövegét gyakran megváltoztatva a dalokat politikai, ideológiai tartalmakkal töltötték meg, a dalanyagot idegen népdalok, kisdobos dalok, indulók és alkalmi dalok egészítették ki (Szabó, 1989. 125-127.o.).

Hegyi József *Az Ének - Zene tanítása* c. módszertani folyóiratban megjelenő cikkében, *Kézikönyv az általános iskola 1. osztályában ének-zenét tanító nevelők számára* címmel, választ ad arra a kérdésre, hogy első osztályban miért nem adtak ki tankönyvet. Amellett érvel, hogy első osztályban az olvasás-írás a tanulók teljes figyelmét veszi igénybe, ezzel szemben a zenei írás-olvasás könnyen elsajátítható a kézjelek, betűjelek, kottakirakó segítségével. A heti kétszer félórás időkeret elegendő a zenei elemek tudatosításához és azok képszerű rögzítéséhez, továbbá a tanulók olvasókönyvében található képek, rajzok jól felhasználhatók énekórán is az ünnepek, évszakok és a valós világ megjelenítéséhez, esztétikai élményt nyújtanak, erősítik a tantárgyi koncentrációt, fokozzák az iskola nevelő hatását (Hegyi, 1963. 34. o.).

Kovács Lajos a második osztályos *Hegyi – Kovács* tankönyvről közöl cikket a módszertani lapokban *A 2. osztályos új énekeskönyv, munkafüzet és kézikönyv* címmel. Kovács Lajos a reformterv koncepciójának szellemében elkészített második osztályos énekkönyv kapcsán emeli ki azt az újító változtatást, miszerint az élményanyag és a hallásképzéshez kapcsolódó gyakorló anyag a másodikos tankönyv új formájában különválasztva jelenik meg, énekeskönyvre és munkafüzetre bontva. A cikk szerzője az új tankönyv érdemének tartja az esztétikus kivitel, a kottával lejegyzett dalokat övező négy színnyomással készült illusztrációkat, valamint a gyermekdalok, gyermekjátékdalok és népdalok mellett a korszerűsített szövegtartalommal megjelenő népi dallamokat és azokat a gyermekműdalokat, melyek a modernitás jegyében újabb versekkel bővültek (Kovács, 1963. 38-39.o.).

Az ének-zene tantervbe újként belépő zenehallgatáshoz kapcsolódik Lugossy Magda írása *Az Ének - Zene tanítása* c. folyóirat hasábjain. A szerző meglátása szerint a tantervi előírások értelmében az iskolai énektanításban a zenei ízlésformálás nagyobb hangsúllyal jelenik meg, mint korábban, ami maga után vonja a tanulók iskolán kívüli zenei neveléséhez szükséges újabb

eszközök és módszerek alkalmazását. A cikkből megtudható, hogy a zenehallgatáshoz készített hanglemez, mint ilyen jellegű munka első ízben látott napvilágot, melyet nagy érdeklődéssel fogadtak a hazai és a külföldi országokban egyaránt. (Lugossy, 1971. 21. o.).

A hatvanas évek elejétől a hetvenes évekig a tankönyv-engedélyezési eljárás mechanizmusában a tantervfejlesztési háttérintézet, a tankönyvkiadók és a kultusztárca egyensúlya volt meghatározó (Nagy, 1994. 520. o.).

Ebben az időintervallumban a vizsgálatba bevont énekkönyvek között szerepel az 1964-ben kiadott *Dobray István – Kovács Lajos Énekeskönyv a negyedik osztály számára*, az 1968-ban hatodik kiadásban megjelent harmadik osztályos *Énekeskönyv*, az 1967-ben harmadik kiadásban napvilágot látott *Hegyi József – Kovács Lajos első osztályos Ének-zene Kézikönyv*, mely kizárólag tankönyvi szerepére vonatkozólag képez vizsgálati mintát jelen kutatásban, valamint *Hegyi József – Kovács Lajos* 1978-as tizenötödik kiadásban megjelentetett második osztályos *Énekeskönyve*. Az énekkönyvek a Tankönyvkiadó gondozásában jelentek meg.

A 202/1976 MK 6 OM-KM utasítás a pályázat útján történő tankönyvírásról rendelkezett. Az Országos Pedagógiai Intézet a pályázatokhoz útmutatókat szerkesztett, melyeket figyelembe kellett venni a tankönyvszerzőknek a tantervi előírások mellett. A Bíráló Bizottság tagjainak körét a Tankönyvkiadó szerkesztője, az OPI kijelölt képviselője, a szaktudomány képviselője és két gyakorló tanár képezte. A jóváhagyást a Tankönyvkiadó felelős szerkesztője intézte, a kézirat tantervi előírásoknak, közoktatáspolitikának és az Országos Pedagógiai Intézet irányelveinek való megfeleléséért az igazgató vállalt felelősséget. (Nagy, 1994. 520.o.).

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné Ének-zene első osztályos tankönyve az Oktatási Miniszter rendeletére az Országos Pedagógiai Intézet közreműködésével a 202/1976 MK 6 OM-KM sz. utasításnak megfelelően az 1978/1979-es tanévben került bevezetésre. Az első énekkönyv mellett *Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné* második osztályos (1982. negyedik kiadás) és harmadik osztályos (1981. második kiadás) tankönyvei is napvilágot láttak. A negyedik osztályos *Ének-zene* tankönyvet a Művelődési Minisztérium az 1981-es tanévtől engedélyezte, a tankönyvszerző Tegzes György. Az ének-zene tankönyvek a Tankönyvkiadó gondozásában láttak napvilágot.

Kálmánfi Béla az 1978-80 között megjelent *Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné* első, második és harmadik osztályos tankönyvek, valamint az 1981/82 –es tanévben bevezetett új negyedik osztályos *Tegzes György* ének-zene tankönyv kapcsán számol be arról, hogy a korszerű tankönyvek, kézikönyvek, iskolai hanglemezek, zenehallgatási útmutató és egyéb taneszközök

közreadása által új korszak kezdődött az ének-zenei nevelésben. Lantos Rezsőné és Lukin Lászlóné a kodályi elveket szem előtt tartva a magyar zenepedagógia eredményeire építve készítették el az ének-zene tankönyveket, melyek szép kivitelben a Tankönyvkiadó Vállalat égisze alatt jelentek meg. (Kálmánfi, 1986. 56.o.).

Falus Tamásné és Kontra István *Az 1978/79. tanévről és az új tanév feladatairól* címmel *Az Ének - Zene tanítása* c. módszertani folyóiratban az új (Lantos– Lukin) ének-zene tankönyvekről készített felméréseik alapján adnak közre rövid összefoglalót tapasztalataikról. Beszámolójukból megtudható, hogy a korszerűsítést követően felerősödött a társadalmi érdeklődés a zenei nevelés tartalma, hatékonysága és módszerei iránt. Felméréseikre alapozva megállapítják, hogy a tananyag és a követelményrendszer teljesíthető, ugyanakkor a zenehallgatás vonatkozásában nehézséget okoz a hanglemezek hiánya. Az elemzők összességében az új első osztályos tankönyvet a nevelők és tanulók szemszögéből egyaránt hasznosnak és esztétikusnak vélik, az énekkönyvek törzsanyaga jól tanítható, a kiegészítő anyag és a zenehallgatási anyag feldolgozása is eredményes, azonban problémaként emelik ki, hogy a zenehallgatáshoz szükséges technikai eszközök nem állnak mindenütt rendelkezésre (Falus – Kontra, 1979. 97-100.o.). Az 1978-as Tanterv előírásait követő újabb tankönyvek az előírt tananyagcsökkentés vonatkozásában a törzs- és kiegészítő anyagot tipográfiaileg elkülönítve jelenítik meg (Szórá, 2013. 272.o.). *Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné* 1-3. osztályos, valamint *Tegzes György* negyedik osztályos tankönyvének tartalomjegyzéke jól tükrözi e változást: a törzsanyagot képező dalokat szignum (csillaggal jelölés) emeli ki.

Kárpáti Imréné az *„Ének-zene 1” tankönyv használatának tapasztalatai* címmel megjelent írásában az alsó tagozatos szakfelügyelők és az óralátogatások során szerzett saját tapasztalatai alapján megállapítja, hogy az új *Lantos – Lukin* Ének-zene tankönyvet a nevelők jónak vélik, ami az újabb tankönyvek fogadtatásának történetében nagyon ritka. A tantervi követelmények jól teljesíthetők, a célok elérése kevés eszközzel is megvalósítható. A nevelők a tankönyv legfőbb pozitívumaként a tankönyv munkáltató jellegét emelték ki, amely elsősorban a készségfejlesztő munka terén nyújt hasznos segítséget. A cikk írója a tankönyv további pozitívumaként kiemeli a gyermeki világhoz közelálló színes képanyagot, a megértést segítő szemléltetést az olvasni még nem tudó tanulók számára, valamint a tankönyvben a tananyag felépítettségét, ami hozzájárul a nevelők eredményes munkavégzéséhez (Kárpáti, 1980. 53-54.o.).

Kálmánfi Béla *A 4. osztályos ének – zene tankönyvről és nevelői kézikönyvről* címmel megjelentetett írásából megtudható, hogy az újonnan kiadott *Tegzes György* negyedik osztályos ének-zene tankönyvben az alsó és felső tagozat zenei anyaga jól kapcsolódik egymáshoz, a

tananyag felépítésében nagyobb hangsúllyal jelenik meg az ismeretek rendszerezése, összefoglalása és a felső tagozat zenei anyagának előkészítése. A tankönyv alapkoncepcióját a magyar népdalokra alapozott zenei anyanyelvi nevelés és hallásfejlesztés határozza meg. Tegzes György az énekkönyvben az iskolai népdalkincset Kodály Zoltán kétkötetes *Iskolai Énekgyűjteményéből* vett válogatásával gazdagította. Az énekkönyv dalanyagában a népdalok mellett fontos szerephez jutnak más népek dalai, kisdobos és mozgalmi dalok, valamint a népdalok kapcsán megjelenő magyar zeneszerzők művei. A tankönyv képanyaga megleveníti a tanuló számára a népi kultúrát, a társadalmi környezetet, tájegységek népi díszítő motívumait. A cikk írója hangsúlyozza, hogy *Tegzes György* ének-zene tankönyve korszerű közlésmódjával a tankönyvírás területén úttörőmunkának számít. A tankönyvi képanyag azonban a tankönyvszerző elképzelésével szemben fekete nyomással készült, amely színes nyomás esetén, hasonlóan a korábbiakban megjelentetett *Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné* első, második és harmadik osztályos ének-zene tankönyvekhez, teljesebb összképet formálhatott volna a tanulók számára, így a tankönyv következő kiadásainak színes nyomással való megjelentetése nem hagyható figyelmen kívül. A cikkből megtudható, hogy a negyedik osztályos ének-zene tankönyvben az énekes anyag és zenehallgatás összehangoltan jelenik meg, ami a zenehallgatási anyag, a hanglemezek és a zenehallgatási útmutató szerkesztőjével, Laczó Zoltánnal való közös együttműködés eredménye (Kálmánfi, 1986. 56-61.o.).

Kodály Zoltán *A magyar iskola mai feladatairól* c. 1947-ben megjelent írásában úgy fogalmaz, hogy az általános iskola célja az egységes alapműveltség biztosítása minden társadalmi réteg számára, mely cél elérése a minden iskolára kiterjesztett népdal tanítással valósulhat meg (Kodály, 1947. 201.o.). A kodályi elgondolások megvalósításában Ádám Jenő működött közre. Az 1948-ban közreadott *Kodály- Ádám Énekes* könyv alapul szolgált a további tankönyvek megírásához is. Az 1963-as tantervi reform idején még a Kodály által kijelölt irányvonal érvényesült az iskolai énektanításban. Az 1978-as tanterv már változást hozott, újként jelent meg az iskolai énekórába beépített zenehallgatás, amely a kodályi alapelveket követő vokális és népzenei alapokra épült, kibővítve a zeneirodalom klasszikus alkotásaival és kortárs zeneszerzők zeneműveivel (Laczó, 2002).

L. Nagy Katalin szerint az iskolai énektanítás tartalmi megújulásának elérkezett az ideje. 1948-tól az iskolák államosítása után a L. Nagy Katalin megfogalmazásában a Kodály-módszer az állami iskolai énektanítás részévé vált. A *Kodály – Ádám Énekes* könyvek metodikai rendszerét a további normál tantervű énektankönyvek is követték. Az 1989-ben bekövetkezett

rendszer váltásig a tankönyvek anyaga és metodikai rendszere meghatározta az iskolai énektanítás tartalmát (L. Nagy, 2012).

A rendszerváltást követően megszületett a magyar közoktatás keretjelleget tantervi szabályozásának a Nemzeti alaptanterv bevezetésének gondolata (Kaposi, 2013). Az 1995-ben életbe lépő Nemzeti alaptanterv az ének-zene tárgy helyének, céljának, funkciójának meghatározásához újragondolási lehetőséget teremtett és teret engedett a különböző műveltségterületek közötti kapcsolódásokra. Laczó Zoltán úgy véli, hogy a tárgy bár megfelelt a Nat formaszervezeti követelményeinek, belső tartalmában nem újult meg (Laczó, 2002). Az új zenehallgatás-központú tanterv a zenehallgatás meghatározó szerepét a zenei élménynyújtásban, a hallásfejlesztésben, az értékközvetítésben és a személyiségfejlesztésben jelölte ki. A tanterv az ének-zene órát a művészeti tevékenység színterének tekinti, ahol a művészeti tevékenység megjelenési formái - befogadás, reprodukció és alkotás -, kölcsönös egymásra ható egységben jutnak érvényre (Laczó, 1997).

A Nemzeti alaptantervre épülő újabb szabályozási modell, a Kerettanterv bevezetésére 2000-ben került sor, amely az oktatáspolitikai prioritások figyelembevételével a makroszintű szabályozás és a mikroszintű alkalmazási lehetőségek terén széles körű választási és variációs lehetőségeket teremtett. A dokumentum a tankönyvírók, szerkesztők, tanítási segédletek, eszközök készítőinek munkájához is irányt mutatott, a tantárgyi tartalmakba integrált innováció által a tankönyv- és taneszköz-fejlesztések alapját képezte. 2003-ban a tantervi rendszer nem változott, a 2007-es Nat az Európai Unió szorgalmazására a kulcskompetenciák bevezetésével bővült. 2010-ben körvonalazódott a Nemzeti alaptanterv újabb átdolgozása azzal a céllal, hogy a modernitás jegyében a minőségi oktatás alapjait rakják le. Ennek eredményeképp a 2012-ben életbe lépő Nemzeti Alaptanterv tizenkét fejlesztési területet - nevelési célt rögzített, megteremtette a műveltségkövetítés és a tudásépítés egységét, a kulcskompetenciákat, műveltségterületeket közműveltségi tartalmakkal egészítette ki (Kaposi, 2013).

1990-ben a megváltozott politikai helyzet folytán a tankönyvkiadás piacgazdasági fordulatot vett (Karlovitcz, 2017. 361.o.). A piaci alapú tankönyvkiadás minőségbiztosításának egyik eszköze a tankönyvvé nyilvánítási eljárás során az a szakértői vizsgálat, amely a tankönyvek minőségi kritériumoknak való megfelelést szolgálja a taníthatóság-tanulhatóság szempontjából, a szaktudományoknak való megfelelés szempontjából, valamint az érvényben lévő tartalmi szabályozásnak való megfelelés szempontjából. A minőségbiztosítás másik eszköze a piackutatás, vagyis a pedagógusok szakmai véleménye a tankönyvek gyakorlatban

való használatáról. A tankönyv - engedélyezési rendszer kereteit a *2001-es tankönyvpiaci törvény, a 2004-es OM rendelet, valamint a 2004-es tankönyvvé nyilvánításról szóló 23/2004 OM rendelet 2006-os módosítása* alakította ki (Kerber – Kojanitz – Meixner, 2014. 19-20.o.).

A hosszmetzeti kutatás vizsgálatba bevont énekkönyvei közül az OM kerettanterv 28/2000 (IX.21.) előírásainak felelnek meg az alábbiakban felsorolt tankönyvek, melyek a Nemzeti Tankönyvkiadónál jelentek meg:

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné 2003-as első osztályos Ének-zene tankönyve (harmadik kiadás), a 2004-es második és harmadik osztályos tankönyvek (harmadik és második kiadás), *Tegzes György* 2004-es negyedik osztályos Ének-zene tankönyve (huszonkettedik kiadás). *Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné* 2008-as első osztályos (negyedik kiadás), a 2009-es második és harmadik osztályos (harmadik és második kiadás), valamint a 2008-as *Tegzes György* negyedik osztályos (átdolgozott, első kiadás) tankönyvek.

Pethő Villó a 2002-es reformvizsgálatok nyomán új aspektusból közelíti meg a magyar zenei nevelésben irányadó nevelési elveket. A kodályi zenepedagógiai koncepciót egyfajta reform zenepedagógiaként értelmezi, amely a század eleji művészpédagógiai irányzatokhoz is kapcsolható. Pethő Villó Kodály zenepedagógiai koncepciójának legfőbb alkotóelemeit az iskolai zenei nevelés gyakorlatának teljes körű korszerűsítése, az ének tantárgy szerepének kiemelt fontossága, a zenepedagógiai művek és az énekkönyvek függvényében megújuló tananyag, a kodályi elképzelésekre alapozott, a tananyag elsajátítását segítő módszer kidolgozásában foglalja össze. E kodályi „életprogram” a zenei nevelésen belül a magyar népzenevel való nevelés fontosságának hangsúlyozásával - a kutató fényszögéből - a teljes emberré nevelésre törekszik (Pethő, 2012).

A Nemzeti alaptanterv 2007-es és 2012-es változata kapcsán Gönczy László a NAT-ban megfogalmazott kritériumok és az iskolai ének-zenei nevelés mindennapos gyakorlata között feszülő ellentmondásokra vetít fényt. Megfogalmazásában a Nemzeti Alaptanterv nem áll összhangban a Kodály-koncepció kritérium-rendszerével, nem épít a legújabb tudományos eredményekre, nem teremt biztos alapot egy eredményes pedagógiai program megvalósításához. A NAT fogalomrendszere a zeneelméleti megalapozottság, a muzikológiai szemlélet hiányát tükrözi, melynek folytán a NAT fogalomhasználatában rosszul definiált fogalmak jelennek meg (Gönczy, 2015). Az élményt nyújtó, színvonalas zenei közoktatás megteremtésére irányuló kodályi elgondolás megvalósítását nem segíti az a tantervi szemlélet, amely a mennyiségi arányokra, a zeneelméleti és zenetörténeti ismeretanyag prioritására helyez

hangsúlyt, melyeket jelenkori tankönyveink is tükröznek. Nemes László Norbert úgy véli, hogy e tankönyvek helyett sokkal inkább szükség lenne egy olyan zenei antológiára, melynek fókuszában az éneklés, hangszeres zenélés és zenehallgatás áll. Nemes László Norbert az iskolai zeneoktatás jelenkori problémáira reflektálva úgy fogalmaz, hogy a 21. század kihívásaira csak egy progresszív megújulásra kész zenepedagógus társadalom tud válaszolni. A zenei műveltség fogalma alatt nem feltétlenül csak tárgyi ismeretek birtoklását érti, sokkal inkább az értékes zenék befogadására való nyitottságot, a zenei fogékonyság preferenciáját helyezi előtérbe, amely élményt nyújtó együttes zenéléssel alakítható ki (Nemes, 2014). Janurik Márta meglátásában a zenepedagógia feladata megtalálni azokat az újabb utakat, melyek lehetőséget teremtenek értékes zenék közvetítésére és a jövő generációját szólítják meg (Janurik, 2008).

Az 1990-es évek közepén, a tankönyvpiacra megjelenő mintegy húsz vállalkozás közül a négy legjelentősebb kiadó a Nemzeti Tankönyvkiadó Rt. az Apáczai Kiadó, a Mozaik és a Műszaki Kiadó volt. (Szórá, 2013. 279.o.).

A keresztmetszeti vizsgálatban a vizsgálatba bevont 2013-as kiadású tankönyvek az 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet 1.2.6.1. A változat. Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyam megnevezésű kerettanterv előírásainak felelnek meg. A tankönyvek az alábbi kiadók gondozásában láttak napvilágot:

- Apáczai Kiadó: *Süle Ferenc Első Daloskönyvem 1. tankönyv az első évfolyam számára* (21. átdolgozott kiadás)
- Mozaik Kiadó: *Lassúné Ruskó Renáta Ének – Zene Tankönyv első osztályosoknak* (első kiadás) és a tankönyvhöz kapcsolódó *Lassúné Ruskó Renáta Ének - Zene Munkafüzet első osztályosoknak* 2014-ben megjelent második, változatlan kiadása
- Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó: *Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné Ének-zene az általános iskola első osztálya számára* (első kiadás).

Az Apáczai, a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyvei a keresztmetszeti vizsgálatban, az empirikus kutatás tankönyvhasználat – vizsgálat vizsgálati mintáját is képezik, A komparatív vizsgálatban a vizsgálat alá vont tankönyvek az énekkönyveket megjelentető Tankönyvkiadók fókuszában jelennek meg.

A 2013-as adatok szerint a magyarországi tankönyvkiadók közül a legmeghatározóbb szereplő a tankönyvpiacra a 2013 februárjától új névvel fémjelzett Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó (korábban Nemzeti Tankönyvkiadó). A kiadó a tankönyvpiac 30%-át tudhatja magáénak, utána

a Mozaik Kiadó következik 28%-kal és az Apáczai Kiadó 22%-kal. Az Apáczai Kiadó gondozásában megjelentetett kiadványok között sikeres tankönyvként szerepelnek a *Daloskönyvem* sorozat 1-8. osztályos énekkönyvei. A vizsgálatba bevont 2013-as kiadású *Süle Ferenc Első Daloskönyvem 1. Tankönyv az első évfolyam számára* énekkönyv 2007 szeptember 5-én kapta meg a Magyar Termék Nagydíj kitüntető címet. A Kiadó ars poeticája, hogy olyan könyv készüljön, amit a gyermek szívesen vesz a kezébe, az élményt nyújtó tanulás eszköze és az eredményes tanítást szolgálja (Fülöp, 2015.101-106.o.).

A GKI Gazdaságkutató Zrt. Gazdasági Versenyhivatal megbízásából 2010-ben végzett felmérések alapján a legdinamikusabban fejlődő hazai kiadó a Mozaik Kiadó. A kiadó hosszú távra tervez, jelentős összegeket szán a tartalmi és műszaki fejlesztésekre, marketingstratégiájában meghatározó tényező, hogy a piaci igényekhez igazodva jelenteti meg tankönyveit (Bank és mtsai, 2010. 76.o.).

A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó vezérigazgatója Kiss János Tamás interjúban nyilatkozott arról, hogy a korábbi Nemzeti Tankönyvkiadó Zrt. névváltoztatására azért volt szükség, mert egy törvényváltozás értelmében a „nemzeti” jelzőt kizárólag állami tulajdonnal bíró cégek használhatják. A több, mint hatvan évre visszatekintő kiadó az új névválasztással - *Nemzedékek Tudása* - a kiadót mindig meghatározó elhivatottságot törekedett hangsúlyozni. 2012-ben új dokumentumok láttak napvilágot: az év elején jelent meg a Nemzeti Alaptanterv, december 21-én tették közzé hivatalosan a kerettanterveket. A kiadó alapos előkészítő munkájának köszönhetően december 21. előtt a kerettantervi követelményekhez legközelebb álló kiadványokat a szerzők, szerkesztők kiválasztották és a dokumentumok hivatalos közzététele után nagy szakmai tudással rövid határidőn belül elkészítették az első, ötödik és kilencedik évfolyam számára az összes tankönyvet, munkafüzetet és a kapcsolódó kiadványokat. A Tankönyvkiadó vezérigazgatója Kiss János Tamás úgy véli, hogy a tankönyvvé nyilvánításra vonatkozó törvénymódosítás korszerűbb jóváhagyási procedúrát eredményezett, az eljárás menete felgyorsult, az értékelést nagy gyakorlattal rendelkező bírálók, szakértők végzik. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó tankönyveiben a törzsanyag mellett kiegészítő, úgynevezett háttéranyagok is helyet kapnak, valamint olyan *tudatosan beépített „kifelé” mutató témák*, amelyek ellenőrzött internetes tartalmakra irányítják a tanulók figyelmét. A vezérigazgató elmondása szerint a jó tankönyv több éves fejlesztő munka eredménye, a kiadó sikeres fejlesztéseiről nemzetközi díjak tanúskodnak. Kiss János Tamás szerint a modern kor tankönyveinek élménygazdagságát a tankönyvek dinamikus képi világa nyújtja és a sokféle lehetőséget kínáló digitális eszköztár alkalmazása teszi teljessé (Novák, 2013).

4.1. Az általános tantervű alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjának történeti változása (1943-2013)

1. rész

4.1.1. Az elemzés alá vont első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának alapkonceptiója, a zenei tartalom felépítése (1943-2013)

Kutatói kérdések:

- 2.1.1. Változott-e a vizsgált időszakban az elemzés alá vont első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának alapkonceptiója?
- 2.1.2. Milyen tananyag elrendezési szempontok érvényesülnek az énekkönyvek tudáskanonjában?

Hipotézisek:

- 2.1.1. 1943-tól 2013-ig az énekkönyvek tudáskanonjának alapkonceptiója nem változott, az énekkönyvek zenei tartalmában a magyar népdalkincsre alapozott zenei nevelés érvényesül.
- 2.1.2. Az énekkönyvek tudáskanonjában a zenei tartalmat alkotó mondókák, magyar gyermekjátékdalok, népdalok szisztematikus elrendezést biztosítanak a zenei anyag felépítésében, amely fokozatosságot alakít ki az éneklésre alapozott hallásképzésben, a zenei anyagra épülő ismeretszerzésben, és a zene gyakorlásához szükséges készségfejlesztésben.

A történeti kutatás 1943-tól 2013-ig az elemzés alá vont első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának alapkonceptió vizsgálatát és a zenei tartalom felépítésének elemzését a zenei nevelés három területe - 1. dalok (zeneművek) 2. zenei ismeretek 3. zenei készségfejlesztés – mentén jelöli ki. E kutatás a zenei tartalom függvényében az énekkönyvek makrostruktúrájában bekövetkezett változásokra is fókuszál, melynek elemző vizsgálatához Dárdai Ágnes *A tankönyvkutatás alapjai* (Dárdai, 2002) című tudományos munkáját veszi alapul.

A vizsgálat szempontjai és módszere

A vizsgálat szempontjait jelen kutatás Fischerné Dárdai Ágnes – Kojanitz László *A tankönyvek változásai az 1970-es évektől napjainkig* (Fischerné Dárdai és Kojanitz, 2007) című publikációjának tankönyvelemző vizsgálatra vonatkozó szempontrendszer alapján választja ki:

- A tematikai szempontú vizsgálat a tananyagban szereplő dalok állandó, új, kimaradó tartalmaira fókuszál. (tematika)
- Az ismeretanyagra vonatkozó vizsgálat a zenei tárgykört alkotó zenei ismeret- és készségfejlesztési anyag tematikus egységeinek logikus egymásra építettségét, koherenciáját veszi górcső alá. (ismeretanyag)
- A tartalom kifejtettségének vizsgálata szómagyarázatok, dalokhoz kapcsolódó játékleírások, versek, zenei olvasmányok vizsgálatára terjed ki. (nyelvezet)
- A didaktikai szempontú vizsgálat a tájékoztató apparátus változását és az énekkönyvek módszertani eszköztárában megjelenő új elemeket kutatja. (didaktikai apparátus)
- Az illusztrációk vizsgálata a zenei ismeretek szemléltetését, megértését segítő képi jelrendszert foglalja magába. (illusztráció)

Az elemzés módszere deskriptív – hermeneutikus (leíró-értelmező) tartalomelemzés.

A vizsgálat alá vont első osztályos énekkönyvek²

1. Kodály Zoltán - Ádám Jenő (1943): Szó-mi. Szólj síp. Énekeskönyv a népiskolák első osztálya számára. Magyar Kórus. Athenaeum irodalmi és nyomdai műintézet rt., Budapest.
2. Ádám Jenő - Kodály Zoltán (1948): Énekes könyv. Az általános iskolák első osztálya számára. Kiadja a vallás- és közoktatásügyi miniszter. Klösz Grafikai Műintézet, Budapest.
3. Gadányi József - Pálinkás József - Perényi László - Petneki Jenő - Rossa Ernő (1956): Énekkönyv. Az általános iskolák első osztálya számára. (Hatodik kiadás). Tankönyvkiadó, Budapest.
4. Kodály Zoltán – Ádám Jenő (1962): Énekeskönyv. Az általános iskolák első osztálya számára. Kísérleti tankönyv. (Ötödik kiadás). Készült az 1961. évi negyedik kiadás újranyomásaként. Tankönyvkiadó, Budapest.
5. Hegyi József – Kovács Lajos (1967): Ének-zene. Kézikönyv az általános iskolák első osztályában tanító nevelők számára (Harmadik kiadás). Készült az 1965. évi 2. kiadás alapján. Tankönyvkiadó, Budapest.

² A hosszmetzeti kutatásban a vizsgálat alá vont énekkönyvek (1943-2013) elemzése a tankönyvszerzők fókuszában, a tankönyvek kiadási évének kronológiai sorrendjében történik.

6. Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (1978): Ének-zene. Az általános iskola első. osztálya számára. Tankönyvkiadó, Budapest.
7. Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2003): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára (Harmadik kiadás). Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
8. Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2008): Ének-zene. Az általános iskola első. osztálya számára (Negyedik kiadás). Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
9. Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2013): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára (Első kiadás). NAT Kerettanterv 2012. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, Budapest.

1. Kodály Zoltán - Ádám Jenő (1943): Szó-mi. Szólj síp. Énekeskönyv a népiskolák első osztálya számára.

Az iskolai énekképzésben új korszakot nyit meg Kodály Zoltán (Kerényi György közreműködésével készült) *Iskolai Énekgyűjteménye*, melynek I. kötete 1943-ban, II. kötete 1944-ben jelent meg. Az *Iskolai Énekgyűjtemény* két kötetéből vett válogatás képezi Kodály Zoltán – Ádám Jenő első énektankönyv sorozatának zenei anyagát. Az 1-8. osztályos „Szó-mi” *énekeskönyvek* a magyar népdal és a relatív szolmizáció módszerén alapuló tanterv nyomán készültek el (Szabó, 1989. 89-98.o.).

Első osztályban a gyermek értelmi befogadóképességét, lelki adottságait és érdeklődési körét figyelembe véve a zene legősibb eleméből a ritmusból építkező ősz-primitív mondókák (kiolvasók), népi játékdalok, táncdalok, egyéb gyermekdalok, és vallásos énekek szerepelnek a tananyagban (Tanterv, 1941. V. 164. o.; I. 47.o.). Az énekeskönyv zenei anyaga a relatív szolmizációs rendszerrel kapcsolódik egybe, a dalok mellett szemléltető képekkel társított olvasógyakorlatok és zenei ismeretek kapnak helyet (Szabó, 1989. 92.o.). A zenei tárgykört a tanterv alapján a kétrészes ütem, egy- és kétméterű hang, egyméterű szünet, első öt-hat hang, játékos módon való ábrázolása (hangjegyek nélkül), mérsékelt, gyors tempó, halk, középerős dinamika alkotja (Tanterv, 1941. II. 223.o.). Az énekeskönyvben a dalok számozott sorrendben, játékleírás nélkül jelennek meg, szómagyarázat egy dalhoz kapcsolódik (42.o.), a tájékoztató apparátus egyetlen komponense a Betűrendes mutató (63.o.), mely az énekeskönyv dalanyagát tartalmazza a dalok sorszámával és a tankönyvben megtalálható oldalszámával.

2. Ádám Jenő - Kodály Zoltán (1948): Énekes könyv. Az általános iskolák első osztálya számára.

1948-ban adja közre Kodály Zoltán és Ádám Jenő az I-VIII. osztályos tankönyvsorozatot az általános iskolák számára. Az énekkönyvek zenei anyagának forrása az *Iskolai Énekgyűjtemény*.

Az első osztályos énekeskönyvben a dalok nehézségi fok szerinti sorrendjét a magyar dal legősibb sajátossága, a pentatónia határozza meg. Az új zenei rendező elv a magyar népdalok zenei anyagának felépítéséből adódik, alapját a szó-lá-mi és dó-ré-mi hangcsoportokból építkező népi gyermekdalok alkotják, melyhez relatív szolmizációs rendszer kapcsolódik (Részletes útmutatások az általános iskola tantervéhez 1946. 10. füzet. 1-46.o.). Az énekeskönyv zenei tartalmában mondókák, magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok, népdalok, és vallásos énekek kapnak helyet. A tankönyv a hangok olvasásához, lejegyzéséhez mindig csak annyi vonalat használ, amennyi szükséges, az éneklés a gyermekjátékdalok szövegének ritmus és dallam motívumait vizualizáló képéről, térben elhelyezett kézjelről, betűjelről és vonalra helyezett betűkottáról történik. Az énekeskönyv zenei tartalmában a tananyag egységeket számok jelzik, a dalokhoz szómagyarázat kapcsolódik. A Függelék (57-71.o.) tartalmazza a népi játékdalok ötvonalas rendszerben lejegyzett kottaképét, játékleírását és a vallásos énekeket, valamint a tankönyv 35. oldalán szereplő zenei fejtörő megfejtését (71.o.). Az énekeskönyv dalanyagát Betűrendes mutató (72.o.) tartalmazza, mely feltünteti a dalok lapszámát a tananyagban és a Függelékben, továbbá - a dalok után - a zenei ismeret és készségfejlesztés anyagának tartalmi egységeit.

3. Gadányi József - Pálincás József - Perényi László - Petneki Jenő - Rossa Ernő (1956): Énekkönyv. Az általános iskolák első osztálya számára (Hatodik kiadás).

1951-ben új tankönyvsorozat váltja fel a Kodály – Ádám énekeskönyveket. Az 1950-ben életbelépő tanterv célkitűzéseinek megfelelő tankönyvek szerzői Gadányi József – Pálincás József – Perényi László – Petneki Jenő – Rossa Ernő az *Iskolai Énekgyűjtemény* énekeiből állítják össze a tankönyvek zenei anyagát, azonban több dal átírt változattal kerül az énekkönyvekbe. A tantervi előírások értelmében a tananyagban nem szerepelhetnek vallásos énekek, erkölestelen, korszerűtlen szövegtartalmú, szomorúságot árasztó dalok.

Első osztályban mondókák, magyar gyermekjátékdalok, népdalok, komponált gyermekdalok, más népek dalai képezik a dalanyagot, a zenei írás-olvasás a relatív szolmizációs rendszerrel

kapcsolódik egybe. A Gadányi-féle énekkönyvben az *Iskolai Énekgyűjtemény*ből átvett átírt, megváltoztatott, „agitatív” szövegű dalok megbontják a dalanyag egységének egyensúlyát (Szabó, 1989. 102-104.o.). A „szocializmus építésének tanterve” alapján elkészített énekkönyv dalanyagában időhöz, alkalomhoz kötve jelennek meg a „szocialista tárgyú” dalok, pajtásdalok, és alkalmazott szövegű népdalok, melyek az új tanterv szellemében a tantárgy célkitűzéseit szolgálják (Hegyi, 1963a, 105.o.). Az énekkönyv zenei tárgykörében a ritmikai ismereteket a negyedhang, páros nyolcad, negyed szünet, ütemvonal képezi, a dallamalkotásban a szó-mi-lá-dó hangok éneklése, kézjele, szolmizációs betűnévének ismerete, zenei írás- olvasása szerepel. A zenei tartalomban megjelennek a felelgetős ritmusjátékok, mérsékelt és élénk tempó, halk, középerős dinamika (Tanterv, 1950. 45.o.). A tankönyvben a dalok játékleírással együtt szerepelnek, megtartva a dalok népi játékát. Kivételt egy magyar népi gyermekjátékdal (7. o.) képez, melynek szövegét vallásos tartalma miatt átírtak. A dal korszerűsített szövege az iskolai könyvekről szól, a dal játéka a szövegtartalmat követi. Szómagyarázat egy helyen (25. o.) jelenik meg. Az énekkönyv módszertani újítása a „monogramos kotta”, amely a kottafejekbe írt betűjelek alkalmazásával fejleszti a zenei írás-olvasás készségét. Az énekkönyvben a dalok számozott sorrendje leckékre tagolja a tananyagot, minden dalnál zárójelben feltüntetve a dalok fajtájával, két dalnál a zeneszerző, Kodály Zoltán neve (60.o.) és a dallam forrása (63.o.) is megjelenik. Az énekkönyv dalanyaga Betűrendes mutatóban (66.o.) található, mely a dalokon kívül tartalmazza a dalok forrásművét, a gyűjtők nevét, a gyűjtés helyét és a dalszöveg szerzőket.

4. Kodály Zoltán – Ádám Jenő (1962): Énekeskönyv. Az általános iskolák első osztálya számára. Kísérleti tankönyv (Ötödik kiadás).

1958-ban a Kodály – Ádám énekeskönyvek az 1948-as énekeskönyvek változataként kísérleti tankönyv jelleggel újra megjelennek. Az I. és II. osztályos énekeskönyvek zenei anyagának forrása az *Iskolai Énekgyűjtemény* és a *Magyar Népzene Tára* I. kötete (Szabó, 1989. 117-120.o.).

Az első osztályos énekeskönyvben a magyar népzene anyagából válogatott mondókák, magyar gyermekjátékdalok, népdalok és komponált gyermekdalok szerepelnek. A zeneművekből megismert ritmikai elemek és dallamfordulatok felismeréséhez hangoztatásához a relatív szolmizációs rendszerben kapcsolódnak készségfejlesztő gyakorlatok (Tanterv, 1956. 3-116.o.). Az énekkönyvben módszertani újításként jelenik meg a „kottakirakó”, mely játékos módon fejleszti a zenei írás-olvasás készségét (Hegyi, 1963a, 107.o.). A tanterv alapján

elkészült Kodály – Ádám énekeskönyv didaktikailag, módszertani felépítésében újra visszaállítja a korábbiakban megbontott dalanyag egységét (Hinora, 1962. 11-12.o.). Az énekeskönyvet ért kritika ugyanakkor kifogásolja, hogy a tankönyvben kis számban jelennek meg a szocialista nevelésre alkalmas dalok és illusztrációk (Szabó, 1989. 119-127.o.). A gyermekjátékdalokhoz nem kapcsolódik játékleírás és szómagyarázat, több dalnál csak a szöveg olvasható. A tankönyv makro-felépítésében újként jelenik meg a kisiskolásokat zenetanulásra motiváló grafikus illusztráció (3. o.) az énekkönyv elején. A tájékoztató apparátus részét képező Betűrendes mutató (79-80.o.) a dalok mellett feltünteti a dalok forrásművét, a gyűjtés helyét, a gyűjtők nevét, a dalszerzőket és versírókat.

5. Hegyi József – Kovács Lajos (1967): Ének-zene. Kézikönyv az általános iskolák első osztályában tanító nevelők számára (Harmadik kiadás).

A Kodály – Ádám énekeskönyveket 1963-ban bevonják, helyébe Hegyi József – Kovács Lajos Ének-zene kézikönyve lép. A kézikönyv elnevezése a tárgynév változását mutatja. Az 1963-as tantervi reform az ének tárgynak hatékonyabb funkciót kíván biztosítani, legfontosabb feladatként jelöli meg az énekkel és zenével való szocialista embernevelést. Az új tanterv korszerűsíti a tananyagot, előírja a „rég művelődési anyag” csökkentését a lényegtelen részek kivételét és a szocialista művelődési anyag beépítését. Az ének-zene tantervi reform a társadalmi igényeknek megfelelően elsőként vezeti be a zenehallgatást a zenei nevelés hatékonyságának fokozása céljából (Hegyi, 1963a 107-108.o.).

Az 1967-ben megjelent Ének-zene kézikönyv - Hegyi József és Kovács Lajos munkája - a nevelők számára készült útmutató, „tankönyvpótló segédeszköz”. Első osztályban énekkönyvet nem adtak ki annak okán, hogy az olvasás és írás nagymértékben leköti az első osztályosok figyelmét, ellenben játékos dal tanulással, kézjelekkel, betűjelekkel és kottakirakón képesek elsajátítani a zene alapvető ritmikai, melodikai elemeit és a zenei írást-olvasást (Hegyi, 1963b 34-37. o.). A kézikönyv a zenei anyagot az *Iskolai Énekgyűjtemény*ből és a *Magyar Népzene Tára* I. kötetéből válogatja. A zenei tartalom az értékes népdalkincs mellett megváltoztatott szövegű, politikai nevelő célzatú szöveggel társított népdalok, idegen népdalok, kisdobos dalok és alkalmi kompozíciók szerepelnek. A kézikönyv szerzői e sokféleséget tükröző dalanyaghoz a Kodály – Ádám énekeskönyvek hallásképzésre kidolgozott módszerének változatát alkalmazzák (Szabó, 1989. 127.o.). A zenei ismeret- és készségfejlesztés anyagát a dalok, a dalok ritmusa, az egyenletes mozgásokkal kísért daléneklés, dinamika, tempó, a szó, mi, lá dallamhangok neve, kézjele, az ötvonalas rendszerben való elhelyezése kottakirakóval,

felelgetős dalok, könnyű gyermekdalkánonok alkotják (Tanterv, 1963. 194-206.o.). Az Ének-zene kézikönyv zenei tartalmában a dalok játékleírással együtt szerepelnek, az újként bevezetett zenehallgatás alkalmi dalok, ünnepek zenéjéhez kapcsolódik. A kézikönyvben, (melynek vizsgálata kizárólag tankönyvi szerepére irányul) a tájékoztató apparátus részeként *A dalok betűrendes mutatója* (86-87.o.) szerepel, mely tartalmazza a dalok forrásművét és a dalszerzőket. Hegyi József – Kovács Lajos első osztályos Ének-zene kézikönyve 1978-ig maradt érvényben.

6. Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (1978): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára.

Első osztályban a tananyagot alkotó zeneművek sorában mondókák, népi gyermekjátékdalok (játékleírással), gyermekdalok, magyar zenei sajátosságokat tükröző komponált gyermekdalok, más népek dalai kapnak helyet. A zenei ismeret- és készségfejlesztés anyagának zenei tárgykörét az egyenletes lüktetés, negyed értékű hang, páros nyolcad, negyed értékű szünet, dalok ritmusa, kettes ütem hangsúlyainak érzékeltetése, szó-mi-lá dallamhangok neve, kézjele, relatív helye a vonalrendszeren és korongkirakón, a hangfajták, hangszerek (zongora, furulya, metallofon), énekkar, zenekar hangszíneinek ismerete, dinamika, tempó és a gyermekdal motívuma képezi. A zenehallgatás a zeneművek énekes/hangszeres bemutatásához, a tanult dalok műzenei szemelvényekből való felismeréséhez és a hangszínhallás fejlesztéséhez kapcsolódik (Tanterv, 1978. 239-243.o.). A zenehallgatásra kijelölt zeneművek az 1979-ben Hungaroton felvételen *Zenehallgatás 1-2. osztály* címmel megjelent hanglemezen szerepelnek. A tankönyv végén rövid összefoglalás (62.o.) és játékos ismétlés (63.o.) zárja az első osztály zenei ismeretanyagát. Az énekkönyv szerkezeti felépítésében újból megjelenik a tankönyv első oldalán a tanulók érdeklődését, figyelmét felkeltő, zenetanulásra hangoló illusztráció (3. o.). A tankönyv végén a Tartalomban (64.o.) alfabetikus sorrendben található a dalok a dalfajták megjelölésével, a dalok szerzői és a szignummal kiemelt törzsanyag dalok.

7. Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2003): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára (Harmadik kiadás).

Első osztályban a zeneművek sorában mondókák, magyar gyermekjátékdalok (játékleírással), gyermekdalok, népdalok, komponált gyermekdalok, más népek dalai szerepelnek. A zenei tartalomban a tananyag felépítésének szerves részét képezi a rendszeres zenehallgatás. újként

jelennek meg a versek (55. o.), melyek a zenei készségfejlesztés anyagához kapcsolódnak. A tankönyv makrostruktúrájában jelentős változás történik. A Tartalomban (3. o.) -, mely a tankönyv elején olvasható - a zenei tárgykört alkotó zenei ismeretanyag szerepel. A makrofelépítés újabb komponenseit a Zenehallgatás, Felhasznált irodalom és Forrásjegyzék alkotja. A Zenehallgatás (75.o.) a zeneműveket a tananyagban szereplő sorrend szerint rendezi el, a zenehallgatási anyagot tartalmazó CD-ről a tankönyv külső borítója informál. A Betűrendes mutatóban (79-80. o.) megjelenik a tankönyvben szereplő valamennyi dal, mondóka, vers. A tankönyvi struktúrában újként jelennek meg a tananyagrészeket tagoló fejezetcímek. Az énekkönyvben új tematikai egységet alkotnak az *Ünnepek, jeles napok dalai* (64-73.o.), melyekhez szókincs és mondatszerkezet szempontjából a tanulók életkorának megfelelő, a zenei ismeretek körét bővítő olvasmányok kapcsolódnak. A tankönyv végén rövid összefoglalás (74.o.) zárja az első osztály zenei ismeretanyagát.

8. Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2008): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára (Negyedik kiadás).

A 2008-as énekkönyv változatlan tartalommal jelent meg.

9. Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2013): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára (Első kiadás).

A 2013-as kiadású énekkönyv zenei tartalmát alkotó magyar népi mondókák, népi játékdalok, népdalok szilárd alapját képezik a didaktikailag és módszertani eljárásokban változatos zenei ismeret- és készségfejlesztés anyagának, melyhez a kapcsolódó illusztrációk zenei jelenségeket figyeltetnek meg, tudatosítják az ismeretanyagot, összefüggéseket láttatnak, absztrahálnak, zenei fejtörők részét alkotják, valamint lehetőséget adnak más tantárgyakkal való összefüggések, kapcsolódási pontok kialakítására. Újdonság az énekkönyv elől-hátul nyomott előzékén az önálló/társas tanulásra motiváló kreatív, gondolkodtató játék, mely élményszerűvé teszi a zenetanulást. A képi jelrendszer is új elemmel bővül, megjelennek az ikonok, melyek a tanulók fejlettségi szintjének megfelelően gyors tájékozódást biztosítanak, segítik a feladatok megértését, önálló tanulásra készítetnek.

A tankönyv makro-struktúrájának részét képező Zenehallgatás (75.o.) *További zenehallgatási ajánlattal* bővül, amely önálló, felfedező tanulásra motivál, zenehallgatásra, zeneszeretetre nevel. Az énekkönyv tájékoztató apparátusában a Zenehallgatás (75.o.), Felhasznált irodalom

(76.o.) és Forrásjegyzék (77.o.) a taníthatóság-tanulhatóság szempontjából a zenei tartalom felépítésében jelentős funkciót tölt be: segíti a tanár tanórai felkészülését, lehetőséget ad kiegészítő anyagok gyűjtésére, az ismeretek további bővítésére, valamint a tanulók tanórán kívüli tevékenységeinek aktivizálására. A Tartalomban (78.o.) a tananyag egységek elrendezése, tagolása jól áttekinthetővé teszi a tankönyv zenei tartalmának felépítettségét. A Betűrendes mutató (79.o.) tartalmazza valamennyi dal, mondóka, vers egyéb szöveg mutatóját, megnevezi a dalfajtákat, a dalok szerzőinek (Kodály Zoltán – Weöres Sándor, Rossa Ernő) nevét, a dalok gyűjtési helyét és a Betűrendes mutató végén feltünteti az ikonok jelmagyarázatát (80. o.).

Az énekkönyvben a tartalmi egységek tagolása vizuálisan, tipográfiai eszközökkel is kiemelt. Az eltérő betűméretek, betűszínek a tanulók szempontjából az énekkönyv olvashatóságát, tanulhatóságát segítik, a szövegkiemelések felkeltik a tanulók figyelmét, tanulásra motiválnak. A kezdeti betűméretek fokozatosan csökkennek (64. oldalig) a tanulók olvasási készségének fejlődéséhez mérten. A tankönyv kiemelési rendszerében nagyobb betűmérettel (20, 18, 16 pontos betűméretek, Gill betűtípus) jelennek meg a mondókák, feladatok, a piros színnel kiemelt fejezetcímek és zenei ismeretek, a zenei ismeretek szemléltetését, megértését segítő képi jelrendszerben elhelyezett kék és piros színű ritmusjelekhez kapcsolódó ritmusnevek, a piros és kék betűszínnel kiemelt szolmizációs nevek, a szövegmotívumok és dalszövegek. A kisebb betűméret (14 pontos betűméret, Gill betűtípus) a versekhez és a zenei olvasmányokhoz (64-73.o.) kapcsolódik. A tankönyvben a legkisebb betűmérettel a kottaszövegek (10 pontos betűméret, Times New Roman betűtípus) és az ikonok melletti szövegek (10 pontos betűméret, Gill betűtípus) szerepelnek.

A tananyag szerkezeti felépítésében a zenei ismeretszerzés és készségfejlesztés koncentrikusan épül fel: a dalokhoz kapcsolódó zenei ismeretek és a zene gyakorlatához szükséges készségek a tanulás magasabb fokán összetettebb, komplexebb formát alkotnak, melyek mindig újabb zenei megismeréshez vezetnek. A tananyag koncentrikus elrendezési módja spirális és teraszos elrendezési móddal kombinált. A koncentrikus elrendezési móddal kombinált spirális elrendezésben a régebbi ismeretek újabb összefüggéseket alkotnak, a teraszos elrendezésben a régebbi és az újonnan tanulandó ismeretek találkozási pontjain tananyagrészek kapcsolódnak össze, melyekkel szerves egységet alkot a dallami-, ritmikai és kézjelek képi jelrendszere.

Összegzés

Kutatói kérdésemben arra kerestem választ, hogy változott-e 1943-tól 2013-ig a vizsgálat alá vont első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának alapkonceptiója és milyen tananyag elrendezési szempontok érvényesülnek az énekkönyvek tudáskanonjában?

Vizsgálatomban abból a feltevésből indultam ki, hogy a vizsgálat alá vont első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának alapkonceptiója nem változott, az énekkönyvek zenei tartalmában a magyar népdalkincsre alapozott zenei nevelés érvényesül. A tartalmi elemzések alapján megállapítható, hogy 1943-tól 2013-ig a Kodály Zoltán – Ádám Jenő énekkönyvek tudáskanonjának alapkonceptióját a magyar népdalkincsre alapozott zenei nevelés határozza meg, mely a Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné énekkönyvek tudáskanonjának is alapkonceptióját jelenti. Az 1956-os kiadású Gadányi – Pálinkás – Perényi – Petneki – Rossa énekkönyv és az 1967-es kiadású Hegyi József – Kovács Lajos Ének-zene kézikönyv zenei tartalmában a társadalmi életet tükröző, szocialista tárgyú dalok megbontják a dalanyag egységét, amely koncepcionális változást eredményez. A szocialista hazaszeretet és erkölcs eszméjének jegyében megújult zenei tartalom politikai-ideológiai célok megvalósítását szolgálja, ez hangsúlyeltolódást eredményez az énekkönyvek tudáskanonjának alapkonceptiójában.

Az énekkönyvek tudáskanonjának tananyag elrendezésre irányuló vizsgálata öt szempont szerint történt: tematika, ismeretanyag, nyelvezet (tartalmi kifejtettség), didaktikai (tájékoztató) apparátus és illusztráció (képi jelrendszer).

Az énekkönyvek magyar népdalkincsre épülő dalanyagát az 1943-as és 1948-as kiadású énekeskönyvekben vallásos énekek egészítik ki, melyek az 1956-os, 1962-es, és 1967-es kiadású énekkönyvek korszerűsített tananyagában már nem szerepelnek, helyükre a szocialista nevelésre alkalmas dalok kerülnek. Az 1967-es kiadású Hegyi – Kovács Ének-zene kézikönyv zenei tartalmában újként megjelenő zenehallgatás az alkalmi dalok, ünnepek zenéjével meghatározó szerepet tölt be az eszmei-politikai nevelési célok megvalósításában. Jelentős tartalmi változást hoz e téren az 1978-as kiadású Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné ének-zene tankönyv: a zenei tárgykör a zenehallgatáshoz kapcsolódó ismeretanyaggal és hangszínhallás fejlesztéssel bővül, mely a tananyag felépítésének szerves részévé válik. A zenei tartalom felépítésében új tematikai egységet alkotnak a 2003-as kiadású énekkönyvben: az *Ünnepek, jeles napok dalai*, melyekhez a zenei ismeretek körét bővítő érdekes olvasmányok kapcsolódnak.

Az 1978-ban kiadott Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné énekkönyv tananyag-struktúrájában először jelenik meg az első osztályos ismeretanyag rövid összefoglalása és játékos év végi ismétlése. A 2003-as kiadású ének-zene tankönyvben újként jelennek meg a tananyagrészeket tagoló fejezetcímek, melyek a zenei ismeretanyag strukturáltságának transzparenciáját biztosítják. A 2013-ban megjelent ének-zene tankönyv *További zenehallgatási ajánlata* a tanulás-tanítás folyamatában új perspektívát nyit: a tankönyv önálló, felfedező tanulásra motivál, a zenei élményt a tanulók tanórán kívüli tevékenységeivel kapcsolja össze.

A népi játékdalokhoz kapcsolódó szómagyarázatok kisebb hangsúlyt kapnak a tankönyvek zenei tartalmában, a játékleírások - az 1943-as és 1962-es énekeskönyv kivételével - valamennyi énekkönyvben szerepelnek. A 2003-ban kiadott Lantos – Lukin ének-zene tankönyv zenei tartalmát a zenei ismeretanyag elsajátítását segítő játékos, fantáziát megmozgató versek, olvasmányok gazdagítják.

A didaktikai apparátus tükrözi a tanítást-tanulást segítő technikai eszközök változását, 1964-ben hanglemezen, 2003-ban CD-n jelenik meg a zenehallgatási anyag. Az 1956-ban kiadott Gadányi – Pálinkás – Perényi – Petneki – Rossa énekkönyv módszertani eszköztárában újítás a zenei írás- olvasás készségfejlesztés céljából bevezetett „monogramos kotta”, az 1962-es kiadású Kodály - Ádám énekeskönyv kottakirakót alkalmaz a zenei írás-olvasás játékos módon való fejlesztésére. A 2013-as Lantos - Lukin ének-zene tankönyvben élményszerű tanulást biztosítanak a borítólappra tervezett kreatív, gondolkodtató zenei játékok, megjelennek a tankönyv használatát megkönnyítő ikonok, melyek segítik a feladatok megértését, tanulásra motiválnak. Az ének-zene tankönyv olvashatóságában, tanulhatóságában meghatározó jelentőségű a tipográfia, mely az eltérő betűformák, betűméretek, betűszínek alkalmazásával követi a tanulók pszichés fejlettségét.

A tájékoztató apparátus egyetlen komponensét alkotja az 1943-as kiadású Kodály – Ádám énekeskönyvben a dalanyagot tartalmazó Betűrendes mutató, amely az 1948-as Kodály – Ádám énekeskönyvben a dalanyagon kívül a zenei ismeret- és készségfejlesztés anyagának tananyag egységeit is feltünteti. Az 1948-ban megjelent Ádám Jenő – Kodály Zoltán énekeskönyvben található Függelék kivételt képez az énekkönyvek makro-felépítésében, a Függelék a tankönyv zenei tartalmát kiegészítő játékdalokat, vallásos énekeket és zenei feladványok megfejtését tartalmazza. Az 1956-os Gadányi – Pálinkás – Perényi – Petneki – Rossa énekkönyv Betűrendes mutatója több információt gyűjt egybe: megjelöli a dalok forrásművét, a gyűjtők nevét, a gyűjtés helyét és a dalszöveg szerzőket. Az 1962-es kiadású Kodály- Ádám énekeskönyv első oldalán újdonság a zenetanulásra motiváló illusztráció, amely az 1978-2013-as kiadású Lantos

– Lukin énekkönyvek makro-felépítésének is részét képezi, a Betűrendes mutató tartalmazza a dalok forrásművét, a gyűjtés helyét, gyűjtők nevét, a dalszerzőket és versírókat. A 2003-ban megjelent Lantos- Lukin énekkönyv tájékoztató apparátusa tudományos igényvel megszerkesztett: a Tartalomba kerülnek a zenei tárgykört alkotó tananyag egységek, a Betűrendes mutató tartalmazza a dalanyagot a dalfajták megjelölésével, a dalszerzők nevével, versek, egyéb szövegek mutatójával, a makro-struktúrában megjelenő újabb komponenseket a Zenehallgatás, Felhasznált irodalom és Forrásjegyzék alkotja.

Az illusztrációk (képi jelrendszer) az elemzés alá vont énekkönyvek változásvizsgálatában a történeti fejlődés legmagasabb fokát a 2013-as kiadású Lantos - Lukin ének-zene tankönyvben érik el. A zenei tartalom szerves részét képező grafikus illusztrációk, ritmusjelek, betűjelek, kézjelek, vonalra helyezett betűkották, dallamhangok kottakirakón és vonalrendszeren domináns szerepet töltenek be a zenei jelenségek megfigyeltetésében, az ismeretanyag tudatosításában, összefüggések megláttatásában, elvonatkoztatásban, kapcsolódási pontok kialakításában. E képi jelrendszerben funkcionáló ikonok a tankönyv tanulhatóságában válnak relevánssá.

A tartalmi elemzések összegzéseként megállapítható, hogy a vizsgálat alá vont első osztályos énekkönyvek zenei tartalmának felépítésében meghatározó jelentőségű a Kodály - Ádám énekkönyvek hagyományteremtő „zenei nevelő programja” (Szabó, 1989. 98.o.), mely magába foglalja az érzelemre ható zenei nevelést, az éneklésre alapozott hallásképzést, a tankönyvek zenei anyagára épülő zenei ismeretszerzést és a zene gyakorlatához szükséges zenei készségfejlesztést, amely mindig újabb zenei megismeréshez vezet az énekkönyvek tudáskanonjában.

4.1.2.

Az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták változásvizsgálata (1943-2013)

Kutatói kérdés:

2.1.3. Milyen dalfajták alkotják az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagának tartalmi súlypontjait 1943-tól 2013-ig?

Hipotézis:

2.1.3. 1943-tól 2013-ig az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták tartalmi súlypontjait mondókák, gyermekjátékdalok, népdalok képezik.

A hosszmetzeti kutatás az első osztályos énekkönyvek tudáskanonjában az énekes szemelvényanyagot alkotó dalfajták változását 1943-tól 2013-ig veszi górcső alá és vizsgálja azok összességét a tantervi változások csomópontjaiban.

A kutatói kérdés arra keres választ, milyen dalfajták alkotják az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagának tartalmi súlypontjait 1943-tól 2013-ig?

A vizsgálat szempontjai, módszere és mérő apparátusa

1. Az énekkönyvek tudáskanonjában szereplő énekes szemelvényanyag tantervi előírásai az általános iskola első osztályában (1943-2013).

2. Az énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták változásvizsgálata az első osztályos énekkönyvekben (1943-2013): kategóriák alkotása, hívószólista, kvantitatív-kvalitatív mérések. A kvantitatív mérés gyakoriság számítással, a kvalitatív mérés szöveges elemzéssel történik. A vizsgálat eredményeit táblázat és oszlopdiagram mutatja.

Tantervek, vizsgálatba vont énekkönyvek

Első osztály

1. Tanterv és Útmutatások a nyolcosztályos népiskola számára 1941. Kodály Zoltán - Ádám Jenő (1943): Szó-mi. Szólj síp. Énekeskönyv a népiskolák első osztálya számára.

2. Részletes útmutatások az általános iskola tantervéhez 1946. Ádám Jenő - Kodály Zoltán (1948): Énekes könyv. Az általános iskolák első osztálya számára.
3. Tanterv az általános iskolák számára 1950. Gadányi József - Pálincás József - Perényi László - Petneki Jenő - Rossa Ernő (1956): Énekkönyv. Az általános iskolák első osztálya számára. (Hatodik kiadás).
4. Tanterv és Utasítás az általános iskola I - IV. osztálya számára 1956. Kodály Zoltán – Ádám Jenő (1962): Énekeskönyv. Az általános iskolák első osztálya számára. Kísérleti tankönyv. (Ötödik kiadás).
5. Tanterv és Utasítás az általános iskolák számára 1963. Hegyi József – Kovács Lajos (1967): Ének-zene. Kézikönyv az általános iskolák első osztályában tanító nevelők számára (Harmadik kiadás).
6. Az általános iskolai nevelés és oktatás terve 1978. Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (1978): Ének-zene. Az általános iskola első. osztálya számára.
7. Nemzeti alaptanterv 1995 – Kapcsolódó kerettanterv 2000. Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2003): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára (Harmadik kiadás).
8. Nemzeti alaptanterv 2003 - Kerettanterv az általános iskolák számára 2004. Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2008): Ének-zene. Az általános iskola 1. osztálya számára (Negyedik kiadás).
9. Nemzeti alaptanterv és Kerettanterv 2007. Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2008): Ének-zene. Az általános iskola 1. osztálya számára (Negyedik kiadás).
10. Nemzeti Alaptanterv 2012 - Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyamára 2013. Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2013): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára (Első kiadás).

A vizsgálat alá vont

- tantervi előírások bibliográfiai adatait l. a Szakirodalmi források / Tanterv, Utasítás, Útmutató c. résznél.
- énekkönyvek bibliográfiai adatait l. a Szakirodalmi források /Az elemzett énekkönyvek listája c. résznél.

A hívószólistára felvett énekes szemelvényanyag összességét l. Mellékletek / Az elemzett énekkönyvek énekes szemelvényei (1943-2013) c. résznél.

Tanterv és útmutatások a nyolcosztályos népiskola számára 1941.

Az énektanítás célja a maradandó értékű népi-nemzeti dalok tanítása, a magyar népzenei hagyományok megőrzése, a vallásos és hazafias érzület kialakítása, a hangápolás, a társas szellem erősítése. A vallásos énekek közös éneklése növeli a hitet, a magyar népdalok együttes

éneklése érték a hazafias nevelésben (Tanterv, 1941. V. 158). A Tanterv énekes anyagát első és második osztályban a 6-7 éves gyermek képzeletét megmozgató mondókák, népi játékdalok és egyéb gyermekdalok képezik (Tanterv, 1941. V. 161-162). A tantervi dalok az alsóbb iskolai osztályokban a szülői házhoz, a népi hagyományokhoz, iskolához kapcsolódnak (Tanterv, 1941. V. 164-165). Első osztályban (heti 2 félóra) a hat hang terjedelmű énekes anyag dalfajtáinak sorrendjét 1) mondókák (kiolvasók), állatcsalogatók, madárhívók, bogárhajtók, játékba hívók 2) népi játékdalok, táncdalok 3) egyéb gyermekdalok 4) vallásos énekek képezik (Tanterv, 1941. I. 47).

Kodály Zoltán – Ádám Jenő 1943-ban kiadott első osztályos Szó-mi. Szólj síp. Énekes könyvének énekes anyaga képezi a hívószólistára felvett zeneművek¹ (énekes szemelvények) összességét (Kodály-Ádám, 1943).

A dalfajták méréséhez képzett kategóriák: 1. Mondókák 2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok 3. Magyar népdalok 4. Népi dallamok 5. Vallásos énekek

1. Munkatáblázat Kodály – Ádám, 1943. Szó-mi. Szólj síp. Énekeskönyv 1. osztály

dalfajták 1. osztály	mondóka	magyar gyermekjátékdal, gyermekdal	magyar népdal	népi dallam	vallásos ének
Kodály – Ádám, 1943	14	25	8	7	2

Részletes útmutatások az általános iskola tantervéhez 1946.

Kodály Zoltán és Bartók Béla kutatómunkája nyomán feltárt magyar dallamvilág az iskolai énektanítás új fejezetét nyitja meg. Társadalmi célként jelenik meg a zenei műveltség színvonalának emelése, a zenei írástudatlanság felszámolása. Az énektanítás kiemelkedő célja a magyar népdal megszerettetése, a népzenei anyanyelv elsajátítása, a zenei írás – olvasásban szerzett jártasság kialakítása, magyar és külföldi énekes műzenék megismerése. A népdalok, mondókák, gyermekdalok szorosan kapcsolódnak a magyar nyelvhez, történelemhez, földrajzi ismeretekhez. A népi játékdalokban szerves egységet alkotó szó, dallam, mozgás, tánc a haza, a nép, a nemzeti kultúra megismerését bontakoztatja ki (Részletes útmutatások az általános iskola tantervéhez 10. füzet Ének 150.000/1946 III. sz. rendelete 1946. 1- 46).

Ádám Jenő – Kodály Zoltán 1948-ban kiadott első osztályos Énekes könyvének dalanyaga képezi a hívószólistára felvett énekes szemelvények² összességét (Kodály-Ádám, 1948).

A dalfajták méréséhez képzett kategóriák: 1. Mondókák 2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok 3. Magyar népdalok 4. Népi dallamok 5. Vallásos énekek

2.Munkatáblázat *Ádám - Kodály, 1948. Énekes könyv 1. osztály*

dalfajták 1. osztály	mondóka	magyar gyermekjátékdal, gyermekdal	magyar népdal	népi dallam	vallásos ének
Ádám – Kodály,1948	14	23	3	3	5

Tanterv az általános iskolák számára 1950.

Az általános iskola célja a Népköztársaság számára fegyelmezett állampolgárok nevelése a népért, hazáért való önfeláldozás szellemében. Az iskola feladata az általános műveltség megalapozása, a társadalom és természet törvényszerűségeinek feltárása, a továbbtanulásra felkészítés, alkotó munkára nevelés, a maradiság és a babonák világának felszámolása (Tanterv, 1950. 5) A zenei nevelés célja az éneklési készség fejlesztése, a zenei látókör bővítése és a szocialista jellemformálás. Az első osztály anyaga 20-25 dal hallás után - kevesebb részben kézzelről és betűkottáról – tanítása. Az ének tananyagban magyar népdalok, Szovjetunió és népi demokráciák dalai, munkásosztály harcos énekei kapnak helyet (Tanterv, 1950. 45).

Gadányi József - Pálinkás József - Perényi László - Petneki Jenő - Rossa Ernő 1956-ban kiadott első osztályos Énekkönyvének dalanyaga képezi a hívószólistára felvett énekes szemelvények³ összességét (Gadányi és mtsai, 1956).

A dalfajták méréséhez képzett kategóriák: 1 Mondókák 2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok 3. Magyar népdalok 4. Népi dallamok 5. Más népek dalai 6. Komponált gyermekdalok 7. Népies dalok

3.Munkatáblázat *Gadányi – Pálinkás – Perényi – Petneki – Rossa, 1956. Énekkönyv 1. osztály*

dalfajták 1. osztály	mondóka	magyar gyermekjátékdal, gyermekdal	magyar népdal	népi dallam	más népek dalai	komponált gyermekdal	népies dal
Gadányi és mtsai,1956	9	27	1	6	9	2	1

Tanterv és Utasítás az általános iskola I - IV. osztálya számára 1956.

Az általános iskolai énektanítás feladata a nemzeti zeneművészet megbecsülésére nevelés az értékes magyar népdalok megismerésén, elsajátításán keresztül. A zenei nevelés ismeretanyaga megalapozza a zenei műveltséget, fejleszti a tanulók értelmi képességeit, hatást gyakorol a testi fejlődésre. Az éneklés fontos szerepet tölt be a hazafias nevelésben, fejleszti a tanulók

közösségi érzéseit, a természet és társadalom kapcsolatának mélyrehatóbb megismerésén keresztül eszmei-politikai nevelést szolgál. A dalok tartalma megismerteti a közvetlen társadalmi környezettel, természettel, a magyar nép életével. A tanítási anyag (heti 2 óra) 20-30 zenemű: a magyar népzene anyagából választott mondóka, kiolvasó, gyermekjátékdal, táncdal, gyermekdal, könnyebb népdal. Az énekes tananyag további részét a tanulók zenei és értelmi képességeinek megfelelően: úttörődalok, tömegdalok, baráti népek dalai, zeneirodalmi szemelvények alkotják. A dalok szövege a gyermeki élet, a társadalmi környezet (játék, munka, család) az ünnepek (március 15. április 4.), és a természeti jelenségek (virágok, állatok, évszakok) világához kapcsolódik (Tanterv, 1956. 3-116).

Kodály Zoltán – Ádám Jenő 1962-ben kiadott első osztályos Énekeskönyvének dalanyaga képezi a hívószólistára felvett énekes szemelvények⁴ összességét (Kodály-Ádám, 1962).

A dalfajták méréséhez képzett kategóriák: 1. Mondókák 2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok 3. Magyar népdalok 4. Népi dallamok 5. Komponált gyermekdalok 6. Népies dalok

4. Munkatáblázat Kodály – Ádám, 1962. Énekeskönyv 1. osztály

dalfajták 1. osztály	mondóka	magyar gyermekjátékdal, gyermekdal	magyar népdal	népi dallam	komponált gyermekdal	népies dal
Kodály – Ádám, 1962	11	31	8	4	8	2

Tanterv és Utasítás az általános iskolák számára 1963.

Az általános iskola oktatói-nevelői munkájának célja a korszerű alapműveltség nyújtás. Az iskola feladata a kommunista embert meghatározó erkölcsi tulajdonságok kialakítása, a munka és a dolgozók megbecsülése, jó kapcsolatteremtés a szocialista hazá és más országok népei között. Az ének-zene tanítás célja a közös énekléssel kialakított zenei élménynyújtás. I – IV. évfolyamon a zenei anyag nagyobb részét magyar gyermekdalok, népdalok képezik, kisebb részben úttörő- és könnyű tömegdalok szerepelnek. Első osztályban (heti kétszer fél óra) hat hang terjedelmű magyar gyermekjátékdalok és kisdobos dalok kapnak helyet. A dalok szövegtárgyköre a gyermek élete, közös játék, pajtásélet, közvetlen környezet és az ünnepek világához (Április 4. Május 1.) kapcsolódik (Tanterv, 1963. 194-206).

Hegyi József – Kovács Lajos 1967-ben kiadott első osztályos Ének-zene Kézikönyvének dalanyaga képezi a hívószólistára felvett énekes szemelvények⁵ összességét (Hegyi - Kovács, 1967).

A dalfajták méréséhez képzett kategóriák: 1. Mondókák 2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok 3. Magyar népdalok 4. Népi dallamok 5. Más népek dalai 6. Komponált gyermekdalok

5.Munkatáblázat *Hegyi – Kovács, 1967. Ének-zene. Kézikönyv 1. osztály*

dalfajták 1. osztály	mondóka	magyar gyermekjátékdal, gyermekdal	magyar népdal	népi dallam	más népek dalai	komponált gyermekdal
Hegyi – Kovács, 1967	5	15	1	2	1	12

Az általános iskolai nevelés és oktatás terve 1978.

Az ének-zene tanítás célja I – IV. évfolyamon a kollektív zenei élménynyújtás énekléssel, zenehallgatással. A zenei élmény kezdetben mozgással kísért játékokhoz, majd népzenei és műzenei alkotások tudatos megismeréséhez kapcsolódik. Az énekes anyag nagyobb részét magyar gyermekdalok, népdalok alkotják, kisebb részben más népek dalai, úttörő- és mozgalmi dalok, szabadságharcos énekek, katonadalok, történeti énekek, kánonok, bicíniumok és műzenei szemelvények szerepelnek. Az ének-zene tanítás feladata a felismerő, és reprodukáló képességek fejlesztése, a zenei fantázia, zenei memória és gondolkodás képességének fejlesztése énekes (reprodukáló) és zenehallgató (befogadó) tevékenységekkel, a zenei írás-olvasás készségének fejlesztése és a tantárgyi koncentráció az oktató-nevelő munka hatékonyságának fokozása céljából. Első osztályban, a tananyagban mondókák, népi gyermekjátékdalok, gyermekdalok, pentaton dallamok, magyar zenei sajátosságokat tükröző komponált gyermekdalok, iskolai és családi ünnepekhez kapcsolódó alkalmi dalok szerepelnek (Tanterv, 1978. 239-243).

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné 1978-ban kiadott első osztályos Ének-zene tankönyvének dalanyaga képezi a hívószólistára felvett énekes szemelvények⁶ összességét (Lantos - Lukin, 1978).

A dalfajták méréséhez képzett kategóriák: 1. Mondókák 2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok 3. Magyar népdalok 4. Más népek dalai 5. Komponált gyermekdalok

6.Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 1978. Ének-zene 1. osztály*

dalfajták 1. osztály	mondóka	magyar gyermekjátékdal, gyermekdal	magyar népdal	más népek dalai	komponált gyermekdal
Lantos – Lukin, 1978	7	22	1	1	4

Nemzeti alaptanterv 1995 – kapcsolódó kerettanterv 2000.

Az iskolai zenei nevelés célja és feladata 1-4. évfolyamon a gyermekek érzelmi, értelmi nevelése, jellemformálása a zenei élmény befogadásán keresztül. Az együttes zenei tevékenységek segítik a közösségekbe való beilleszkedést, más kultúrák iránti nyitottságot alakítanak ki a szűkebb környezet néphagyományainak, népszokásainak megismerésén keresztül. A zenei élmény a zeneművek megismerésének és értő befogadásának alapját teremti meg, elsődleges forrása az éneklés, mely a zenei ismeretszerzés kiindulópontja. Az énekes játékdalokhoz kapcsolódó mozgásos tevékenységek, ritmikus, táncos mozdulatok koordinálják a mozgást, gyarapítják a fizikai erőnlétet. A zenei memória- és hallásfejlesztés, a zenei ismeretek tudatos elsajátítása zenei improvizációra, alkotó játékokra nevelnek. A zenei élménynyújtás másik területe a zenehallgatás, melyhez kapcsolódó verbális, vizuális és mozgásos kifejezésformák a fejlesztési követelmények további részét képezik (Kerettanterv, 2000).

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné 2003-ban kiadott Ének-zene első osztályos tankönyvének dalanyaga képezi a hívószólistára felvett énekes szemelvények⁷ összességét (Lantos - Lukin, 2003).

A dalfajták méréséhez képzett kategóriák: 1. Mondókák 2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok 3. Magyar népdalok 4. Népi dallamok 5. Más népek dalai 6. Komponált gyermekdalok 7. Népies dalok 8. Népelek

7. Munkatáblázat Lantos – Lukin, 2003. Ének-zene 1. osztály

dalfajták 1. osztály	mondóka	magyar gyjd [*] gyd [*]	magyar népdal	népi dallam	más népek dalai	komponált gyermekdal	népies dal	népelek
Lantos – Lukin, 2003	17	27	9	1	1	1	1	1

* magyar gyermekjátékdal, gyermekdal

Nemzeti alaptanterv 2003 - Kerettanterv az általános iskolák számára 2004.

A tantervi előírások értelmében 1-4. évfolyamon a zenei interpretáció, az éneklés személyiségformáló, közösségépítő, egészségfejlesztő funkciója kerül előtérbe. A zenei élménynyújtás fő célként jelenik meg a mozgással kísért játékdalok, dramatizált népszokás dallamok, az életkornak megfelelő műdalok, ünnepdalok egyéni és csoportos előadásában, kreatív játékokban, zenei és mozgásos improvizációkban. A fejlesztési feladatok körében előtérbe kerül a megismerő- és befogadóképesség fejlesztés, a zenehallgatás, zenei

hallásfejlesztés és a kottaismeret kialakítása. A zenehallgatás a zenei összefüggések megismerésén keresztül fejleszti a kognitív képességeket, az érzelmi intelligenciát, erkölcsi értékeket közvetít, harmonizálja a személyiséget, ráirányítja a figyelmet az embert körülvevő környezet hangjaira. A zenehallgatás a tanult dalok vokális és hangszeres feldolgozását, az életkori sajátosságoknak megfelelő nép - és műzenei szemelvények zenehallgatását jelöli ki. A zenei hallásképzés fejleszti a memóriát, a gondolati tevékenységeket, a formaérzéklet: analizál-szintetizál, absztrahál, segíti a fogalomalkotást. A zenei írás – olvasás és belső hallás fejlesztés megeremti a zenei műveleti képességek alapját (Nat, 2003).

Nemzeti alaptanterv és Kerettanterv 2007.

A Nemzeti alaptanterv fontos szerepet tölt be a nemzeti és az Európai Unió közös értékeinek kialakításában, hangsúlyt helyez a nemzeti hagyományok ápolására, a Magyarország területén élő nemzetiségek, kisebbségek kultúrájának megismerésére. A Nat a fejlesztési feladatokat az európai értékrend mentén jelöli ki, az iskolai műveltség tartalmát a kulcskompetenciák rendszerében határozza meg. A tantervi előírások értelmében 1-4. évfolyamon az iskolai zenei nevelés célja és feladata a harmonikus személyiségfejlesztés, a zenei ízlés fejlesztése, kritikai képességfejlesztés, kapcsolatteremtés más művészeti alkotásokkal, műveltségterületekkel. Az éneklés megismerő, szórakoztató, szocializáló és egészségfejlesztő funkciója mellett hangsúlyt kap a zenélési kedv fokozása, mely teljes emberré nevel, közösséget épít A magyar népzene-néphagyomány értékeinek megőrzésével, magyar műzenei alkotások, a nemzeti kultúra megismerésével erősíti a nemzeti identitástudatot, Európa zenéjének közvetítésével zenei világnézet alakít ki (Nat, 2007).

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné 2008-ban kiadott első osztályos Ének-zene tankönyvének dalanyaga képezi a hívószólistára felvett énekes szemelvények⁸ összességét (Lantos - Lukin, 2008).

A dalfajták méréséhez képzett kategóriák: 1. Mondókák 2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok 3. Magyar népdalok 4. Népi dallamok 5. Más népek dalai 6. Komponált gyermekdalok 7. Népies dalok 8. Népiének

8.Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 2008. Ének-zene 1. osztály*

dalfajták 1. osztály	mondóka	magyar gyjd* gyd*	magyar népdal	népi dallam	más népek dalai	komponált gyermekdal	népies dal	népiének
Lantos – Lukin, 2008	17	27	9	1	1	1	1	1

*magyar gyermekjátékdal, gyermekdal

Nemzeti Alaptanterv 2012 - Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyamára 2013.

A Nemzeti Alaptanterv célja és feladata a nemzeti, nemzetiségi és egyetemes kultúra közvetítése. A NAT az önálló tájékozódás, kritikai véleményformálás, a felelős döntéshozatal és cselekvés területén kijelöli a tanuláshoz, munkához szükséges képességek, készségek fejlesztését (NAT, 2012). Az alapfokú nevelés – oktatás célja és feladata alsó tagozaton a kisiskolás gyermek érdeklődésének felkeltése a tanulás iránt, mely a társadalom értékeinek megismerő befogadására, a természet és a saját környezet megismerésére, társas kapcsolatok kialakítására, játékkal, mozgással egybekötött élményszerű tanulásra, kreatív feladatokkal való képesség - és készségfejlesztésre irányul. A nemzeti öntudat kialakításában és a hazafias nevelésben hangsúlyt helyez a nemzeti ünnepek tartalmának megismerésére, a néphagyomány ápolására, az ünnepkörök jelentőségére.

Az iskolai zenei nevelés célja a pozitív zenei élményszerzés és gyakorlati megtapasztalás. Az iskolai ének-zene tanóra Kodály Zoltán alapelveit juttatja érvényre, magyar népzenei és értékes műzenei alapokra épül, aktív éneklést - zenélést foglal magába. A zenei tevékenységek körét az éneklés, felismerő kottaolvasás, generatív készségek és befogadói kompetenciák fejlesztése alkotja. A zenei élményszerzés elsődleges forrása a közös éneklés, zenehallgatás, melynek során az érzelmi és értelmi befogadás egyensúlyának kialakítására kell törekedni. A tanulók iskolán kívüli zenei tevékenységei az aktív zenélés, közös éneklés, a kirándulások és közösségi összejövetelek zenei eseményeihez kapcsolódnak (Kerettanterv, 2013).

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné 2013-ban kiadott Ének-zene tankönyvének dalanyaga képezi a hívószólistára felvett énekes szemelvények⁹ összességét (Lantos - Lukin, 2013).

A dalfajták méréséhez képzett kategóriák: 1. Mondókák 2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok 3. Magyar népdalok 4. Népi dallamok 5. Más népek dalai 6. Komponált gyermekdalok 7. Népies dalok 8. Népiénekek

9.Munkatáblázat Lantos – Lukin, 2013. Ének-zene 1. osztály

dalfajták 1. osztály	mondóka	magyar gyjd* gyd*	magyar népdal	népi dallam	más népek dalai	komponált gyermekdal	népies dal	népiénekek
Lantos – Lukin, 2013	23	32	9	1	1	1	1	1

*magyar gyermekjátékdal, gyermekdal

Az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták változásvizsgálatának összesített eredményei 1943-tól 2013-ig:

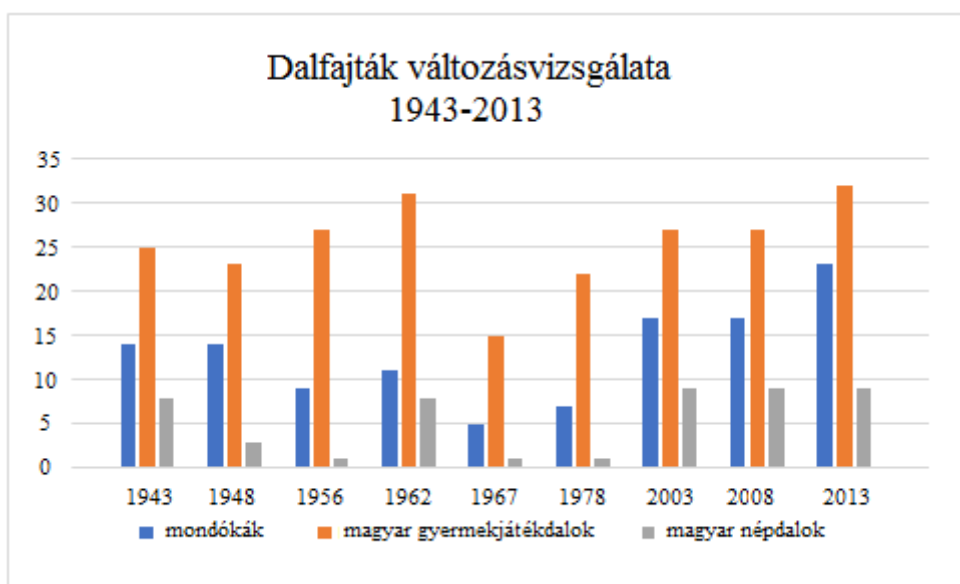
A hosszmetzeti kutatás kvantitatív mérési eredményeit rögzítő kategóriák: 1. Mondókák 2. Magyar gyermekjátékdalok 3. Magyar népdalok 4. Népi dallamok 5. Vallásos énekek 6. Más népek dalai 7. Komponált gyermekdalok 8. Népies dalok 9. Népénekek

A kategóriák mérési eredményeit 3 oszlopdiaagram mutatja

- 1. oszlopdiaagram: 1. Mondókák 2. Magyar gyermekjátékdalok 3. Magyar népdalok
- 2. oszlopdiaagram: 4. Népi dallamok 5. Vallásos énekek 6. Más népek dalai
- 3. oszlopdiaagram: 7. Komponált gyermekdalok 8. Népies dalok 9. Népénekek

1.Ábra

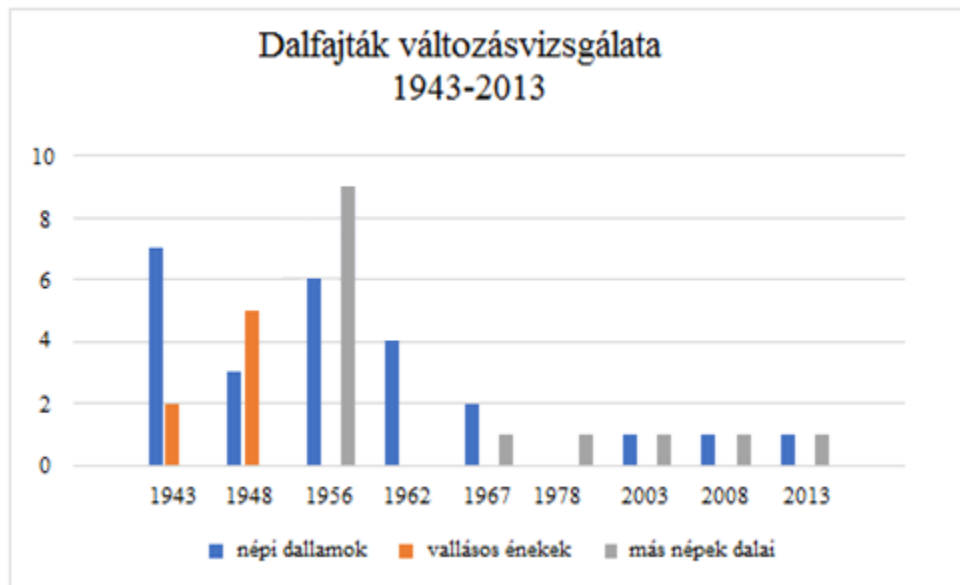
1/a Az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták változásvizsgálata (1943-2013)

Az első osztályos énekkönyvekben 1943-tól 2013-ig a dalfajták két legnagyobb számú csoportját a mondókák és magyar gyermekjátékdalok alkotják. A mondókák hangsúlyos szerepe az 1943-as 1948-as énekkönyvekben és a Nemzeti alaptanterv előírásainak megfelelő tankönyvekben (2003, 2008) jelenik meg, még jelentősebb számbeli növekedéssel a NAT 2012 előírásainak megfelelő 2013-as tankönyvben. A magyar gyermekjátékdalok a hosszmetzeti kutatásban vizsgált dalfajták domináns csoportját alkotják, számuk kiemelkedően magas az 1962-es és a 2013-as énekkönyvekben, legkisebb számban az 1967-es tankönyvben szerepelnek. A magyar népdalok releváns gyakorisága a 2003-, 2008-, 2013-as tankönyvekben

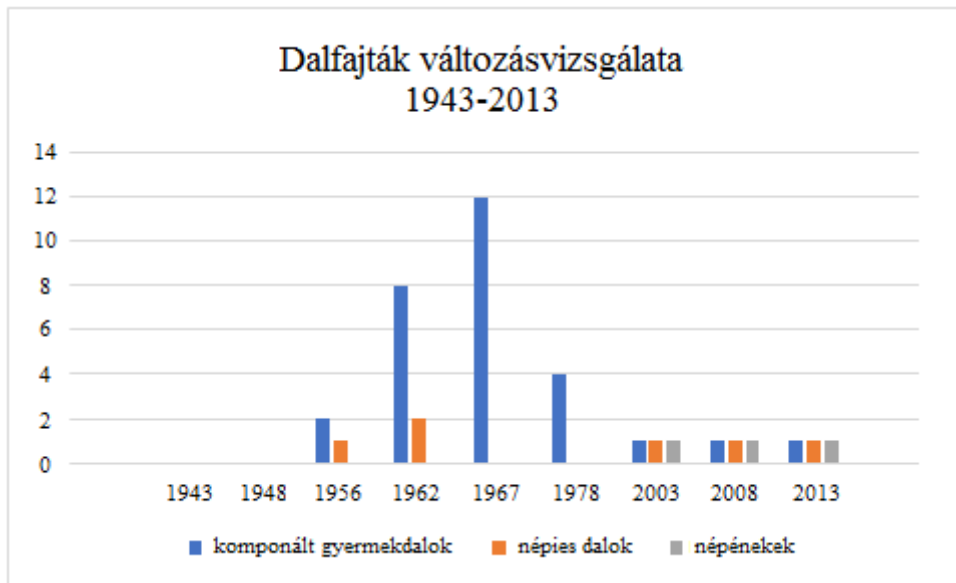
mutatja a legmagasabb értékeket, az 1956-, 1967-, 1978-as tankönyvek énekes anyagában 1-1 népdal szerepel.

1/b Az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták változásvizsgálata (1943-2013)

Népi dallamokat legnagyobb számban az 1943-as kiadású énekeskönyv tartalmazza, fokozatos számbeli csökkenés az 1956-os, 1962-es, 1948-as, 1967-es tankönyvekben figyelhető meg, a 2003-, 2008-, 2013-as énekkönyvekben 1-1 népi dallam kap helyet. A dalfajták változásvizsgálatában vallásos énekeket az 1943-as és 1948-as énekkönyvek tartalmaznak, magasabb számban az 1948-as tankönyvben jelennek meg. A hosszmetseti kutatás vizsgált időszakában a dalfajták körében az 1956-2013 között kiadott énekkönyvekben vallásos énekek nem szerepelnek. Más népek dalai legnagyobb számban az 1956-os énekkönyvben található, az 1943-, 1948-, 1962-es tankönyvekben nem szerepelnek, az 1967-től 2013-ig kiadott énekkönyvek énekes szemelvényanyagában 1-1 dal szerepel.

1/c Az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták változásvizsgálata (1943-2013)

A komponált gyermekdalok hangsúlyos szerepe legmarkánsabban az 1962-es, 1967-es kiadású énekkönyvekben rajzolódik ki, gyakoriságuk jóval kisebb mértékű az 1978-ban, 1956-ban megjelent tankönyvekben. Népies dalokat az 1943-, 1948-, 1967-, 1978-ban kiadott énekkönyvek nem tartalmazzák, az 1962-es kiadású énekeskönyvben 2 dal, az 1956-os kiadású énekkönyvben 1 dal szerepel. A Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv előírásaira épülő énekkönyvekben, egyenlő arányban 1-1dal kap helyet az énekes anyagban a komponált gyermekdalok, népies dalok és népének kategóriákban.

Összegzés

Kutatói kérdésemben arra kerestem választ, hogy milyen dalfajták alkotják az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagának tartalmi súlypontjait 1943-tól 2013-ig. Feltételezésem szerint 1943-tól 2013-ig az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták tartalmi súlypontjait mondókák, gyermekjátékdalok, népdalok képezik.

A történeti kutatás során feltárt eredmények bizonyítják, hogy 1943-tól 2013-ig az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták körében legmeghatározóbb csoportokat a magyar gyermekjátékdalok és mondókák képezik, melyek mellett valamennyi vizsgálat alá vont énekkönyv tudáskanonjában a magyar népdalok – legintenzívebben a

Nemzeti alaptanterv előírásainak megfelelő tankönyvekben (2003, 2008, 2013) – hangsúlyos szerepe körvonalazható.

A vizsgálat konklúziójaként megállapítható, hogy az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagában tartalmi súlypontokat alkotó magyar gyermekjátékdalok, mondókák, népdalok és a dalfajták körében hangsúlyeltolódásokat eredményező népi dallamok, vallásos énekek, más népek dalai, komponált gyermekdalok, népies dalok, népénekek a magyar dalkincs, rokon és más népek dalainak gazdagságát tárják fel az énekkönyvek tudáskanonjában.

Jegyzetek

¹MELLÉKLETEK/8.1.1. Énekes szemelvények 1. osztály (Kodály – Ádám, 1943)

²MELLÉKLETEK/8.1.2. Énekes szemelvények 1. osztály (Ádám – Kodály, 1948)

³MELLÉKLETEK/8.1.3. Énekes szemelvények 1. osztály (Gadányi – Pálinkás – Perényi - Petneki - Rossa, 1956)

⁴MELLÉKLETEK/8.1.4. Énekes szemelvények 1. osztály (Kodály – Ádám, 1962)

⁵MELLÉKLETEK/8.1.5. Énekes szemelvények 1. osztály (Hegyi – Kovács, 1967)

⁶MELLÉKLETEK/8.1.6. Énekes szemelvények 1. osztály (Lantos – Lukin, 1978)

⁷MELLÉKLETEK/8.1.7. Énekes szemelvények 1. osztály (Lantos – Lukin, 2003)

⁸MELLÉKLETEK/8.1.8. Énekes szemelvények 1. osztály (Lantos – Lukin, 2008)

⁹MELLÉKLETEK/8.1.9. Énekes szemelvények 1. osztály (Lantos – Lukin, 2013)

4.1.3.

Az alsó tagozatos énekkönyvek zenehallgatási anyagát képező zeneművek változásvizsgálata (1964-2013)

Kutatói kérdés:

2.1.4. Milyen zeneművek meghallgatása szerepel az alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjában 1964-től 2013-ig?

Hipotézis:

2.1.4. 1964-től 2013-ig az alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjában a zenehallgatás fókuszában a magyar népzene, magyar zeneszerzők zeneművei és Európa zenekultúrájának egyetemes értékű kompozíció jelennek meg.

A történeti kutatás az énekkönyvek tudáskanonjában szereplő zenehallgatás változását 1964-től 2013-ig veszi górcső alá. Az énekkönyvek tudáskanonjában újként megjelenő zenehallgatást az 1963-as Tanterv és Utasítás vezeti be az általános iskola 1-4. évfolyamában. A kutatás a tantervi változások csomópontjaiban vizsgálja a zenehallgatási anyagot képező zeneművek összességét az énekkönyvek tudáskanonjában.

A vizsgálat szempontjai, módszere és mérő apparátusa

1. Az énekkönyvek tudáskanonjában szereplő zenehallgatás tantervi előírásai az általános iskola 1-4. osztályában (1964-2013).

2. Az énekkönyvek zenehallgatási anyagát képező zeneművek változásvizsgálata évfolyamonként: kategóriák alkotása, hívószólista, kvantitatív-kvalitatív mérések. A kvantitatív mérés gyakoriság számítással, a kvalitatív mérés szöveges elemzéssel történik. A vizsgálat eredményeit táblázat és oszlopdiagram mutatja.

Tantervek, vizsgálatba vont énekkönyvek, zenehallgatás/hangfelvételek (hanglemez, CD)

Első osztály

1. Tanterv és Utasítás az általános iskolák számára 1963. Hegyi József – Kovács Lajos (1967): Ének-zene. Kézikönyv az általános iskolák első osztályában tanító nevelők számára (Harmadik kiadás). Kovács Lajos (1964): Zenehallgatás az általános iskola 1-4. osztálya számára.
2. Az általános iskolai nevelés és oktatás terve 1978. Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (1978): Ének-zene. Az általános iskola első. osztálya számára. Zenehallgatás 1-2. osztály (1979).
3. Nemzeti alaptanterv 1995 – Kapcsolódó kerettanterv 2000. Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2003): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára (Harmadik kiadás). Ördög Mária (2001): Zenekalauz. Tengertánc 1. Zenehallgatás az iskolában és otthon.
4. Nemzeti alaptanterv 2003 - Kerettanterv az általános iskolák számára 2004. Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2008): Ének-zene. Az általános iskola 1. osztálya számára (Negyedik kiadás). Ördög Mária (2001): Zenekalauz. Tengertánc 1. Zenehallgatás az iskolában és otthon.
5. Nemzeti Alaptanterv 2012 - Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyamára 2013. Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2013): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára (Első kiadás). Ördög Mária (2001): Zenekalauz. Tengertánc 1. Zenehallgatás az iskolában és otthon.

Második osztály

1. Tanterv és Utasítás az általános iskolák számára 1963. Hegyi József – Kovács Lajos (1978): Énekeskönyv. Az általános iskolák második osztálya számára (Tizenhatodik kiadás). Kovács Lajos – Péter József (1966): Ének – zene. Kézikönyv az általános iskolák második osztályában tanító nevelők számára (Második kiadás). Kovács Lajos (1964): Zenehallgatás az általános iskola 1-4. osztálya számára.
2. Az általános iskolai nevelés és oktatás terve 1978. Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (1982): Ének-zene. Az általános iskola második osztálya számára (Negyedik kiadás). Zenehallgatás 1-2. osztály (1979).
3. Nemzeti alaptanterv 1995 – Kapcsolódó kerettanterv 2000. Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2004): Ének-zene. Az általános iskola második osztálya számára (Harmadik kiadás). Ördög Mária (2001): Zenekalauz. Tengertánc 1. Zenehallgatás az iskolában és otthon.
4. Nemzeti alaptanterv és Kerettanterv 2007. Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2009): Ének-zene. Az általános iskola 2. osztálya számára (Harmadik kiadás). Ördög Mária (2001): Zenekalauz. Tengertánc 1. Zenehallgatás az iskolában és otthon.

Harmadik osztály

1. Tanterv és Utasítás az általános iskolák számára 1963. Dobray István - Kovács Lajos (1968): Énekeskönyv. Az általános iskolák harmadik osztálya számára (Hatodik kiadás). Kovács Lajos – Péter József (1966): Ének – zene. Kézikönyv az általános iskolák harmadik osztályában tanító nevelők számára (Második kiadás). Kovács Lajos (1964): Zenehallgatás az általános iskola 1-4. osztálya számára.

2. Az általános iskolai nevelés és oktatás terve 1978. Lantos Rezsóné - Lukin Lászlóné (1981): Ének-zene. Az általános iskola harmadik osztálya számára (Második kiadás). Laczó Zoltán (1980): Zenehallgatás az általános iskola 3. osztálya részére.

3. Nemzeti alaptanterv 1995 – Kapcsolódó kerettanterv 2000. Lantos Rezsóné - Lukin Lászlóné (2004): Ének-zene. Az általános iskola harmadik osztálya számára (Második kiadás). Zenehallgatás 1-2. osztály (1979); Laczó Zoltán (1980): Zenehallgatás az általános iskola 3. osztálya részére; Laczó Zoltán (1981): Zenehallgatás az általános iskola 4. osztálya részére.

4. Nemzeti alaptanterv és Kerettanterv 2007. Lantos Rezsóné - Lukin Lászlóné (2009): Ének-zene. Az általános iskola 3. osztálya számára (Második kiadás). Tóthné Jávor Melinda (2008): Zenekalauz. Tengertánc 2. Zenehallgatás az iskolában és otthon 3-4. osztály.

Negyedik osztály

1. Tanterv és Utasítás az általános iskolák számára 1963. Dobray István – Kovács Lajos (1964): Énekeskönyv. Az általános iskolák negyedik osztálya számára. Kovács Lajos – Péter József (1964): Ének - zene. Kézikönyv az általános iskolák negyedik osztályában tanító nevelők számára. Kovács Lajos (1964): Zenehallgatás az általános iskola 1-4. osztálya számára.

2. Az általános iskolai nevelés és oktatás terve 1978. Tegzes György (1981): Ének – zene. Az általános iskola negyedik osztálya számára. Laczó Zoltán (1981): Zenehallgatás az általános iskola 4. osztálya részére.

3. Nemzeti alaptanterv 1995 – Kapcsolódó kerettanterv 2000. Tegzes György (2004): Ének – zene. Az általános iskola negyedik osztálya számára (Huszonkettedik kiadás). Laczó Zoltán (1981): Zenehallgatás az általános iskola 4. osztálya részére.

4. Nemzeti alaptanterv és Kerettanterv 2007. Tegzes György (2008): Ének – zene. Az általános iskola 4. osztálya számára (Első kiadás). Tóthné Jávor Melinda (2008): Zenekalauz. Tengertánc 2. Zenehallgatás az iskolában és otthon 3-4. osztály.

A vizsgálat alá vont

- tantervi előírások bibliográfiai adatait l. a Szakirodalmi források / Tanterv, Utasítás, Útmutató c. résznél.
- énekkönyvek bibliográfiai adatait l. a Szakirodalmi források /Az elemzett énekkönyvek listája c. résznél.
- zenehallgatás (hangfelvételek) bibliográfiai adatait l. a Szakirodalmi források / Zenehallgatáshoz kapcsolódó források (hanglemez, CD) c. résznél.

A hivatáslistára felvett zenehallgatási anyag összességét l. Mellékletek / Az elemzett énekkönyvek zenehallgatási anyaga (1964-2013) c. résznél.

Zenehallgatás első osztályban

1. Zenehallgatás első ízben az 1963-as tantervben jelenik meg az általános iskola 1-4. osztályában esetleges, kiegészítő foglalkozásként. Az **1963-as Tanterv és Utasítás az általános iskolák számára** előírásainak értelmében a zenehallgatás célja a zenei élménykör gazdagítása a tanult népdalok, tömegdalok énekes, hangszeres/kórusos előadásának meghallgatásával. A zenehallgatás elsősorban élő zenei bemutatást reprezentál, melyet időnként kiegészítenek hanglemezeiről, magnetofonról történő bemutatások. A zenehallgatással fejlesztett hallásnevelés a zeneművek hangulati tartalmának feltárásával, előmozdítja az absztrakciót, képessé teszi a tanulókat mindig összetettebb jelenségek érzékelésére. A tantervi előírás szerint első osztályban (heti kétszer ½ óra) még nincs megjelölt zenehallgatási anyag (Tanterv, 1963).

Első osztályban énekkönyvet nem adtak ki, az énekkönyv szerepét az Ének-zene kézikönyv tölti be: *Ének-zene kézikönyv az általános iskolák 1. osztályában tanító nevelők számára* címmel.

Hegy József – Kovács Lajos 1967-ben megjelent (Harmadik kiadás) *Ének-zene kézikönyve* a zenehallgatási anyagot az ünnepek tárgyköréhez kapcsolja. Az ünnepekhez kapcsolódó dalok meghallgatása a nevelői feladatok körében kiemelten fontos szerepet töltenek be. A tanítási anyagban tervezett *Április négy* kezdetű dalhoz *Április 4-ről* szóló kórusmű, a magyar és a szovjet Himnusz meghallgatása kapcsolódik (Hegy – Kovács, 1967. 71 o.). A *Május elsejére* című dalhoz (*Kéklik fenn az ég*) zenehallgatási anyagként egy-két májusi dal és a munkások, dolgozók himnusza az Internacionálé zenehallgatása javasolt, melyet a tanulók fegyelmezett magatartással hallgatnak végig (Hegy – Kovács, 1967. 77.o.).

Az *Ének-zene kézikönyvben* megjelenő zenehallgatás a hívószólistára felvett¹ *Alkalmi dalok, ünnepek zenéje* kategóriát alkotja. A zenehallgatási anyag Kovács Lajos összeállításában Qualiton felvételen (Magyar Hanglemezgyártó Vállalat) 1964-ben jelent meg: *Zenehallgatás az általános iskola 1-4. osztálya számára* címmel (Kovács, 1964).

1.Munkatáblázat *Hegy – Kovács, 1967. Ének-zene. Kézikönyv 1. osztály*

Zenehallgatás 1. osztály	alkalmi dalok, ünnepek zenéje
tankönyv/1967	5
hanglemez/1964	

2. Az **1978-as általános iskolai nevelés és oktatás terve** tantervi előírásainak alapján az iskolai ének-zenei nevelés célja és feladata a kollektív zenei élménynyújtás, az aktív énekléssel és

zenehallgatással fejlesztett magatartás- és viselkedésformálás a szocialista társadalom értékrendje szerint. A zenei élményforrást a kezdeti szakaszban mozgásos, énekes játékok jelentik, melyek az önkifejezés, az újraalkotás közösségi élményét teremtik meg. A zenei átélést fokozzák a tanulók életkori sajátosságait követő spontán zenei tevékenységek és a tudatos zenetanulás, mely elemi zenei ismereteket tár fel, nép - és műzenei alkotások értő befogadására nevel. A tanulók tanórán kívüli tevékenységeiben a közös zenei élményforrást a kóruséneklés, a társas zenélés, koncert - és operalátogatások, hangversenyek együttes élménye teremti meg. A zenehallgatási anyag első osztályban gyermekdalok, népdalok énekes/hangszeres bemutatását jelöli ki. Gépzeneről történő zenehallgatás a tanult zeneművek feldolgozásának megismerését és a hangszínhallás fejlesztést foglalja magában. Gépzeneről a tanterv Bartók Béla, Kodály Zoltán, L. Mozart zeneműveinek meghallgatását írja elő (Tanterv, 1978).

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné 1978-ban kiadott első osztályos Ének-zene tankönyvéhez (Lantos–Lukin, 1978) a tantervi zenehallgatási anyag 1979-ben Hungaroton felvételen *Zenehallgatás 1-2. osztály* címmel jelent meg. A hívószólistára felvett zeneművek² összességét a *Zenehallgatás 1. osztály* zenei szemelvényei alkotják (Zenehallgatás, 1979).

A zenehallgatás méréséhez képzett kategóriák: 1. Gyermekdalok 2. Magyar zeneszerzők zeneművei 3. Európai zeneszerzők zeneművei 4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Az 1. kategóriában *Gyermekdalok* szerepelnek. A 2. kategóriában *Magyar zeneszerzők zeneművei* Ádám Jenő – Nagy Olivér - Gazdag Erzs, Bartók Béla – Weiner Leó, Gárdonyi Zoltán, Kodály Zoltán, Sugár Rezső, Szőnyi Erzsébet dalfeldolgozásai kapnak helyet. A 3. kategóriát alkotó *Európai zeneszerzők zeneművei*, L. Mozart zeneművét tartalmazza. A 4. kategóriában *Alkalmi dalok, ünnepek zenéje* Balázs Árpád– Jankovich Ferenc, Balázs Árpád – Nádas Katalin, Kodály Zoltán – Szőnyi Erzsébet– Brodszky Erzsébet, Maros Rudolf, Nagy Olivér – Petneki Jenő, Szőnyi Erzsébet – Nádas Katalin kompozíciói szerepelnek.

2. Munkatáblázat Lantos – Lukin, 1978. Ének-zene 1. osztály

Zenehallgatás 1. osztály	gyermekdalok	magyar zeneszerzők zeneművei	európai zeneszerzők zeneművei	alkalmi dalok, ünnepek zenéje
tankönyv/1978 hanglemez/1979	10	7	1	6

3. Az **1995. évi Nemzeti alaptanterv és kapcsolódó kerettanterv 2000** magyar népi mondókák, népi gyermekjátékok, magyar népdalok, énekes anyaghoz kapcsolódó vokális és hangszeres feldolgozások, eredeti népzenei hangfelvételek zenehallgatását jelöli ki. A

komponált gyermekdalok témaköre a gyermek és környezete, a természet világához kapcsolódik, az ünnepek zenéjének tárgykörét Mikulás, Lucázás, Karácsony, Március 15. és Anyák napja alkotja. A karakterdarabok zenehallgatása a zenei karakterábrázolás megfigyelésére irányul. A hangszínhallás fejlesztésében tárgyi, környezeti zajok, zörejek meghallása szerepel (Kerettanterv, 2000).

A hívószólistára felvett zenehallgatást³ Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné 2003-ban megjelent (Harmadik kiadás) első osztályos Ének-zene tankönyvében szereplő zenehallgatási anyag képezi (Lantos – Lukin, 2003. 75.o.). Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné 2003-as kiadású első osztályos ének-zene tankönyvéhez az általános iskola 1-2. osztályának előírt tantervi zenehallgatási anyagot Ördög Mária összeállításában a 2001-ben kiadott CD tartalmazza *Zenekalauz. Tengertánc 1. Zenehallgatás az iskolában és otthon* címmel (Ördög, 2001).

A zenehallgatás méréséhez képzett kategóriák: 1. Magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok) 2. Magyar zeneszerzők zeneművei 3. Európai zeneszerzők zeneművei 4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Az 1 kategóriában *Magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok)* Csík megyei furulyadallamok, Galgamácsai népi mondókák, mese, jeles napok dalai (Lucázás, Karácsonyi énekek) szerepelnek. A 2. kategóriában *Magyar zeneszerzők zeneművei* Bartók Béla, Kodály Zoltán zeneművei kapnak helyet. A 3. kategória *Európai zeneszerzők zeneművei* Jacob van Eyck, W. A. Mozart zeneműveit tartalmazza. A 4. kategória *Alkalmi dalok, ünnepek zenéje* a karácsonyi ünnepkör énekeit, iskolai ünnepek zenéjét (Március 15.) foglalja magában.

3.Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 2003. Ének-zene 1. osztály*

Zenehallgatás 1. osztály	magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok)	magyar zeneszerzők zeneművei	európai zeneszerzők zeneművei	alkalmi dalok. ünnepek zenéje
tankönyv/2003 CD/2001	11	13	2	9

4. A 2003. évi Nemzeti alaptanterv - kapcsolódó kerettanterv az általános iskolák számára 2004 tantervi előírásainak értelmében a zenehallgatás, a megismerő- és befogadó fejlesztési feladatok részét képezi, mely harmonizálja a személyiséget, fejleszti a kritikai képességet, formálja a zenei ízlést, segíti az összefüggések meglátását, az erkölcsi tartalmak felismerését. A zenehallgatás tartalmát a tanulók életkori sajátosságainak megfelelően különböző zenetörténeti korokból válogatott nép- és műzenei szemelvények, tanult dalok

énekes/hangszeres feldolgozásai alkotják. A hangszínhallás fejlesztés a csend, zaj, zörejek, emberi hangszínek, hangszerek hangjának felismeréséhez kapcsolódik (Nat, 2003).

A hívószólistára felvett zenehallgatást⁴ Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné 2008-ban megjelent (Negyedik kiadás) első osztályos ének-zene tankönyvének zenehallgatási anyaga képezi (Lantos – Lukin, 2008. 75.o.). Az általános iskola 1-2. osztályának előírt tantervi zenehallgatási anyagot Ördög Mária összeállításában a 2001-ben kiadott CD tartalmazza: *Zenekalauz. Tengertánc 1. Zenehallgatás az iskolában és otthon.* címmel (Ördög, 2001).

A zenehallgatás méréséhez képzett kategóriák: 1. Magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok) 2. Magyar zeneszerzők zeneművei 3. Európai zeneszerzők zeneművei 4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

A 2008-as kiadású énekkönyv zenehallgatási anyagában nincs változás, megegyezik Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné 2003-as kiadású (Harmadik kiadás) első osztályos Ének-zene tankönyvének zenehallgatási anyagával (Lantos – Lukin, 2003. 75.o.).

4.Munkatáblázat Lantos – Lukin, 2008. *Ének-zene 1. osztály*

Zenehallgatás 1. osztály	magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok)	magyar zeneszerzők zeneművei	európai zeneszerzők zeneművei	alkalmi dalok. ünnepek zenéje
tankönyv/2008 CD/2001	11	13	2	9

5. A **2012. évi Nemzeti Alaptanterv - kapcsolódó kerettanterv 2013** zenehallgatásra vonatkozó előírásai alapján, 1-4. évfolyamon a tanulók befogadói kompetenciájának fejlesztése kerül középpontba, mely a teljes zeneművek megismerésén keresztül az összbenyomás zenei élményére fókuszál. A zenehallgatást kiegészítő és zenehallgatáshoz kapcsolódó vizuális élmények DVD felvételek a modern kor tanulói igényeinek felelnek meg. Hangsúlyos elvárás a tanítás-tanulás folyamatában az iskolai ének-zene órákon szerzett zenei ismeretek iskolán kívüli zenei tevékenységekhez való kapcsolása (koncertlátogatás, hangverseny) és a közösen átélt zenei élmények tanórai feldolgozása (Kerettanterv, 2013).

A hívószólistára felvett zenehallgatást⁵ Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné NAT Kerettanterv 2012 előírásainak megfelelő 2013-as (Első kiadás) első osztályos ének-zene tankönyvének zenehallgatási anyaga képezi, mely magában foglalja a tankönyv *További zenehallgatási ajánlatának* ((Lantos – Lukin, 2013. 75.o.) zeneműveit is. Az általános iskola 1-2. osztályának előírt tantervi zenehallgatási anyag Ördög Mária összeállításában a 2001-ben megjelent CD-n

szerepel: *Zenekalauz. Tengertánc 1. Zenehallgatás az iskolában és otthon* címmel (Ördög, 2001).

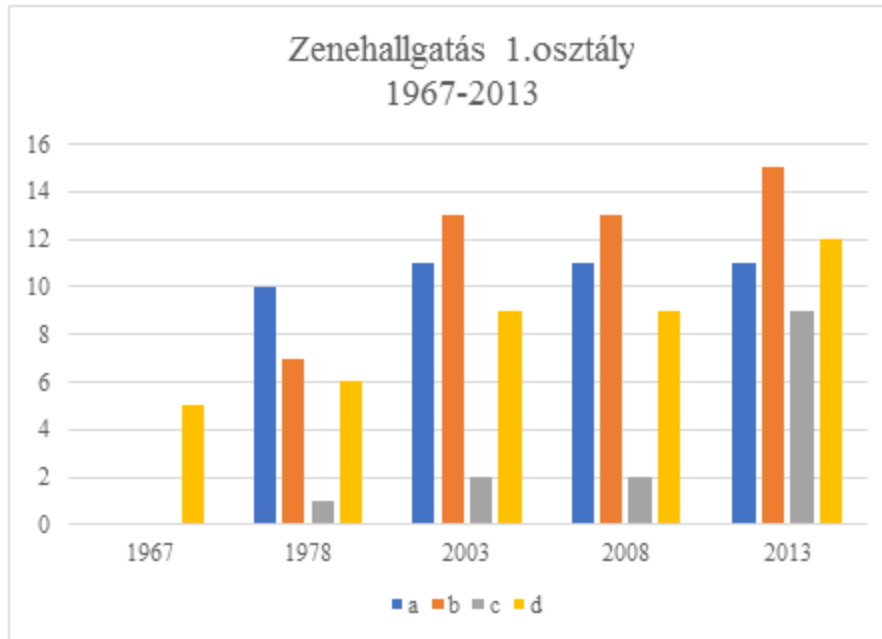
A zenehallgatás méréséhez képzett kategóriák: 1. Magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok) 2. Magyar zeneszerzők zeneművei 3. Európai zeneszerzők zeneművei 4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Az 1 kategóriában *Magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok)* Csík megyei furulyadallamok, Galgamácsai népi mondókák, mese, jeles napok dalai, Lucázás, Karácsonyi énekek szerepelnek. A 2. kategóriában *Magyar zeneszerzők zeneművei* Bartók Béla, Kodály Zoltán és Kurtág György zeneművei kapnak helyet. A 3. kategória *Európai zeneszerzők zeneművei* A. Banchieri, F. Chopin, P. I. Csajkovszkij, Jacob van Eyck J. Haydn, L. Mozart W. A. Mozart és G. P. Telemann zeneműveit tartalmazza. A 4. kategóriában az *Alkalmi dalok, ünnepek zenéjét* alkotják a karácsonyi ünnepkör énekei, Március 15. ünnepét köszöntő énekek, W. A. Mozart F. Chopin és P. I. Csajkovszkij zeneművei.

5.Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 2013. Ének-zene 1. osztály*

Zenehallgatás 1. osztály	magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok)	magyar zeneszerzők zeneművei	európai zeneszerzők zeneművei	alkalmi dalok. ünnepek zenéje
tankönyv/2013 CD/2001 Zenehallgatási ajánlat: tk.75.o.	11	15	9	12

1.Ábra
Zenehallgatás 1. osztály (1967-2013)

Jelmagyarázat

- a) Magyar népdalok (népi mondókák, gyermekdalok, szokásdalok)
- b) Magyar zeneszerzők zeneművei
- c) Európai zeneszerzők zeneművei
- d) Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1967-től 2013-ig a vizsgálat alá vont első osztályos énekkönyvekben a mérési eredmények alapján a zenehallgatás fókuszában magyar népdalok és magyar zeneszerzők zeneművei jelennek meg. Magyar népdalok (népi mondókák, gyermekdalok, szokásdalok) kategóriában gyermekdalok képezik az 1978-as énekkönyv zenehallgatási anyagának legnagyobb számú csoportját, a Nemzeti alaptanterv előírásainak megfelelő tankönyvekben (2003, 2008, 2013) e kategóriában szereplő zeneművek száma további egy zeneművel gazdagodik. A magyar zeneszerzők zeneművei a zenehallgatás legdinamikusabban bővülő csoportját reprezentálják, legmagasabb számban a NAT 2012 előírásainak megfelelő 2013-as kiadású énekkönyvben jelennek meg. Európai zeneszerzők zeneművei az 1978-, 2003-, 2008-as kiadású énekkönyvek zenehallgatásában kisebb arányban kapnak helyet, a 2013-as kiadású énekkönyvben gyakorisága kiugróan magas értéket mutat. A zenehallgatásban hangsúlyos szerepet töltenek be az alkalmi dalok, ünnepek zenéi, ebben a kategóriában a zeneművek száma fokozatosan

növekszik és több, mint kétszeresére emelkedik a NAT 2012 előírásainak megfelelő 2013-as kiadású énekkönyvben.

Jegyzetek

¹ MELLÉKLETEK/8.4.1. Zenehallgatás 1. osztály (Hegyi – Kovács, 1967)

² MELLÉKLETEK/8.4.2. Zenehallgatás 1. osztály (Lantos – Lukin, 1978)

³ MELLÉKLETEK/8.4.3. Zenehallgatás 1. osztály (Lantos – Lukin, 2003)

⁴ MELLÉKLETEK/8.4.4. Zenehallgatás 1. osztály (Lantos – Lukin, 2008)

⁵ MELLÉKLETEK/8.4.5. Zenehallgatás 1. osztály (Lantos – Lukin, 2013)

Zenehallgatás második osztályban

1. Az **1963. évi Tanterv és Utasítás** az általános iskolák 1-4. évfolyama számára tantervi előírásai második osztályban heti 2 órában néhány népdal és tömegdal zenehallgatását jelöli ki (Tanterv, 1963).

Hegyi József – Kovács Lajos 1978-ban kiadott (Tizenhatodik kiadás) második osztályos Énekeskönyvéhez (Hegyi – Kovács, 1978) előírt tantervi zenehallgatási anyag Kovács Lajos – Péter József 1966-os (Második kiadás) Ének – zene második osztályos kézikönyvében található. A kézikönyvben kijelölt zenehallgatási anyag képezi a hívószólistára felvett zeneművek⁶ összességét (Kovács-Péter, 1966). A zenehallgatás Kovács Lajos összeállításában Qualiton felvételen (Magyar Hanglemezgyártó Vállalat) 1964-ben jelent meg: *Zenehallgatás az általános iskola 1-4. osztálya számára* címmel (Kovács, 1964).

A zenehallgatás méréséhez képzett kategóriák: 1. Magyar zeneszerzők zeneművei 2. Európai zeneszerzők zeneművei 3. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Az 1. kategóriában *Magyar zeneszerzők zeneművei* Bartók Béla zongoradarabjai, Bárdos Lajos, Bihari János, Járdányi Pál és Kodály Zoltán zeneművei kapnak helyet. A 2. kategóriában *Európai zeneszerzők zeneművei* A. Ch. Adam – Schmidt, L. Mozart és C. Saint – Saëns zeneművei jelennek meg. A 3. kategória *Alkalmi dalok, ünnepek zenéje* A. Ch. Adam – Schmidt, Bartók Béla, Bárdos Lajos, Kadosa Pál – Raics István kompozícióit tartalmazza.

6. Munkatáblázat Hegyi – Kovács, 1978. *Énekeskönyv 2. osztály*

Zenehallgatás 2. osztály	magyar zeneszerzők zeneművei	európai zeneszerzők zeneművei	alkalmi dalok, ünnepek zenéje
tankönyv/1978 hanglemez/1964	9	7	4

2. Az **1978-as általános iskolai nevelés és oktatás terve** második osztályban gyermek- és népdalok énekes, hangszeres bemutatásán kívül, gépzenéről Bartók Béla, Kodály Zoltán, J. S. Bach, Járdányi Pál, Sz. Prokofjev zeneműveinek meghallgatását írja elő (Tanterv, 1978).

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné 1982-ben kiadott (Negyedik kiadás) második osztályos Ének-zene tankönyvéhez (Lantos – Lukin, 1982) a tantervi zenehallgatási anyag 1979-ben Hungaroton felvételen *Zenehallgatás 1-2. osztály* címmel jelent meg. A hívószólistára felvett zeneművek⁷ összességét a *Zenehallgatás 2. osztály* zenei szemelvényei alkotják (Zenehallgatás, 1979).

A zenehallgatás méréséhez képzett kategóriák: 1. Gyermekdalok 2. Magyar zeneszerzők zeneművei 3. Európai zeneszerzők zeneművei 4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Az 1. kategóriát gyermekdalok képezik. A 2. kategóriában *Magyar zeneszerzők zeneművei* Bartók Béla, Járdányi Pál – Szőnyi Zoltán, Kerényi György, Kodály Zoltán, Sugár Rezső, Weiner Leó – Tamási Sándor kompozíciói szerepelnek. A 3. kategóriában *Európai zeneszerzők zeneművei* J. S. Bach, L. van Beethoven, M. Haydn W. A. Mozart, Sz. Prokofjev, J. Ph. Rameau, A. Vivaldi zeneművei kapnak helyet. A 4. kategóriát *Alkalmi dalok, ünnepek zenéje* Balázs Árpád – Nádas Katalin, Bartók Béla, Járdányi Pál – Balázs Árpád – Szőnyi Zoltán, Kodály Zoltán zeneművei alkotják. Az ünnepek zenéjében Fenyőünnep és Anyák napját köszöntő kompozíciók kapnak helyet.

7. Munkatáblázat Lantos – Lukin, 1982. *Ének-zene 2. osztály*

Zenehallgatás 2. osztály	gyermekdalok	magyar zeneszerzők zeneművei	európai zeneszerzők zeneművei	alkalmi dalok, ünnepek zenéje
tankönyv/1982 hanglemez/1979	9	11	9	4

3. Az **1995. évi Nemzeti alaptanterv és kapcsolódó kerettanterv 2000** második évfolyamon a zenehallgatáshoz népi mondókák, népi gyermekjátékdalok, magyar népdalok, népdalfeldolgozások meghallgatását írja elő. A zenehallgatásban megjelennek rokon népek, nemzetiségi és etnikai kisebbségek dalai, népzenei felvételei. Az ünnepkörök zenéi újesztendő, farsang, húsvét és az iskolai ünnepek zenéjéhez kapcsolódnak (Kerettanterv, 2000).

A hívószólistára felvett zenehallgatást⁸ Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné 2004-ben megjelent (Harmadik kiadás) második osztályos Ének-zene tankönyvében szereplő zenehallgatási anyag képezi (Lantos – Lukin, 2004. 75.o.), melyhez az általános iskola 1-2. osztályának előírt tantervi

zenehallgatási anyagot Ördög Mária összeállításában a 2001-ben kiadott CD tartalmazza *Zenekalauz. Tengertánc 1. Zenehallgatás az iskolában és otthon* címmel (Ördög, 2001).

A zenehallgatás méréséhez képzett kategóriák: 1. Magyar népdalok (szokásdalok) 2. Magyar zeneszerzők zeneművei 3. Európai zeneszerzők zeneművei 4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Az 1. kategória *Magyar népdalok (szokásdalok)*, jeles napok énekeit (újév, farsang, húsvét, karácsony) foglalja magában. A 2. kategória *Magyar zeneszerzők zeneművei* Bartók Béla és Kodály Zoltán kompozícióit tartalmazza. A 3. kategóriában *Európai zeneszerzők zeneművei* J. S. Bach, L. van Beethoven, W. A. Mozart A. Vivaldi zeneművek szerepelnek. A 4. kategóriában *Alkalmi dalok, ünnepek zenéje* újesztendő, farsang, húsvét, karácsony és március 15. ünnepének zenéi jelennek meg.

8.Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 2004. Ének-zene 2. osztály*

Zenehallgatás 2. osztály	magyar népdalok (szokásdalok)	magyar zeneszerzők zeneművei	európai zeneszerzők zeneművei	alkalmi dalok, ünnepek zenéje
tankönyv/2004 CD/ 2001	8	9	4	12

4. A 2003. évi Nemzeti alaptanterv - kapcsolódó kerettanterv az általános iskolák számára 2004 és a **2007. évi Nemzeti alaptanterv** azonos célokat, feladatokat határoz meg 1-4. évfolyamon a zenehallgatásra vonatkozóan. A zenehallgatási anyagban különböző zenetörténeti korokból válogatott nép - és műzenei szemelvények, tanult dalok énekes/hangszeres feldolgozása és cselekményes zenék meghallgatása szerepel (Nat, 2007).

A hívószólistára felvett zenehallgatást⁹ Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné 2009-ben megjelent (Harmadik kiadás) második osztályos Ének-zene tankönyvében szereplő zenehallgatási anyag alkotja (Lantos – Lukin, 2009.75.o.), melyhez az általános iskola 1-2. osztályának előírt tantervi zenehallgatási anyagot Ördög Mária összeállításában a 2001-ben kiadott CD tartalmazza: *Zenekalauz. Tengertánc 1. Zenehallgatás az iskolában és otthon* címmel (Ördög, 2001).

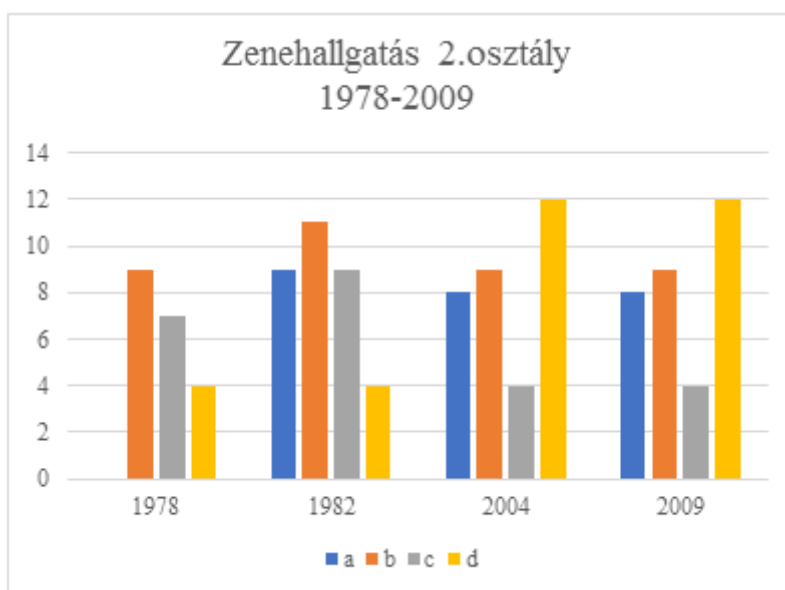
A zenehallgatás méréséhez képzett kategóriák: 1. Magyar népdalok (szokásdalok) 2. Magyar zeneszerzők zeneművei 3. Európai zeneszerzők zeneművei 4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

A 2009-es kiadású énekkönyv zenehallgatási anyagában nincs változás, megegyezik Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné 2004-ben megjelent (Harmadik kiadás) második osztályos Ének-zene tankönyvének zenehallgatási anyagával (Lantos – Lukin, 2004. 75.o.).

9.Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 2009. Ének-zene 2. osztály*

Zenehallgatás 2. osztály	magyar népdalok (szokásdalok)	magyar zeneszerzők zeneművei	európai zeneszerzők zeneművei	alkalmi dalok, ünnepek zenéje
tankönyv/2009 CD/2001	8	9	4	12

2.Ábra
Zenehallgatás 2. osztály (1978-2009)

Jelmagyarázat

- a) Magyar népdalok (gyermekdalok, szokásdalok)
- b) Magyar zeneszerzők zeneművei
- c) Európai zeneszerzők zeneművei
- d) Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1978-tól 2009-ig a vizsgálat alá vont második osztályos énekkönyvek zenehallgatási anyagában magyar népdalok (gyermekdalok, szokásdalok) legnagyobb számban az 1982-es kiadású énekkönyvben jelennek meg, eggyel kevesebb zeneművet tartalmaznak a 2004-es, 2009-es kiadású énekkönyvek, az 1978-as énekkönyv zenehallgatásában nem szerepelnek. Magyar zeneszerzők zeneművei domináns csoportot alkotnak valamennyi vizsgálatba vont énekkönyv zenehallgatásában, számuk az 1982-ben kiadott énekkönyvben legmagasabb. Európai zeneszerzők zeneműveinek hangsúlyos szerepét körvonalazzák az eredmények az 1982-es és

1978-as kiadású énekkönyvekben, a Nemzeti alaptanterv előírásainak megfelelő tankönyvekben (2004, 2009) kisebb számban jelennek meg. Az alkalmi dalok, ünnepek zenéje a 2004-es és 2009-es kiadású énekkönyvek zenehallgatásában mutat legmagasabb értéket.

Jegyzetek

⁶ MELLÉKLETEK/8.4.6. Zenehallgatás 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978)

⁷ MELLÉKLETEK/8.4.7. Zenehallgatás 2. osztály (Lantos – Lukin, 1982)

⁸ MELLÉKLETEK/8.4.8. Zenehallgatás 2. osztály (Lantos – Lukin, 2004)

⁹ MELLÉKLETEK/8.4.9. Zenehallgatás 2. osztály (Lantos – Lukin, 2009)

Zenehallgatás harmadik osztályban

1. Az **1963. évi Tanterv és Utasítás** az általános iskolák 1-4. évfolyama számára tantervi előírásai harmadik osztályban (heti 2 óra) gyermekdalok, népdalok, úttörődalok hangszeres/énekkari előadását jelöli ki (Tanterv, 1963).

Dobray István - Kovács Lajos 1968-ban megjelent (Hatodik kiadás) harmadik osztályos Énekeskönyvéhez (Dobray - Kovács, 1968) előírt tantervi zenehallgatási anyag Kovács Lajos – Péter József 1966-ban kiadott (Második kiadás) Ének – zene harmadik osztályos kézikönyvében szerepel, mely a hívószólistára felvett zeneművek¹⁰ összességét képezi (Kovács-Péter, 1966). A zenehallgatás Kovács Lajos összeállításában Qualiton felvételen (Magyar Hanglemezgyártó Vállalat) 1964-ben jelent meg: *Zenehallgatás az általános iskola 1-4. osztálya számára* címmel (Kovács, 1964).

A zenehallgatás méréséhez képzett kategóriák: 1. Magyar zeneszerzők zeneművei 2. Európai zeneszerzők zeneművei 3. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Az 1. kategóriában *Magyar zeneszerzők zeneművei* Bartók Béla, Kodály Zoltán, Szokolay Sándor zeneművei szerepelnek. A 2. kategóriában *Európai zeneszerzők zeneművei* P. I. Csajkovszkij és W. A. Mozart kompozíciói kapnak helyet. A 3. kategória *Alkalmi dalok, ünnepek zenéje* Bárdos Lajos, P. I. Csajkovszkij, Szokolay Sándor zeneműveit, karácsonyi énekeket, Március 15. ünnepét köszöntő Kossuth-dalokat, a felnőttek májusi dalaiból tömegdalokat, valamint Kisdobos avatásra úttörődalokat foglal magába (Kovács – Péter, 1966).

10.Munkatáblázat *Dobray – Kovács, 1968. Énekeskönyv 3. osztály*

Zenehallgatás 3. osztály	magyar zeneszerzők zeneművei	európai zeneszerzők zeneművei	alkalmi dalok, ünnepek zenéje
tankönyv/1968 hanglemez/1964	3	3	6

2. Az **1978-as általános iskolai nevelés és oktatás terve** a harmadik osztályos zenehallgatáshoz gyermek -, nép- és műdalok énekes bemutatását, Bartók, Kodály, J. S. Bach, W. A. Mozart, Prokofjev zeneműveinek meghallgatását írja elő (Tanterv, 1978).

A hívószólistára felvett zenehallgatást Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné 1981-ben megjelent (Második kiadás) harmadik osztályos Ének-zene tankönyvének zenehallgatási anyaga képezi (Lantos – Lukin, 1981). A zenehallgatás Laczó Zoltán szerkesztésében Hungaroton felvételen 1980-ban jelent meg: *Zenehallgatás az általános iskola harmadik osztálya részére* címmel, melynek zenei szemelvényei a hívószólistára felvett zeneművek¹¹ összességét alkotják (Laczó, 1980).

A zenehallgatás méréséhez képzett kategóriák: 1. Gyermekdalok 2. Magyar zeneszerzők zeneművei 3. Európai zeneszerzők zeneművei 4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Az 1. kategóriát gyermekdalok alkotják. A 2. kategóriában *Magyar zeneszerzők zeneművei* Bartók Béla, Kodály Zoltán, Mező Imre, Ránki György, Szokolay Sándor és Zempléni László zeneművei szerepelnek. A 3. kategóriában *Európai zeneszerzők zeneművei* L. van Beethoven, G. Bizet, W. A. Mozart, Sz. Prokofjev, G. Verdi zeneművei kapnak helyet. A 4. kategória *Alkalmi dalok, ünnepek zenéje* Balázs Árpád, Egressy Béni – Thaly Kálmán, Kodály Zoltán – Paulini Béla – Harsányi Zsolt, Szabó Ferenc – Kapuvári Béla – Balázs Árpád, Viski János – Rossa Ernő kompozícióit tartalmazza. Az ünnepek zenéjében úttörődalok, November 7. Március 15. Május 1. ünnepét és Anyák napját köszöntő zeneművek kapnak helyet.

11.Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 1981. Ének-zene 3. osztály*

Zenehallgatás 3. osztály	gyermekdalok	magyar zeneszerzők zeneművei	európai zeneszerzők zeneművei	alkalmi dalok, ünnepek zenéje
tankönyv/1981 hanglemez/1980	12	14	7	5

3. Az **1995. évi Nemzeti alaptanterv és kapcsolódó kerettanterv 2000** a harmadik évfolyamon szereplő gyermekjátékok, magyar népdalok, népszokásdalok, nemzetiségi, etnikai kisebbségek énekei és eredeti népzenei felvételei, európai gyermekdalok, kánonok, női-, férfi -, vegyeskari művek, cselekményes zenék, műdalok, műzenei szemelvények

zenehallgatását tartalmazza. Az ünnepkörök zenéit regölés, tavaszi népszokások, iskolai ünnepek alkotják (Kerettanterv, 2000).

A hívószólistára felvett zenehallgatást¹² Lantos Rezsóné - Lukin Lászlóné 2004-ben megjelent (Második kiadás) harmadik osztályos Ének-zene tankönyvének zenehallgatási anyaga képezi (Lantos – Lukin, 2004. 91.o.). A tankönyv 91 oldalán szereplő zenehallgatási anyagból (23 zenei szemelvény) 9 zenemű hangfelvétele a *Zenehallgatás 1-2. osztály* (Zenehallgatás, 1979), *Zenehallgatás az általános iskola harmadik osztálya részére* (Laczó, 1980) és *Zenehallgatás az általános iskola 4. osztálya részére* (Laczó, 1981) Hungaroton felvételen hallható.

A zenehallgatás méréséhez képzett kategóriák: 1. Magyar népdalok (szokásdalok) 2. Magyar zeneszerzők zeneművei 3. Európai zeneszerzők zeneművei 4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Az 1. kategória *Magyar népdalok (szokásdalok)* a tavaszi és karácsonyi ünnepkörhöz kapcsolódó énekeket, zenés mesét tartalmaz. A 2. kategóriát *Magyar zeneszerzők zeneművei* Bartók Béla és Kodály Zoltán zeneművei alkotják. A 3. kategóriában *Európai zeneszerzők zeneművei* W. A. Mozart és Sz. Prokofjev zeneművei jelennek meg. A 4. kategória *Alkalmi dalok, ünnepek zenéje* a pünkösdöléshez, regöléshez, az 1948-49-es forradalom és szabadságharchoz kapcsolódó ünnepek zenéit foglalja magába, Egressy Béni, és Kodály Zoltán zeneműveit tartalmazza (Lantos - Lukin, 2004. 91.o.).

12.Munkatáblázat Lantos – Lukin, 2004. Ének-zene 3. osztály

Zenehallgatás 3. osztály	magyar népdalok (szokásdalok)	magyar zeneszerzők zeneművei	európai zeneszerzők zeneművei	alkalmi dalok, ünnepek zenéje
tankönyv/2004 zenehallgatás/tk.91.o. hanglemez/ Zenehallgatás, 1979 Laczó, 1980; 1981	5	12	2	4

4. A 2003. évi Nemzeti alaptanterv - kapcsolódó kerettanterv az általános iskolák számára 2004 és a **2007. évi Nemzeti alaptanterv** zenehallgatásra vonatkozó tantervi előírásai 1-4. évfolyamon azonos célokat, feladatokat határoz meg. A zenehallgatási anyagban különböző zenetörténeti korokból válogatott nép- és műzenei szemelvények, tanult dalok énekes/hangszeres feldolgozásai és cselekményes zenék meghallgatása szerepel (Nat, 2007).

A hívószólistára felvett zenehallgatást¹³ Lantos Rezsóné - Lukin Lászlóné 2009-ben kiadott (Második kiadás) harmadik osztályos Ének-zene tankönyvében szereplő zenehallgatási anyag képezi (Lantos – Lukin, 2009. 91.o.). 2008-ban Tóthné Jávor Melinda összeállításában CD

jelent meg: *Zenekalauz. Tengertánc 2. Zenehallgatás az iskolában és otthon* címmel (Tóthné, 2008). A CD a tankönyv 91. oldalán található zenehallgatáshoz 11 zenemű hangfelvételét tartalmazza, melyek között 6 zenemű hangfelvétele a korábban kiadott hanglemezeken (Zenehallgatás, 1979; Laczó, 1980; 1981) nem szerepelt.

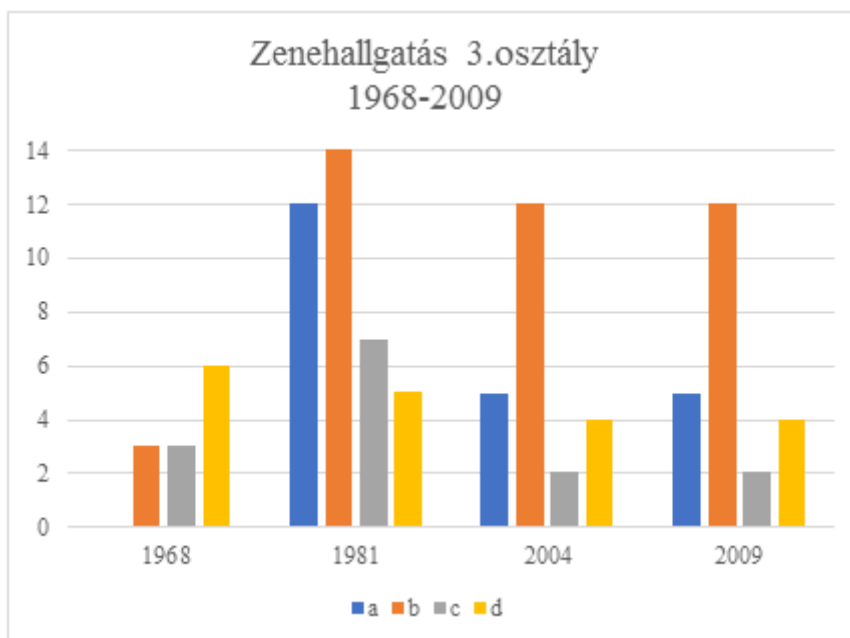
A zenehallgatás méréséhez képzett kategóriák: 1. Magyar népdalok (szokásdalok) 2. Magyar zeneszerzők zeneművei 3. Európai zeneszerzők zeneművei 4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

A 2009-es kiadású énekkönyv zenehallgatási anyagában nincs változás, megegyezik Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné 2004-ben megjelent (Második kiadás) harmadik osztályos Ének-zene tankönyvének zenehallgatási anyagával (Lantos – Lukin, 2004. 91.o.).

13.Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 2009. Ének-zene 3. osztály*

Zenehallgatás 3. osztály	magyar népdalok (szokásdalok)	magyar zeneszerzők zeneművei	európai zeneszerzők zeneművei	alkalmi dalok, ünnepek zenéje
tankönyv/2009 CD/2008	5	12	2	4

3.Ábra
Zenehallgatás 3. osztály (1968-2009)

Jelmagyarázat

- a) Magyar népdalok (gyermekdalok, szokásdalok)
- b) Magyar zeneszerzők zeneművei
- c) Európai zeneszerzők zeneművei
- d) Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1968-tól 2009-ig a harmadik osztályos énekkönyvek zenehallgatási anyagát vizsgálva a magyar népdalok (gyermekdalok, szokásdalok) kategóriában az 1968-as kiadású énekkönyv nem tartalmaz zeneművet, az 1981-es tankönyv zenehallgatási anyagában azonban kiugróan magas számban jelennek meg, amely több, mint felére csökken a 2004-es, 2009-es énekkönyvekben. Magyar zeneszerzők zeneművei kis számban jelennek meg az 1968-ban kiadott tankönyv zenehallgatási anyagában, az 1981-es és a Nemzeti alaptanterv előírásainak megfelelő 2004-es és 2009-es énekkönyvekben ellenben számuk ugrásszerűen megnő. Európai zeneszerzők zeneműveiből legtöbbet az 1981-es tankönyv tartalmaz, csekély számban kapnak helyet az 1968-as, 2004-es és 2009-es kiadású énekkönyvek zenehallgatásában. Az alkalmi dalok, ünnepek zenéje kategóriában a legtöbb zeneművet az 1968-ban megjelent énekkönyv tartalmazza, az 1981-es, 2004-es és 2009-es kiadású énekkönyvek zenehallgatási anyagában csökkenő tendencia figyelhető meg.

Jegyzetek

¹⁰ MELLÉKLETEK/8.4.10. Zenehallgatás 3. osztály (Dobray – Kovács, 1968)

¹¹ MELLÉKLETEK/8.4.11. Zenehallgatás 3. osztály (Lantos – Lukin, 1981)

¹² MELLÉKLETEK/8.4.12. Zenehallgatás 3. osztály (Lantos – Lukin, 2004)

¹³ MELLÉKLETEK/8.4.13. Zenehallgatás 3. osztály (Lantos – Lukin, 2009)

Zenehallgatás negyedik osztályban

1. Az **1963. évi Tanterv és Utasítás** az általános iskolák 1-4. évfolyama számára tantervi előírása negyedik osztályban (heti 2 óra) népdalok, tömegdalok, hangszeren előadott népdalok zenehallgatását írja elő (Tanterv, 1963).

Dobray István - Kovács Lajos 1964-ben megjelent negyedik osztályos Énekeskönyvéhez (Dobray - Kovács, 1964) előírt tantervi zenehallgatás Kovács Lajos – Péter József 1964-es kiadású Ének – zene negyedik osztályos kézikönyvében szerepel, mely a hívószólistára felvett zeneművek¹⁴ összességét képezi (Kovács-Péter, 1964). A zenehallgatás Kovács Lajos összeállításában Qualiton felvételen (Magyar Hanglemezgyártó Vállalat) 1964-ben jelent meg: *Zenehallgatás az általános iskola 1-4. osztálya számára* címmel (Kovács, 1964).

A zenehallgatás méréséhez képzett kategóriák: 1. Magyar népdalok 2. Magyar zeneszerzők zeneművei 3. Európai zeneszerzők zeneművei 4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Az 1. kategória *Magyar népdalok* lakodalmas népi tánczenét tartalmaz. A 2. kategóriában Bartók Béla és Kodály Zoltán zeneművei kapnak helyet. A 3. kategóriában J. Haydn, L. Mozart, W. A. Mozart zeneművei és egy bölcsődal (Mozart, Schubert vagy Brahms zenemű) hanglemezzel való meghallgatása szerepel. A 4. kategóriában az *Alkalmi dalok, ünnepek zenéjét* Kodály Zoltán és Kadosa Pál kompozíciói, Úttörőinduló, Május 1. ünnepét köszöntő zeneművek, forradalmi dalok alkotják.

14. Munkatáblázat Dobray – Kovács, 1964. Énekeskönyv 4. osztály

Zenehallgatás 4. osztály	magyar népdalok	magyar zeneszerzők zeneművei	európai zeneszerzők zeneművei	alkalmi dalok, ünnepek zenéje
tankönyv/1964 hanglemez/1964	1	4	4	3

2. Az **1978-as általános iskolai nevelés és oktatás terve** tantervi előírásai negyedik osztályban régi magyar táncok, népdalok, műdalok énekes előadását, Bartók, Kodály, Händel, Mozart, Haydn, Saint-Saëns zeneműveinek meghallgatását, népi hangszerek és együttesek hangszíneinek ismeretét jelöli ki (Tanterv, 1978).

A hívószólistára felvett zenehallgatást¹⁵ Tegzes György 1981-ben kiadott negyedik osztályos Ének-zene tankönyvének zenehallgatási anyaga képezi (Tegzes, 1981). A zenehallgatási anyag Laczó Zoltán szerkesztésében Hungaroton felvételen 1981-ben jelent meg: *Zenehallgatás az általános iskola negyedik osztálya részére* címmel (Laczó, 1981). A hívószólistára felvett zeneművek összességét a *Zenehallgatás 4. osztály* zenei szemelvényei (Laczó, 1981) és a tankönyv 36. oldalán feltüntetett Kodály Zoltán: Esti dal (Külön lemez) c. kórusmű (gyermekkari feldolgozás) képezi (Tegzes, 1981. 36. o.).

A zenehallgatás méréséhez képzett kategóriák: 1. Magyar népdalok 2. Régi magyar táncok 3. Magyar zeneszerzők zeneművei 4. Európai zeneszerzők zeneművei 5. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Az 1. kategóriát magyar népdalok alkotják. A 2. kategóriában régi magyar tánc meghallgatása szerepel. A 3. kategória *Magyar zeneszerzők zeneművei* Bartók Béla, Bozay Attila, Kodály Zoltán zeneműveit tartalmazza. A 4. kategóriában *Európai zeneszerzők zeneművei* J. S. Bach, A. Dvořák, G. F. Händel, W. A. Mozart, M. P. Muszorgszkij Sz. Prokofjev, C. Saint-Saëns, I. Stravinsky zeneművei jelennek meg. Az 5. kategória *Alkalmi dalok, ünnepek zenéje* Balázs Árpád – Kövesdi János, Bárdos Lajos, Erkel Ferenc – Kölcsey Ferenc, Kadosa Pál – Raics

István zeneműveit tartalmazza. Az ünnepek zenéjében a Himnusz, Március 15. Május 1. ünnepét és Anyák napját köszöntő zeneművek kapnak helyet.

15.Munkatáblázat *Tegzes, 1981. Ének – zene 4. osztály*

Zenehallgatás 4. osztály	magyar népdalok	régi magyar táncok	magyar zeneszerzők zeneművei	európai zeneszerzők zeneművei	alkalmi dalok, ünnepek zenéje
tankönyv/1981 hanglemez/1981	11	1	11	10	4

3. Az **1995. évi Nemzeti alaptanterv és kapcsolódó kerettanterv 2000** a negyedik évfolyam számára magyar népdalok, a szülőföld dalkincsét őrző népdalfeldolgozások, nemzetiségi és etnikai kisebbségek dalai, európai népdalok, kánonok, bicíniumok, karművek, hangszeres karakterdarabok, műzenei szemelvények zenehallgatását jelöli ki. A zenehallgatásban iskolai ünnepek dalai, Himnusz, jeles napok énekei, Betlehemes játékok, egyházi népénekek jelennek meg (Kerettanterv, 2000).

A hívószólistára felvett zenehallgatást¹⁶ Tegzes György 2004-ben megjelent (Huszonkettedik kiadás) negyedik osztályos Ének-zene tankönyvének zenehallgatási anyaga képezi (Tegzes, 2004. 116.o.). A zenehallgatási anyag (tankönyv 116. o.) Kodály Zoltán Esti dal című kórusműve kivételével megtalálható a Hungaroton lemezkiadó által 1981-ben megjelentetett (Laczó Zoltán szerkesztésében) hanglemezen: *Zenehallgatás az általános iskola negyedik osztálya részére* (Laczó, 1981).

A zenehallgatás méréséhez képzett kategóriák: 1. Magyar népdalok 2. Régi magyar táncok 3. Magyar zeneszerzők zeneművei 4. Európai zeneszerzők zeneművei 5. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

A mérési eredmények alapján a 2004-es kiadású 4. osztályos énekkönyvben a zenehallgatás méréséhez képzett első, második, harmadik és negyedik kategóriában változatlan számban és tartalommal jelennek meg a hívószólistára felvett zeneművek. Az 5. kategóriában *Alkalmi dalok, ünnepek zenéje* a Himnusz (Erkel Ferenc – Kölcsey Ferenc) és Bárdos Lajos *Kossuth Lajos táborában* című férfikari műve kap helyet, Május 1. és Anyák napját köszöntő ének zenehallgatása a 2004-es tankönyvben már nem szerepel.

16.Munkatáblázat Tegzes, 2004. Ének – zene 4. osztály

Zenehallgatás 4. osztály	magyar népdalok	régi magyar táncok	magyar zeneszerzők zeneművei	európai zeneszerzők zeneművei	alkalmi dalok, ünnepek zenéje
tankönyv/2004 hanglemez/1981	11	1	11	10	2

4. A 2003. évi Nemzeti alaptanterv - kapcsolódó kerettanterv az általános iskolák számára 2004 és a **2007. évi Nemzeti alaptanterv** zenehallgatásra vonatkozó tantervi előírásai 1-4. évfolyamon azonos célokat, feladatokat határoz meg. A zenehallgatási anyagban különböző zenetörténeti korokból válogatott nép- és műzenei szemelvények, tanult dalok énekes/hangszeres feldolgozásai és cselekményes zenék meghallgatása szerepel (Nat, 2007).

A hívószólistára felvett zenehallgatást¹⁷ Tegzes György 2008-ban kiadott (Első kiadás) negyedik osztályos Ének-zene tankönyvének zenehallgatási anyaga képezi, melyet Laczó Zoltán állított össze (Tegzes, 2008. 125.o.). Tóthné Jávor Melinda szerkesztésében 2008-ban CD jelent meg: *Zenekalauz. Tengertánc 2. Zenehallgatás az iskolában és otthon* címmel (Tóthné, 2008), mely a tankönyv Zenehallgatási jegyzékében szereplő 31 zenei szemelvényből 23 zenemű hangfelvételét tartalmazza (Tegzes, 2008.125.o.).

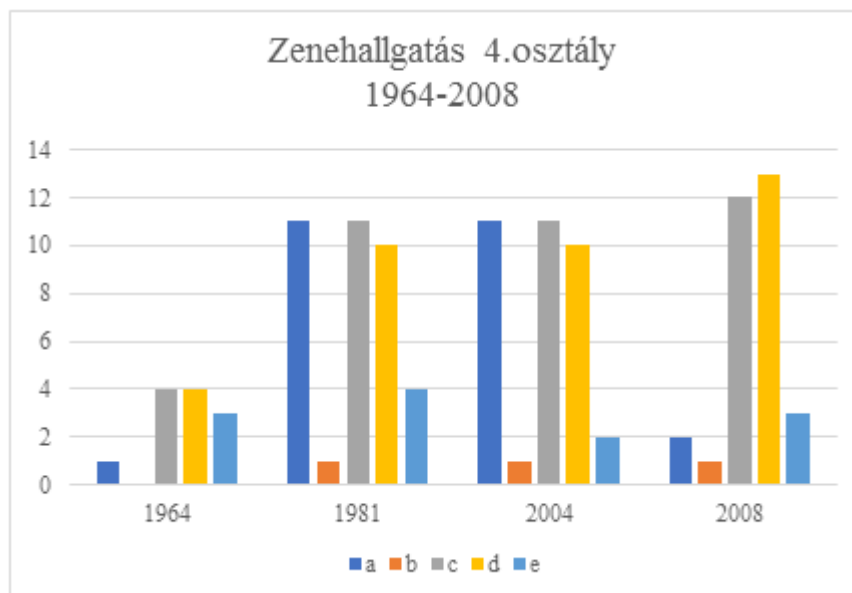
A zenehallgatás méréséhez képzett kategóriák: 1. Magyar népdalok 2. Régi magyar táncok 3. Magyar zeneszerzők zeneművei 4. Európai zeneszerzők zeneművei 5. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Az 1. kategóriában magyar népdalok kapnak helyet. A 2. kategóriában régi magyar tánc szerepel. A 3. kategória *Magyar zeneszerzők zeneművei* Bartók Béla, Bozay Attila, Kodály Zoltán zeneműveit tartalmazza. A 3. kategória zenehallgatási anyagában újként jelenik meg Bartók Béla *15 magyar parasztdal* című zongoraművének 11. tétele. A 4. kategória *Európai zeneszerzők zeneművei* J. S. Bach, A. Dvořák, G. F. Händel, W. A. Mozart, M. P. Muszorgszkij Sz. Prokofjev, C. Saint-Saëns, I. Stravinsky, R. Korszakov zeneműveit foglalja magába. Az 5. kategória *Alkalmi dalok, ünnepek zenéje* a Himnusz (Erkel Ferenc – Kölcsey Ferenc), Bárdos Lajos: *Kossuth Lajos táborában* és R. Korszakov *A Télapóhoz* című zeneművét tartalmazza.

17.Munkatáblázat Tegzes, 2008. Ének – zene 4. osztály

Zenehallgatás 4. osztály	magyar népdalok	régi magyar táncok	magyar zeneszerzők zeneművei	európai zeneszerzők zeneművei	alkalmi dalok, ünnepek zenéje
tankönyv/2008 CD/2008	2	1	12	13	3

4.Ábra
Zenehallgatás 4. osztály (1964-2008)

Jelmagyarázat

- a) Magyar népdalok
- b) Régi magyar táncok
- c) Magyar zeneszerzők zeneművei
- d) Európai zeneszerzők zeneművei
- e) Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1964-től 2008-ig a vizsgálat alá vont negyedik osztályos énekkönyvekben a zenehallgatásra kijelölt zeneművek száma szélsőséges értékek között mozog: az 1964-es, 2008-as kiadású énekkönyvek egy-két zenemű meghallgatását jelöli ki, az 1981-es, 2004-es énekkönyvekben kiemelten magas számarányt mutatnak az eredmények. Az 1981-es énekkönyv zenehallgatásában új kategóriát alkotnak a régi magyar táncok, mely kategóriában egy-egy zenemű a 2004-es, 2008-as énekkönyvek zenehallgatási anyagának is részét képezi. A magyar zeneszerzők zeneműveinek száma az 1964-es eredményhez mérten közel háromszorosára nő az 1981-es, 2004-es tankönyvekben és tovább emelkedik a 2008-as kiadású énekkönyvben. Az európai zeneszerzők zeneműveinek is releváns gyakoriságát mutatják az eredmények, az 1964-es kiadású énekkönyv mérési eredményéhez képest az 1981-es, 2004-es tankönyvekben több, mint kétszeresére, a 2008-as énekkönyvben több, mint háromszorosára növekszik a zeneművek száma. Az alkalmi dalok, ünnepek zenéje kategóriában a legtöbb zeneművet az 1981-es kiadású

énekkönyv tartalmazza, számuk kisebb arányban jelenik meg az 1964-es, 2004-, és 2008-as énekkönyvek zenehallgatásában.

Jegyzetek

¹⁴ MELLÉKLETEK/8.4.14. Zenehallgatás 4. osztály (Dobray – Kovács, 1964)

¹⁵ MELLÉKLETEK/8.4.15. Zenehallgatás 4. osztály (Tegzes, 1981)

¹⁶ MELLÉKLETEK/8.4.16. Zenehallgatás 4. osztály (Tegzes, 2004)

¹⁷ MELLÉKLETEK/8.4.17. Zenehallgatás 4. osztály (Tegzes, 2008)

Összegzés

Kutatói kérdésemben arra kerestem választ, milyen zeneművek meghallgatása szerepel az alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjában 1964-től 2013-ig. Feltételezésem szerint 1964-től 2013-ig az alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjában a zenehallgatás fókuszában a magyar népzene, magyar zeneszerzők zeneművei és Európa zenekultúrájának egyetemes értékű kompozíció jelennek meg.

A történeti kutatás folyamán feltárt eredmények alapján megállapítható, hogy első évfolyamon a zenehallgatás legnagyobb számú csoportját magyar zeneszerzők zeneművei alkotják, melyek mellett súlypontot képeznek magyar népdalok (népi mondókák, gyermekdalok, szokásdalok) is. Az 1978-as, 2003-as, 2008-as kiadású első osztályos énekkönyvekben európai zeneszerzők zeneművei kis számban kapnak helyet, számuk ugrásszerű növekedése a 2013-as kiadású Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné ének-zene tankönyvben figyelhető meg.

Második és harmadik osztályban a zenehallgatás fókuszában ismét magyar zeneszerzők kompozíciói jelennek meg, melyek mellett a magyar népdalok (gyermekdalok, szokásdalok) hangsúlyos szerepét is körvonalazzák az eredmények. A második osztályos 1978-as és 1982-es kiadású énekkönyvekben és a harmadik osztályos 1981-es tankönyv zenehallgatásában jelentősebb számarányt képeznek az európai zeneszerzők zeneművei a 2004-es és 2009-es második és harmadik osztályos tankönyvekben mért eredményekhez képest.

Az 1981-es, 2004-es és 2008-as kiadású negyedik osztályos énekkönyvek zenehallgatásában, legnagyobb számban magyar és európai zeneszerzők zeneművei kapnak helyet, e mellett az 1981-es és 2004-es énekkönyvek zenehallgatási anyagában magyar népdalok releváns gyakoriságát is mutatják az eredmények.

1967-től 2013-ig a vizsgálat alá vont első és második osztályos énekkönyvek zenehallgatásában az alkalmi dalok, ünnepek zenéjének jelentős szerepe körvonalazható, a zeneművek számában folytonos növekedés figyelhető meg. A harmadik évfolyam zenehallgatásának változásvizsgálatában csökkenő tendenciát mutatnak az eredmények, a negyedik évfolyamon kisebb számban, változó arányban jelennek meg e kategória zeneművei.

A történeti kutatás során 1964-től 2013-ig feltárt alsó tagozatos énekkönyvek zenehallgatási anyagát képező zeneművek változásvizsgálatának konklúziójaként megállapítható, hogy a zenehallgatásra kijelölt zeneművek a magyar nemzeti- és az európai zeneművészet alkotásainak sokszínű palettáját tárják fel az énekkönyvek tudáskánonjában.

4.1.4.

A dalok szövegtárgykörének változásvizsgálata, az illusztrációk funkcionalitása (1960-2013)

Kutatói kérdések:

- 2.1.5. Milyen hangsúlyváltozások jelennek meg a dalok szövegtárgykörében 1960-tól 2013-ig?
- 2.1.6. Milyen funkciót hordoznak az elemzés alá vont énekkönyvek illusztrációi 1960-tól 2013-ig?

Hipotézisek:

- 2.1.5. 1960-tól a Nemzeti alaptanterv életbe lépéséig a dalok szövegtárgykörében meghatározó jelentőségűek a társadalmi, politikai, világnézeti tartalmak, a Kerettanterv 2000 előírásainak megfelelő énekkönyvektől kezdődően a dalok szövegtárgykörében a magyar népzene, néphagyomány, a magyar népi kultúra válik hangsúlyossá.
- 2.1.6. 1960-tól 2013-ig a dalokhoz kapcsolódó illusztrációk funkcionalitása a dalszövegek jelentéstartalmának elmélyítésében és hangulati atmoszférájának megteremtésében, a tanulók érdeklődésének felkeltésében, intellektuális és emocionális képességeik fejlesztésében, az esztétikai érzék fejlesztésben és az értékekre nevelés támogatásában jut érvényre.

A történeti kutatás 1960-tól 2013-ig veszi górcső alá alsó tagozatos énekkönyvekben a dalok szövegtárgykörének változását. és analizálja reprezentatív dalokon keresztül a kapcsolódó illusztrációk funkcionalitását. A vizsgálat alá vont énekkönyvek között Kodály Zoltán – Ádám Jenő 1960-ban kiadott 4. osztályos Énekeskönyve, Hegyi József – Kovács Lajos 1978-ban megjelent 2. osztályos Énekeskönyve, Lantos Rezsóné – Lukin Lászlóné 2009-ben kiadott 2. osztályos Ének-zene tankönyve és Lantos Rezsóné – Lukin Lászlóné 2013-as kiadású első osztályos Ének-zene. tankönyve szerepel. Az énekkönyvek énekes szemelvényanyagából a vizsgálat fókuszába azok a dalok kerültek, melyek markánsan kiemelik a dalok szövegtárgykörében és a dalokhoz kapcsolódó illusztrációk funkcionalitásában megjelenő hangsúlyváltozásokat.

Az elemzés a dalokhoz kapcsolódó képi illusztrációk pedagógiai funkciójának vizsgálatára terjed ki, a vizsgálat fókuszpontjait az érdeklődés felkeltése, a motiváció, a gondolkodásra készítés, és az értékekre nevelés támogatása alkotja, hivatkozással Fischerné Dárdai Ágnes „*Szemponatok a tankönyvi képek ikonológiai és ikonográfiai értelmezéséhez*” című tudományos publikációjára. melyben F. Dárdai Ágnes a 2006-ban lefolytatott, a tankönyvek változásait 1970-től napjainkig vizsgáló tudományos kutatásának szempontrendszerét vázolja fel (F. Dárdai, 2008. 330-331.o.). Jelen kutatás az analizáló vizsgálatban a dalokat és a képi illusztrációkat szerves egységként értelmezi, melyek kölcsönhatásában mellérendeltség, koegzisztencia érvényesül. E kép és szöveg kapcsolat-típus Szőnyi György Endre kategorizálása nyomán F. Dárdai Ágnes tanulmányában jelenik meg (F. Dárdai, 2008. 327.o.).

A vizsgálat szempontjai, módszere és mérő apparátusa

1. A dalok szövegtárgykörre vonatkozó tantervi előírásai a vizsgálat alá vont énekkönyvekben (1960-2013).
2. A szövegtárgykörből kiválasztott dalok interpretációja és a dalokhoz kapcsolódó illusztrációk funkcionalitásának vizsgálata az elemzés alá vont énekkönyvekben: kategóriák alkotása, hívószólista, tartalomelemzés, kvantitatív-kvalitatív adatfeldolgozás. Az adatfeldolgozás gyakoriság számítással (kvantitatív) és szöveges (kvalitatív) értékeléssel történik. A vizsgálat eredményeit táblázat és oszlopdiaagram mutatja.

Tantervek, vizsgálat alá vont énekkönyvek

1. Tanterv és Utasítás az általános iskola 1-4. osztálya számára 1956. Kodály Zoltán – Ádám Jenő (1960): Énekeskönyv. Az általános iskolák negyedik osztálya számára. Kísérleti tankönyv. (Második kiadás).
2. Tanterv és Utasítás az általános iskolák számára 1963. Hegyi József – Kovács Lajos (1978): Énekeskönyv. Az általános iskola második osztálya számára (Tizenhatodik kiadás).
3. Kerettanterv 2000. OM kerettanterv 28/2000. (IX. 21.). Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2009): Ének-zene. Az általános iskola második osztálya számára (Harmadik kiadás).
4. Nemzeti Alaptanterv 2012 - Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyamára 2013 Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2013): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára (Első kiadás).

A vizsgálat alá vont

- tantervi előírások bibliográfiai adatait l. a Szakirodalmi források / Tanterv, Utasítás, Útmutató c. résznél.
- énekkönyvek bibliográfiai adatait l. a Szakirodalmi források /Az elemzett énekkönyvek listája c. résznél.
- énekkönyvek illusztrációit l. Mellékletek / Az elemzett énekkönyvek illusztrációi (1960-2013) c. résznél.

A hívószólistára felvett dalok összességét l. Mellékletek / Az elemzett énekkönyvek szövegtárgykorét alkotó dalok (1960-2013) c. résznél.

1. Kodály Zoltán - Ádám Jenő (1960): Énekeskönyv 4. osztály.

Az énekeskönyv illusztrációit Kaeszné Lukáts Kató³ rajzolta.

Az **1956-os Tanterv és Utasítás az általános iskola 1-4. osztálya számára** szövegtárgykorre vonatkozó utasításai értelmében, a dalszövegekben a nemzeti büszkeség érzése, a dolgozó nép iránti érzett tisztelet, a munka megbecsülése, a haza, szülőföld szeretete, a béke gondolata jelenik meg. A szövegtartalom a gyermekek játékos világának megfelelően fejezi ki az úttörőélet szépségeit, elmélyíti az ünnepek jelentőségét. A dalszövegek a természet és társadalom sokoldalú megismerésén keresztül eszmei és politikai nevelést szolgálnak (Tanterv, 1956. 114-120).

A dalok szövegtárgykorét alkotó kategóriák:1. Iskolai életről szóló dalok 2. Nép életéről szóló dalok 3. Természetről szóló dalok 4. Meseszerű, játékos, cselekményes dalok 5. Úttörődalok 6. Katonadalok 7. Dolgozó népről szóló dalok 8. Hazáról, békéről szóló dalok 9. Ünnepek dalai

Az énekeskönyv első dala a tanévkezdéshez kapcsolódik: *Költözik a gólyamadár* (Kodály – Ádám, 1960, 3. o.) kezdetű dal szövege a tanévkezdés örömteli pillanatát jeleníti meg, jó munkavégzésre, élenjáró tanulásra buzdít, közös énekszóval lelkesít az új tanév kezdetén.

³ Az illusztrátor neve a tankönyvben nem szerepel. A Kortárs Magyar Művészeti Lexikon (2000) 2. kötetére hivatkozással (257.o.) Kaeszné Lukáts Kató rajzolta az 1948-ban megjelent Kodály – Ádám Énekeskönyv az általános iskolák I-IV. osztálya számára című tankönyvek illusztrációit. Az 1950-es tanterv életbe lépésével a tankönyveket bevonták, majd 1958-1963 között újra kiadták, az I. és II. osztályos énekeskönyvek 1958-ban, a III. és IV. osztályos énekeskönyvek 1959-ben jelentek meg (Szabó, 1989. 117-120.o.).

A nép életéről szóló dalok között magyar, cseh, orosz népdalok, kánonok szerepelnek. A zeneileg igényes, változatos énekek tartalmilag széles körben mozognak. E kategória énekeit vidám lakodalmos énekek, táncnóták, tréfás és gúnyos dalok, párosítók, aratódalok, szokásdallamok, élethelyzeteket felvillantó dalok, a szülőföld és az otthoni táj emlékét őrző énekek képezik. A dalillusztrációk megjelenítenek népművészeti tárgyakat, népviseletet, magyar kézimunkák díszítő elemeit. A *Béres vagyok, béres¹* (Kodály – Ádám, 1960. 90.o.) kezdetű dalhoz kapcsolódó szöveges magyarázatban olvashatnak a tanulók a nehéz sorban élő béresekről, akik a felszabadulás után a szövetkezetek közös földjén gazdálkodtak. A *Búza, búza, de szép tábla* (Kodály – Ádám, 1960. 91. o.) kezdetű dal szövege megjeleníti a közös nagy búzatáblát, a munkát megkönnyítő aratógépeket és a közös összefogást jelképező nagy aratókoszorút (Kovács – Péter, 1964. 37. o.). Az illusztrációk feltárnak népeleti és társadalmi viszonyokat, életképeket, ábrázolják az embert körülvevő környezeti tárgyakat, kiemelnek jellegzetes népművészeti motívumokat, népviseletet, kiegészítik, vizualizálják a szövegtartalmakat, ezáltal bővítik a tanulók ismereteit, a zenei élményt fokozzák.

A természetéről szóló dalok sorában komponált gyermekdalok, német gyermekdal, orosz népdal és népi dallamok (alkalmazott szöveggel) szerepelnek. A dalok évszakokhoz, időhöz fűződnek madarak hangját, kirándulások élményét jelenítik meg, az illusztrációk a szövegtartalmak hangulatát festik meg.

A meseszerű, játékos, cselekményes dalokat szlovák és magyar népdalok alkotják. A *Száraz tónak nedves partján* (Kodály – Ádám, 1960. 55. o.) magyar népdalkánon tréfálkozó hangvétele a szöveg képtelenségéből adódik. Játékos vidámság jellemzi, a *Házasodik a motolla* (Kodály – Ádám, 1960. 12. o. kezdetű dalt, az énekelt mesében életre kelnek a tárgyak, a madarak emberi tulajdonságokat öltenek magukra. A dal vidám hangulatát a sorvégi szótagok játékos ismételtetése és az illusztráció tréfás grafikája még kifejezőbbé teszi (Kovács – Péter, 1964. 24. o.). Az illusztrációk gazdagítják a fantáziát, a dalszövegek cselekményének vizualizálása megkönnyíti a szöveg memorizálását.

Az úttörődalok csoportját magyar népdalok (alkalmazott úttörőszöveggel) alkotják és egy román úttörődal. A *Kiskendőmnek három sarka* (népi szöveg: Elesett a lúd a jégen) (Kodály – Ádám, 1960. 68. o.) kezdetű dallal a közelgő úttörőavatásra készülnek a tanulók. Az úttörődalok szövegében szereplő vörös nyakkendő becsületességre, helytállásra fegyelemre kötelez, viselete kitüntetés. A dalok szövege felidézi a kirándulások, nyári úttörőtáborok vidám hangulatát. Az úttörő-játékdalok fontos szerepet töltenek be a közös tanulásban, játékban, felkészítenek a felnőtt korra, a közös építő munkára (Kovács – Péter, 1964. 33. o. 36. o.). Az

illusztrációk funkcionalitása az érzelmi motivációban, a közösségi élmény, a kollektív tudat kialakításában jelentős.

A katonadalok századokat átfogó történelmi tárgyú énekeink, melyek magukban hordozzák a katonai élet szépségét, keservét, hazaszeretetet, búcsúzást, elszakadást a hazától, családtól (Dobszay, 1984. 358.o.) A katonadalok szövege a múlthoz, szabadságküzdelmekhez, katonasorsokhoz kapcsolódik, melyekben megjelenő hazafias érzések ébren tartották a nemzet öntudatát és a haladást szolgálták (Hegyi, 1978. 202.o.). A *Nosza, gyertek legények* (Kodály – Ádám, 1960. 60. o.; Hegyi, 1978. 126. o.) kezdetű dalban a kuruc kor függetlenségi harcainak emléke él. A kuruc dalhoz kapcsolódó illusztráció a tábori életet, sípszóra mulatozó, táncoló katonákat jelenít meg. *Engem hívnak Fábián Pistának* (Kodály – Ádám, 1960. 27. o.) kezdetű ének a császári önkény ellen dacoló katonáról szól. A *Jól van dolga* (Kodály – Ádám, 1960. 33. o.) kezdetű dalban Kossuth Lajos zászlaja alatt felsorakozó magyar huszárok képe jelenik meg (Kovács – Péter, 1964. 30. o.). A dalokhoz kapcsolódó illusztrációk felkeltik a tanulók érdeklődését, gondolatokat inspirálnak. A katonai életről, történelmi eseményekről, a katonák öltözetéről informáló rajzok a történelmi megismerést szolgálják.

A dolgozó népről szóló dalokban középpontba kerülnek a munkát megkönnyítő gépek, melyek eredményesebbé teszik az ipari és mezőgazdasági termelést. A *Zakatot a gép²* (Kodály – Ádám, 1960. 29. o.) című bicínium szövege és illusztrációja a dolgozók felelősségteljes munkájára irányítja a figyelmet (Kovács – Péter, 1964. 21. o.) A *Bányászdal* (Kodály – Ádám, 1960. 44. o.) és a *Kiöntött a Tisza* (Kodály – Ádám, 1960. 51. o.) című dalok szövegében a helytállást, áldozatos munkát követelő bányászélet jelenik meg (Kovács – Péter, 1964. 23. o.; 25. o.). A *Munkásoké a jövő³* (Kodály – Ádám, 1960. 93. o.) című ének szövege és illusztrációja a tanulók figyelmét a gyáripari termelésben dolgozó munkásokra, az új országot építő nemzetre irányítja. Az illusztrációk a szövegtartalmak tágabb dimenziójának megjelenítésével meghatározó szerepet töltenek be az érték közvetítésben, az értékekre nevelés támogatásában.

A hazáról, békéről szóló dalok a hazaszeretet, békére nevelés gondolatát fejezik ki. A *Haj, de fényes nap van* (Kodály – Ádám, 1960. 31. o.) kezdetű ének megemlékezés a fegyveres erők napjáról. A dalban szereplő hős magyar honvédek a haza büszkeségei (Kovács – Péter, 1964. 15. o.). A *Dal a hazáról* (Kodály – Ádám, 1960. 94. o.) című ének a haza szép tájait bővizű folyóit, gazdagon termő búzaföldjeit dicséri, melyet jó fegyverrel a kézben, védeni kell. Békéről szól a *Sej, Galgahévíz közepébe⁷* (Kodály – Ádám, 1960. 77. o.) kezdetű népdal, a dal szövege és illusztrációja békegalamb képével szimbolizálja a nép békeóhajtását az egész világon.

Az ünnepek dalai őszi, téli, tavaszi ünnepekhez kapcsolódnak. Ősszel, November 7. ünnepét, a *Szovjetek örök ünnepén* (Kodály – Ádám, 1960. 24. o.) és *Elmegyek én, elmegyek*⁴ (Kodály – Ádám, 1960. 25. o.) kezdetű dalok köszöntik. A képek megjelenítik Moszkva főterét, a Vörös teret, a Kreml-t, lobogó vörös zászlókat, harcoló hős katonákat. Az ünnep jelentőségéről a tanulók a tankönyvi szövegben olvashatnak: November 7. az új világ a szocializmus ünnepe az 1917. évi Nagy Októberi Szocialista Forradalom emléknapja. E napon törték meg a vörös katonák a földbirtokosok és a gyárosok uralmát (Kodály – Ádám, 1960. 25. o.).

A téli ünnepek dalai között a *Hull a hó* (Kodály – Ádám, 1960. 36. o.) és a *Télapóhoz* (Kodály – Ádám, 1960. 37. o.) című énekek szerepelnek. A dalok a téli örömről, ajándékvárásról, a Télapóról szólnak (Kovács – Péter, 1964. 21. o.).

A tavaszi ünnepek megemlékezések sorozatát nyitják meg. Az első tavaszi ünnep az 1848-49-es forradalom és szabadságharcra fűződik. Március 15. ünnepét két dal köszönti, *Kossuth Lajos táborában* és *Nincsen a hazának* (Kodály – Ádám, 1960. 62. o.) kezdetű énekek. Március 21. a Tanácsköztársaság ünnepe, melynek dicsőséges napjait a proletárforradalom énekeivel ünneplik. Az *Eltársak álljunk a sorba* orosz forradalmi dal és a *Zengjük a dalt*⁵ (Kodály – Ádám, 1960. 63. o.) forradalmi ének a munkásosztályról szól (Kovács – Péter, 1964. 30. o.) A dalok megjelenítik a Testvériség zászlai alatt menetelő katonákat, akik vérüket ontották a népek szabadságáért, a közös nagy eszméért. A dalokhoz kapcsolódó illusztrációk lobogó vörös zászlókat és a szovjet nép munkásait szimbolizáló kalapácsot és sarlót ábrázolnak.

A *Dal a felszabadulásról*⁶ (Kodály – Ádám, 1960. 65. o.) című ének április 4. ünnepét köszönti. A dalhoz fűződő magyarázó szövegben olvashatnak a tanulók az ünnep jelentőségéről: 1945. április 4. Magyarország felszabadításának napja, ezen a napon a felszabadító Vörös Hadsereg elűzte a fasiszta hódítókat és lehetővé tette Magyarországon a munkások, parasztek államának megteremtését (Kodály – Ádám, 1960. 65. o.).

Május elseje ünnepéhez a *Májusi szél* című dal fűződik. A dal szövege a munka ünnepéről, a vörös zászlók alatt világszerte felvonuló munkások legyőzhetetlen erejéről ad hírt. Az illusztráció a munka ünnepén pihenő gyárak képére irányítja a figyelmet (Kodály – Ádám, 1960. 75. o.). Az iskolai ünnepek dalaihoz kapcsolódó illusztrációk elmélyítik a szövegtartalmakat, a kép és szöveg egymást kiegészítő, komplementer viszonylatban áll, mely a zenei élmény által előmozdítja a tanulók erkölcsi, eszmei, világnézeti nevelésének megalapozását.

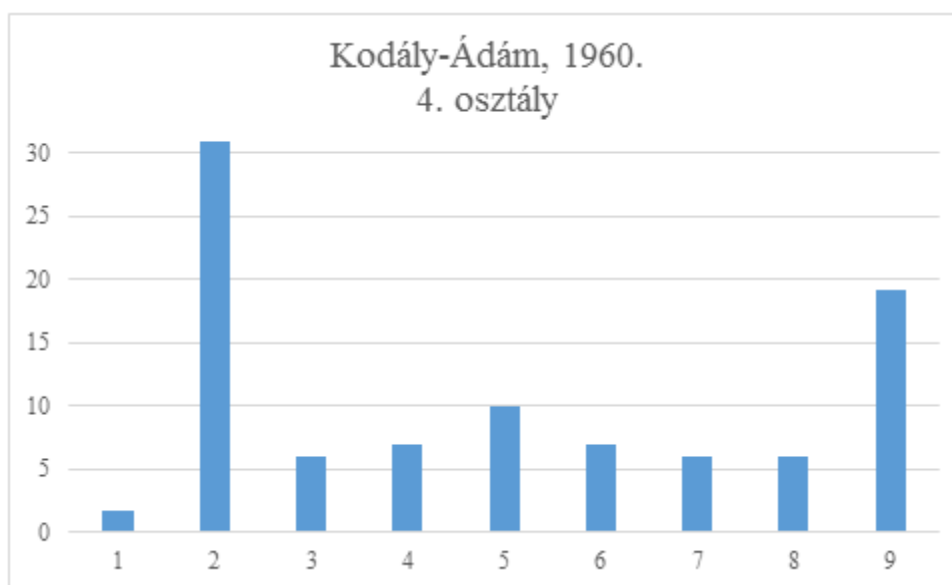
A tavaszi ünnepek sorát májusban Anyák napja ünnepe zárja. A köszöntő dalok szövegében tisztelet és szeretet övezi az édesanyákat. A Télapóhoz, Anyák napjához kapcsolódó illusztrációk hangsúlyos szerepet töltenek be a dalok hangulati atmoszférájának megteremtésében, a tanulók érzelmvilágának gazdagításában.

1.Munkatáblázat Kodály - Ádám, 1960. Énekeskönyv 4. osztály

iskolai életről szóló dalok	nép életről szóló dalok	természetről szóló dalok	meseszerű, játékos dalok	úttörő-dalok	katona-dalok	dolgozó népről szóló dalok	haza, béke dalai	ünnepek dalai
2	31	6	7	10	7	6	6	19

1.Ábra

Kodály - Ádám, 1960. Énekeskönyv 4. osztály

Jelmagyarázat

1. Iskolai életről szóló dalok 2. Nép életről szóló dalok 3. Természetről szóló dalok 4. Meseszerű, játékos, cselekményes dalok 5. Úttörődalok 6. Katonadalok 7. Dolgozó népről szóló dalok 8. Hazáról, békéről szóló dalok 9. Ünnepek dalai

Kodály Zoltán - Ádám Jenő 1960-as kiadású 4. osztályos énekeskönyvében a dalok szövegtárgykörének vizsgálata 9 kategória szerint történt. A dalok szövegtárgykörének súlypontjait a nép életről szóló dalok és az ünnepek dalai alkotják, az úttörődalok domináns szerepet töltenek be a dalok szövegtárgykörében. A természetéről szóló dalok, meseszerű,

játékos, cselekményes dalok, a történelmi múltat idéző katonadalok, a dolgozó népről és a hazáról békéről szóló dalok releváns gyakorisága közel azonos számarányt mutat az oszlopdiagramon, az iskolai életről 2 dal szól.

Jegyzetek

¹ MELLÉKLETEK/8.2.1. Illusztrációk 4. osztály (Kodály – Ádám, 1960. 90-91.o.)

² MELLÉKLETEK/8.2.2. Illusztrációk 4. osztály (Kodály – Ádám, 1960. 29. o.)

³ MELLÉKLETEK/8.2.3. Illusztrációk 4. osztály (Kodály – Ádám, 1960. 93. o.)

⁴ MELLÉKLETEK/8.2.4. Illusztrációk 4. osztály (Kodály – Ádám, 1960. 24-25. o.)

⁵ MELLÉKLETEK/8.2.5. Illusztrációk 4. osztály (Kodály – Ádám, 1960. 63. o.)

⁶ MELLÉKLETEK/8.2.6. Illusztrációk 4. osztály (Kodály – Ádám, 1960. 65. o.)

⁷ MELLÉKLETEK/8.2.7. Illusztrációk 4. osztály (Kodály – Ádám, 1960. 77. o.)

2. Hegyi József – Kovács Lajos (1978): Énekeskönyv 2. osztály.

Az énekeskönyv illusztrációit Würtz Ádám (Munkácsy-díjas) rajzolta.

Az **1963-as Tanterv és Utasítás az általános iskolák számára** tantervi előírásainak alapján az ének-zene tanítás középpontjába a zenei élmény kerül. A zenei élmény a nevelés sajátos eszköze. A közös éneklés szocialista közösségeket alakít ki, az éneklés közös élménye elmélyíti a szülőföld, a dolgozó nép, a kisdobos- és úttörőélet, a szülők iránt érzett szeretetet, az ünnepek jelentőségét. A dalok domináns szerepet töltenek be a tanulók erkölcsi és világnézeti nevelésében. A dalszövegekben megjelenik a közvetlen környezet, a közös játék, a pajtásélet, a felnőttek munkája, április 4. és május elsejének ünnepe (Tanterv, 1963).

A dalok szövegtárgykörét alkotó kategóriák: 1. Iskolai életről szóló dalok 2. Közös játékok dalai 3. Természetről szóló dalok 4. Meseszerű, játékos, cselekményes dalok 5. Pajtásélet kisdobos- és úttörődalai 6. Felnőttek munkájáról szóló dalok 7. Ünnepek dalai (Kovács – Péter, 1966).

Az iskolai életről szóló dalok az iskolai élet örömeiről, a régi pajtások viszontlátásáról, új könyvekről, jókedvű tanulásról és éneklésről szólnak. A *Jó barát* című dalban (Hegyi – Kovács, 1978. 8. o.) az énekkönyv a jó barát, melyben a sok szép ének és kép vidámságra hangol. A második osztályos énekkönyvben öt pajtástörvény szerepel. Az első pajtástörvény a *Messze száll a fecske* (Hegyi – Kovács, 1978. 3. o.) kezdetű dalhoz kapcsolódik: „*A kisdobos szorgalmasan tanul és segíti társait.*” (Kovács – Péter, 1966. 16. o.). A kisdobos törvény lelkiismeretes munkavégzésre, példamutató magatartásra készíti a tanulókat. A dal

illusztrációjának funkcionalitása az érzelmi-hangulati motivációban, az iskola meghatározó szerepének hangsúlyozásában, az erkölcsi értékekre nevelés támogatásában jelenik meg.

A közös játékok dalait körjátékok, sor- és láncjátékok, hidas játékok, táncok alkotják. A hidas játékok régebbi idők világát idézik, amikor a várak, városok kapujánál fizetni kellett a hídon áthaladóknak (Kovács – Péter, 1966. 18. o.). Az *Elvesztettem zsebkendőmet* kezdetű játékdalhoz kapcsolódik a második pajtástörvény: „*A kisdobos tiszta, rendes és pontos*”. Nevelési momentumként jelenik meg a tanulók tisztaságra, rendre szoktatása, egészségre nevelése (Hegyi – Kovács, 1978. 9. o.). A *Tűzet viszek, lángot viszek* kezdetű dal (Hegyi – Kovács, 1978. 20. o.) a kendős játékok csoportjába tartozik, szövegmotívumában a tűzgerjesztés néphagyományát őrzi (Dobszay, 1984. 43. o.). A dal játékának tárgyi eszköze egy piros kendő, mely szimbolikus jelentéstartalmakat hordoz: piros a színe az úttörők nyakkendőjének, a szabadságharcokban elesett hős katonák vérének, a magyar nemzeti zászló egyik színének, a Szovjetunió és a nemzetközi munkásmozgalom zászlai színének (Kovács – Péter, 1966. 56. o.). A dalillusztrációk előmozdítják a dalszövegekben rejlő gondolati tartalmak megértését, fejlesztik a tanulók asszociációs, verbális- és kommunikációs képességeit.

A természetéről szóló dalok évszakokhoz, időhöz, virágokhoz fűződnek, állatokról szólnak. A dalszövegekben erdei kirándulások élménye, énekes madarak hangja, erdei állatok képe jelenik meg (Kovács – Péter, 1966. 59.o.). Az *Ess, eső ess* (Hegyi – Kovács, 1978. 7. o.) kezdetű gyermekdal az eső-bíztató mondókák csoportjába tartozik, mely szövegében ősi termékenységvarázslásra utal (Dobszay, 1984. 18. o.) Őszi hangulatot idéznek az *Őszi ének (Rózsa szirma harmatos)* és a *Hervad már a lombnak* (Hegyi – Kovács, 1978. 18. o.) kezdetű dalok. Téli, mesebeli álmvilág tárul fel, a *Hull a hó* (Hegyi – Kovács, 1978. 23. o.) kezdetű énekben, melynek hangulatképét az illusztráció festi meg. A februári időszak időjósoló, tavaszváró énekei a *Medvetánc* és a *Sándor napján* (Hegyi – Kovács, 1978. 27. o. 31. o.) kezdetű tavaszköszöntő dalok. A dalillusztrációk funkcionalitása a hangulati atmoszféra megteremtésében, az esztétikai érzék fejlesztésben és a tanulók érzelmvilágának gazdagításában releváns.

A meseszerű, játékos, cselekményes dalok csoportjába tartozik a *Tücsöklakodalom* (Hegyi – Kovács, 1978. 38. o.) című dal, mely farsangi tréfa a gyermekmesék világából. A mesék képzeletbeli világát idézi a *Cifra palota* (Hegyi – Kovács, 1978. 29. o.), melynek szövegében a tavaszvárás öröme jelenik meg. A dalban a virágok, a kedves megszemélyesítésének jelképei. Mese és valóság kapcsolódik össze a *Cipósütés*⁹ (Hegyi – Kovács, 1978. 42-43.o.) című énekben, ahol állatok játsszák el a kenyérsütés egyes mozzanatait (Kovács – Péter, 1966. 50-

66. o.). A dalokhoz kapcsolódó illusztrációk gazdagítják a fantáziát, fontos szerepet töltenek be a memória- és az esztétikai érzék fejlesztésben.

A pajtásélet dalai a kisdobos- és úttörőlethez kapcsolódnak. Az *Eresz alól fecske fia*⁸ (Hegyi – Kovács, 1978. 24. o.) kezdetű ének másik versének címe *Téli dal*, melyben a kisdobos raj közös elhatározásból madáretetőt készít (Kovács – Péter, 1966, 49. o.). Az *Úttörővasút*¹⁰ (*Fut a vonat*) című ének kirándulások, nyári táborozások hangulatát idézi. A dal illusztrációja kapcsán a közös beszélgetések ráirányítják a tanulók figyelmét a csillebérci úttörővasútnál dolgozó úttörő fiúk, lányok, vonatvezetők, kalauzok, forgalmisták példaértékű munkájára (Kovács – Péter, 1966. 68.o.). A dalcím alatt olvasható az ötödik pajtástörvény „*A kisdobos úgy él, hogy méltó legyen az úttörők vörös nyakkendőjére*” (Hegyi – Kovács, 1978. 44.o.). Az utolsó úttörődal a *Tábortűznél* (Hegyi – Kovács, 1978. 45. o.) című ének, melynek szövege a jövő évi úttörőtáborok vidám hangulatát vetíti előre (Kovács – Péter, 1966, 68. o.). Az illusztrációk jelentős szerepet töltenek be az érzelmi motivációban, a közösségi élmény megteremtésében, a kollektív tudat kialakításában és az erkölcsi értékekre nevelés támogatásában.

A felnőttek munkáját idézik a szürethez kapcsolódó dalok. A *Badacsonyi szőlőhegyen*, a *Szőlő érik* és a *Méz, méz, méz* (Hegyi – Kovács, 1978. 10-12.o.) kezdetű énekek illusztrációi megfestik a badacsonyi táj napsugaras lankáit, a szüretidő vidám hangulatát, szorgos méhek raját (Kovács – Péter, 1966. 23-24.o.). A *Gyárkérmények bodros füstje*¹¹ (népi szöveg: *Zúg az erdő*, Hegyi – Kovács, 1978. 17. o.) kezdetű dal szövege és illusztrációja a haza fejlődését előmozdító gyáripari termelésre irányítja a tanulók figyelmét. Az illusztráció kapcsán alkalom nyílik beszélgetésre a nép tulajdonát képező gyárakról és a dolgozók munkájáról (Kovács – Péter, 1966, 33. o.). A dalillusztrációk felkeltik a tanulók érdeklődését, gondolatokat inspirálnak, megjelenítik a szövegtartalmak tágabb dimenzióját, fejlesztik a tanulók verbális és kommunikációs képességeit.

Az ünnepek dalaihoz elsőként a *Gyárkérmények bodros füstje* (Hegyi – Kovács, 1978. 17. o.) kezdetű ének kapcsolódik, mely November 7-hez a Nagy Októberi Szocialista Forradalom ünnepéhez fűződik. A téli ünnepek alkalmával Téliapó és Fenyőünnep énekek szerepelnek. A *Fenyőfa* (Hegyi – Kovács, 1978. 21. o.) című dal szövege a szeretetről és a világ, békeüzenetéről szól. A tavaszi ünnepek sorát a „*Sej, a mi lobogónkat*” (Hegyi – Kovács, 1978. 30. o.) kezdetű ének nyitja meg, mellyel a tanulók az 1848-49-es forradalom és szabadságharc ünnepére (március 15.) és a Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának évfordulójára (március 21.) emlékeznek.

Országunk felszabadításának ünnepét (április 4.) a *Fényes napsugár* (más szöveggel: *Zengő zeneszó*, (Hegyi – Kovács, 1978. 34. o.) és a *Dalolnak a madarak*¹² (Hegyi – Kovács, 1978. 35. o.) kezdetű énekek köszöntik (Kovács – Péter, 1966.59-60.o.). A dalhoz kapcsolódó harmadik pajtástörvény a haza iránti elkötelezett hűség gondolatát fejezi ki: „*A kisdobos hűséges gyermeke a magyar hazának.*” A dal illusztrációja lobogó szovjet és magyar zászlót, ünneplőruhába öltözött kisdobosokat, a Gellért-hegyi Felszabadulási emlékmű szoboregyüttesét (Szabadság-szobor és a szovjet katona szobra) és békegalambokat ábrázol.

A *Májusi szellő*¹³ (Hegyi – Kovács, 1978. 39. o.) című dal május elsejét a dolgozók, a nemzetközi munkásosztály ünnepét köszönti. A dal illusztrációja az Internacionálé országainak zászlait festi az égre, melynek füzére alatt úttörők és kisdobosok egymásba karolva hirdetik a népek barátságának szabad ünnepét szerte a világon. Május elsejéhez kapcsolódik a kisiskolások életében az első iskolai ünnep a Kisdobos avatás.

Az utolsó tavaszi ünnep Anyák napja, az édesanyákat az *Anyák napján* (Hegyi – Kovács, 1978. 41. o.) című ének köszönti. A dalcím alatt a negyedik pajtástörvény áll „*A kisdobos szereti és tiszteli szüleit, tanítóit.*”

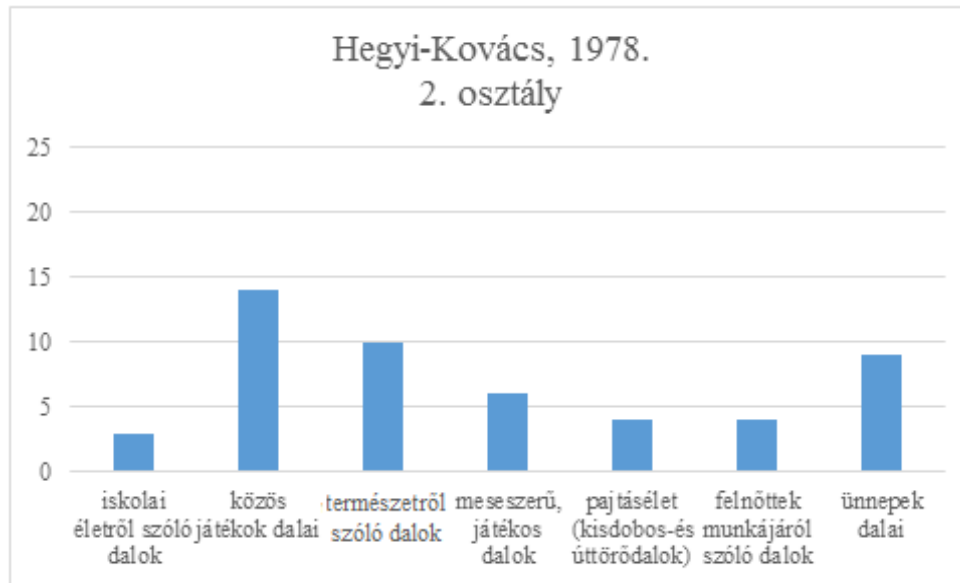
Az iskolai ünnepekhez kapcsolódó dalok és dalillusztrációk domináns szerepet töltenek be a tanulók eszmei, politikai és világnézeti nevelésének megalapozásában. A történelmi eseményeket, objektumokat, színtereket ábrázoló és szimbolikus jelentéstartalmakat hordozó illusztrációk kitágítják a történelmi megismerés horizontját. A dalok és a kapcsolódó képi illusztrációk olyan érzelmi motivációt jelentenek, melyek a társadalom által kijelölt értékek befogadására nevelnek.

2. Munkatáblázat Hegyi – Kovács, 1978. Énekeskönyv 2. osztály

iskolai életről szóló dalok	közös játékok dalai	természetről szóló dalok	meseszerű, játékos, cselekményes dalok	pajtásélet (kisdobos-és úttörő-dalok)	felnőttek munkájáról szóló dalok	ünnepek dalai
3	14	10	6	4	4	9

2.Ábra

Hegyi – Kovács, 1978. Énekeskönyv 2. osztály

Hegyi József – Kovács Lajos 1978-as kiadású 2. osztályos énekeskönyvében a dalok szövegtárgykörének vizsgálata 7 kategória szerint történt. A dalok szövegtárgykörének súlypontjait a közös játékok dalai, a természetről szóló dalok, és az ünnepek dalai alkotják. A gyermekek képzeletvilágát megmozgató meseszerű, játékos, cselekményes dalok jelentős szerepet töltenek be az énekes anyagban. Az iskolai életről szóló dalok a pajtásélet kisdobos-és úttörődalai, a felnőttek munkájáról szóló dalok kisebb számban jelennek meg a dalok szövegtárgykörében.

Jegyzetek

⁸MELLÉKLETEK/8.2.8. Illusztrációk 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978. 24. o.)

⁹MELLÉKLETEK/8.2.9. Illusztrációk 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978. 42-43. o.)

¹⁰MELLÉKLETEK/8.2.10. Illusztrációk 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978. 44. o.)

¹¹MELLÉKLETEK/8.2.11. Illusztrációk 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978. 17. o.)

¹²MELLÉKLETEK/8.2.12. Illusztrációk 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978. 35. o.)

¹³MELLÉKLETEK/8.2.13. Illusztrációk 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978. 39. o.)

3. Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2009): Ének-zene 2. osztály.

A fedél rajzát és az énekkönyv illusztrációit Rákosy Anikó készítette.

Az **OM kerettanterv 28/2000. (IX. 21.)** tantervi előírásainak értelmében 1-4. évfolyamon az iskolai zenei nevelés célja és feladata a zenei élmény befogadásán keresztül a gyermekek érzelmi, értelmi nevelése, jellemformálása. Az együttes zenei tevékenységek segítik a közösségekbe való beilleszkedést, ami a szűkebb környezet néphagyományainak, népszokásainak megismerésén túl más kultúrák iránti nyitottságot alakít ki. A zenei élmények zeneművek megismerésére, értő befogadására ösztönöznek, zene iránti szeretetre nevelnek (Kerettanterv, 2000).

A dalok szövegtárgykörét alkotó kategóriák: 1. Közös játékok dalai 2. Természetről szóló dalok 3. Meseszerű, játékos, cselekményes dalok 4. Ünnepek, jeles napok dalai

A dalok szövegtárgykörében a magyar gyermekjáték-hagyomány anyagának énekei (népi mondókák, játékdalok), magyar népdalok, népszokásdallamok és magyar népzenei sajátosságokra épülő komponált gyermekdalok kapnak helyet. A játékdalok szövege a dalok játékaival kapcsolatos, legtöbbször a játék cselekményét is tartalmazza. A dalszövegek megjelenítik a felnőttek világát, régebbi idők népeleti viszonyait, népszokásokat, kedves állatokat, mint képzeletbeli játszótársakat (M. N. T. Idézi: Hegyi, 1978. 28. o.). A dalok szövegét sok esetben a gyermeki fantázia alkotja, melyben a játék a valósággal azonos, témáját a gyermek saját környezetéből meríti, mely természettel, állatokkal, növényekkel kapcsolatos (Forrai, 1974. 22. o.). Jeles költők alkotásaira vagy népi szövegekre komponált gyerekdalok a mindennapok világának aktualitásait tükrözik (Törzsök, 1982, 11. o.). A dalok szövegtárgykörében az ünnepek, jeles napok dalai Karácsony, Újlesztendő, Farsang, Húsvét ünnepéhez és Március 15. emlékűnnepéhez kapcsolódnak.

A Kerettanterv 2000 tantervi előírásai jelentős változást eredményeztek a dalok szövegtárgykörében. Az elemző e jelentős változást a 2009-es és 1978-as kiadású énekkönyvek párhuzamos elemzésével tárja fel. A vizsgálat azonos kategóriáit a közös játékok dalai, a természetről szóló dalok, a meseszerű, játékos, cselekményes dalok, és az ünnepek dalai alkotják. E kategóriákon kívül a vizsgálatban a tankönyvek első oldalának zenei anyaga is szerepel.

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2009): Ének-zene 2. osztály.

Hegyi József – Kovács Lajos (1978): Énekeskönyv 2. osztály.

A 2009-es kiadású énekkönyv első oldalán első osztályban tanult *Dalok, mondókák, ismétlő feladatok*¹⁴ (Lantos – Lukin, 2009. 6. o.) kapnak helyet. A népi mondókák, játékdalok szövege a magyar néphagyományhoz, népszokásokhoz kapcsolódik. Az 1978-as kiadású második osztályos énekeskönyv kezdőéneke a *Messze száll a fecske*¹⁵ (Hegyi – Kovács, 1978. 3. o.) című komponált gyermekdal. A dal szövegében megjelenik a kedves iskola, régi pajtások, a képekkel teli új tankönyvek, játék és tanulás. A dal illusztrációja ünneplőbe öltözött iskolásokat, tanítót ábrázol, a kép háttérben az Általános iskolát magyar címerrel. Az 1978-as énekeskönyv szövegtárgykörében kategóriát alkotnak az iskolai életről szóló dalok, a 2009-es énekkönyvben a dalok szövegtárgykörében már nem jelennek meg. Az 1978-as tankönyvben a dalszövegekben rejlő gondolati tartalom a tanulók világnézeti nevelésének megalapozását és erkölcsi nevelését szolgálja (Kovács – Péter, 1966. 5-7.o.). Az illusztrációk funkcionalitása a 2009-es és az 1978-as énekkönyvekben az érzelmi-hangulati motivációban jelenik meg. Az 1978-as énekeskönyvben a komponált gyermekdal szövegének és illusztrációjának fókuszában az iskolai élet és az erkölcsi értékekre nevelés kap hangsúlyt, a 2009-es énekkönyvben a magyar gyermekjáték-hagyomány énekei képeznek súlypontot.

A közös játékok dalainak szövegében a környező világ jelenik meg. Az *Elvesztettem zsebkendőmet*¹⁶ (Lantos – Lukin, 2009. 20. o.) kezdetű dal a párválasztó - párcserélő körjátékok csoportjába tartozik, melynek cselekménye régi lakodalmas tánc emlékét őrzi (Dobszay, 1984. 76.o.). Az 1978-as énekeskönyvben (*Elvesztettem zsebkendőmet*¹⁷ Hegyi – Kovács, 1978. 9. o.) a dal illusztrációja szimbolikus jelentéstartalmat hordoz: a játék eszköze egy piros kendő, mely a tanulók világnézeti nevelésének megalapozásában releváns. Az illusztrációk funkcionalitása a közös játékélményre hangoló érzelmi motivációban jelenik meg. Az 1978-as énekeskönyv illusztrációja a közös játékban átélt eszmei és világnézeti tartalmak közvetítésére fókuszál, a 2009-es énekkönyv illusztrációja a népszokások gyermekjáték világát helyezi középpontba.

A természetről szól, a 2009-es tankönyvben a *Hervad már a lombnak*¹⁸ (Lantos – Lukin, 2009. 18. o.) kezdetű ének. A dal szövegtartalmát kifejező illusztráció az őszi hangulatot a gyermeki lélekhez közelálló esztétikus színvilággal festi meg. Az 1978-as énekeskönyvben (*Hervad már a lombnak*¹⁹ Hegyi – Kovács, 1978. 18. o.) a dal illusztrációja a felnőttek világát állítja középpontba, a kép komor színével a földekről hazatérő traktorosra irányítja a tanulók figyelmét. Az illusztrációk funkcionalitása a hangulati atmoszféra megteremtésében jelenik

meg. Az 1978-as énekeskönyvben az illusztráció a felnőttek munkáján keresztül természet és társadalom kapcsolatára fókuszál, a 2009-es énekkönyv illusztrációja gyermek közeli világot teremt.

A 2009-es és 1978-as kiadású énekkönyvekben a meseszerű, játékos, cselekményes dalok szövege és az illusztrációk a gyermekek fantáziáját mesebeli képekkel, tréfás jelenetekkel színesítik, a dalszövegek cselekményét legtöbbször állatok személyesítik meg. Az illusztrációk funkcionalitása a 2009-es és az 1978-as tankönyvekben az intellektuális, emocionális képességek és az alkotó képzelet fejlesztésében egyaránt releváns.

Az ünnepek dalai a 2009-es kiadású énekkönyvben a magyar néphagyományhoz, népszokásokhoz kapcsolódnak (Lantos – Lukin, 2009. 66-71. o.). A karácsonyi dalok közül a *Pásztorok keljünk fel*²⁰ (Lantos – Lukin, 2009.72. o.) kezdetű ének szövege Betlehem városát, a Messiás születését és az örömhírt zengő angyalok karát jeleníti meg. Az 1978-as énekeskönyvben a *Fenyőfa*²¹ (Hegyí – Kovács, 1978. 21. o.) című dal a béke, szeretet ünnepét a fenyőünnepet köszönti (Kovács – Péter, 1966.44.o.). Az illusztráción a fenyőfa csúcsát ótágú vörös csillag díszíti, melynek jelentéstartalma szimbolikus. A képen ajándékok, könyvek, úttörő- és kisdobos egyenruhába öltözött pajtások jelennek meg, akik a fenyőünnep örömét harsány zeneszóval hirdetik. A 2009-es tankönyv Március 15. emléknapját a *Jön, Kossuth, jön* (Lantos – Lukin, 2009. 73. o.) kezdetű énekkel köszönti. Az 1978-as énekeskönyvben az iskolai ünnepek sorában November 7. Március 15. Március 21. Április 4. és Május 1. énekei szerepelnek, melyek nemzeti történelmünk múltjához és jelenéhez kapcsolódnak. Az illusztrációk funkcionalitása a motivációban, az intellektuális és emocionális képességek fejlesztésében érvényesül. Az 1978-as énekeskönyvben a társadalmi elvárásoknak és politikai tartalmaknak megfelelő ábrázolás kap hangsúlyos szerepet, a 2009-es énekkönyvben a népszokások, a néphagyomány kerül az illusztrációk fókuszába.

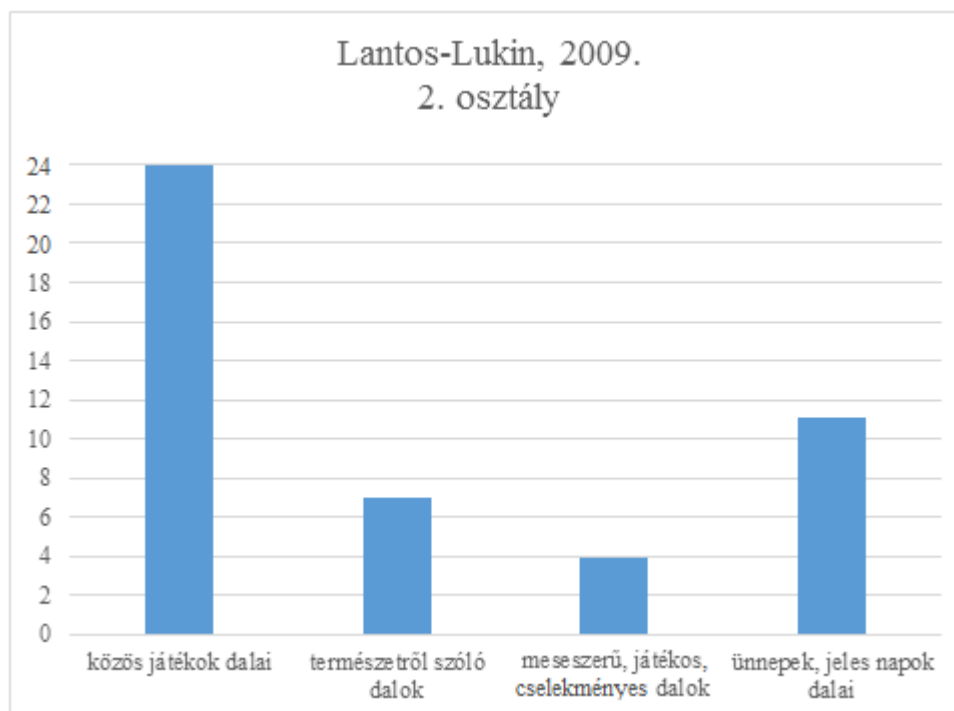
A 2009-es kiadású énekkönyvben a gyermekek lelki világához közelálló dalillusztrációk releváns szerepet töltenek be az érdeklődés felkeltésben, az alkotó fantázia megteremtésében, és a tanulók érzelmvilágának gazdagításában.

3.Munkatáblázat Lantos - Lukin, 2009. Ének-zene 2. osztály

közös játékok dalai	természetről szóló dalok	meseszerű, játékos, cselekményes dalok	ünnepek, jeles napok dalai
24	7	4	11

3.Ábra

Lantos - Lukin, 2009. Ének-zene 2. osztály

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné 2009-es kiadású 2. osztályos ének-zene tankönyvében a dalok szövegtárgykörének vizsgálata 4 kategória szerint történt. A dalok szövegtárgykörének súlypontját a közös játékok dalai alkotják. Magas számban jelennek meg az ünnepek, jeles napok dalai, kisebb arányt képviselnek a természetéről szóló dalok és a meseszerű, játékos, cselekményes dalok.

Jegyzetek

¹⁴ MELLÉKLETEK/8.2.14. Illusztrációk 2. osztály (Lantos – Lukin, 2009. 6. o.)

¹⁵ MELLÉKLETEK/8.2.15. Illusztrációk 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978. 3. o.)

¹⁶ MELLÉKLETEK/8.2.16. Illusztrációk 2. osztály (Lantos – Lukin, 2009. 20. o.)

¹⁷ MELLÉKLETEK/8.2.17. Illusztrációk 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978. 9. o.)

¹⁸ MELLÉKLETEK/8.2.18. Illusztrációk 2. osztály (Lantos – Lukin, 2009. 18. o.)

¹⁹ MELLÉKLETEK/8.2.19. Illusztrációk 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978. 18. o.)

²⁰ MELLÉKLETEK/8.2.20. Illusztrációk 2. osztály (Lantos – Lukin, 2009. 72. o.)

²¹ MELLÉKLETEK/8.2.21. Illusztrációk 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978. 21. o.)

4. Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2013): Ének-zene 1. osztály.

A fedél rajzát és az énekkönyv illusztrációit Rákosy Anikó készítette.

A Nemzeti Alaptanterv 2012 - Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyamára 2013 tantervi előírásainak értelmében az alapfokú nevelés – oktatás célja és feladata alsó tagozaton, a kisiskolás gyermek érdeklődésének felkeltése a tanulás iránt, mely a tanuló saját környezetének megismerésére, a természet védelmére, a társadalom értékeinek megismerő befogadására, a társas kapcsolatok kialakítására, és a játékkal, mozgással egybekötött élményszerű tanulás megteremtésére irányul. A zenei nevelés feladata a tanulók iskolán kívüli zenei tevékenységeinek megszervezése, mely az aktív zenélés, a közös éneklés élményét, kirándulások és közösségi összejövetelek alkalmával teremti meg (Kerettanterv, 2013).

A dalok szövegtárgykörét alkotó kategóriák: 1. Közös játékok dalai 2. Természetről szóló dalok 3. Meseszerű, játékos, cselekményes dalok 4. Ünnepek, jeles napok dalai

A kategóriák népi kiolvasókat, mondókákat, népi játékdalokat, népi altatókat, névnapköszöntőket, magyar népdalokat, szokásdallamokat, népies dalt, görög-katolikus népéneket, francia gyermekdalt, népköltést és verseket tartalmaznak.

A dalok szövegtárgykörében helyet kapnak a tavasz-varázsló naphívogató mondókák, eső-bíztató mondókák, melyek a környező természethez szólnak. A kiolvasó mondókák mágikus varázsigékre emlékeztető halandzsza szövegei a sorsolást, a kiválasztás élményét fokozzák. A népi gyermekjátékok szövegében megjelennek az analógiás szépség-varázslás motívumai, régi lakodalmas szokások emlékei, a tavaszhozó zöld ág jelképe, tavaszköszöntő jeles-napi szokások. A téli ünnepkörben a Luca-napi szokások énekei a régi hiedelemvilág emlékét őrzik (Dobszay, 1984. 17-422.o.). Az ünnepek, jeles napok dalai között történelmi eseményeket felidéző népies műdalok, Mikulás és Karácsony ünnepének énekei, névnapköszöntők, anyák napi énekek szerepelnek. Az énekkönyvben a dalokhoz kapcsolódó rövid olvasmányok Szent Miklós életéről, Karácsony ünnepéről szólnak. Az olvasmányokból a tanulók megismerhetnek Luca napi népszokásokat, hiedelmeket és időjósást (Ének-zene tankönyv 64-69.o.). A nemzeti ünnepek az iskolai élet fontos eseményei közé tartoznak, Március 15. ünnepét Kossuth – dalokkal (*Elindult már Kossuth is²²*) köszönik, a Himnuszt és Szózatot vigyázzállásban éneklük és hallgatják meg (Ének-zene tankönyv 71.o.). Anyák napja ünnepéhez köszöntő énekek, népdalok és egy népköltés kapcsolódik (Ének-zene tankönyv 72-73.o.). A dalokat színesítő illusztrációk felkeltik a tanulók figyelmét, érdeklődését, gazdagítják a fantáziát, fejlesztik az

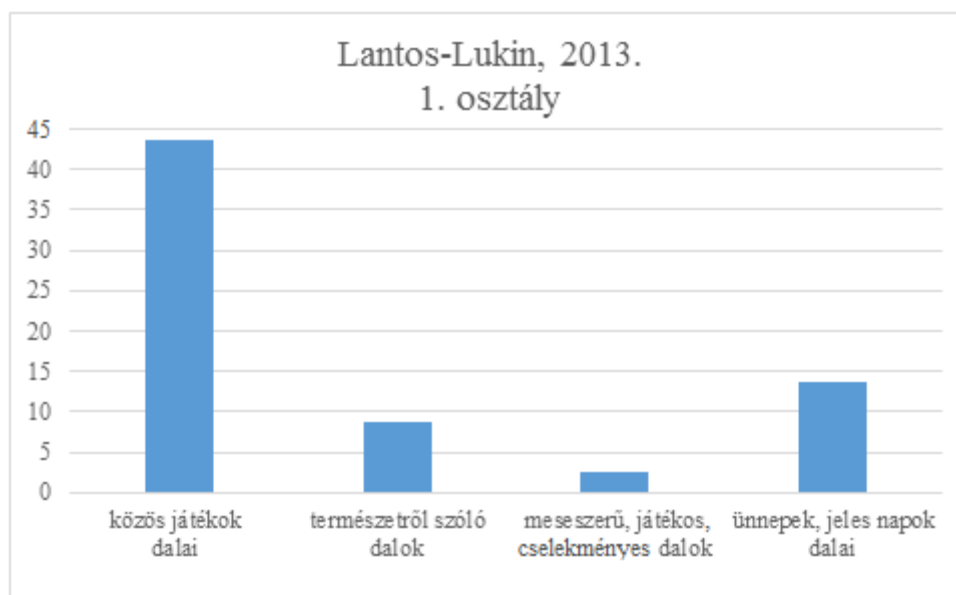
intellektuális, emocionális képességeket, és az esztétikai érzéket, a magyar népi kultúra értékeinek befogadására nevelnek.

4.Munkatáblázat *Lantos - Lukin, 2013. Ének-zene 1. osztály*

közös játékok dalai,	természetről szóló dalok	meseszerű, játékos, cselekményes dalok	ünnepek, jeles napok dalai
44	9	2	14

4.Ábra

Lantos - Lukin, 2013. Ének-zene 1. osztály

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné 2013-as kiadású 1. osztályos ének-zene tankönyvében a dalok szövegtárgykörének vizsgálata 4 kategória szerint történt. A dalok szövegtárgykörének súlypontját a közös játékok dalai reprezentálják. Az ünnepek, jeles napok dalai magasabb számban jelennek meg, a természetéről szóló dalok, meseszerű, játékos, cselekményes dalok releváns gyakorisága kisebb számértékeket mutatnak.

Jegyzetek

²² MELLÉKLETEK/8.2.22. Illusztrációk 1. osztály (Lantos – Lukin, 2013. 71. o.)

Összegzés

Kutatói kérdésemben arra kerestem a választ, milyen hangsúlyváltozások jelennek meg a dalok szövegtárgykörében és milyen funkciót hordoznak az énekkönyvek illusztrációi 1960-tól 2013-ig?

A vizsgálat eredményei alapján 1960-tól 2013-ig a dalok szövegtárgykörének súlypontját képezik az 1960-as kiadású énekeskönyvben a nép életéről szóló dalok, az 1978-, 2009-, 2013-as kiadású énekkönyvekben a közös játékok dalai.

Az 1960-, 2009-, és 2013-as kiadású énekkönyvekben a dalok szövegtárgykörében domináns szerepet töltenek be az ünnepek (jeles napok) dalai, az 1978-as kiadású énekeskönyvben ugyanakkor a természetről szóló dalok kapnak nagyobb hangsúlyt.

A vizsgált időszakban az elemzés alá vont énekkönyvek szövegtárgykörében állandó kategóriákat alkotnak a természetről szóló dalok és a meseszerű, játékos, cselekményes dalok. Az 1960-as kiadású 4. osztályos és az 1978-as kiadású 2. osztályos énekeskönyvek szövegtárgykörében meghatározó szerepet töltenek be az iskolai életről szóló dalok, pajtásdalok (kisdobos- és úttörődalok), katonadalok, dolgozók, felnőttek munkájáról szóló dalok, hazáról, békéről szóló dalok, melyek szövegében erkölcsi, eszmei és világnézeti nevelést megalapozó tartalmak kapnak hangsúlyos szerepet.

A 2009-es, 2013-as kiadású énekkönyvek a Nemzeti alaptanterv és kerettanterv előírásainak függvényében jelentős változást hoznak. A dalok szövegtartalmában a magyar népzene, néphagyomány, gyermekjáték-hagyomány értékei jelennek meg, melyek között az énekes gyermekjátékok, mint „a történelmi, társadalmi változások töredékben megmaradt hordozói” (Forrai, 2004. 38. o.) domináns szerepet töltenek be.

A dalokhoz kapcsolódó illusztrációk pedagógiai funkcionalitására vonatkozó vizsgálat konklúziójaként megállapítható, hogy az illusztrációk 1960-tól 2013-ig meghatározó szerepet töltenek be az érzelmi motivációban, a közösségi élmény megteremtésében, a kollektív tudat kialakításában. Vizualizálják a környező természetet, társas kapcsolatokra fókuszálnak, megvilágítanak történelmi, társadalmi viszonylatokat, megteremtik a szövegtartalmak hangulati atmoszféráját, segítik a dalszövegekben rejlő mélyebb gondolati összefüggések megértését, fejlesztik a tanulók emocionális képességeit, az esztétikum befogadására nevelnek, A képek értékeket közvetítenek, értékek befogadására nevelnek: az 1960-as és 1978-as kiadású énekkönyvek illusztrációi az eszmei, politikai, világnézeti tartalmak befogadását hangsúlyozzák, a 2009-es és 2013-as kiadású énekkönyvek képi világa a tanulók pszichikai

fejlettségének figyelembevételével és az életkori sajátosságoknak megfelelően a magyar néphagyomány, népi kultúra értékeit helyezik előtérbe.

A képi illusztrációk funkcionalitásának vizsgálatában fontosnak vélem, hogy interdiszciplináris kapcsolódási pontokon keresztül az összegzés gondolatmenetébe fűzve feltárjam azokat a különböző aspektusból megvilágított tudományos kutatásokat, melyek kutatásom e részterületén folytatott vizsgálódásaim látóhatárát kiszélesítik és melyek fényében kutatási eredményeim is megerősítést nyerhetnek.

Kéri Katalin az 1950-es évek első felére fókuszáló neveléstörténeti-ikonográfiai kutatásában, egy korabeli sajtótermékben, a Nők Lapja című újságban megjelent cikkek, képanyagok szisztematikus átvizsgálásával mutatja be az 1950-es évek első felének gyermekszemléletét (Kéri, 2003). A címlapfotók, melyeken élethelyzetek, tevékenységek, politikai tartalmú szimbólumok, szalagcímek jelennek meg, a politikai-társadalmi változások aktualitásait tükrözik. (Kéri, 2009). Kéri Katalin a könyvek gyermekképét kutatva feltárja a tankönyvi tartalmakban is megjelenő ideológiai nevelés színtereit. Vizsgálatának fókuszába az alsó tagozatos számtankönyvekből azokat a szöveges feladatokat helyezi, melyeket politikai jelentéstartalmak szönek át. E szövegtartalmak legfőbb motívumait az úttörőélet, a termelőmunka (gyárak, bányák, szerszámok, munkagépek) és a békeharc alkotja, a feladatok „számolási egységében” őrsők, rajok, egyenruha, nyakkendők, jelvények, zászlók, vörös csillagok jelennek meg (Kéri – Varga, 2004). Az 1957-es Nők Lapja újabb számaiban változás történik, az ideológiai szimbólumok (szovjet és magyar zászló, úttörő nyakkendő, egyenruha, békegalamb) elhalványulnak, helyükbe a népi hagyományokhoz kapcsolódó jelképek lépnek: népviselet, hímes tojás, (Télapó) csizma, karácsonyfa. A fotókon látható gyermekek már nem a Kreml és hősi emlékművek, tankok, katonák, gyárak, erőművek közelségében láthatók, hanem az életkoruknak megfelelő környezetben tevékenykedve. Kéri Katalin kutatásában hangsúlyt helyez, az olykor alig érzékelhető hangsúlyeltolódásokra, melyek e korszak gyermekképét, magyar társadalmának gondolkodásmódját még pontosabban, teljesebben világíthatják meg (Kéri, 2009).

A sajtófotók analízisét Somogyvári Lajos neveléstudományi összefüggésben vizsgálja. Elemző vizsgálatának fókuszpontjait a nyelvi-képi kontextus feltárása a fényképek kapcsolatteremtő, implicit jelentéstartalmakat hordozó funkcionalitása mentén jelöli ki, kutatásában a képi reprezentációk releváns összefüggéseire irányítja a figyelmet, melyek egy adott kor és közösség „kollektív memóriájának”(Somogyvári, 2012. 57.o.) részét képezik.

A tankönyvi képi illusztrációkat vizsgáló tudományos kutatások közül a történelemtudomány területén, V. Molnár László „*A tankönyvi illusztráció, mint megismerési bázis*” című tanulmányában a történelemtankönyvek képi illusztrációit veszi górcső alá. Úgy véli, hogy az ikonikus ábrázolásnak meghatározó szerepe van a figyelemfelkeltésben, mivel a tanulók többsége meggyőződése szerint vizuális típusú. Az ikonikus ábrázolások, mint lényegi információhordozók megörökítik az embert körülvevő környezetet, épületeket, gépeket, ruházatot. A történelmi témákhoz kapcsolódó képek megkönnyítik az értelmezést, a képek a történelmi megismerést szolgálják. V. Molnár az illusztrációk funkcionalitásában a képek hangulatkeltő, fantáziát megmozgató, érzelemgazdagító, verbális- és kommunikációs képességfejlesztő, esztétikai értékrendet kialakító, ízlésformáló funkciójára helyez hangsúlyt (V. Molnár, 2001.60-61.o.).

Dévényi Anna - Gőzsy Zoltán *Szemponatok a történelemtankönyvek dekódolásához* című tanulmányában a tankönyveket, mint forrásértékű műveket állítják középpontba. Kutatásukban a történelemtankönyvek diakrón szemléletű analizisével és a tankönyvi tartalmak dekódolásához megadott szempontok prezentálásával a tankönyvi szövegek kialakulásának folyamatait, összetevőit vizsgálják. Elemzésükben rávilágítanak a képek, ábrák, szöveges források, feladatok szerepére, melyek a tankönyvi szövegekből a hangsúlyozni kívánt tartalmakat még jobban exponálják, valamint kiemelik a képek érzelmekre gyakorolt hatását, melyre a tankönyvszerzők gyakran tudatosan építenek a nevelési célok megvalósítása érdekében (Dévényi – Gőzsy, 2014).

Az irodalomtudomány területén Tóth Béla „*Szöveg és kép az olvasókönyvekben*” című monográfiájában a korszerű irodalom oktatás kapcsán a tankönyvi szöveg és kép kapcsolat pedagógiai-pszichológiai vizsgálatának konklúziójaként megállapítja, hogy a szöveggel összhangban álló illusztráció a szövegtartalmakat még érzékelhetőbbé, „pedagógiailag átformálóbba” teszi a tanulók számára. A képi illusztrációk a szélesebb körű érzéki tapasztalás által pótolnak, kiegészítenek hiányzó, vagy hiányos képzeteket, gondolatokat inspirálnak, fejlesztik az asszociációs képességet, gazdagítják az érzelemvilágot, jobb lényeglátáshoz, szövegértéshez vezetnek. Az iskolai tanulmányokban azok a képek, melyek szociális, társadalmi és politikai tartalmakat közvetítenek, könnyebben felkeltik az érdeklődést és intenzívebb reakciókat váltanak ki. A képek pszichikai hatása - az olvasmány tartalmának és képi ábrázolásának függvényében - befolyásolhatja a tanulók erkölcsi és világnézeti állásfoglalását. Tóth rávilágít a képek figyelem összpontosító és az önálló tanulásban betöltött regulációs szerepére is (Tóth, 1974.144-187.o.).

Fischerné Dárdai Ágnes értelmezésében a képi emlékezet olyan virtuális archívum, melynek képi reprezentációit életünk-tanulásunk folyamán gyűjtjük össze, melynek folytonosan változó kánonjában generációk kulturális emlékezete él (F. Dárdai Ágnes, 2008. 333.o.).

Jelen változásvizsgálat összegzéseként megállapítható, hogy a vizsgálat alá vont alsó tagozatos énekkönyvekben a dalok szövegtárgykörének tantervi előírásokat követő változásai és a dalokhoz kapcsolódó képi illusztrációk funkcionalitása egy adott kor társadalmának értékrendjét tükrözik, mely értékrendben a szövegtartalmak és a képi illusztrációk interferenciája a társadalmi elvárásoknak megfelelő zenei hangzásvilágban teljesedik ki.

4.1.5.

Az énekkönyvek tudáskanonját alkotó zeneművek értékközvetítő szerepe (1943-2013)

Kutatói kérdés:

2.1.7. Hogyan és milyen arányban jelenik meg az énekkönyvek tudáskanonjában a zene értékhordozó, értékmegőrző szerepe 1943-tól 2013-ig?

Hipotézis:

2.1.7. 1943-tól 2013-ig az énekkönyvek tudáskanonját alkotó zeneművek őrzik és ápolják a magyar népzene, néphagyomány értékeit, fókuszba helyezik jeles magyar zeneszerzők kompozícióit, reprezentálják az európai zeneművészet alkotásait.

A vizsgálat szempontjai, módszere és mérő apparátusa

A disszertációban a zeneművek fogalma alatt az énekkönyvek tudáskanonjában az énekes szemelvényanyagot alkotó dalok (dalfajták), valamint a zenehallgatásra kijelölt zeneművek egy egységet képezve jelennek meg. A **zeneművek**, mint fogalom az *Oktatási Miniszter 114/1977. (M. K. 11.) OM számú Utasítása. Az Általános iskolai nevelés és oktatás tervének bevezetéséről* szóló rendeletben az *Ének - Zene 1-4. osztály* (szerk.: Kontra István – Falus Tamásné 237.o.) *Első osztály. Tananyag* címszó alatt jelenik meg, (lásd **I. Zeneművek: 1. Énekes szemelvények 2. Zenehallgatás** 241-242.o.), melynek első egységét az Énekes szemelvények, második egységét a Zenehallgatás képezi.

Az elemző vizsgálathoz a vizsgálat szempontjait ennek függvényében a **Zeneművek** fogalma alatt megjelenő *Énekes szemelvények* és *Zenehallgatás* alapján jelöljük ki. Az első és második vizsgálati szempont az Énekes szemelvényanyagra fókuszál, melyen belül elsőként a dalok dalfajtáinak, másodikként az ünnepek dalainak változását vesszük górcső alá, majd ezt követően a Zenehallgatás képez fókuszpontot. Az egy egységbe foglalt három vizsgálati szempont alapján mért eredmények tükrében a 2.1.7. Hipotézis alátámasztásának vagy elvetésének megválaszolása következik.

Jelen vizsgálat az első osztályos énekkönyvek tudáskanonját alkotó zeneművek értékközvetítő szerepét 1943-tól 2013-ig a történeti kutatás során feltárt részterületek vizsgálati eredményeinek párhuzamba emelt fókuszában veszi górcső alá és alakít ki összefüggéseket.

Az elemző vizsgálat szempontjai:

- 1943-tól 2013-ig a vizsgálat alá vont első osztályos énekkönyvekben a tartalmi súlypontokat alkotó dalok dalfajtái: összefüggések keresése a dalok értékközvetítő szerepe és a dalfajták relációjában.
- 1943-tól 2013-ig a vizsgálat alá vont első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagában megjelenő ünnepek dalai: összefüggések keresése az ünnepek dalai és a dalfajták viszonylatában.
- 1964-től 2013-ig az első osztályos énekkönyvek zenehallgatási anyagát képező zeneművek értékközvetítő szerepe.

A vizsgálat módszere deskriptív – hermeneutikus (leíró-értelmező) tartalomelemzés. A kvantitatív mérések eredményeit táblázat mutatja.

Első vizsgálati szempont:

Az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalok dalfajtái (1943-2013)

Az elemző vizsgálat a tantervi előírásokkal összefüggésben veszi górcső alá az énekes szemelvényanyagot alkotó dalok és dalfajták körében bekövetkezett hangsúlyváltozásokat, melynek alapján von le következtetéseket az énekkönyvek tudáskanonjában megjelenő zeneművek értékközvetítő szerepére vonatkozóan. Az alábbi táblázat az énekkönyvek tudáskanonjában szereplő dalok kvantitatív mérési eredményeit dalfajták szerint rögzíti. A hívószólistára felvett énekes szemelvényanyag összessége a Mellékletek / Az elemzett énekkönyvek énekes szemelvényei (1943-2013) c. résznél található (8.1.1 – 8.1.9.).

1.Munkatáblázat *Az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalok dalfajtái (1943-2013)*

tk. l. o.	mondóka	magyar gyjd.* gyd.*	magyar népdal	népi dallam	vallásos ének	más népek dalai	komp. gyd.**	népies dal	népének
1943	14	25	8	7	2	0	0	0	0
1948	14	23	3	3	5	0	0	0	0
1956	9	27	1	6	0	9	2	1	0
1962	11	30	8	4	0	0	8	2	0

1967	5	15	1	2	0	1	12	0	0
1978	7	22	1	0	0	1	4	0	0
2003	17	27	9	1	0	1	1	1	1
2008	17	27	9	1	0	1	1	1	1
2013	23	32	9	1	0	1	1	1	1

*magyar gyermekjátékdal, gyermekdal

**komponált gyermekdal

1943-ban Kodály Zoltán és Ádám Jenő tankönyvsorozatának első osztályos Énekeskönyve a „*Szó-mi Szólj síp*” a magyar népdal és a relatív szolmizáció módszerén alapuló tanterv nyomán készült el. Az énekeskönyv tudáskanonjának alapkoncepcióját a magyar népdalkincsre alapozott zenei nevelés határozza meg. Az énekeskönyv zenei tartalmát alkotó mondókák, magyar népi játékdalok, gyermekdalok és a jelentős számarányt képviselő népi⁴ dallamok (cseremiszi és vogul népdalok) mellett a zenei tartalomban vallásos énekek is szerepelnek, melyek az 1941-es Tanterv értelmében a vallásos érzület kialakításában relevánsak.

Az **1948**-as kiadású Ádám Jenő – Kodály Zoltán Énekeskönyvben az 1946-os Tanterv előírásai érvényesülnek. A Tanterv hangsúlyt helyez a mondókák, gyermekdalok, népdalok fontos szerepére és kiemeli a haza, a nép, a nemzeti kultúra megismerését szolgáló népi játékdalok jelentőségét. A tantervi előírások alapján az énekeskönyv tartalmi súlypontjait mondókák, magyar gyermekjátékdalok képezik, kisebb számban kapnak helyet magyar népdalok és népi dallamok (cseremiszi és vogul népdalok), jelentősebb számarányt képviselnek a vallásos énekek.

Az **1956**-os kiadású Gadányi József – Pálinkás József – Perényi László – Petneki Jenő – Rossa Ernő Énekeskönyvben az énekes szemelvényanyagot alkotó dalok dalfajtáinak köre kibővül. Az 1950-es Tanterv előírásai alapján a vallásos énekek kimaradnak a dalanyagból, a mondókák, magyar gyermekjátékdalok, népdalok, népi dallamok mellett az újabb dalfajtákat népies dalok, komponált gyermekdalok és más népek dalai alkotják. A hosszmetzeti kutatás során feltárt kvantitatív mérési eredmények alapján ez az énekeskönyv jelentős számban tartalmaz népi dallamokat (cseremiszi, magyar, finn dallamok), valamint a vizsgálat alá vont énekeskönyvek

⁴ A Magyar Néprajzi Lexikon a *Népiség* fogalmát a következőképpen definiálja: a Népiség „esztétikai értelemben a népi kultúra társadalmi hovatartozásának esztétikumuma”(Ortutay, 1980. III. Kötet. 730.o.). Bartók Béla a **népi dallamokról** akképpen fogalmaz, miszerint a dalok időbeli és térbeli kiterjedése olyan változásokat eredményez a dallamokban melyek hatására különféle változatokban terjednek tovább. „*Ha az idegen befolyások hatására keletkezett változások egységes műfajúak, azonos irányban haladnak és hosszú életűnek bizonyulnak, akkor egész sor olyan dallam forrásává válhatnak, amelyeknek már bizonyos stílusjegye van..., olyan zene keletkezik így módon, amely már a népi alkotás félreismerhetetlen jegyeit viseli magán*” Bartók, 1981. 9-10.o.).

között legmagasabb számban szerepelnek a tankönyvben más népek dalai (szlovák, bolgár, román, orosz, francia gyermekdalok, népdalok). A dalanyagban új értékrend körvonalazódik: új értéként jelenik meg az énekkönyv tudáskanonjában más országok, népek zenéjének megismerése, mely a tanulók zenei látókörét bővíti, és új értékrendet alakítanak ki a korszerű gondolati tartalmakat közvetítő dalszövegek, melyekben hangsúlyt kapnak a társadalmi élet aktualitásai, a munkára nevelés, a szocialista jellemformálás. Jelen vizsgálat e változást reprezentatív dalok fókuszában exponálja.

A tankönyvosztás, az iskolai élet jelenik meg az *A kis utcán - Vers: Péterffi Ida* - (Gadányi és mtsai, 1956. 7. o.) mondóka alkalmazott szövegében. A *Pajtások, játsszunk!* - Vers: Brodszky Erzsébet – (Gadányi és mtsai, 1956. 19. o.) mondókában a társadalmi élet színterén betöltött felnőtt lét szerepei, a kovács, bányász, a szabó munkája jelenik meg példaértékként a tanulók számára. Az *Ég a gyertya - 2. Vers: Pálinkás József* - (Gadányi és mtsai, 1956. 64.o.) gyermekjátékdal új szövege az *Ég a villany, ég*, a társadalmi környezetet, a falvakban is megjelenő elektromos áram jelentőségét hangsúlyozza. Az *Új híd (Ütik, verik a vasat)* - Magyar népi gyermek dallam, Vers: Munkaközösség – (Gadányi és mtsai, 1956.16. o.) a hidépítés nehéz, mégis örömteli munkájával nagy célok megvalósítására nevel. Az énekkönyvben a dalfajták körében újként megjelenő komponált gyermekdalok jeles magyar zeneszerzője Kodály Zoltán.

Az 1956. évi Tanterv előírásait követő 1962-es kiadású Kodály Zoltán – Ádám Jenő Énekeskönyvben az énekes szemelvényanyag tartalmi súlypontjait a magyar népzene anyagából válogatott mondókák, magyar gyermekjátékdalok képezik, A dalanyagban jelentős számarányt képviselnek a népdalok, komponált gyermekdalok és valamivel kisebb számban jelennek meg népi dallamok. Az énekes szemelvényanyagban a szocialista nevelésre alkalmas dalok csekély száma figyelhető meg. E dalokat képezik a mondókák csoportjában a *Pajtások, játsszunk!* - Vers: Brodszky Erzsébet (Kodály – Ádám, 1962. 76.o.), a magyar népdalok csoportjában a *Jó pajtások – Vers: Kerényi György és Weöres Sándor* (Kodály – Ádám, 1962. 9. o.) és a népi dallamok között az *Elindul a gőzös - 1. vers: Weöres Sándor, 2-3. vsz. Brodszky Erzsébet* (Kodály – Ádám, 1962. 77.o.) kezdetű énekek. E dalok az 1956-os kiadású tankönyv dalanyagában is szerepeltek. Újként jelenik meg, a *Dalolnak a madarak – Vers: Jankovich Ferenc* (Kodály – Ádám, 1962. 53.o.) népies dal, melynek kategorizálása Dobszay László „A magyar dal könyve” alapján történt (Dobszay, 1984. 530.o. 536.o.) és a *Munkánk ünnepén, „Májusi induló”* címmel *Kodály Zoltán dallama – Weöres Sándor verse* (Kodály – Ádám, 1962. 58. o.) komponált gyermekdal. A komponált gyermekdalok zeneszerzői az énekkönyvben Ádám Jenő, Járdányi Pál és Kodály Zoltán.

Az 1963-as Tanterv előírásait követő **1967-es** kiadású Hegyi József- Kovács Lajos első osztályos *Ének-zene Kézikönyvben* az énekes szemelvényanyag tartalmi súlypontjait magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok, és komponált gyermekdalok képezik. A vizsgálat alá vont énekkönyvek közül a történeti kutatás során feltárt eredmények viszonylatában az *Ének-zene Kézikönyv* dalanyagában szerepel a legtöbb komponált gyermekdal. E dalok iskolai és családi ünnepekhez kapcsolódnak, több dal nevelő célzatú aktualizált szöveggel „újul meg”. Az elemző vizsgálat e zeneművek érték közvetítő szerepét a dalok szövegtartalmának és az egyes dalokhoz kapcsolódó nevelési momentumok fókuszában világítja meg.

Nevelő célzattal jelenik meg a komponált gyermekdalok sorában az úttörők, katonák menetelésére emlékeztető *Jó pajtások* (Hegyi – Kovács, 1967. 23. o.) kezdetű felvonuló-dal, melynek nevelési momentuma az iskolai rendre, fegyelemre szoktatás és a helyes magatartásra nevelés. A tavaszi kerti munkákról szól az *Almafa, körtefa* (Hegyi- Kovács, 1967. 74.o.) dal, melynek kapcsán az ének-zene tanórai beszélgetés a szülőknek nyújtott otthoni segítségről folyik. Az *Egy szem búza* (Hegyi – Kovács, 1967. 32. o.) kezdetű ének a könnyebb, gyorsabb, eredményesebb munkavégzésre alkalmas gépek jelentőségére irányítja a tanulók figyelmét. A *Kipp-kopp „A gép”* (Hegyi – Kovács, 1967. 36. o.) című dal a munkások, parasztok segítőtársának a gépek karbantartására nevel. Az *Erdei csöndben „Békegalamb”* (Hegyi – Kovács, 1967. 81.o.) dal nevelési momentuma a „béke kis katonáinak” a kisdobosoknak gyermeki feladataihoz és természetszeretetéhez kapcsolódik.

Az *Elindul a gőzös* (Hegyi – Kovács, 1967. 75.o.) népi dallam a várost és falut összekötő vonat szerepére irányítja a tanulók figyelmét. A Téli várás és az ünnepek családi eseményei képezik a beszélgetés témáját, a *Suttog a fenyves* (Hegyi – Kovács, 1967. 42-43. o.) népi dallam és a más népek dalai kategóriában megjelenő *Hull a pelyhes fehér hó* (Hegyi – Kovács, 1967. 42.o.) francia gyermekdal kapcsán.

A komponált gyermekdalok sorában szerepel a *Fenyőünnep* (Hegyi – Kovács, 1967. 47.o.) című dal és az *Újév ünnepére* (Hegyi – Kovács, 1967. 50. o.), amely az Újévet köszöntő népszokásokra köszöntésekre, jókívánásokra helyez hangsúlyt, a közelgő farsang vidám hangulatára a *Járjunk táncot* (Hegyi – Kovács, 1967. 52. o.) kezdetű ének hangol.

Az iskolai ünnepekhez kapcsolódó komponált gyermekdal a tanévkezdés ünnepi hangulatát idéző *Hívogat az iskola* (Hegyi – Kovács, 1967. 21. o.) kezdetű ének. Az *Április négy* (Hegyi – Kovács, 1967. 71.o.) című dal alkalmat teremt hazánk felszabadulásáról és a hős szovjet katonákról való beszélgetésre. A *Kéklik fenn az ég „Május elsejére”* (Hegyi – Kovács, 1967.

77-78. o.) című ének nevelési momentuma a tanulók május elsejei felvonuláson való részvételét hangsúlyozza. *A napsugár énreám* (Hegyi – Kovács, 1967. 78.o.) anyák napjára komponált gyermekdal az édesanyák iránti szeretetre nevel. A komponált gyermekdalok jeles magyar zeneszerzői az énekkönyvben Bárdos Lajos, Farkas Ferenc, Kadosa Pál, Kodály Zoltán, Sugár Rezső és Szőnyi Erzsébet.

Az 1978. évi *Általános iskolai nevelés és oktatás terve* előírásainak megfelelően 1978-ban jelenik meg Lantos Rezsőné és Lukin Lászlóné első osztályos Ének-zene tankönyve, melynek zenei tartalmát képező mondókák, népi gyermekjátékdalok, gyermekdalok a magyar népzene, néphagyomány értékeit képviselik. Az énekkönyv dalanyaga kisebb számban tartalmaz magyar zenei sajátosságokat tükröző komponált gyermekdalokat, melyek között kisdobos dal, anyák napi ének és nemzeti ünnepeket (március 15; április 4.) köszöntő dalok szerepelnek. Az énekkönyvben Balázs Árpád, Járdányi Pál, Kodály Zoltán és Szőnyi Erzsébet kompozíciói jelennek meg.

Az 1995. évi *Nemzeti alaptanterv és Kerettanterv 2000* a magyar népi kultúra értékeit helyezi középpontba, a népszokások, a magyar népzene, néphagyomány megismerésére kerül hangsúly. A 2003-as, 2008-as és 2013-as kiadású Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné Ének-zene tankönyvek tudáskanonjában a tartalmi súlypontokat népi mondókák, népi játékdalok, magyar népdalok alkotják, melyek száma tovább gyarapodik a *Nemzeti Alaptanterv 2012* előírásainak megfelelő 2013-ban megjelent ének-zene tankönyvben. A 2003-as, 2008-as, 2013-as kiadású énekkönyvekben a tartalmi súlypontokat képező népi mondókák, népi játékdalok, magyar népdalok mellett egy-egy népi dallam, francia gyermekdal, komponált gyermekdal, népies dal és a dalfajták körében újként megjelenő népének fűződik a családi és iskolai ünnepekhez, anyák napjához. Az ének-zene tankönyvek énekes szemelvényanyagában megjelenő komponált gyermekdal jeles magyar zeneszerzője Kodály Zoltán.

Második vizsgálati szempont:

Az ünnepek dalai a dalfajták körében (1943 – 2013)

Az énekkönyvek tudáskanonját alkotó zeneművek érték közvetítő szerepét markánsan körvonalazzák az ünnepek dalai. Jelen vizsgálat az egyes dalfajtákban megjelenő ünnepi dalok fókuszában tárja fel az első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának értékrendjében bekövetkezett hangsúlyváltozásokat. E dalokat csillagjelzések jelölik a táblázatban, az utolsó oszlop a dalok számának összességét rögzíti. A hívószólistára felvett ünnepek dalait a

Mellékletek / Az elemzett énekkönyvek énekes szemelvényei (1943-2013) c. rész tartalmazza (8.1.1 – 8.1.9.).

2.Munkatáblázat *Az ünnepek dalai a dalfajták körében (1943 – 2013)*

tk.1. o.	magyar népdal	népi dallam	vallásos ének	más népek dalai	komp. gyermekdal	népies dal	népének	ünnepek dalai
1943	8*	7	2	0	0	0	0	1
1948	3*	3	5*	0	0	0	0	2
1956	1	6	0	9**	2*	1*	0	4
1962	8***	4	0	0	8**	2**	0	7
1967	1*	2*	0	1*	12*****	0	0	9
1978	1*	0	0	1*	4***	0	0	5
2003	9*****	1*	0	1*	1*	1*	1*	11
2008	9*****	1*	0	1*	1*	1*	1*	11
2013	9*****	1*	0	1*	1*	1*	1*	11

Az **1943**-as Kodály – Ádám énekeskönyv egyetlen ünnepi éneke az *A kis Jézus aranyalma* (Kodály – Ádám, 1943. 56.o.) kezdetű magyar népdal, amely karácsonyi ének. Az **1948**-as Ádám Jenő – Kodály Zoltán énekeskönyv is karácsonyi dalokat tartalmaz, az *A kis Jézus aranyalma* mellett egy vallásos ének a *Csordapásztorok* (Kodály – Ádám, 1948. 69.o.) kap helyet.

Az **1956**-ban megjelent Gadányi József – Pálinkás József – Perényi László – Petneki Jenő – Rossa Ernő énekkönyvben a családi ünnepek énekei között egy szlovák dallam a *Fenyőfa* (*A zöld fenyőfán. vers: Petneki Jenő, tk. 23. o.*) és egy francia gyermekdal a *Télapó* (*Hull a pelyhes, tk. 22. o.*) szerepel. Az iskolai ünnepek énekei március 15-re a *Fényes napsugár* (*Kodály Zoltán - Brodszky Erzsébet, tk. 60.o.*) komponált gyermekdal és a *Kossuth-nóta* (*Esik eső karikára, tk. 42.o.*) népies dal.

Az **1962**-es kiadású Kodály – Ádám énekeskönyvben a családi ünnepekhez kapcsolódó énekek a Télapót köszöntő *Pattanj pajtás!* (*vers: Kerényi György – Szőnyi Zoltán, tk. 20. o.*), amely az „A kis Jézus aranyalma” (Magyar Népzene Tára, II. kötet, 655.o./521) kezdetű népdal szövegváltozata, a *Fenyőünnep* (*vers: Bálint Sándor – Weöres Sándor, tk. 25. o.*), mely a „Karácsonynak éjszakáján” (Magyar Népzene Tára, II. kötet, 672. o./551) kezdetű ének szövegváltozata és az Új évet köszöntő *A hajnali harangszónak* (tk. 26. o.) kezdetű magyar népdal. Az iskolai ünnepek énekeinek sorában helyet kapnak népies dalok, az *Esik eső karikára* (tk. 49.o.) kezdetű dal március 15. ünnepére, a *Dalolnak a madarak* (tk. 53. o.) április 4-re, valamint komponált gyermekdalok a május elsejét köszöntő *Munkánk ünnepén* (*Kodály Zoltán*

dallama – Weöres Sándor verse, tk. 58. o.), és az *Orgona ága* (Járdányi Pál dallama – Szőnyi Zoltán verse, tk. 61. o.) anyák-napi ének.

Az **1967**-es Hegyi József- Kovács Lajos Ének-zene kézikönyv ünnepi énekei között szerepel, tanévkezdésre a *Hívogat az iskola* (Szőnyi Erzsébet dallama – Nádas Katalin verse, Kézikönyv 21. o.) kezdetű komponált gyermekdal. A családi ünnepekhez kapcsolódó énekek a *Hull a pelyhes fehér hó* (vers: Rossa Ernő, K. 42.o.) francia gyermekdal, *Suttog a fenyves* (vers: Weöres Sándor, K. 42. o.) népi dallam, mely az „Isten éltesen, Péter, Pál” kezdetű dal szövegváltozata (Kodály, 1943. I. kötet 22. o.), a *Fenyőünnep* (Kodály Zoltán dallama – Weöres Sándor verse, K. 47.o.) és az *Újév ünnepére* (Sugár Rezső dallama – népi szöveg, 2-3. vers Jobbágy Károly, K. 50. o.) című komponált gyermekdalok. A nemzeti ünnepeket köszöntő énekek a *Nincs szebb a virágnál* (vers: Weöres Sándor – Brodsky Erzsébet, K. 55. o.), amely a Harcsa van a vízbe’ magyar népdal szövegváltozata március 15-re és április 4-re, az *Április négy* (Szőnyi Erzsébet dallama – Nádas Katalin verse, K. 71.o.) című ének és a május elsejét köszöntő dal a *Kéklík fenn az ég* (Szőnyi Erzsébet dallama – Nádas Katalin verse, K. 77. o.). Az édesanyákat *A napsugár énreám „Anyák napjára”* (Farkas Ferenc dallama – Jobbágy Károly verse, K. 78.o.) című dallal köszöntik a tanulók.

Az **1978**-as kiadású Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné Ének-zene tankönyvben a családi és iskolai ünnepek dalait alkotják, a *Hull a pelyhes* (vers: Rossa Ernő, tk. 24. o.) francia gyermekdal, a *Kis karácsony* (tk. 32. o.) magyar népdal, a *Fényes napsugár* (Kodály Zoltán – Brodsky Erzsébet, tk. 44. o.) kezdetű ének március 15. ünnepére, az *Április négy* (Szőnyi Erzsébet – Nádas Katalin, tk. 50. o.) és az *Orgona ága* (Járdányi Pál – Szőnyi Zoltán, tk. 54. o.) komponált gyermekdalok. Az 1978-as kiadású Lantos – Lukin énekkönyvben a legtöbb ünnepi dal a komponált gyermekdalok csoportjában jelenik meg.

A **2003**-as kiadású Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné Ének-zene tankönyvben a karácsonyi ünnepkör énekeit alkotják az *Ó, aki Szent Miklóst szereti* görög katolikus népének (tk. 64. o.), más népek dalaiból egy francia gyermekdal a *Hull a pelyhes fehér hó* (vers: Rossa Ernő, tk. 65. o.), egy népi dallam a *Suttog a fenyves* (vers: Weöres Sándor, tk. 65.o.), valamint magyar népdalok az *A kis Jézus aranyalma* (tk. 68. o.), *Karácsonynak éjszakáján* (tk. 68. o.) és a *Kis karácsony* (tk. 69.o.) kezdetű énekek. Március 15. ünnepét köszöntő énekek az *Elindult már Kossuth is* (tk. 71. o.), a *Nincsen a hazának olyan katonája* (tk. 70. o.) magyar népdalok és az *Esik eső karikára* (tk. 70. o.) népies dal. Anyák napjához a *Már megjöttünk ez helyre* (tk. 73. o.) magyar népdal, valamint az *Ó, ha cinke volnék* (Kodály Zoltán – Weöres Sándor, tk. 72. o.) komponált gyermekdal kapcsolódik. A Nemzeti Alaptanterv előírásait követő **2003**-as, **2008**-

as és 2013-as kiadású Lantos Rezsóné – Lukin Lászlóné Ének-zene tankönyvek énekes szemelvényanyagában megjelenő ünnepek dalai a dalok dalfajtáinak körében, a magyar népdalok csoportjában képeznek súlypontot.

Harmadik vizsgálati szempont:

Az első osztályos énekkönyvek zenehallgatási anyagát képező zeneművek értékközvetítő szerepe (1964-2013)

Az elemző vizsgálat a zenehallgatási anyagot képező zeneművek értékközvetítő szerepét kutatja az első osztályos énekkönyvek tudáskanonjában első ízben megjelenő zenehallgatástól 2013-ig. Az alábbi táblázat összesíti a változásvizsgálatba vont énekkönyvek zenehallgatási anyagára vonatkozó kvantitatív mérések eredményeit. A hívószólistára felvett zenehallgatás összességét a Mellékletek / Az elemzett énekkönyvek zenehallgatási anyaga (1964-2013) c. rész tartalmazza (8.4.1 – 8.4.5.).

3.Munkatáblázat *Az első osztályos énekkönyvek zenehallgatási anyagát képező zeneművek értékközvetítő szerepe (1964-2013)*

zenehallgatás l. o.	magyar népzene néphagyomány	magyar zeneszerzők zeneművei	európai zeneszerzők zeneművei	alkalmi dalok, ünnepek zenéje
tk.1967				5
tk.1978	10	7	1	6
tk.2003	11	13	2	9
tk.2008	11	13	2	9
tk.2013	11	15	9	12

Az 1967-es kiadású Hegyi József- Kovács Lajos első osztályos *Ének-zene Kézikönyv* zenehallgatással bővül. A zenehallgatást az 1963-as Tanterv vezeti be, mely a szocialista társadalom értékrendje szerint határozza meg az ének-zene tanítás legfőbb célját az énekkel-zenével való szocialista embernevelést és zenei élménynyújtást. Első osztályban még nincs megjelölt zenehallgatási anyag, a kézikönyvben újként megjelenő zenehallgatás az ünnepek köréhez kapcsolódik. Az iskolai ünnepek alkalmával felhangzik a magyar Himnusz (*Erkel Ferenc – Kölcsey Ferenc*) és a Szovjetunió Himnusza (*A. Alexandrov – Sz. Mihalkov*), az április 4. ünnepére komponált *Szőnyi Erzsébet – Nádas Katalin Április négy* (Hegyi – Kovács, 1967. 71. o.) című ének, *Kadosa Pál – Raics István Májusköszöntő* (Kovács, 1964. Hanglemez 1. oldal 14.) című kompozíciója és *P. Degeyter – E. Pottier* zeneműve az *Internacionálé* (Hegyi – Kovács, 1967.78.o.).

Az **1978**-as kiadású Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné Ének-zene tankönyvben a zenehallgatási anyag népzenei és műzenei alapokra épül. Az 1978-as *Általános iskolai nevelés és oktatás terve* tantervi előírásai Bartók Béla, Kodály Zoltán és L. Mozart zeneműveinek meghallgatását jelöli ki. Az énekkönyv tudáskanonjában megjelenő zenehallgatás súlypontját gyermekdalok alkotják, melyek mellett magyar zeneszerzők kompozícióinak releváns gyakoriságát mutatják az eredmények: Az értékes műzenei alkotásokat Ádám Jenő, Balázs Árpád, Bartók Béla, Gárdonyi Zoltán, Kodály Zoltán, Maros Rudolf, Nagy Olivér, Sugár Rezső, Szőnyi Erzsébet, Weiner Leó karácsonyra, március 15-re, április 4-re és Kisdobos avatásra komponált gyermek- és népdalfeldolgozásai alkotják.

A **2003**-as kiadású Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné Ének-zene tankönyv zenehallgatási anyagában az *1995. évi Nemzeti alaptanterv és kapcsolódó kerettanterv 2000* tantervi előírásai érvényesülnek. A zenehallgatás fókuszában magyar népdalok, Galgamácsai népi mondókák, szokásdalok, jeles napok dalai (Lucázás, Karácsonyi énekek) Csík megyei furulyadallamok jelennek meg. A zenehallgatási anyag súlypontját magyar zeneszerzők zeneművei alkotják, melyek között Bartók Béla zongoradarabjai a „*Gyermekeknek*” sorozatból és női kari művei szerepelnek, valamint Kodály Zoltán gyermekkari művei és egy bicínium kap helyet. A zenehallgatás két európai zeneszerző, Jacob van Eyck és W. A. Mozart zeneművét tartalmazza. A zenehallgatásban megjelenő alkalmi dalok, ünnepi zenék a karácsonyi ünnepkörhöz és március 15. ünnepéhez kapcsolódnak.

A Nat 2007 Európa zenéjének közvetítésére helyez hangsúlyt. Ez az értékrend a **2008**-ban kiadott Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné Ének-zene tankönyv zenehallgatási anyagában még nem hoz változást, azonban a **2013**-as kiadású Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné Ének-zene tankönyv zenehallgatásában már igen. A *NAT, 2012 – Kerettanterv 2013* előírásai alapján a magyar népzene, néphagyomány értékeinek megőrzése, az értékes magyar műzenei alkotások megismerése és az ünnepkörök jelentősége súlypontot képeznek a 2013-as kiadású Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné Ének-zene tankönyv zenehallgatási anyagában is. A zenehallgatás legmagasabb számban magyar zeneszerzők zeneműveit, Bartók Béla, Kodály Zoltán és Kurtág György kompozícióit tartalmazza, melyek mellett az európai zeneszerzők zeneműveinek jelentős számbeli növekedését is mutatják az eredmények. Az énekkönyv tudáskanonjában A. Banchieri, F. Chopin, P. I. Csajkovszkij, Jacob van Eyck J. Haydn, L. Mozart W. A. Mozart és G. P. Telemann zeneművei fémjelzik Európa zeneművészetét.

Összegzés

Kutatói kérdésemben arra kerestem választ, hogyan és milyen arányban jelenik meg az énekkönyvek tudáskanonjában a zene értékhordozó, értékmegőrző szerepe. Hipotézisemben abból indultam ki, hogy 1943-tól 2013-ig az énekkönyvek tudáskanonját alkotó zeneművek őrzik és ápolják a magyar népzene, néphagyomány értékeit, fókuszba helyezik jeles magyar zeneszerzők kompozícióit, reprezentálják az európai zeneművészet alkotásait.

Az eredmények összegzéseként megállapítható, hogy a magyar népzenei hagyományok, a magyar népdalkincs (**mondókák, gyermekjátékdalok, gyermekdalok, magyar népdalok, szokásdalok**) maradandó értéket képviselnek 1943-tól 2013-ig az első osztályos énekkönyvek tudáskanonjában.

Az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagának tartalmi súlypontjait alkotó dalok és a dalok dalfajtáinak relációjában vizsgált értékközvetítés összefüggéseit kutatva az 1943-as, és 1948-as kiadású Kodály – Ádám énekeskönyvekben feltárul egy olyan kor társadalmának értékrendje, melyben a vallásos érzület kialakítását szolgáló **vallásos énekek** értéként jelennek meg a zeneművek sorában. A **népi dallamok** hangsúlyos szerepe az 1943-ban és 1956-ban kiadott énekkönyvekben releváns. A népi dallam egy olyan gyűjtőfogalom, melyet Dobszay László *A magyar népének* I. kötetében a következőképpen definiál: a „népi” dallam szerzője és eredete ismeretlen, e kategóriában megjelenhet valódi népzene, álműzene, népies műdal, régebbi hagyományból örökölt műzene és névtelen kortárs kompozíció (Dobszay, 1995. 192.o.). Az 1943-as kiadású Kodály – Ádám énekeskönyvben a népi dallamok (cseremiszi és vogul népdalok) Kodály Zoltán népzene-kutató munkája nyomán a magyar népzene egy rétegének legősibb rokonságát tárják fel (Kodály, 1976. 17. o.) az énekeskönyv tudáskanonjában. Az 1956-os kiadású Gadányi – Pálincás – Perényi – Petneki – Rossa énekkönyvben az alkalmazott versekkel megjelenő népi dallamokban a társadalomban elfogadott értékrend kialakítása válik hangsúlyossá. A történeti kutatás során feltárt eredmények alapján a Gadányi – Pálincás – Perényi – Petneki - Rossa énekkönyvben kapnak helyet legnagyobb számban **más népek dalai**. E dalok más országok, népek zenéjének megismertetésével új értékrendet körvonalaznak, nyitottságra, kapcsolatteremtésre, befogadásra nevelnek. A **népies dalok**, amelyekben a „nemzeti érzés összekapcsolódik a nép iránti érdeklődéssel” (Dobszay, 1984. 532.o.) nemzeti történelmünk eseményeihez fűződnek. Népies dallal köszöntik a tanulók az 1848-49-es forradalom és szabadságharc ünnepét az 1956-, 1962-, 2003-, 2008-, 2013-ban kiadott énekkönyvekben és népies dal kapcsolódik április 4. ünnepéhez az 1956-os kiadású Gadányi – Pálincás – Perényi – Petneki – Rossa énekkönyvben

is. A **komponált gyermekdalok** domináns szerepe legmarkánsabban az 1967-es kiadású Hegyi – Kovács Ének-zene kézikönyvben körvonalazható. A kvantitatív mérések eredményei alapján a kézikönyv dalanyagában a legtöbb ünnepi dal a komponált gyermekdalok csoportjában található. E dalok, melyek Téli nap, Fenyőünnep, Újév, március 15., április 4., május 1. és anyák napjához kapcsolódnak a családi és iskolai ünnepek sokféleségét tárják fel az ének-zene kézikönyv énekes szemelvényanyagában.

Az ünnepek dalai és az ünnepi dalok dalfajtáinak összefüggéseit vizsgálva a Nemzeti Alaptanterv előírásait követő 2003-, 2008-, 2013-as kiadású Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné Ének – zene tankönyvek tudáskanonjában az ünnepekhez fűződő dalok a magyar népdalok csoportjában képeznek súlypontot, mely énekkönyvek zenei tartalma újabb dalfajttal, a **népénekkel** gazdagodik. A népének megjelenése az énekkönyvekben Dobszay László nyomán a következőképpen értelmezhető: a népének között előfordulnak ünnepi népszokások énekei is, melyek eredetileg nem templomi énekek, népivé a néphagyományba való beilleszkedésük és a népi előadásmód által váltak (Dobszay, 1995. 9-12.o.). Ez a zeneművek sorában megjelenő népének jeles naphoz, Szent Miklós napjához kapcsolódik, mely a nemzeti hagyományörzés jelentőségét és értékét erősíti az énekkönyvek tudáskanonjában.

Az első osztályos énekkönyvekben a zenehallgatási anyagot képező zeneművek érték közvetítő szerepét vizsgálva megállapítható, hogy az 1978-, 2003-, 2008-, 2013-as kiadású Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné ének-zene tankönyvekben a zenehallgatás tartalmi súlypontjait a **magyar népzene, néphagyomány és magyar zeneszerzők zeneművei** képezik, melyek mellett még csekély számban jelennek meg európai zeneszerzők alkotásai. Változást mutatnak az eredmények a 2013-as kiadású énekkönyvben, az énekkönyv zenehallgatásában európai értékrend körvonalazódik, **európai zeneszerzők zeneműveinek** jelentős számbeli növekedése figyelhető meg.

Az énekkönyvek tudáskanonját alkotó zeneművek érték hordozó, érték megőrző szerepét feltáró kutatás konklúziójaként megállapítható, hogy 1943-tól 2013-ig az első osztályos énekkönyvek tudáskanonjában a **magyar nemzeti zeneművészet népzenei és műzenei alkotásai** a magyar nemzeti kultúra értékeit képviselik, amely a 2013-as kiadású Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné Ének-zene tankönyv zenehallgatásában megjelenő **európai zenekultúra** egyetemes értékű kompozícióival összhangban, a tanulók zenei műveltségének Európai értékrendet tükröző szilárd alapját teremti meg.

4.2. Az általános tantervű alsó tagozatos első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának pedagógiai-didaktikai szempontú komparatív elemzése (2013)

2. rész

4.2.1. Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek tartalmi összehasonlító elemzése

4.2.1.1.

A 2012-es Nemzeti Alaptanterv és Kerettantervben meghatározott kulcskompetenciák zenei összefüggései, a magyar népi gyermekjátékdalok, mondókák jelentősége az énekkönyvek tudáskanonjában

Kutatói kérdés:

2.2.1. Milyen kulcskompetenciák fejlesztését jelöli ki a 2012-es Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv az énekkönyvek tudáskanonjában, milyen kapcsolódási pontokat alakítanak ki a magyar népi gyermekjátékdalok, mondókák a NAT-ban meghatározott kulcskompetenciákkal összefüggésben?

Hipotézis:

2.2.1. A Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv 2012 előírásainak megfelelő általános tantervű alsó tagozatos első osztályos énekkönyvek a zenei neveléshez kapcsolódó legfontosabb kulcskompetenciák területén az esztétikai és művészeti tudatosság és kifejezőképesség, az anyanyelvi kommunikáció, a szociális és állampolgári kompetencia, valamint a kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia fejlesztését jelölik ki.

Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv 2012

A 2012-es Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv öt kiemelten fontos fejlesztési területet határoz meg 1-4. évfolyamon: *Erkölcsei nevelés* (normák, szabályok), *Nemzeti öntudat, hazafias nevelés* (ünnepek, szokások, más kultúrák tisztelete), *Állampolgárságra, demokráciára nevelés* (kooperáció, közösségekben betöltött szerep átélése, szabályok betartása), *Önismeret és társas*

kultúra fejlesztése (együttműködés, empátia), *Testi és lelki egészségre nevelés* (harmonikus személyiség). A NAT a zenei nevelés legfontosabb kulcskompetenciáit az esztétikai és művészeti tudatosság és kifejezőképesség, anyanyelvi kommunikáció, szociális és állampolgári kompetencia, kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia fejlesztésének területén jelöli ki (NAT és kerettanterv 2013).

A 2012-es Nemzeti Alapanyagtervben meghatározott kulcskompetenciák zenei összefüggései

A 2012-es NAT és kerettanterv (1-2. évfolyam) a zenei reprodukció és a zenei befogadás területén kapcsolódási pontokat alakít ki a *Magyar nyelv és irodalom*, *Matematika*, *Környezetismeret*, *Testnevelés és sport*, *Vizuális kultúra*, *Dráma és tánc* műveltségterületekkel.

Az *Éneklés* területén a játékos tevékenységek között kiemelten fontos szerepet töltenek be a magyar népi gyermekjátékdalok, mondókák, melyek a megjelölt műveltségterületekkel az alábbi összefüggéseket alakítják ki.

- A népi játékdalokban a szöveg, ritmus, dallam és mozdulat egysége, komplex módon fejleszti a képességeket és készségeket, a játékos utánzó mozdulatok, a játékcselekményt megjelenítő mozgás-improvizációk segítik a zenei tartalmak megértését érzések, gondolatok kifejezését, melyek hangsúlyos szerepet töltenek be a *Dráma és tánc* kompetencia fejlesztésében.
- A szövegértés, szép szövegmondás, a helyes hangsúlyozás és a kifejező artikuláció az *Anyanyelvi kommunikáció* fejlesztésében kerül előtérbe.
- A kiszámolóokban, mondókákban, dalos játékokban megjelenő számok, mennyiségek, a *Matematikai* kompetencia fejlesztésében, a számfogalom kialakításában lesz jelentős.
- A mondókákban, énekes játékdalokban megjelenő természeti képek, évszakok és állatok, ismeretek tárházát nyújtják a környező világról, melynek hatása a *Környezetismeret* kompetenciafejlesztésben jelenik meg.
- Az énekes játékokhoz kapcsolódó változatos térformák előmozdítják az ábrázoló készséget, izgalmas élményekkel gazdagítják a gyermek fantáziáját, mely a *Vizuális kultúra* fejlesztésében kerül előtérbe.
- A közös játékokban való együttműködés, az egyéni szerepvállalás, a kommunikáció, a *Kezdeményezőképesség és vállalkozói* kompetencia kialakításában jelentős.

- A népi játékdalok harmonikus személyiséget formálnak, a teljes személyiséget fejlesztik, mely a *Testi és lelki egészség nevelés*ben válik hangsúlyossá. A mozgás, helyes légzés, testtartás a *Testnevelés és sport* területén fejti ki egészségfejlesztő hatását.
- Az énekes játékokban való együttműködő részvétel társas kapcsolatokat alakít ki, mely az *Önismeret, társas kultúra* fejlesztését segíti.
- Az énekes játékok játékszabályai a szabályok betartására, türelemre, toleranciára nevelnek, jelentősége az *Erkölcsei nevelés* területén mutatkozik meg.
- A magyar népi gyermekjátékdalok teljes körűen fejlesztik a személyiséget, a társas kapcsolatokat, az esztétikai érzéket.

A magyar népi gyermekjátékdalok, mondókák jelentősége az énekkönyvek tudáskanonjában

A 2012-es NAT és kerettanterv előírásai alapján a kiemelten fontos nevelési területek körét az erkölcsi nevelés, nemzeti öntudat, hazafias nevelés, állampolgárságra, demokráciára nevelés, önismeret és társas kultúra fejlesztése, testi és lelki egészségre nevelés képezi. A zenei neveléshez kapcsolódó legfontosabb kulcskompetenciákat az esztétikai és művészeti tudatosság és kifejezőképesség, az anyanyelvi kommunikáció, szociális és állampolgári kompetencia, kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia alkotja.

A magyar népi gyermekjátékdalok, mondókák a közös játékokban együttműködő részvételre, egyéni szerepvállalásra motiválnak, fejlesztik a kommunikációt, szabályok betartására nevelnek, fejlesztik az önismeretet, a társas kultúrát, a szociális és állampolgári kompetenciát, a kezdeményezőképességet és vállalkozói kompetenciát, valamint hatást fejtenek ki az erkölcsi nevelés területén. A népi játékdalok szövegének szép kiejtése, helyes hangsúlyozása, a számok, mennyiségek fogalmának értelmezése, a dalokban megjelenő környező világ, természet, évszakok, állatok az anyanyelvi kommunikáció, matematikai és környezetismereti kompetenciák fejlesztését segíti. A játékdalokhoz kapcsolódó mozgás, helyes légzés, szép testtartás a testi-lelki nevelés területén fejti ki egészségfejlesztő hatását.

Konzekvenciák levonása

A NAT-ban meghatározott kulcskompetenciák zenei összefüggéseit kutatva megállapítható, hogy a magyar népi gyermekjátékdalok, mondókák komplex módon fejlesztik a képességeket- és készségeket és a játék élményén keresztül domináns szerepet töltenek be a zenei nevelés

területén legfontosabb kulcskompetencia az esztétikai és művészeti tudatosság és kifejezőképesség fejlesztésében.

4.2.1.2.

Az énekkönyvek tudáskanonját alkotó dalfajták és zenehallgatás komparatív vizsgálata (2013)

Kutatói kérdések:

- 2.2.2 Milyen dalfajták alkotják az énekes szemelvényanyag tartalmi súlypontjait az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban megjelent első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában?
- 2.2.3 Milyen zeneművek meghallgatása szerepel az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban kiadott első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában?

Hipotézisek:

- 2.2.2. Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban megjelent első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában az énekes szemelvényanyagot képező dalfajták tartalmi súlypontjait mondókák, magyar gyermekjátékdalok alkotják.
- 2.2.3. Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban kiadott első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában a zenehallgatás a magyar nép- és műzenei alkotások, valamint európai zeneszerzők zeneműveinek zenehallgatását jelöli ki.

A vizsgálat módszere és mérő apparátusa

A komparatív vizsgálat az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó NAT Kerettanterv 2012 előírásainak megfelelő 2013-as kiadású első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajtákat és zenehallgatást veszi górcső alá. A vizsgálat módszere: kategóriák alkotása, hívószólista, kvantitatív-kvalitatív mérések. A kvantitatív mérés gyakoriság számítással, a kvalitatív mérés szöveges elemzéssel történik. A vizsgálat eredményeit táblázat és oszlopdiagram mutatja.

A vizsgálat alá vont énekkönyvek⁵

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2013): *Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára. Első kiadás. NAT Kerettanterv 2012. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, Budapest. A tankönyv megfelel az 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet 1.2.6.1. A változat: Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyam megnevezésű kerettanterv előírásainak.*

Lassúné Ruskó Renáta (2013): *Ének-zene. Tankönyv első osztályosoknak. Tartós tankönyv. Első kiadás. Mozaik Kiadó, Szeged. Kerettanterv: 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet 1.2.6.1. A változat.*

Süle Ferenc (2013): *Első daloskönyvem 1. Tankönyv az első évfolyam számára. Tartós tankönyv. 21. átdolgozott kiadás. Apáczai Kiadó Kft., Celldömölk. Kapcsolódó kerettanterv EMMI kerettanterv 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet.*

Az énekkönyvek tudáskanonját alkotó dalfajták komparatív vizsgálata (2013)

Apáczai Kiadó

1. Süle Ferenc (2013): *Első daloskönyvem 1. osztály.*

Az összehasonlító vizsgálatban Süle Ferenc 2013-ban kiadott Első daloskönyvem tankönyvének énekes anyaga képezi a hívószólistára felvett énekes szemelvények⁹ összességét (Süle, 2013).

A dalfajták kvantitatív méréséhez képzett kategóriák: 1. Mondókák 2. Magyar gyermekjátékdalok 3. Magyar népdalok 4. Népi dallamok 5. Más népek dalai 6. Komponált gyermekdalok 7. Népies dalok 8. Népelemek

1. Munkatáblázat Süle, 2013. *Első daloskönyvem 1. osztály - Dalfajták*

dalfajták 1. osztály	mondóka	magyar gyjd* gyd*	magyar népdal	népi dallam	más népek dalai	komponált gyermekdal	népies dal	népelemek
Süle, 2013	11	28	2	0	4	3	0	1

* magyar gyermekjátékdal, gyermekdal

⁵ A keresztmetszeti vizsgálatba bevont 2013-as kiadású első osztályos énekkönyvek komparatív elemzése a tankönyveket megjelentető tankönyvkiadók fókuszában, a megnevezett kiadók alfabetikus sorrendjében történik.

Mozaik Kiadó

2. Lassúné Ruskó Renáta (2013): Ének-zene 1. osztály.

Az összehasonlító elemzésben Lassúné Ruskó Renáta 2013-ban kiadott első osztályos Ének-zene tankönyvének énekes anyaga képezi a hívószólistára felvett énekes szemelvények¹⁰ összességét (Lassúné Ruskó, 2013).

A dalfajták kvantitatív méréséhez képzett kategóriák: 1. Mondókák 2. Magyar gyermekjátékdalok 3. Magyar népdalok 4. Népi dallamok 5. Más népek dalai 6. Komponált gyermekdalok 7. Népies dalok 8. Népelemek

2.Munkatáblázat Lassúné Ruskó, 2013. Ének-zene 1. osztály - Dalfajták

dalfajták 1. osztály	mondóka	magyar gyjd* gyd*	magyar népdal	népi dallam	más népek dalai	komponált gyermekdal	népies dal	népelemek
Lassúné Ruskó, 2013	4**	14	1	1	1	12	0	0

* magyar gyermekjátékdal, gyermekdal

**Jelen vizsgálat az ének-zene tankönyv tartalomjegyzékében feltüntetett mondókák kvantitatív mérését foglalja magában.

Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó

3. Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2013): Ének – zene 1. osztály.

A komparatív vizsgálatban Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné 2013-ban kiadott Ének-zene tankönyvének énekes anyaga képezi a hívószólistára felvett énekes szemelvények¹¹ összességét (Lantos - Lukin, 2013).

A dalfajták kvantitatív méréséhez képzett kategóriák: 1. Mondókák 2. Magyar gyermekjátékdalok 3. Magyar népdalok 4. Népi dallamok 5. Más népek dalai 6. Komponált gyermekdalok 7. Népies dalok 8. Népelemek

3.Munkatáblázat Lantos – Lukin, 2013. Ének-zene 1. osztály - Dalfajták

dalfajták 1. osztály	mondóka	magyar gyjd* gyd*	magyar népdal	népi dallam	más népek dalai	komponált gyermekdal	népies dal	népelemek
Lantos – Lukin, 2013	23	32	9	1	1	1	1	1

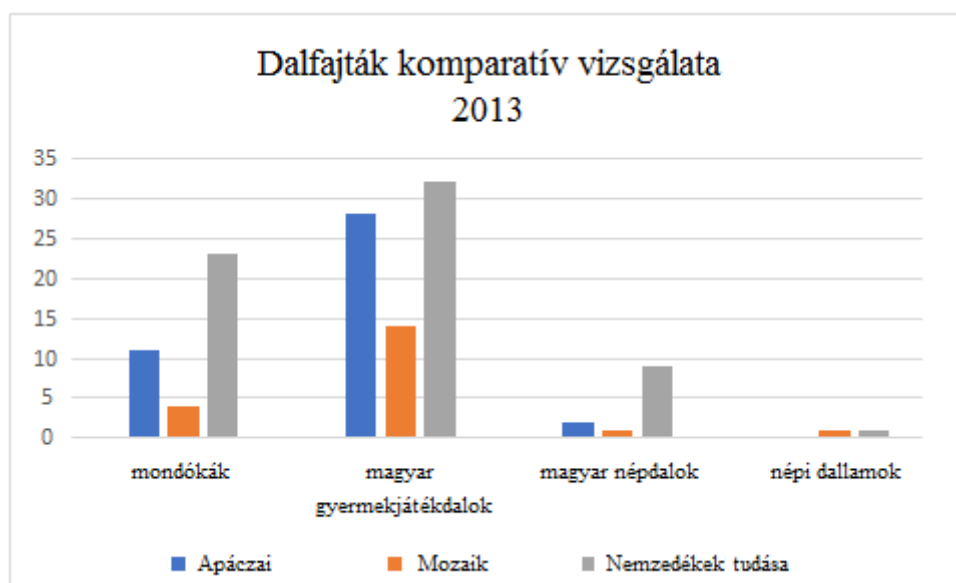
* magyar gyermekjátékdal, gyermekdal

A 2013-ban kiadott első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták komparatív vizsgálatának kvantitatív mérési eredményeit az alábbi oszlopdiagramok mutatják:

- 1. oszlopdiagram: 1. Mondókák 2. Magyar gyermekjátékdalok 3. Magyar népdalok 4. Népi dallamok
- 2. oszlopdiagram: 5. Más népek dalai 6. Komponált gyermekdalok 7. Népies dalok 8. Népelemek

1.Ábra

1/a Dalfajták komparatív vizsgálata (2013) 1. osztály

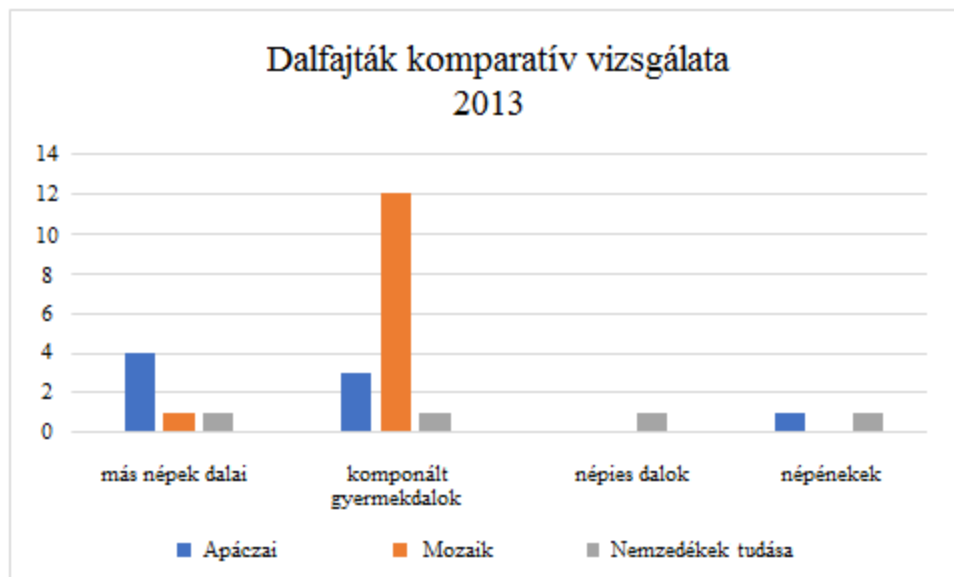

A kvantitatív mérési eredmények alapján a NAT 2012 előírásainak megfelelő Apáczai, Mozaik és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban megjelent első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták domináns csoportját a magyar gyermekjátékdalok képezik, A fő súlypontot képező magyar gyermekjátékdalok kvantitatív vizsgálatának eredményei nagyobb számbeli különbséget mutatnak: a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében 32, az Apáczai Kiadó Daloskönyvében 28, a Mozaik Kiadó énekkönyvében 14 magyar gyermekjátékdal szerepel. A mondókák legnagyobb számban a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvének tudáskanonjában jelennek meg: a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyve 23, az Apáczai Daloskönyv 11, a Mozaik Kiadó énekkönyve 4 mondókát tartalmaz. A magyar népdalok kiemelt szerepét mutatják a vizsgálat eredményei a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvének énekes szemelvényanyagában. A

dalfajták körében a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvének tudáskanonjában 1-1- népi dallam is helyet kap.

1.Ábra

1/b *Dalfajták komparatív vizsgálata (2013) 1. osztály*

Az Apáczai Kiadó Daloskönyvében jelentősebb arányt képviselnek az énekes szemelvényanyagban a más népek dalai. A komponált gyermekdalok számának kiugróan magas értékét mutatja az oszlopdiagram a Mozaik Kiadó énekkönyvében, ebben a dalfajtában néhány dal szerepel az Apáczai és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében. Népies dal a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében jelenik meg, népéneket az Apáczai és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyve tartalmaz.

Összegzés

Kutatói kérdésemben arra kerestem választ, hogy milyen dalfajták alkotják az énekes szemelvényanyag tartalmi súlypontjait az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban megjelent első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában. Feltételezésem szerint az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban megjelent első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában az énekes szemelvényanyagot képező dalfajták tartalmi súlypontjait mondókák és magyar népi gyermekjátékdalok alkotják.

A komparatív vizsgálat eredményei alapján az énekes szemelvényanyag gerincét, legfőbb tartalmi súlypontját az Apáczai, a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében a magyar gyermekjátékdalok képezik. A tartalmi súlypontot alkotó mondókák az Apáczai és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvének szemelvényanyagában jelennek meg. Az eredmények hangsúlyeltolódást mutatnak a dalfajták körében: a Mozaik Kiadó énekkönyvében tartalmi súlypontot képeznek a komponált gyermekdalok, a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében domináns szerepet töltenek be a magyar népdalok, az Apáczai Daloskönyvben más népek dalainak jelentősége körvonalazódik.

Az énekes szemelvényanyagot alkotó legtöbb dalfajta a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvének tudáskanonjában szerepel, nem tartalmaz népi dallamot és népies dalt az Apáczai Daloskönyv, népies dalt és népéneket a Mozaik Kiadó énekkönyve.

Jegyzetek

⁹MELLÉKLETEK/8.1.11. Énekes szemelvények 1. osztály (Süle, 2013)

¹⁰MELLÉKLETEK/8.1.10. Énekes szemelvények 1. osztály (Lassúné Ruskó, 2013)

¹¹MELLÉKLETEK/8.1.9. Énekes szemelvények 1. osztály (Lantos – Lukin, 2013)

Az énekkönyvek tudáskanonját alkotó zenehallgatás komparatív vizsgálata (2013)

Apáczai kiadó

1. Süle Ferenc (2013): Első daloskönyvem 1. osztály.

A hívószólistára felvett zenehallgatást¹⁸ Süle Ferenc NAT Kerettanterv 2012 előírásainak megfelelő 2013-as (21. átdolgozott kiadás) első osztályos Első Daloskönyvének zenehallgatási anyaga képezi (Süle, 2013). A zenehallgatási szemelvényanyag 2008-ban CD-n jelent meg, *Schóber Tamás – Süle Ferenc: Zenehallgatás az általános iskola első osztályában* címmel (Schóber – Süle, 2008).

A zenehallgatás méréséhez képzett kategóriák: 1. Magyar népdalok (szokásdalok) 2. Magyar zeneszerzők zeneművei 3. Európai zeneszerzők zeneművei 4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Az 1. kategóriában – Magyar népdalok (szokásdalok) – karácsonyi énekek kapnak helyet. A 2. kategóriában - Magyar zeneszerzők zeneművei - Bartók Béla, Bárdos Lajos, Gryllus Vilmos – Döbrentey Ildikó, Keresztény Béla – Weöres Sándor, Kodály Zoltán, Lakner Tamás – Weöres Sándor kompozíciói szerepelnek. A 3. kategória - Európai zeneszerzők zeneművei - A.

Banchieri, C. Debussy, L. Mozart, W. A. Mozart, Sz. Prokofjev, M. Ravel, és C. Saint – Saëns zeneműveit tartalmazza. A 4. kategóriában - Alkalmi dalok, ünnepek zenéje – indulók jelennek meg (Süle, 2013. 41.o.), valamint Mikulás, Karácsony, Püünkösöd ünnepeinek zenéi.

4.Munkatáblázat Süle, 2013. *Első daloskönyvem 1. osztály - Zenehallgatás*

Zenehallgatás 1. osztály	magyar népdalok (szokásdalok)	magyar zeneszerzők zeneművei	európai zeneszerzők zeneművei	alkalmi dalok, ünnepek zenéje
2013	2	10	9	5

Mozaik Kiadó

2. *Lassúné Ruskó Renáta (2013): Ének-zene 1. osztály.*

A hívószólistára felvett zenehallgatást¹⁹ Lassúné Ruskó Renáta NAT Kerettanterv 2012 előírásainak megfelelő 2013-as (Első kiadás) első osztályos Ének-zene tankönyvének zenehallgatási anyaga képezi (Lassúné Ruskó, 2013). A zenehallgatási szemelvényanyag 2013-ban CD-n jelent meg: *Zenehallgatás 1-2. osztály* címmel (Zenehallgatás, 2013).

A zenehallgatás méréséhez képzett kategóriák: 1. Magyar népdalok (szokásdalok) 2. Magyar zeneszerzők zeneművei 3. Európai zeneszerzők zeneművei 4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Az 1. kategóriában – Magyar népdalok (szokásdalok) – regölés farsang, húsvét, püünkösöd jeles napi énekei szerepelnek. A 2. kategóriában - Magyar zeneszerzők zeneművei – Bartók Béla, Bárdos Lajos, Kodály Zoltán, Nádás Katalin, Szőnyi Erzsébet kompozíciói kapnak helyet. A 3. kategóriában - Európai zeneszerzők zeneművei - J. S. Bach, L. van Beethoven, J. Brahms, P. I. Csajkovszkij, L. C. Daquin, J. Fornsete, W. Kroll, F. Mendelssohn, L. Mozart, W. A. Mozart, Sz. Prokofjev, J. Ph. Rameau, G. Ph. Telemann és A. Vivaldi zeneművei jelennek meg. A 4. kategória - Alkalmi dalok, ünnepek zenéje – Bárdos Lajos, F. Doppler, Egressy Béni, Erkel Ferenc, W. A. Mozart zeneműveit, valamint karácsonyi és tavaszi ünnepek (Mikulás, Karácsony, Húsvét, Püünkösöd) zenéit tartalmazza.

5.Munkatáblázat *Lassúné Ruskó, 2013. Ének-zene 1. osztály - Zenehallgatás*

Zenehallgatás 1. osztály	magyar népdalok (szokásdalok)	magyar zeneszerzők zeneművei	európai zeneszerzők zeneművei	alkalmi dalok, ünnepek zenéje
2013	5	11	22	8

Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó

3. Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2013): Ének – zene 1. osztály.

A hívószólistára felvett zenehallgatást²⁰ Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné NAT Kerettanterv 2012 előírásainak megfelelő 2013-as (Első kiadás) első osztályos ének-zene tankönyvének zenehallgatási anyaga képezi, mely magában foglalja a tankönyv *További zenehallgatási ajánlatának* ((Lantos – Lukin, 2013. 75.o.) zeneműveit is. Az általános iskola 1-2. osztályának előírt tantervi zenehallgatási anyag Ördög Mária összeállításában a 2001-ben megjelent CD-n szerepel: *Zenekalauz. Tengertánc 1. Zenehallgatás az iskolában és otthon* címmel (Ördög, 2001).

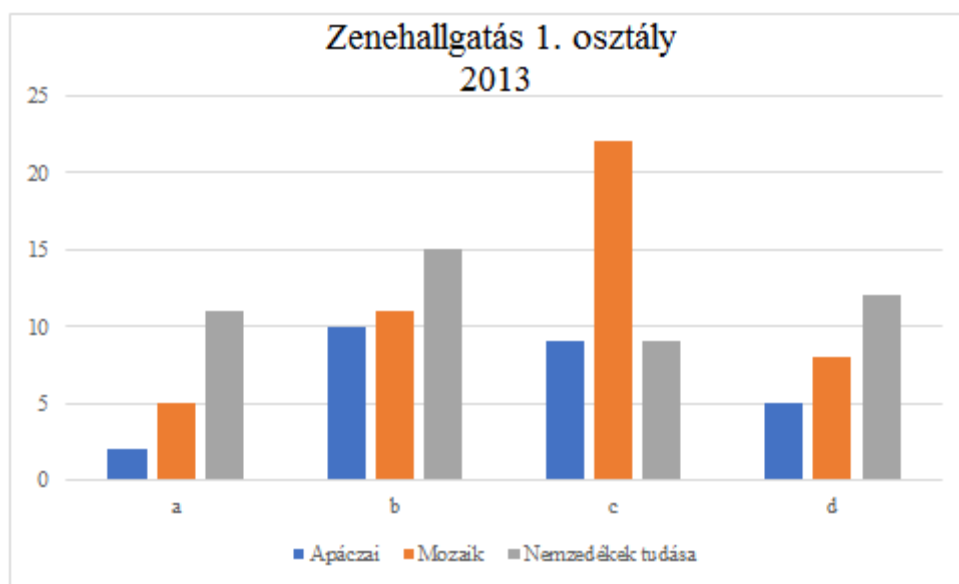
A zenehallgatás méréséhez képzett kategóriák: 1. Magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok) 2. Magyar zeneszerzők zeneművei 3. Európai zeneszerzők zeneművei 4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Az 1 kategóriában - Magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok) - Csík megyei furulyadallamok, Galgamácsai népi mondókák, mese, jeles napok dalai: Lucázás, Karácsonyi énekek szerepelnek. A 2. kategóriában – Magyar zeneszerzők zeneművei – Bartók Béla, Kodály Zoltán és Kurtág György zeneművei kapnak helyet. A 3. kategória – Európai zeneszerzők zeneművei – A. Banchieri, F. Chopin, P. I. Csajkovszkij, Jacob van Eyck J. Haydn, L. Mozart W. A. Mozart és G. Ph. Telemann zeneműveit tartalmazza. A 4. kategóriában – Alkalmi dalok, ünnepek zenéje – megjelennek a karácsonyi ünnepkör énekei, az iskolai ünnepek zenéjében Március 15. ünnepét köszöntő énekek, W. A. Mozart F. Chopin és P. I. Csajkovszkij zeneművei.

6.Munkatáblázat Lantos – Lukin, 2013. Ének-zene 1. osztály - Zenehallgatás

Zenehallgatás 1. osztály	magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok)	magyar zeneszerzők zeneművei	európai zeneszerzők zeneművei	alkalmi dalok. ünnepek zenéje
tankönyv/2013 CD/2001 Zenehallgatási ajánlat: tk.75.o.	11	15	9	12

2.Ábra A zenehallgatás komparatív vizsgálata (2013) 1. osztály

Jelmagyarázat

- a) Magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok)
- b) Magyar zeneszerzők zeneművei
- c) Európai zeneszerzők zeneművei
- d) Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

A kvantitatív mérés eredményei alapján a zenehallgatásra kijelölt zeneművek legnagyobb számú csoportját a Mozaik Kiadó énekkönyvében az európai zeneszerzők zeneművei alkotják. A legtöbb magyar népdalt (népi mondókák, szokásdalok) és magyar zeneszerzők zeneműveit a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyve tartalmazza. Az Apáczai Daloskönyvben egyaránt hangsúlyos szerepet töltenek be a magyar és az európai zeneszerzők alkotásai, a magyar népdalok, (népi mondókák, szokásdalok) csekély számban jelennek meg. Az alkalmi dalok, ünnepek zenéje legmarkánsabban a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvének tudáskanonjában körvonalazódik.

Összegzés

Kutatói kérdésemben arra kerestem választ, hogy milyen zeneművek meghallgatása szerepel az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban kiadott első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában. Feltételezésem szerint az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban kiadott első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában a zenehallgatás a magyar nép- és műzenei alkotások, valamint európai zeneszerzők zeneműveinek zenehallgatását jelöli ki.

A komparatív vizsgálat eredményei alapján az Apáczai, a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyveinek tudáskanonjában a zenehallgatásra kijelölt zeneművek körét magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok), magyar és európai zeneszerzők zeneművei alkotják.

Az Alkalmi dalok, ünnepek zenéje kategóriában megjelenő zeneművek az első 3 kategória szintézisét teremtik meg: megjelennek a magyar népzene, néphagyomány, a magyar műzene jeles alkotásai és európai zeneszerzők zeneművei. E zenehallgatásra kijelölt zeneművek az énekkönyvek tudáskanonjában értékeket közvetítenek, melyek az ünnepek zenéje által a mindenkori énekkönyvek tudáskanonjában alkotnak maradandó értékeket.

Jegyzetek

¹⁸ MELLÉKLETEK/8.4.18. Zenehallgatás 1. osztály (Süle, 2013)

¹⁹ MELLÉKLETEK/8.4.19. Zenehallgatás 1. osztály (Lassúné Ruskó, 2013)

²⁰ MELLÉKLETEK/8.4.20. Zenehallgatás 1. osztály (Lantos – Lukin, 2013)

4.2.1.3.

Az énekkönyvek tudáskanonjának képesség- és készségfejlesztő feladatai (2013)

Kutatói kérdés:

2.2.4. Milyen képesség- és készségfejlesztő feladatok alkotják a zenei reprodukció és a zenei befogadói kompetenciák fejlesztésének körét az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban megjelent első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában?

Hipotézis:

2.2.4. A Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv 2012 előírásainak megfelelő általános tantervű alsó tagozatos Apáczai, Mozaik és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású, első osztályos énekkönyveinek feladatai fejlesztik az éneklési készséget, a ritmusérzékenységet, a zenei hallást, az improvizációs készséget, a zenehallgatás és a zenei írás-olvasás készségét, hangsúlyt helyeznek a koncentráció, zenei memória, komplex figyelem, kreatív gondolkodás, együttműködés, önálló és kooperatív tanulás, esztétikai és érzelmi kompetenciák fejlesztésére.

A vizsgálat alá vont énekkönyvek

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2013): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára. Első kiadás. NAT Kerettanterv 2012. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, Budapest. A tankönyv megfelel az 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet 1.2.6.1. A változat: Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyam megnevezésű kerettanterv előírásainak.

Lassúné Ruskó Renáta (2013): Ének-zene. Tankönyv első osztályosoknak. Tartós tankönyv. Első kiadás. Mozaik Kiadó, Szeged. Kerettanterv: 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet 1.2.6.1. A változat.

Lassúné Ruskó Renáta (2014): Ének-zene. Munkafüzet első osztályosoknak. Második változatlan kiadás. Mozaik Kiadó, Szeged.

Süle Ferenc (2013): Első daloskönyvem 1. Tankönyv az első évfolyam számára. Tartós tankönyv. 21. átdolgozott kiadás. Apáczai Kiadó Kft., Celldömölk. Kapcsolódó kerettanterv EMMI kerettanterv 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet.

A vizsgálat módszere és mérő apparátusa

A kutatás az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban megjelent első osztályos énekkönyveinek képesség- és készségfejlesztő feladatait a zenei reprodukció és a zenei befogadói kompetenciák fókuszában vizsgálja. A komparatív vizsgálat a zenei képesség- és készségfejlesztő feladatok kvantitatív és kvalitatív mérését foglalja magában.

A képesség- és készségfejlesztő feladatok kvantitatív méréséhez képzett kategóriák: 1. Éneklési készség fejlesztése 2. Ritmusérzék fejlesztés 3. Hallásfejlesztés 4. Improvizációs készség fejlesztése 5. Zenehallgatási készségfejlesztés 6. Zenei írás-olvasás készségének fejlesztése

Az énekkönyvek képesség- és készségfejlesztő feladatainak kvalitatív elemzése a koncentráció, zenei memória, komplex figyelem, kreatív gondolkodás, együttműködés, önálló és kooperatív tanulás, esztétikai és érzelmi kompetenciák vizsgálatára terjed ki, a kvalitatív mérés szöveges elemzéssel történik. A vizsgálat kvantitatív mérésének eredményeit százalékban kifejezett értékekkel kördiagram mutatja.

A hívószólistára felvett képesség- és készségfejlesztő feladatok összességét l. Mellékletek / Az elemzett énekkönyvek képesség- és készségfejlesztő feladatai (2013) c. résznél.

Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv 2012

A 2012-es NAT és kerettanterv az ének-zene tantárgy fejlesztési céljait a zenei reprodukció és a zenei befogadás területén jelöli ki. A zenei reprodukció részterületeit az éneklés, a generatív és kreatív készségfejlesztés, a felismerő kottaolvasás alkotja, mely területeken az élményszerűség, játékoság, mozgással egybekötött tapasztalás- és tevékenységközpontúság kerül előtérbe. Alsó osztályokban az énekléshez kapcsolódó ritmikus mozgások, szabad mozgás-improvizációk segítik a zenei jelenségek megértését, a zenei készségek fejlesztését. A generatív képességek, készségek fejlesztése által a tanulók megszerzett ismereteik birtokában képessé válnak új dolgok alkotására, a felismerő kottaolvasás segítségével zenei jelenségek jelrendszerének megismerésére.

A zenei befogadás (zenehallgatás) a zeneművek mélyreható megismerését eredményezi. A befogadói kompetenciák fejlesztik a tanulók koncentrációs képességét, zenei memóriáját. A tanulók elmélyült figyelme alsó tagozaton leginkább játékos tevékenységekben mutatkozik meg. A befogadói kompetenciák fejlesztése, a rendszeres zenehallgatás formálja a tanulók zenehallgatói magatartását, zenei ízlését. Az adekvát befogadói attitűd segíti a zeneművek értő

hallgatását, pozitív értékelését. Az iskolán kívül szervezett hangverseny-látogatások, zenei programok élményeinek közös feldolgozása az iskolai énekórák zenei nevelési feladatainak részét alkotják (NAT és Kerettanterv 2013).

A képesség- és készségfejlesztő feladatok komparatív vizsgálata (2013)

Apáczai Kiadó

1. Süle Ferenc (2013): Első daloskönyvem 1. osztály.

A kvantitatív mérési eredmények alapján Süle Ferenc első osztályos Daloskönyvében 28 magyar népi gyermekjátékdal és 11 mondóka, vers szerepel. Az énekkönyvben az énekléshez kapcsolódó feladatok szöveggel, szolmizálva, betűkottáról, kézjelekről történik. A feladatok egyéni, páros, lányok-fiúk csoportos munkaformáit helyezik előtérbe.

A generatív és kreatív készségfejlesztés területén a ritmusérzék fejlesztéséhez kapcsolódó feladatok indulók ritmusára menetelést, mérőjárást, nevek-, ritmussorok-, dalritmusok eltapsolását, ritmusszaporítást, ütemhangsúlyok kiemelését, mondókák ritmusának felismerését, ritmusfelelgetőket, ritmuskíséretet, ritmusbújtatást és ritmusnevek hangoztatását foglalják magukba. A feladatok komplex figyelmet, koncentrációt igényelnek.

Az énekléshez kapcsolódó feladatok körét alkotják a dallamhang kiemelések, visszhangjáték, hangmagasságok térben érzékeltetése, kottaképről kézjelekkel éneklés, kérdés-felelet formában daléneklés, dalok hangszerkíséréssel való megszólaltatása és dallamfelelgetők.

A gondolkodás képességének fejlesztésére irányuló feladatok versek, hónapok ritmusának megfejtését, osztinató ritmusok kitalálását, ritmuselemekből ritmuskíséret alkotást, dalfelismeréseket betűkottáról és kulcsszavakról, valamint állatok hangjának, mozgásának hangszerekkel való társítását helyezik előtérbe.

Az improvizációs készséget fejlesztő feladatok magukba foglalnak: ritmussorok, ritmuskártyák rögtönzését, egymásnak kitalált ritmusok és dallamok párokban való hangoztatását, ritmuszenekar alkotást, szó-mi, lá-szó-mi, lá-szó-mi-dó hangokon rögtönzött dallamokat, dalokhoz kitalált táncos mozdulatokat, hidas játékokhoz rögtönzött mozgás improvizációkat, állatok mozgásának utánzását, kitalált utcai jelenetek eljátszását, ünnepek, zeneművek hangulatát kifejező rajzos ábrázolásokat.

A felismerő kottaolvasáshoz kapcsolódó feladatok ritmusjelek-, ritmusmotívumok-, ritmussorok-, hangjegyek írását, ritmussorok olvasását rákfordításban, szó-lá-mi, szó-mi-dó hangkészletek-, betűkották ötvonalas kottában való elhelyezését és szolmizációs nevek aláírását gyakoroltatják.

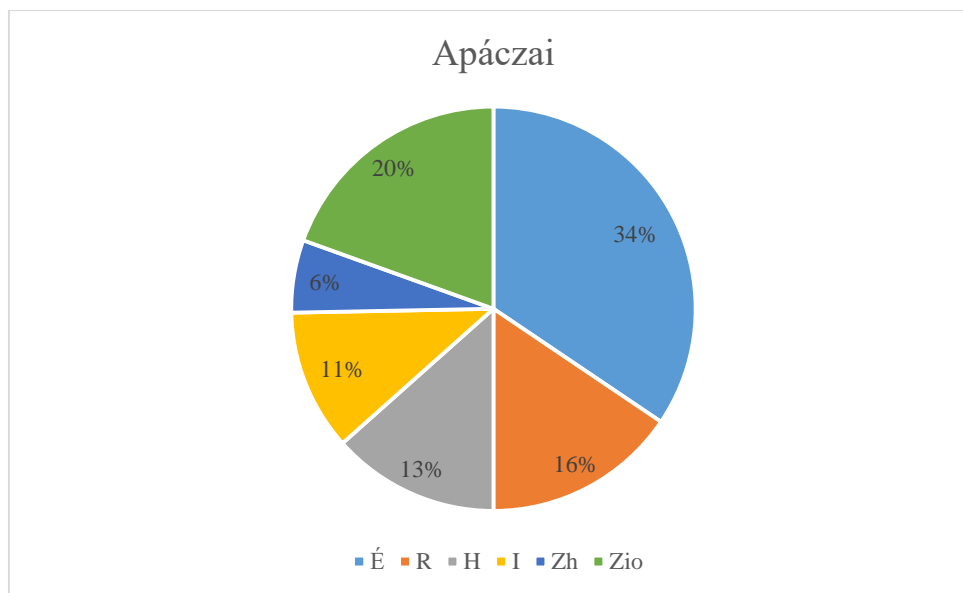
A zenei befogadás területén az esztétikai érzékfejlesztésre, önálló, felfedező tanulásra hangsúlyt fektető feladatok könyvtárakban, interneten való keresésre motiválnak: szavak jelentésének értelmezését, dalok hangulatát kifejező versek keresését, rokon értelmű szavak, szólások, közmondások, találós kérdések felkutatását, ünnepi díszek készítését, állatmesék, érdekes olvasmányok megismerését, népszokások gyűjtését, környezeti hangok, természeti jelenségek felfedezését emelik ki.

Ismétlés, összefoglalás, rendszerezés

Az ismétlés hangsúlyos szerepet tölt be az énekkönyvben. Az óvodában tanult dalok, énekes játékok (4. o.), a dalsokrokban összeállított énekek folyamatos ismétlésével hangsúlyt fektetnek a zenei memóriafejlesztésre. A Daloskönyv 60. oldalán ismétlő, rendszerező feladatok segítik az első osztályban tanult zenei ismeretek összefoglalását.

1.Ábra

Az Apáczai Kiadó Daloskönyvének képesség- és készségfejlesztő feladatai¹

Jelmagyarázat

É=Éneklési készség fejlesztése

R=Ritmusérzék fejlesztés

H=Hallásfejlesztés

I=Improvizációs készség fejlesztése

Zh=Zenehallgatási készség fejlesztése

Zio=Zenei írás-olvasás képességének fejlesztése

A Daloskönyvben a képesség- és készségfejlesztő feladatok legnagyobb arányban 34%-ban az éneklési készséget fejlesztik. A zenei írás-olvasás készségének fejlesztésére a feladatok 20%-a irányul. A ritmusérzék fejlesztés a feladatok 16%-ban a hallásfejlesztés a feladatok 13%-ban érvényesül. A Daloskönyvben hangsúlyos szerepet tölt be az improvizációs készség fejlesztése, a feladatok 11%-ban szerepel. A zenehallgatási készség fejlesztésére irányuló feladatok (zeneművek zenehallgatásához kapcsolódó feladatok) legkisebb arányt 6%-t képviselnek az énekkönyvben.

Mozaik Kiadó

2.Lassúné Ruskó Renáta (2013): Ének-zene. Tankönyv első osztályosoknak.

Lassúné Ruskó Renáta (2014): Ének-zene. Munkafüzet⁶ első osztályosoknak.

A kvantitatív mérési eredmények alapján Lassúné Ruskó Renáta első osztályos ének-zene tankönyve 14 magyar népi gyermekjátékdalt és 28 mondókát, verset tartalmaz. Az énekkönyvben az énekléshez kapcsolódó feladatok a dalok szöveggel, kézjelről, betűkottáról, kottaképről való megszólaltatását helyezik előtérbe.

A generatív és kreatív készségfejlesztés területén a komplex figyelem képességének kialakítására irányuló feladatok énekléshez ritmustapsolást, daléneklést kézjelről, visszhangjátékot, dallamvonal térben érzékeltetését, ritmusmotívumok összehasonlítását, zenehallgatáskor meseszereplők felismerését és hangszerekkel párosítását, hangszerek hangjának felismerését foglalják magukba.

⁶ E részterület vizsgálatánál a vizsgálat alá vont énekkönyvek között Lassúné Ruskó Renáta 2013-as kiadású énekkönyvéhez kapcsolódó munkafüzet (*Lassúné Ruskó Renáta (2014): Ének-zene. Munkafüzet első osztályosoknak. Második változatlan kiadás. Mozaik Kiadó, Szeged.*) annak okán jelenik meg, hogy az ének-zene tankönyvben szereplő feladatok a munkafüzetrel együtt végezhetők el. A vizsgálatba bevont tankönyvek között megjelenő első osztályos *Ének-zene munkafüzet* az alábbi rendelkezésre való hivatkozással nyer megerősítést, mely szerint: *Az emberi erőforrások minisztere 16/2013. (II.28.) EMMI rendelete a tankönyvvé nyilvánítás, a tankönyvtámogatás, valamint az iskolai tankönyvellátás rendjéről II. fejezet Értelmező rendelkezések 2§ b) pontja értelmében: „Munkafüzet az a szerzői jogi védelem alá eső nyomtatott formában megjelentetett vagy elektronikus formában rögzített és az e rendeletben meghatározottak szerint tankönyvvé nyilvánított kiadvány, amely alkalmas arra, hogy egy vagy több meghatározott tankönyv tananyagának gyakorlását, elsajátítását, alkalmazását elősegítse.”* (Magyar Közlöny 2013.évi 34. szám V. A Kormány tagjainak rendeletei II. fejezet Értelmező rendelkezések 2§ 2842.). A dolgozat 341. oldalán a MELLÉKLETEK/8.3.2. pontja *”Képesség- és készségfejlesztő feladatok 1. osztály (Lassúné Ruskó, 2013) Mozaik Kiadó”* tartalmazza a munkafüzethez kapcsolódó feladatokat.

A gondolkodás képességét fejlesztő feladatok dalsorok ritmusának megfejtését, dalok ritmusmotívumához képek társítását, képek segítségével dalban szereplő állatok kiválasztását, dalok betűkottájához képek társítását, ritmusról, betűkottáról, hangjegyről és belsőmotívumról dalfelismerést, dalritmus megnevezést szövegről, hangjegyről és a felismert dalok betűkottával párosítását, valamint képek segítségével hangszerek megnevezését helyezik előtérbe.

Az improvizációs készséget fejlesztő feladatok dalritmusok és ritmussorok kiegészítését, kettes ütemek alkotását, szó-mi hangokon nevek éneklését, szó-lá-mi hangokon dallam improvizációkat állítanak középpontba.

A felismerő kottaolvasás feladatai a mondókák és dalok ritmizálását, belsőmotívum ritmusának szöveghez kapcsolását, dalfelismerést kézjelekről és kottaképről, szolmizálást kottaképről, mondóka ritmusának leírását, szó-mi, szó-lá-szó-mi hangokon kottázást, ütemhangsúlyok jelölését, ütemvonalak behúzását gyakoroltatják.

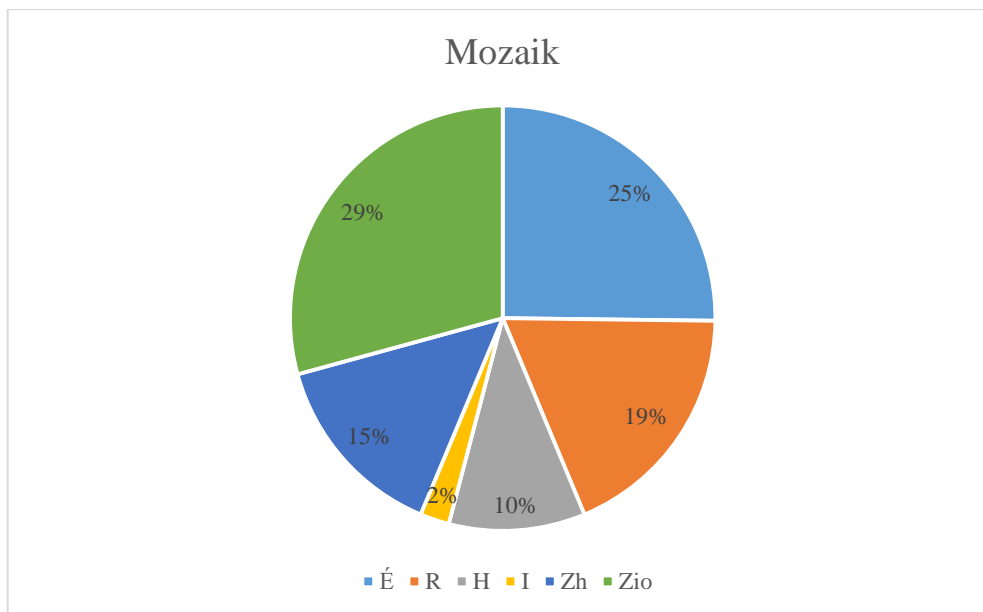
A zenei befogadás területén az esztétikai érzék és az önálló tanulás képességét fejlesztő feladatok állatok hangjának utánzását, utcai zajok, hangok megfigyelését és lerajzolását, dalszereplők rajzos megjelenítését, mondókák és más zeneművek által inspirált képek készítését helyezik előtérbe.

Ismétlés, összefoglalás, rendszerezés

Az énekkönyvben az év eleji ismétlés az óvodában tanult dalok ismétléséhez kapcsolódik (tk.5. o. Mf. 3. o.). A tankönyvben összeállított dalsorok a dalok folyamatos ismétlését, a zenei memóriafejlesztést helyezik előtérbe. Az énekkönyv 78. oldalán az első osztályban tanult zenei ismeretek, dalok összefoglaló, rendszerező áttekintése kap helyet.

2.Ábra

A Mozaik Kiadó énekkönyvének képesség- és készségfejlesztő feladatai²

Jelmagyarázat

É=Éneklési készség fejlesztése

R=Ritmusérzék fejlesztés

H=Hallásfejlesztés

I=Improvizációs készség fejlesztése

Zh=Zenehallgatási készség fejlesztése

Zio=Zenei írás-olvasás készségének fejlesztése

Az énekkönyv képesség- és készségfejlesztő feladatai legnagyobb arányban, 29%-ban a zenei írás-olvasás készségét fejlesztik. Az éneklési készségfejlesztés a feladatok 25%-ban jelenik meg. Meghatározó szerepet tölt be a ritmusérzék fejlesztés a feladatok 19%-ban és a zenehallgatási készségfejlesztés a feladatok 15%-ban. Kisebb hangsúly kerül a hallásfejlesztésre, 10% ez az arány, legkisebb mértékben 2%-ban jelenik meg az improvizációs készségfejlesztés.

Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó

3.Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2013): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára.

A kvantitatív mérési eredmények alapján Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné első osztályos ének-zene tankönyve 32 magyar népi gyermekjátékdalt és 23 mondókát, verset tartalmaz. Az éneklési készséget fejlesztő feladatok a dalok szöveggel, szolmizálva, ritmusnévvel,

tapskísérettel, ritmuskopogással, hangszerkísérettel, magasabb-mélyebb kezdőhangról, és kézjelről való megszólaltatására irányulnak.

A generatív és kreatív készségfejlesztés területén a komplex figyelmet, koncentrációt igénylő feladatok az éneklési készség és a ritmusérzék fejlesztéshez kapcsolódnak, melyek osztinató és ellenritmusok hangoztatását, különböző hangszínekkel, két szólamban megszólaltatott dalritmusokat, versek ritmizálását, ritmus- és dallamvisszhang játékokat, zenei kérdés-felelet játékokat állítanak középpontba.

A gondolkodás képességét fejlesztő feladatok hangsúlyt helyeznek a képekről, ritmusmotívumról, kezdőmotívumról, kottaképről, betűkottával lejegyzett záró motívumról történő dalfelismerésre, a kézjelek utáni ritmusneves éneklésre, versek ritmusának megfigyeltetésére és a dallammotívumok ritmikai és dallami azonosságainak felismerésére.

Az improvizációs feladatok ritmus- és dallamrögtönzéseket foglalnak magukba: ritmus improvizációkat a felelgetős ritmusjátékokban, szó-mi hangokon beszélgetést, nevek éneklését, mondókákhoz kitalált dallamokat, szó-lá, lá-szó-mi hangokon dallam improvizációkat, valamint versekhez dallamrögtönzéseket.

A felismerő kottaolvasás területén, a felismerő kottaolvasás képességét fejlesztő feladatok hangsúlyt fektetnek a zenei jelenségek jelrendszerről való felismerésére, a zenei memória és a formaérzék fejlesztésére. Gyakoroltatják a ritmusolvasást képekről, ritmusjelekről, ellenkező irányú olvasással, rákfordításban is. A ritmusolvasó feladatok terjedelme kezdetben 4 lüktetésből álló motívum, azt követően 8 lüktetés hosszúságú zenei sor. A ritmusok megszólaltatásának hangszínei: kopogás, taps és hangszer (dob). Az ötvonalas kottában a feladatok 4-féle dó elhelyezéssel: G-dó, F-dó, C-dó, D-dó szerint fejlesztik a zenei írás-olvasás képességét.

A zenei befogadást állítják középpontba a játékos, kreatív feladatok az énekkönyv borító lapjain (elől-hátul nyomott előzők³) A játékos feladatok fejlesztik az információfeldolgozás képességét (önálló-felfedező tanulás), az esztétikai és érzelmi kompetenciákat.

Az elől nyomott előzőken található zenei játék hangsúlyt helyez az éneklési készség fejlesztésére, a ritmusérzék fejlesztésre, teret nyit a szabad mozgás improvizációnak, fejleszti a koncentráció és a gondolkodás képességét, az anyanyelvi kommunikációt és a matematikai kompetenciát.

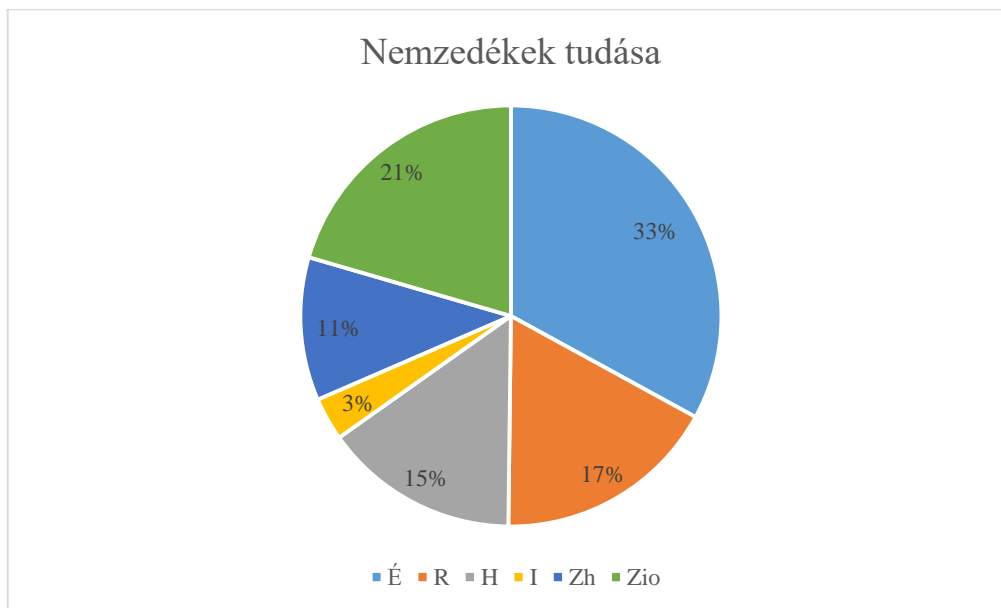
A játékos feladatok a szabályok betartására, kitartó munkára, fegyelmezett magatartásra, türelemre, becsületes játékra nevelnek, szerepük az erkölcsi nevelés területén jelentős. Az énekkönyv hátoldalának belső lapján található zenei sakkjáték fejleszti a matematikai kompetenciát, megteremti az információfeldolgozás, a kreatív gondolkodás és az éneklés összhangját. A zenei játékokban domináns szerepet tölt be az érzelmi motiváció, a zenei élmény, a zenei játékok fejlesztik az egyéni és kooperatív tanulás képességét és összehangolnak társas tevékenységeket.

Ismétlés, összefoglalás, rendszerezés

Az énekkönyvben ismétlő, összefoglaló, rendszerező feladatok tagolják nagyobb egységekre a zenei tárgykör zenei ismereteinek és készségfejlesztő feladatainak sorát. Az énekkönyv 4. oldalán az év eleji ismétlés feladatai az óvodában tanult dalokhoz, mondókákhoz kapcsolódnak. Az énekkönyv 18. oldalán az ismétlő összefoglalás a zenei motívumot emeli ki. A 21. és 34. oldalon a szó-mi, szó-lá, szó-lá-szó-mi hangkészletű dalok ismétlő összefoglalása különböző ritmusmotívumokról való felismertetéssel kapcsolódik egybe. A tankönyv 49. oldalán a felismerő kottaolvasás kerül az összefoglalás fókuszába, a szó-lá-szó-mi dallammotívumból építkező dalok ötvonalas kottaképpel való társításán keresztül. Az énekkönyv 51. oldalán a tanult zenei ismeretek ismétlő rendszerezéséhez kapcsolódnak a feladatok az új zenei ismeret bevezetése előtt (kettes ütem). Az énekkönyv 74. oldalán az első osztályban tanultak ismétlő összefoglalása, rendszerezése található, valamint rövid kitekintés a második osztály új zenei ismereteire.

3.Ábra

A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvének képesség- és készségfejlesztő feladatai⁴

Jelmagyarázat

É=Éneklési készség fejlesztése

R=Ritmusérzék fejlesztés

H=Hallásfejlesztés

I=Improvizációs készség fejlesztése

Zh=Zenehallgatási készség fejlesztése

Zio=Zenei írás-olvasás készségének fejlesztése

Az énekkönyvben a képesség- és készségfejlesztő feladatok legnagyobb arányban, 33%-ban az éneklési készséget fejlesztik. A zenei írás-olvasás készségének fejlesztése jelentős számban a feladatok 21%-ban szerepel. Hangsúlyos szerepet tölt be a ritmusérzék fejlesztés a feladatok 17%-ban, a hallásfejlesztés a feladatok 15%-ban. A zenehallgatási készségfejlesztésre a feladatok 11%-a irányul. Legkisebb arányt mutat az improvizációs készségfejlesztés, a feladatok 3%-ban jelenik meg.

Az énekkönyvek tudáskanonjának képesség- és készségfejlesztő feladatai: a kvantitatív és kvalitatív vizsgálat eredményeinek összegzése, konklúzió.

Kutatói kérdésemben arra kerestem a választ, milyen képesség- és készségfejlesztő feladatok alkotják a zenei reprodukció és a zenei befogadói kompetenciák fejlesztésének körét az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban megjelent első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában?

Feltételezésem szerint a NAT és kerettanterv 2012 első osztályos énekkönyvek a NAT-ban meghatározott kulcskompetenciák előtérbe helyezésével követik az ének-zene tantárgy fejlesztési céljait. Az énekkönyvek feladatai fejlesztik az éneklési készséget, a ritmusérzéklet, a zenei hallást, az improvizációs készséget, a zenehallgatás és a zenei írás-olvasás készségét. A befogadás központú zenei nevelés területén hangsúlyt helyeznek a koncentráció, zenei memória, komplex figyelem, kreatív gondolkodás, együttműködés, önálló és kooperatív tanulás, esztétikai és érzelmi kompetenciák fejlesztésére.

A kvantitatív vizsgálat eredményei

A zenei reprodukció és zenei befogadói kompetenciák fejlesztését alkotó képesség- és készségfejlesztő feladatok kvantitatív mérési eredményei alapján az éneklési készségfejlesztés kiemelten fontos szerepet tölt be a feladatok sorában: 34%-ban jelenik meg az Apáczai Kiadó Daloskönyvében, 33%-ban a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében, kisebb arányban 25%-ban a Mozaik Kiadó énekkönyvében.

Mindhárom kiadó énekkönyvében hangsúlyos elvárás a ritmusérzék fejlesztés és a hallásfejlesztés. A ritmusérzék fejlesztés legnagyobb arányban a Mozaik Kiadó énekkönyvében 19%-ban jelenik meg, a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében ez az érték 17%, az Apáczai Kiadó Daloskönyvében 16%. Hallásfejlesztésre a legtöbb feladat a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében irányul, 15% ez az arány, az Apáczai Kiadó Daloskönyvében 13%-ban, a Mozaik Kiadó énekkönyvében 10%-ban érvényesül.

Az improvizációs készségfejlesztés legintenzívebben az Apáczai Kiadó Daloskönyvében jelenik meg, a feladatok 11%-ban szerepel. Ezzel szemben a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében ez az arány 3%, a Mozaik Kiadó énekkönyvében 2%.

Szélesebb skálán mozognak a zenehallgatási készségfejlesztésre irányuló feladatok eredményei: legtöbb feladat a Mozaik Kiadó énekkönyvében szerepel, a feladatok 15%-ban jut érvényre, a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében 11%, az Apáczai Kiadó Daloskönyvében 6% ez az érték.

A zenei írás-olvasás készségének fejlesztése kiemelten fontos szerepet tölt be a Mozaik Kiadó énekkönyvében a feladatok 29%-ban jelenik meg, 4%-kal magasabb arányban, mint az éneklési készségfejlesztés, a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében 21%, az Apáczai Kiadó Daloskönyvében 20% ez az arány.

A kvalitatív vizsgálat eredményei

A zenei reprodukció és zenei befogadói kompetenciák fejlesztését alkotó képesség- és készségfejlesztő feladatok kvalitatív vizsgálatának eredményei alapján az Apáczai Kiadó, a Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében sokszínű, változatos, érdekes feladatok szerepelnek.

Az Apáczai és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében a feladatok önálló, felfedező tanulásra motiválnak, fejlesztik az önálló tanulás képességét. Az Apáczai Kiadó Daloskönyvében a feladatok építenek a tanulók más tantárgyakban szerzett tudására, a tanultakat összekötik a tanulók iskolán kívüli tevékenységeivel. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvének feladatai megteremtik az információfeldolgozás, a kreatív gondolkodás és az éneklés összhangját. A Mozaik Kiadó énekkönyvének képesség- és készségfejlesztő feladataiban jelentős szerephez jut az esztétikai érzék fejlesztése.

Mindhárom kiadó énekkönyvében a feladatok segítik az ismeretek összefoglalását, rendszerezését. Az Apáczai Kiadó és a Mozaik Kiadó énekkönyveiben az óvodában tanult dalok év eleji ismétlése után hangsúlyos szerepet töltenek be a dalsokrokban összeállított dalismétlések, melyek a zenei reprodukció és zenei befogadás területén az éneklés kiemelt szerepére koncentrálnak. Az Apáczai Kiadó Daloskönyvében az év végi összefoglaló, rendszerező feladatok a generatív és kreatív készségfejlesztésre, felismerő kottaolvasásra, befogadói kompetenciafejlesztésre irányulnak. A Mozaik Kiadó ének-zene tankönyvében az év végi összefoglalás az első osztályban tanult dalok, zenei ismeretek rendszerező áttekintésében jelenik meg.

Az ismétlés, összefoglalás, rendszerezés a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó ének-zene tankönyvében 7 kiemelt ponton érvényesül: Az év eleji ismétlés folyamatot képez az óvodában tanult dalok ismétlésével az iskolai zenei nevelés kezdeti időszakának feladataihoz. Az évközi ismétlések, összefoglalások feladatai a zenei tárgykör egymásra épülő zenei ismereteinek rendszerezésével, 5 nagyobb egységre tagolják a tananyag struktúráját, kiemelik az éneklés, a generatív és kreatív készségfejlesztés, a felismerő kottaolvasás és a zenei befogadás területének meghatározó feladatait. A tankönyv az év végi összefoglalásban áttekinti, rendszerezi az első osztályban tanult zenei ismereteket és felkelti az érdeklődést a második osztályos új zenei ismeret iránt.

Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban megjelent első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában a képesség- és készségfejlesztő feladatok zeneszeretetre, felfedező zenetanulásra motiválnak, a mindennapok világában alkalmazható

tudást gyarapítják. Az alkotó feladatok elmélyítik az ünnepek jelentéstartalmának üzenetét, kialakítják a tanulóknál a nemzeti öntudat érzését és a zene intellektuális, érzelemgazdagító világán és művészi kifejezésformáin keresztül a zene, értő befogadására nevelnek.

Jegyzetek

¹ MELLÉKLETEK/8.3.1. Képesség- és készségfejlesztő feladatok 1. osztály (Süle, 2013) Apáczai Kiadó

² MELLÉKLETEK/8.3.2. Képesség- és készségfejlesztő feladatok 1. osztály (Lassúné Ruskó, 2013) Mozaik Kiadó

³ MELLÉKLETEK/8.2.23-24. Illusztrációk 1. osztály (Lantos – Lukin, 2013)

⁴ MELLÉKLETEK/8.3.3. Képesség- és készségfejlesztő feladatok 1. osztály (Lantos – Lukin, 2013) Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó

4.2.2.

Az Apáczai Kiadó, a Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású énekkönyveinek tankönyvhasználat-vizsgálata pedagógusok, tanulók, szülők körében, kérdőíves felmérés keretében

4.2.2.1.

Kérdőíves felmérés pedagógusok körében a NAT 2012 első osztályos énekkönyvek tankönyvhasználatához

Kutatói kérdés:

2.2.5. Hogyan vélekednek a pedagógusok, tanulók és a szülők az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek használhatóságáról?

Hipotézis:

2.2.5. Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveit a kérdőíves felmérésben résztvevő pedagógusok, tanulók, szülők jónak vélik, mert az énekkönyvek korszerű, érdeklődést felkeltő, tanulásra motiváló tartalmakat közvetítenek.

A kérdőíves felmérés bemutatása

Az empirikus kutatás az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó NAT 2012 első osztályos, 2013-as kiadású énekkönyvek tankönyvhasználatát vizsgálta, amely kérdőíves felmérés keretében 2016-2017 között zajlott pedagógusok, tanulók és szülők körében.

A tankönyvhasználat-vizsgálat vizsgálati mintáját a Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv 2012 előírásainak megfelelő 2013-as kiadású első osztályos ének tankönyvek képezték. A 2012-es NAT és Kerettanterv alapján elkészített újabb kiadású első osztályos énekkönyvek az Apáczai, a Mozaik és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó gondozásában láttak napvilágot.

A kérdőíves vizsgálattal céltom az volt, hogy felmérjem, miként vélekednek a pedagógusok, tanulók és a szülők az Apáczai, a Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó

2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek használhatóságáról. A tankönyvhasználat-vizsgálatban az iskolák kiválasztásánál fő szempontom az volt, hogy az empirikus kutatásba azokat az általános iskolákat vonjam be, ahol a 2012-es NAT és Kerettanterv alapján elkészített újabb kiadású első osztályos énekkönyveket használják az ének-zene órán. A kérdőíves felmérésben harminc pedagógus vett részt, akik közül huszonheten tanítói képesítéssel, hárman alsó tagozaton éneket tanító ének szakos tanári diplomával rendelkeztek. A felmérésben résztvevő pedagógusok közül tíz pedagógus az Apáczai Kiadó, tíz a Mozaik Kiadó és tíz pedagógus a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó első osztályos énekkönyvének tankönyvhasználatáról formált véleményt.

A felmérést megelőzően a pedagógusokkal készített személyes interjúval célom az volt, hogy egy oldottabb légkört megteremtve olyan kérdésekre kaphassak választ, amelyek a kérdőív kérdései között nem szerepeltek. A személyes interjú alkalmával a kötetlen beszélgetésben tizenkilenc pedagógus működött közre, egyéb elfoglaltság miatt tizenegyen nem tudtak jelen lenni. A személyes interjú bevezető kérdései a pedagógus pályán eltöltött időre, a zenetanítás örömeire, a pálya nehézségeire, valamint a pedagógusok ars poeticájának megfogalmazására irányultak. A válaszadók közül hatan voltak pályakezdők, akik 3-5 évet tanítottak, hatan 8-15 évet, heten 17-38 év közötti időt töltöttek el a pedagógus pályán. A kérdőívet a pedagógusok név nélkül töltötték ki, a tankönyvhasználat-vizsgálat eredményeinek publikálásához valamennyien hozzájárultak.

A vizsgálat helye és ideje

A tankönyvhasználat vizsgálat 2016 május-június és 2017 január-február hónapokban zajlott az alábbi általános iskolákban:

- 2016 május Rókusi Általános Iskola Szeged
- 2016 május Szegedi Arany János Általános Iskola
- 2016 június Szegedi Alsóvárosi Általános Iskola
- 2017 január SZTE Juhász Gyula Gyakorló Általános és Alapfokú Művészeti Iskolája, Napközi Otthonos Óvodája
- 2017 február Kalocsai Nagyasszonyunk Katolikus Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium

A vizsgálat módszere és mérő apparátusa

A kérdőív a Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv 2012 előírásainak megfelelő első osztályos énekkönyvek tankönyvhasználatát méri fel. A pedagógusok számára összeállított kérdőív saját szerkesztés, amely 16 kérdést foglal magában (lásd VIII. Mellékletek / 8.5. *Kérdőívek (2016-2017) 8.5.1. Kérdőíves felmérés pedagógusoknak*).

A pedagógusok a kérdőíves felmérés előtt személyes interjú keretében 4 kérdésre válaszoltak, amiben röviden összefoglalták a pedagógus pályán elért eredményeiket, tapasztalataikat, örömeiket, nehézségeiket (lásd, VIII. Mellékletek/8.6. *Személyes interjúk (2016-2017) 8.6.1. A kérdőíves vizsgálat bevezető kérdései*; VIII. Mellékletek/8.6. *Személyes interjúk (2016-2017) 8.6.2. A hangfelvételek írott változata*).

A kérdőíves vizsgálat feldolgozott adatait 16 munkatáblázat rögzíti. Az adatfeldolgozás százalékos értékeléssel, átlag számítással (kvantitatív) és szöveges (kvalitatív) értékeléssel történt. Az eredmények ábrázolását oszlop és sávdiaagram mutatja.

A vizsgálat alá vont énekkönyvek

Apáczai Kiadó

Süle Ferenc (2013): Első daloskönyvem 1. Tankönyv az első évfolyam számára. Tartós tankönyv. 21. átdolgozott kiadás. Apáczai Kiadó Kft., Celldömölk. Kapcsolódó kerettanterv EMMI kerettanterv 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet.

Mozaik Kiadó

Lassúné Ruskó Renáta (2013): Ének-zene. Tankönyv első osztályosoknak. Tartós tankönyv. Első kiadás. Mozaik Kiadó, Szeged. Kerettanterv: 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet 1.2.6.1. A változat.

Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2013): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára. Első kiadás. NAT Kerettanterv 2012. Nemzedékek tudása Tankönyvkiadó, Budapest. A tankönyv megfelel az 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet 1.2.6.1. A változat: Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyam megnevezésű kerettanterv előírásainak.

A kérdőív struktúrája (saját szerkesztés)

A kérdőív 16 zárt kérdést tartalmaz:

- Egy válaszlehetőséget tartalmazó kérdések száma: 3
- Több válaszlehetőséget tartalmazó kérdések száma: 7
- Két elemű, ötfokozatú skálába sorolt válaszokat tartalmazó kérdések száma: 6

A kérdőív kérdéskörei

Bevezető kérdés:

A tanórán használt énekkönyv kiadója (1. kérdés)

1.Kérdéscsoport:

Az énekkönyv tájékoztató apparátusának szerepe a tanítás-tanulás folyamatában

1.1. A szerzői előszó szerepe (2. kérdés)

1.2. Az énekkönyv Tájékoztató apparátusának elemei (3. kérdés)

1.2. A Tartalomjegyzék strukturáltsága (4. kérdés)

1.3. Az Irodalom, Forrás- és Képjegyzék, Zenehallgatási anyag tanórai felhasználása (5.kérdés)

2.Kérdéscsoport.

A tananyag felépítettsége

2.1. Zeneművek, Zenei ismeretek, Készségfejlesztés (6. kérdés)

2.2. Az énekkönyvek feladatai (7. kérdés)

2.3. Az énekkönyvek illusztrációi (8. kérdés)

2.4. Az énekkönyvek zenehallgatási anyagának tanórai feldolgozása (9. 10. kérdés)

2.5. Az énekkönyvek zenehallgatási anyagát alkotó zeneművek mennyiségi aránya (11. kérdés)

2.6. Az énekkönyvek zenei tartalmát alkotó zeneművek (énekes/hangszeres) mennyiségi aránya (13. kérdés)

3. Kérdéscsoport:

Az énekkönyv használhatósága

3.1. Tanulók szempontjából (12. kérdés)

3.2. Pedagógusok szempontjából (14. 15. 16. kérdés)

Az összehasonlító tankönyvhasználat-vizsgálat eredményeinek bemutatása

A kérdőív 1. kérdése a tanórán használt énekkönyvek kiadóját jelöli meg.

1. Melyik kiadó énekkönyvét használja az énekórán?

- a) Apáczai Kiadó
- b) Mozaik Kiadó
- c) Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó
- d) egyéb

1. Munkatáblázat A kérdőív 1. kérdése

	a)	b)	c)	d)
Apáczai	10	-	-	
Mozaik	-	10	-	
Nemzedékek t.	-	-	10	
Egyéb	-	-	-	0

A kérdőíves felmérés az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvének tankönyvhasználatára terjed ki. Mindhárom kiadó énekkönyvét 10-10 pedagógus értékelte, az egyéb válasz jelen összehasonlító vizsgálatban nem szerepel.

A kérdőív 2. kérdése az Előszó szerepének vizsgálatára irányul.

2. Véleménye szerint mi a szerzői előszó szerepe? A felsorolásból több válasz is bekarikázható!

- a) kapcsolatot teremt az énekkönyv olvasóival
- b) ráirányítja a tanulók figyelmét a zenei tartalomra
- c) információt nyújt az énekkönyv használatához
- d) zenetanulásra motivál

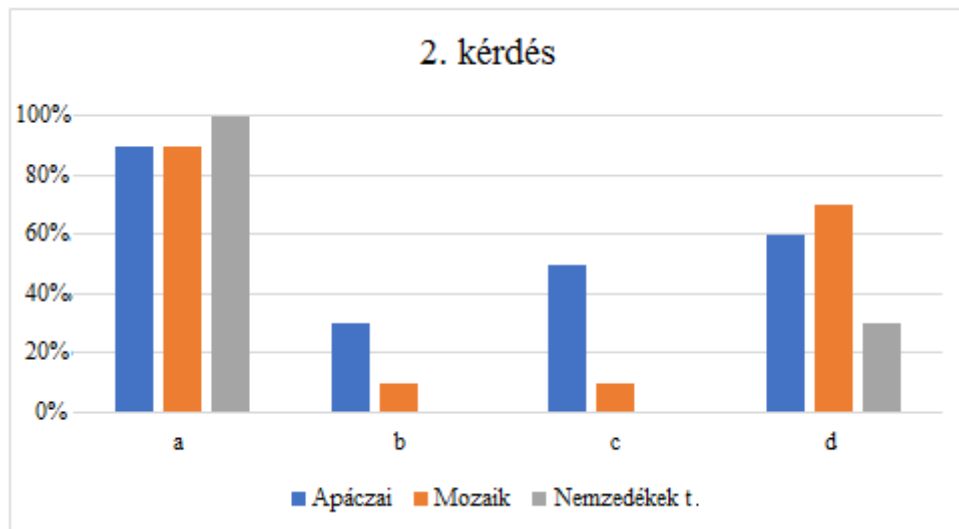
A pedagógusok értékelő válaszaik alapján az eredmények százalékban kifejezett értékeit az alábbi táblázat mutatja

2. Munkatáblázat A kérdőív 2. kérdése

	a)	b)	c)	d)
Apáczai	90 %	30 %	50 %	60 %
Mozaik	90 %	10 %	10 %	70 %
Nemzedékek t.	100 %	-	-	30 %

Az eredmények százalékos értékei oszlopdiagramon ábrázolva

1. Ábra A kérdőív 2. kérdése

Az Apáczai, Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyveit értékelő pedagógusok szerint a szerzői Előszó szerepe elsődlegesen az énekkönyv olvasóival való kapcsolatteremtés és a zenetanulásra motiválás. Az Apáczai és a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok úgy vélik, hogy a szerzői Előszó szerepe a zenei tartalomra irányított figyelem (b) és az énekkönyv használatához nyújtott információk (c) szempontjából is releváns.

A kérdőív 3. kérdése az énekkönyvek tájékoztató apparátusát vizsgálja.

3. Milyen énekkönyvének szerkezeti felépítése? A felsorolásból több válasz is bekarikázható!

- a) Előszó
- b) Tartalomjegyzék
- c) Betűrendes mutató
- d) Felhasznált irodalom
- e) Forrásjegyzék
- f) Képjegyzék
- g) Zenehallgatás
- h) Zenei fogalomtár

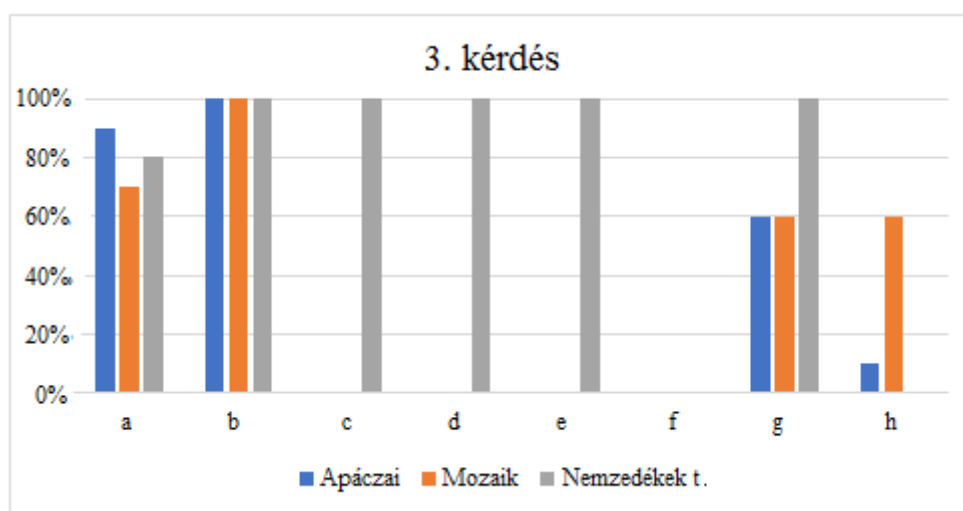
Az eredmények százalékban kifejezett értékeit az alábbi táblázat mutatja

3. Munkatáblázat A kérdőív 3. kérdése

	a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)	h)
Apáczai	90 %	100 %	-	-	-	-	60 %	10 %
Mozaik	70 %	100 %	-	-	-	-	60 %	60 %
Nemz.t.	80 %	100 %	100 %	100 %	100 %	-	100 %	-

Az eredmények százalékos értékei oszlopdiagramon ábrázolva

2. Ábra A kérdőív 3. kérdése

Szerzői Előszó, Tartalomjegyzék és Zenehallgatás mindhárom kiadó énekkönyvében szerepel. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyve a Zenei fogalomtár kivételével tartalmazza a tájékoztató apparátus valamennyi elemét: Előszó, Tartalomjegyzék, Betűrendes mutató, Felhasznált irodalom, Forrásjegyzék és Zenehallgatás. Az Előszó (a), Zenehallgatás (g) és a Zenei fogalomtár (h) pontok nem értelmezett, hiányos eredményeket mutatnak a válaszolók körében. Az Apáczai és a Mozaik Kiadó énekkönyvében nem szerepel Betűrendes mutató, Felhasznált irodalom és Forrásjegyzék. Az első osztályos énekkönyvek nem tartalmazznak képjegyzéket, ezért a pedagógusok az f) választ nem jelölték.

A kérdőív 4. kérdése az énekkönyvek tartalomjegyzékének vizsgálatára irányul.

4. Hogyan értékeli énekkönyvének tartalomjegyzékét?

Az alábbi felsorolásból kérem, válassza ki az **Ön énekkönyvének tartalomjegyzékére** vonatkozó pontokat és **csak azokra adjon** értékelő választ! Kérem, értékeljen ötfokozatú skálán a megfelelő szám bekarikázásával!

1 = nem felel meg 5 = nagyon megfelel

- a) énekkönyvem tartalomjegyzéke az énekkönyv **elején** található 1 2 3 4 5
- b) énekkönyvem tartalomjegyzéke az énekkönyv **végén** található 1 2 3 4 5
- c) énekkönyvem tartalomjegyzéke a **dalok betűrendes mutatóját** tartalmazza 1 2 3 4 5
- d) énekkönyvem tartalomjegyzékében a **dalok nem betűrendben** követik egymást 1 2 3 4 5
- e) énekkönyvem tartalomjegyzéke **tartalmazza** az énekkönyvben szereplő valamennyi mondóka, vers, egyéb szöveg (betűrendes) mutatóját 1 2 3 4 5
- f) énekkönyvem tartalomjegyzéke **nem tartalmazza** az énekkönyvben szereplő valamennyi mondóka, vers, egyéb szöveg (betűrendes) mutatóját 1 2 3 4 5
- g) énekkönyvem tartalomjegyzékében jól áttekinthető a zenei tartalom felépítése, melyet a **tartalmi egységek elrendezése** is hangsúlyoz 1 2 3 4 5
- h) énekkönyvem tartalomjegyzékében a tartalmi egységek tagolása vizuálisan, tipográfiai eszközökkel is kiemelt (**eltérő betűméretek, betűszínek**) 1 2 3 4 5
- i) énekkönyvem tartalomjegyzékében a zenei tartalom **kéthasábos elrendezésű**, ami jó áttekinthetőséget biztosít 1 2 3 4 5

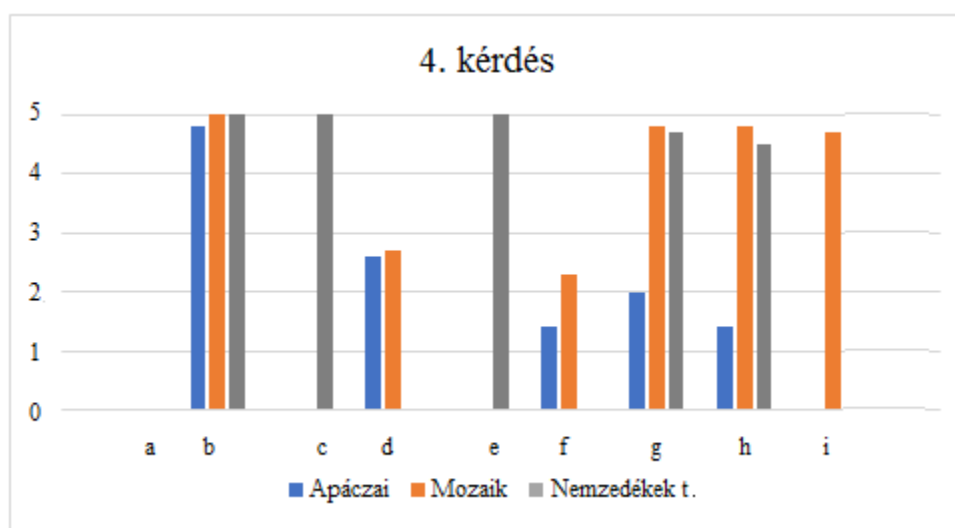
A pedagógusok értékelő válaszaik alapján az eredmények átlagát az alábbi táblázat mutatja

4. Munkatáblázat A kérdőív 4. kérdése

	a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)	h)	i)
Apáczai		4,8	-	2,6	-	1,4	2,0	1,4	-
Mozaik		5,0	-	2,7	-	2,3	4,8	4,8	4,7
Nemz.t.		5,0	5,0	-	5,0	-	4,7	4,5	-

Az eredmények átlagértéke oszlopdiagramon ábrázolva

3. Ábra A kérdőív 4. kérdése

Mindhárom kiadó énekkönyvében a Tartalomjegyzék az énekkönyv végén található (b), ezért az a) pontot, mely szerint a Tartalomjegyzék az énekkönyv elején található a pedagógusok nem

értelmezték. Az énekkönyv végén található Tartalomjegyzék (b) teljes mértékben megfelelő a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok számára, valamivel kisebb arányban választották az Apáczai Kiadó Daloskönyvét használó pedagógusok a b) választ.

A c) válasz a dalok betűrendes mutatóját vizsgálja. A c) választ csak a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok jelölték, mivel énekkönyvük tartalomjegyzéke a dalok betűrendes mutatóját tartalmazza. Az eredmény alapján ez maximálisan megfelelő. A d) válasz értelmében a Tartalomjegyzék nem tartalmazza a dalok betűrendes mutatóját. Az Apáczai és Mozaik Kiadó énekkönyvére vonatkozó eredmények közepesnél alacsonyabb átlagot mutatnak.

Az e) válasz a tartalomjegyzékben feltüntetett valamennyi mondóka, vers egyéb szöveg betűrendes mutatóját vizsgálja. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok választották az e) választ, mivel tankönyvük tartalomjegyzéke tartalmazza valamennyi mondóka, vers egyéb szöveg betűrendes mutatóját. Az eredmény maximális átlagértéket mutat. Az f) választ az Apáczai és Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok jelölték meg, mivel énekkönyvük tartalomjegyzéke nem tartalmazza a mondókák, versek, egyéb szövegek mutatóját. Az Apáczai Kiadó Daloskönyvét használó pedagógusok szerint ez minimális mértékben felel meg, valamivel magasabb ez az érték a Mozaik Kiadó énekkönyvét használóknál.

A g) és h) válasz a tartalomjegyzék jó áttekinthetőségét, a tartalmi egységek elrendezését, tipográfiai eszközökkel kiemelt tagolását vizsgálja. A Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok szerint áttekinthetőség és vizualitás szempontjából nagyon megfelel az elvárásoknak, az Apáczai Kiadó Daloskönyvét használó pedagógusok számára ez kevésbé megfelelő. Az i) választ a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok jelölték, mivel énekkönyvük tartalomjegyzéke kéthasábos elrendezésű. Az eredmények azt mutatják a pedagógusok nagyon jónak vélik a Tartalomjegyzék kéthasábos elrendezését.

A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében a Tartalomjegyzék több szempontból nagyon megfelelő:

- Az énekkönyv végén található (b), tartalmazza a dalok betűrendes mutatóját (c), az énekkönyvben szereplő valamennyi mondóka, vers, egyéb szöveg (betűrendes)

mutatóját (e). Az énekkönyv Tartalomjegyzékében a zenei tartalom jól strukturált (g), a tartalmi egységek elrendezése tipográfiai eszközökkel is kiemelt (h).

A Mozaik Kiadó énekkönyvében a tartalomjegyzék megfelel a pedagógusok elvárásainak az alábbi szempontokból:

- A Tartalomjegyzék az énekkönyv végén található (b), a zenei tartalom jól strukturált (g), a tartalmi egységek elrendezése tipográfiai eszközökkel is kiemelt (h), a zenei tartalom kéthasábos elrendezésű (i).

A Tartalomjegyzék kevésbé felel meg két szempontból:

- Nem tartalmazza a dalok betűrendes mutatóját (d) és az énekkönyvben szereplő valamennyi mondóka, vers, egyéb szöveg (betűrendes) mutatóját (f).

Az Apáczai Kiadó Daloskönyvét használó pedagógusok számára az énekkönyv végén található Tartalomjegyzék nagyon megfelelő (b), több szempontból kevésbé tartják jónak énekkönyvük tartalomjegyzékét:

- A Tartalomjegyzékben a dalok nem betűrendben követik egymást (d), nem tartalmazza az énekkönyvben szereplő valamennyi mondóka, vers, egyéb szöveg (betűrendes) mutatóját (f), a zenei tartalom felépítése nem strukturált (g), a tartalmi egységek transzparenciáját nem segítik tipográfiai eszközök (h).

A kérdőív 5. kérdése az irodalom, forrás-és képjegyzék, zenehallgatási anyag tanórai felkészüléshez való felhasználását vizsgálja.

5. Hogyan segíti munkáját énekkönyvének irodalom, forrás- és képjegyzéke, zenehallgatási anyaga a tanórai felkészülésben? A felsorolásból több válasz is bekarikázható!

- a) felhasználom ismereteim további bővítésére
- b) a megjelölt forrásokból az énekkönyvben lévő tananyag mellé kiegészítő anyagokat gyűjtök
- c) a felhasznált irodalomból a tanulók számára is válogatok, és a figyelmükbe ajánlom
- d) a tanulókat motiválom az énekkönyv további zenehallgatási ajánlatainak meghallgatására
- e) nem használom fel
- f) énekkönyvem nem tartalmaz forrásokat

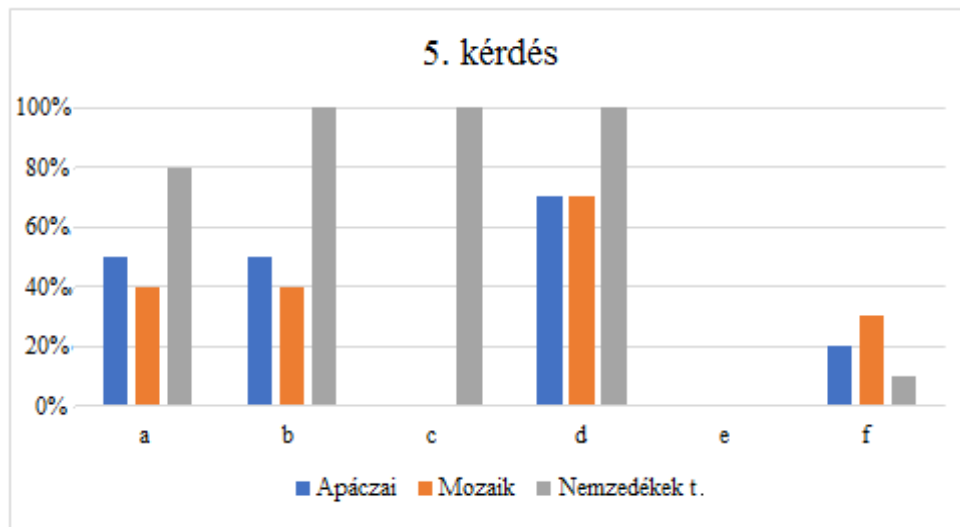
A pedagógusok értékelő válaszai alapján az eredmények százalékban kifejezett értékeit az alábbi táblázat mutatja

5. Munkatáblázat A kérdőív 5. kérdése

	a)	b)	c)	d)	e)	f)
Apáczai	50 %	50 %	-	70 %	-	20 %
Mozaik	40 %	40 %	-	70 %	-	30 %
Nemz.t.	80 %	100 %	100 %	100 %	-	10 %

Az eredmények százalékos értékei oszlopdiaagramon ábrázolva

4. Ábra A kérdőív 5. kérdése

A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok teljes mértékben felhasználják a tankönyvi forrásokat: ismereteiket tovább bővítik (a), kiegészítő anyagokat gyűjtenek (b), a Felhasznált irodalomból (c), és az énekkönyv további zenehallgatási ajánlatából (d) tanulóknak is válogatnak.

Az Apáczei és a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok kisebb arányban jelölték meg a források felhasználását az ismeretek bővítésére (a) és kiegészítő anyagok gyűjtésére (b). A c) választ kihagyták, mivel énekkönyvük nem tartalmaz Felhasznált irodalmat. Nagyobb százalékban választották az énekkönyv további zenehallgatási ajánlatát motivációként otthoni zenehallgatásra (d). Az e) választ a pedagógusok nem választották, mivel a tanórai felkészüléshez felhasználják a tankönyvben szereplő forrásokat. Az f) pont értelmében az énekkönyv nem tartalmaz forrásokat. Az f) válasz jelölése a pedagógusok egyéni értelmezését mutatja.

A kérdőív 6. kérdése a tananyag strukturáltságára irányul.

6. *Hogyan vélekedik a tananyag felépítettségéről? Kérem, értékeljen ötfokozatú skálán!*

1= egyáltalán nem 5= teljes mértékben

- a) a tananyagban a zenei ismeretek összefüggő, logikus sorrendben követik egymást 1 2 3 4 5
- b) a tananyagban az új zenei ismeretekhez a régebbi ismeretek, ismétlésekkel kapcsolódnak 1 2 3 4 5

- c) a tananyagrészekhez bőséges számú dalanyag kapcsolódik 1 2 3 4 5
- d) a tananyagrészekben belül a zenei ismeretanyag elsajátításához megfelelő számban kapcsolódnak mondókák, kiolvasók, versek 1 2 3 4 5
- e) a tananyagrészek tartalmazzák a zenei készségfejlesztő gyakorlatok, feladatok kellő mennyiségét 1 2 3 4 5
- f) a tananyag felépítésének szerves részét képezi a rendszeres zenehallgatás 1 2 3 4 5
- g) a tananyag felépítésében hangsúlyos szerepet tölt be a zenei ismeretek összefoglalása, rendszerezése 1 2 3 4 5
- h) a tananyag épít a tanulók tanórán kívül szerzett ismereteire, érdeklődési körére 1 2 3 4 5

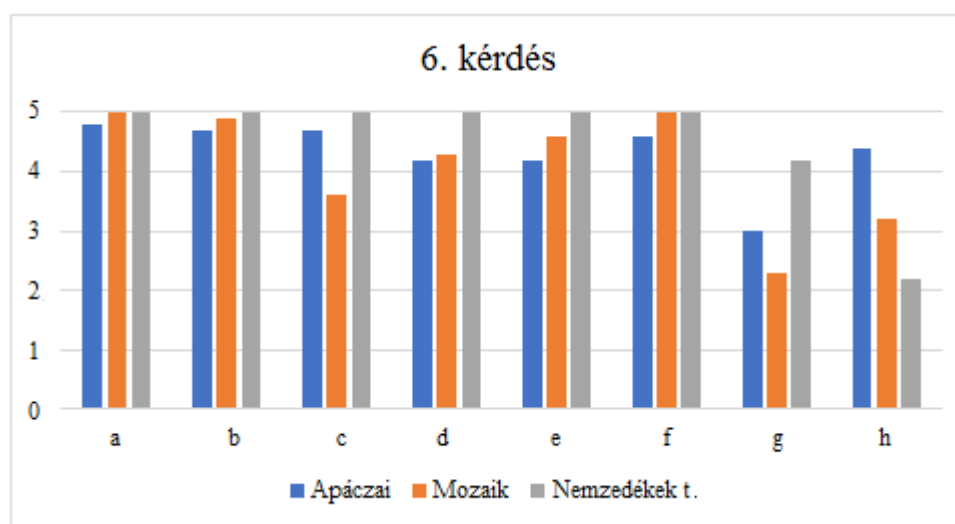
A pedagógusok értékelő válaszaik alapján az eredmények átlagát az alábbi táblázat mutatja

6. Munkatáblázat A kérdőív 6. kérdése

	a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)	h)
Apáczai	4,8	4,7	4,7	4,2	4,2	4,6	3,0	4,4
Mozaik	5,0	4,9	3,6	4,3	4,6	5,0	2,3	3,2
Nemz.t.	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	4,2	2,2

Az eredmények átlagértéke oszlopdiagramon ábrázolva

5. Ábra A kérdőív 6. kérdése

A tananyagban szereplő zenei ismeretek sorrendjét, felépítettségét (a; b) a pedagógusok kevés kivétellel teljes mértékben megfelelőnek tartják mindhárom kiadó énekkönyvére vonatkozóan. A tananyagrészekhez kapcsolódó dalok mennyiségi vizsgálatában (c) az Apáczai és a

Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok véleménye szerint a tananyagrészekhez bőséges mennyiségű dal kapcsolódik. A Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusoknál ez a mennyiség kevesebb.

A pedagógusok úgy vélik, az ismeretek elsajátításához megfelelő számban kapcsolódnak mondókák, kiolvasók, versek (d) és a tananyagrészek tartalmazzák a zenei készségfejlesztő gyakorlatok, feladatok kellő mennyiségét (e). Az eredmények közel azonos átlagot mutatnak mindhárom kiadó énekkönyvére vonatkozóan.

A tananyag felépítésében hangsúlyos szerepet tölt be a zenehallgatás (f). Az eredmények alapján a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok maximum értékeihez képest alacsonyabbak az Apáczai Kiadó Daloskönyvét használó pedagógusok eredményei.

A tananyagban a zenei ismeretek összefoglalása, rendszerezése hangsúlyos szerepet tölt be a (g) a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok véleménye szerint. Az Apáczai Kiadó és a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok értékelő válasza alapján a zenei ismeretek összefoglalása, rendszerezése kevésbé hangsúlyos elvárás az énekkönyvek tananyagában.

Nagyobb eltéréseket mutatnak az eredmények a tananyagba beépülő tanórán kívül szerzett ismeretek vonatkozásában (h). Az Apáczai Kiadó Daloskönyvére vonatkozó átlagérték kiemelkedik a Mozaik és a még alacsonyabb átlagértékű Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéhez viszonyítva.

A kérdőív 7. kérdése az énekkönyvek feladatainak vizsgálatára irányul.

7. Hogyan vélekedik énekkönyvének feladatairól? Kérem, értékeljen ötfokozatú skálán!

1 = egyáltalán nem 5 = maximálisan

a) zeneszeretetre, zenetanulásra motiválnak	1	2	3	4	5
b) változatosak, érdekesek	1	2	3	4	5
c) gondolkodásra készítenek	1	2	3	4	5
d) építenek a tanulók más tantárgyakban szerzett tudására	1	2	3	4	5
e) segítik az ismeretek összefoglalását, rendszerezését	1	2	3	4	5
f) lehetőséget adnak önellenőrzésre	1	2	3	4	5
g) önálló, felfedező tanulásra motiválnak	1	2	3	4	5
h) a tanultakat összekötik a tanulók iskolán kívüli tevékenységeivel	1	2	3	4	5

i) a mindennapok világában alkalmazható tudást gyarapítják

1 2 3 4 5

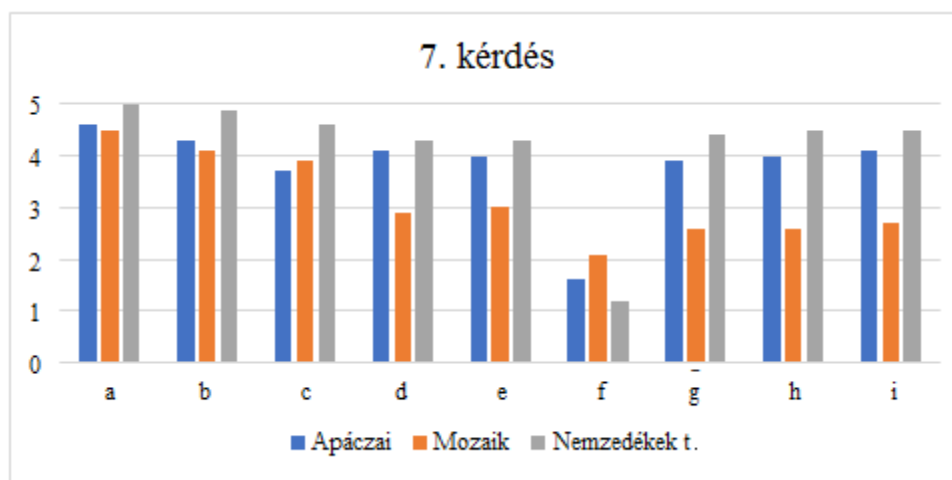
A pedagógusok értékelő válasza alapján az eredmények átlagát az alábbi táblázat mutatja

7. Munkatáblázat A kérdőív 7. kérdése

	a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)	h)	i)
Apáczaik	4,6	4,3	3,7	4,1	4,0	1,6	3,9	4,0	4,1
Mozaik	4,5	4,1	3,9	2,9	3,0	2,1	2,6	2,6	2,7
Nemz.t.	5,0	4,9	4,6	4,3	4,3	1,2	4,4	4,5	4,5

Az eredmények átlagértéke oszlopdiagramon ábrázolva

6. Ábra A kérdőív 7. kérdése

A pedagógusok véleménye szerint a feladatok elsősorban zeneszeretetre, zenetanulásra motiválnak (a), változatosak, érdekesek (b), gondolkodásra készítenek (c) mindhárom kiadó énekkönyvében. A gondolkodtató feladatokat (c) kisebb arányban jelölték az Apáczaik és a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok.

A tanulók más tantárgyakban szerzett tudására építő feladatok (d) és az ismeretek összefoglalását, rendszerezését segítő feladatok (e) kevésbé reprezentáltak a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok szerint.

Az átlagértékek alapján az önellenőrzésre lehetőséget adó feladatok (f) nem jellemzők a különböző típusú feladatok sorában. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok választották legkevésbé, a legmagasabb átlag a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusoknál jelenik meg.

Az önálló, felfedező tanulásra motiváló (g), a tanultakat a tanulók iskolán kívüli tevékenységeivel összekötő (h) és a mindennapok világában alkalmazható tudást gyarapító (i)

feladatokat legkisebb arányban a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok jelölték. Magasabb átlagot mutatnak az Apáczai Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok eredményei.

A kérdőív 8. kérdése az énekkönyvek illusztrációinak a tanítás-tanulás folyamatában betöltött szerepét vizsgálja.

8. *Hogyan használja fel énekkönyvének illusztrációit? A felsorolásból több válasz is bekarikázható!*

- a) gyermekdalok, énekes játékok motivációjaként
- b) zenei jelenségek megfigyeltetésére
- c) az ismeretanyag tudatosításához
- d) összefüggések megláttatására, elvonatkoztatásra
- e) zenei rejtvényekhez, fejtörőkhöz
- f) más tantárgyakkal való összefüggések, kapcsolódási pontok keresésére

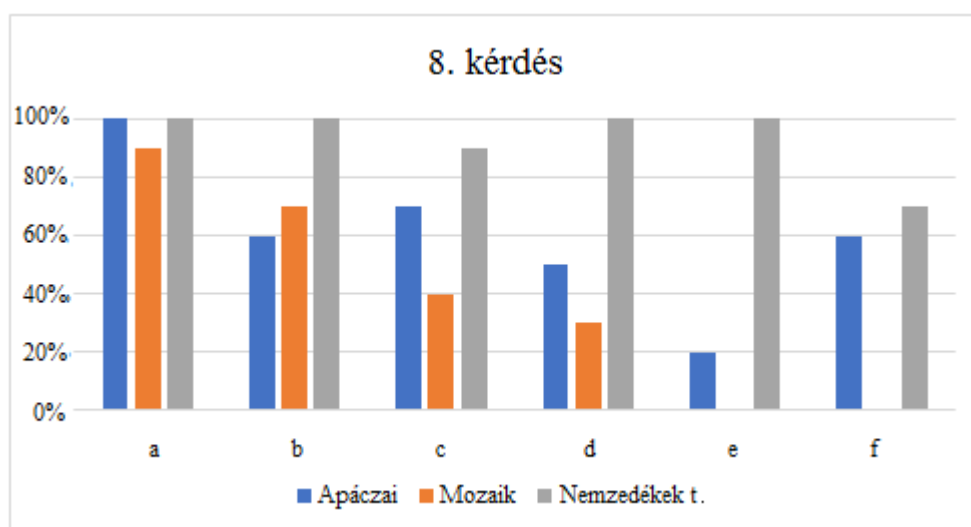
A pedagógusok értékelő válaszaik alapján az eredmények százalékban kifejezett értékeit az alábbi táblázat mutatja

8. Munkatáblázat A kérdőív 8. kérdése

	a)	b)	c)	d)	e)	f)
Apáczai	100 %	60 %	70 %	50 %	20 %	60 %
Mozaik	90 %	70 %	40 %	30 %	-	-
Nemz.t.	100 %	100 %	90 %	100 %	100 %	70 %

Az eredmények százalékos értékei oszlopdiagramon ábrázolva

7. Ábra A kérdőív 8. kérdése

Az értékelő válaszok alapján az illusztrációk fontos szerepet töltenek be a tanítás-tanulás folyamatában a gyermekdalok, énekes játékok motivációjaként (a), a zenei jelenségek megfigyeltetésében (b) és az ismeretanyag tudatosításában (c).

Az énekkönyvek illusztrációit legmagasabb arányban, mindhárom kiadó énekkönyvére vonatkozóan a gyermekdalok, énekes játékok motivációjaként (a) használják fel a pedagógusok. A zenei jelenségek megfigyeltetésében (b) és az ismeretanyag tudatosításában (c) az illusztrációk fontos szerepet töltenek be a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok körében, kisebb arányban jelenik meg az Apáczai és a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusoknál. Szignifikáns különbséget mutatnak a d) válaszok eredményei. Az illusztrációkat összefüggések megláttatására, elvonatkoztatásra a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok 100 %-ban jelölték. A d) választ az Apáczai Kiadó Daloskönyvét használó pedagógusok fele, a Mozaik Kiadó énekkönyvét használók 30 %-a jelölte. Jelentős eltérést mutatnak az eredmények az illusztrációk zenei rejtvényekhez, fejtörőkhöz (e) és más tantárgyakkal való összefüggések, kapcsolódási pontok keresésére (f) való felhasználásában.

Az illusztrációk zenei rejtvényekhez, fejtörőkhöz és más tantárgyakkal való összefüggések megláttatására, keresésére való felhasználását legmagasabb arányban a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok választották. Az Apáczai Kiadó Daloskönyvénel a zenei rejtvényekhez, fejtörőkhöz való felhasználást kisebb arányban, más tantárgyakkal való összefüggések, kapcsolódási pontok keresésére való felhasználást többen jelölték. A Mozaik Kiadó énekkönyvénel nem értékelték az e) és f) pontokat.

A kérdőív 9. kérdése a zenehallgatási anyag tanórai feldolgozásához használt eszközök vizsgálatára irányul.

9. Milyen eszközöket alkalmaz az énekkönyv zenehallgatási anyagának tanórai feldolgozásához? A felsorolásból több válasz is bekarikázható!

- a) az énekkönyvhöz kiadott CD mellékletet
- b) internetes forrásokat
- c) DVD felvételeket
- d) hanglemezeket (bakelit)
- e) e-tankönyv hanganyagát

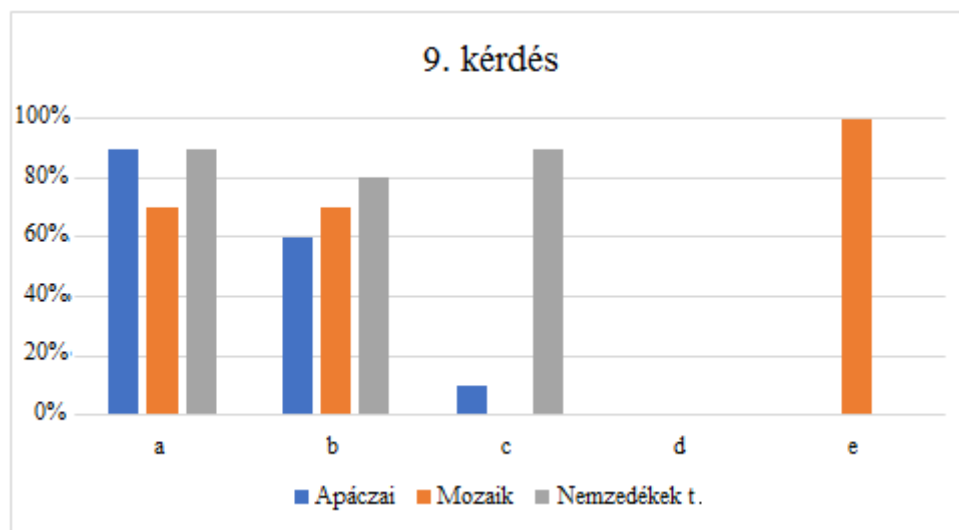
A pedagógusok értékelő válaszai alapján az eredmények százalékban kifejezett értékeit az alábbi táblázat mutatja

9. Munkatáblázat A kérdőív 9. kérdése

	a)	b)	c)	d)	e)
Apáczai	90 %	60 %	10 %	-	-
Mozaik	70 %	70 %	-	-	100 %
Nemz. t.	90 %	80 %	90 %	-	-

Az eredmények százalékos értékei oszlopdiagramon ábrázolva

8. Ábra A kérdőív 9. kérdése

A zenehallgatási anyag tanórai feldolgozásához legtöbb pedagógus az énekkönyvhöz kiadott CD mellékletet (a) és az internetes forrásokat (b) jelölte meg. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok 90 százaléka, valamint az Apáczai Kiadó Daloskönyvét használó pedagógusok 10 százaléka DVD felvételeket (c) is felhasználnak zenehallgatáshoz. A Mozaik Kiadó korszerű e-tankönyvének hanganyagára az eredmények alapján maximálisan építenek a pedagógusok. A d) pontot nem jelölték, bakelit hanglemezek nem szerepelnek az eszköztárban.

A kérdőív 10. kérdése a zenehallgatási anyag tanórai alkalmazását vizsgálja.

10. Hogyan építi be a tanítás-tanulás folyamatába a zenehallgatási anyagot? A felsorolásból több válasz is bekarikázható!

- a) a zenehallgatás minden énekóra részét képezi
- b) a zenehallgatási anyagot az énekkönyvben kijelölt részeknél hallgatjuk meg
- c) a zenehallgatási anyagot akkor hallgatjuk meg, amikor jut rá elég idő az énekórán
- d) a zenehallgatásra megjelölt zeneműveket az énekórán ritkán hallgatjuk meg

e) az énekórai zenehallgatáson kívül, az énekkönyv további zenehallgatási ajánlatából válogatnak a tanulóknak, és otthoni zenehallgatásra motiválom őket

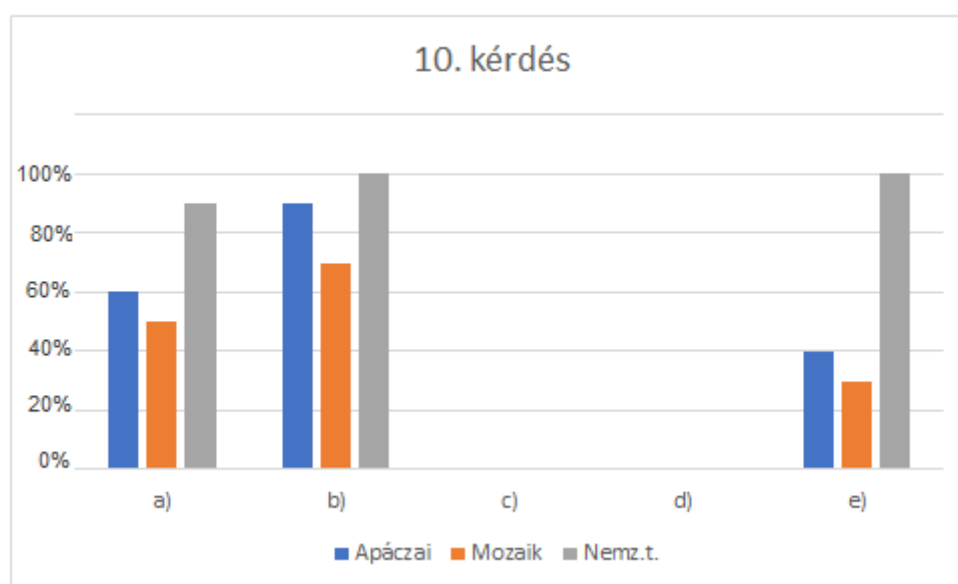
A pedagógusok értékelő válaszaik alapján az eredmények százalékban kifejezett értékeit az alábbi táblázat mutatja

10. Munkatáblázat A kérdőív 10. kérdése

	a)	b)	c)	d)	e)
Apáczai	60 %	90 %	-	-	40 %
Mozaik	50 %	70 %	-	-	30 %
Nemz.t.	90 %	100 %	-	-	100 %

Az eredmények százalékos értékei oszlopdiagramon ábrázolva

9. Ábra A kérdőív 10. kérdése

A pedagógusok legmagasabb arányban választották a zenehallgatási anyag meghallgatását az énekkönyvben kijelölt részeknél (b) és valamivel kisebb arányban a minden énekóra részét képező zenehallgatást (a). A zenehallgatási anyag időhiány miatt való elhagyását (c), vagy ritkán történő (d) meghallgatását nem értékelték a pedagógusok.

Nagyobb különbséget mutatnak az e) válasz eredményei, a tanulók tanórán kívüli zenehallgatásra motiválásában. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok maximálisan felhasználják az énekkönyv további zenehallgatási ajánlatát a tanulók otthoni zenehallgatásra neveléséhez, az Apáczai és a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusoknál az e) válasz kisebb arányban jelenik meg.

Az eredmények azt mutatják, a zenehallgatási anyag tanórai feldolgozásában a tankönyv irányító szerepet tölt be a tanítás-tanulás folyamatában. A zenehallgatási anyag meghallgatását az énekkönyvben kijelölt részeknél (b) a legmagasabb százalékban jelölték a pedagógusok mindhárom kiadó énekkönyvére vonatkozóan.

A minden énekóra részét képező zenehallgatást, a zenehallgatási anyag meghallgatását az énekkönyvben kijelölt részeknél és a tanulók otthoni zenehallgatásra való motiválását a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok jelölték maximális értékekkel.

A Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok eredményei alacsonyabb értékeket mutatnak. A tanulók otthoni zenehallgatásra készítése a legkisebb mértékben jelenik meg a Mozaik Kiadó énekkönyvét használók körében annak ellenére, hogy énekkönyvük korszerű e-tankönyv, ami nagyobb lehetőséget kínál a tanulók zenehallgatásra való motivációjában.

A kérdőív 11. kérdése az énekkönyvek zenehallgatási anyagának mennyiségét vizsgálja.

11. Hogyan vélekedik a zenehallgatási anyag mennyiségéről? Kérem, értékeljen ötfokozatú skálán!

1=egyáltalán nincs 5= nagyon sok

a) magyar népi gyermekjátékdalok, népzene, népszokások dallamai	1	2	3	4	5
b) alkalmi dalok, ünnepek zenéje	1	2	3	4	5
c) magyar zeneszerzők zeneművei	1	2	3	4	5
d) európai zeneszerzők zeneművei	1	2	3	4	5
e) távoli kontinensek zenéje	1	2	3	4	5

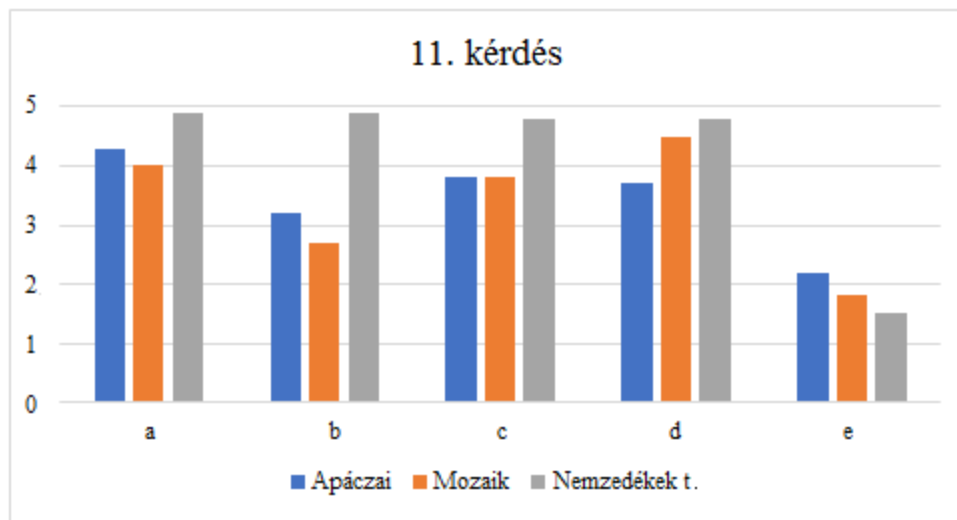
A pedagógusok értékelő válaszaik alapján az eredmények átlagát az alábbi táblázat mutatja

11. Munkatáblázat A kérdőív 11. kérdése

	a)	b)	c)	d)	e)
Apáczai	4,3	3,2	3,8	3,7	2,2
Mozaik	4,0	2,7	3,8	4,5	1,8
Nemz. t. T.	4,9	4,9	4,8	4,8	1,5

Az eredmények átlagértéke oszlopdiagramon ábrázolva

10. Ábra A kérdőív 11. kérdése

Az Apáczi Kiadó Daloskönyvében a pedagógusok értékelő válaszaik alapján a zenehallgatási anyagban, legnagyobb számban a magyar népi gyermekjátékdalok, népzene, népszokások dallamai (a) találhatóak, valamivel kevesebb a magyar és európai zeneszerzők zeneműveinek mennyisége (c; d). Közepes arányt képviselnek az alkalmi dalok, ünnepek zenéi (b) és kis számban a távoli kontinensek zenéi (e) jelennek meg.

A Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok véleménye szerint a zenehallgatási anyag legnagyobb mennyiségét az európai zeneszerzők zeneművei (d) alkotják. Kisebb arányt képviselnek a magyar népi gyermekjátékdalok, népzene, népszokások dallamai (a) és a magyar zeneszerzők zeneművei (c). Közepesen kevesebb mennyiségben az alkalmi dalok, ünnepek zenéje (b) és kis számban a távoli kontinensek zenéi (e) szerepelnek.

A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok a zenehallgatási anyag mennyiségi vizsgálatában közel maximális értékekkel jelölték a magyar népi gyermekjátékdalok, népzene, népszokások dallamait (a), az alkalmi dalok, ünnepek zenéjét (b), a magyar és európai zeneszerzők zeneműveit. Ezzel ellentétben minimálisnak vélték a távoli kontinensek zenéjének mennyiségét (e).

A kérdőív 12. kérdése a tanulók szempontjából vizsgálja az énekkönyvek olvashatóságát, tanulhatóságát.

12. Hogyan értékeli énekkönyvének olvashatóságát, tanulhatóságát a tanulók szempontjából? Kérem, értékeljen ötfokozatú skálán!

1= egyáltalán nem 5= teljes mértékben

- a) az énekkönyvben a tanulók fejlettségi szintjének megfelelően, jelek segítik a tájékozódást 1 2 3 4 5
- b) az énekkönyv szókincs és a mondatszerkezet szempontjából a tanulók életkorának megfelelő 1 2 3 4 5
- c) a kezdeti nagyobb betűméretek fokozatosan csökkennek a tanulók olvasási készségének fejlődéséhez mérten 1 2 3 4 5
- d) az énekkönyvben a betűszínek, szövegkiemelések felkeltik a tanulók figyelmét, tanulásra motiválnak 1 2 3 4 5

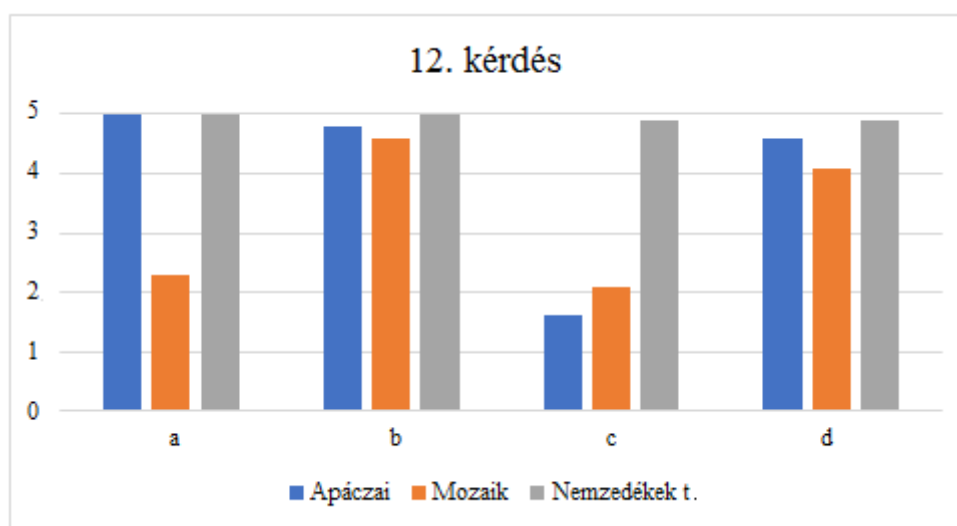
A pedagógusok értékelő válaszaik alapján az eredmények átlagát az alábbi táblázat mutatja

12. Munkatáblázat A kérdőív 12. kérdése

	a)	b)	c)	d)
Apáczai	5,0	4,8	1,6	4,6
Mozaik	2,3	4,6	2,1	4,1
Nemzedékek t.	5,0	5,0	4,9	4,9

Az eredmények átlagértéke oszlopdiagramon ábrázolva

11. Ábra A kérdőív 12. kérdése

Az Apáczai és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok maximálisan jónak tartják a tanulók szempontjából a tájékozódást segítő jelek (a) alkalmazását, melyek gyors tájékozódást biztosítanak, segítik a megértést. A Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok kevésbé elégedettek énekkönyvükkel ebből a szempontból.

A pedagógusok értékelő válasza alapján az énekkönyvek szókincs és a mondatszerkezet szempontjából teljes mértékben megfelelnek a tanulók életkori sajátosságainak (b). Az énekkönyvben a betűszínek, szövegkiemelések figyelemfelkeltők, tanulásra motiválnak. (d).

A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok nagyon jónak értékelik az énekkönyvben a tanulók olvasási készségéhez igazodó betűméretek nagyságát (c). Az Apáczai és a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok szerint a tanulók szempontjából ez kevésbé megfelelő.

A kérdőív 13. kérdése az énekkönyvek különböző zenei tartalmának (énekes/hangszeres zeneművek) mennyiségi arányát vizsgálja.

13. Hogyan értékeli énekkönyvét a különböző zenei tartalmak (énekes - hangszeres zeneművek) mennyiségi arányának szempontjából? Kérem, jelölje ötfokozatú skálán!

1 = minimális mértékben 5 = maximálisan

- a) az énekkönyv zenei anyaga őrzi és ápolja népi kultúránkat, hagyományainkat
1 2 3 4 5
- b) az énekkönyvben nemzeti történelmünk jeles napjainak emlékét alkalmi dalok, hangszeres zeneművek őrzik
1 2 3 4 5
- c) az énekkönyv zenei tartalmában jelentős szerepet töltenek be ünnepi zenék, melyek a tanulók érzélemvilágát gazdagítják
1 2 3 4 5
- d) az énekkönyv korszerű zenei tartalma a mindennapok zenei világára is ráirányítja a tanulók figyelmét
1 2 3 4 5

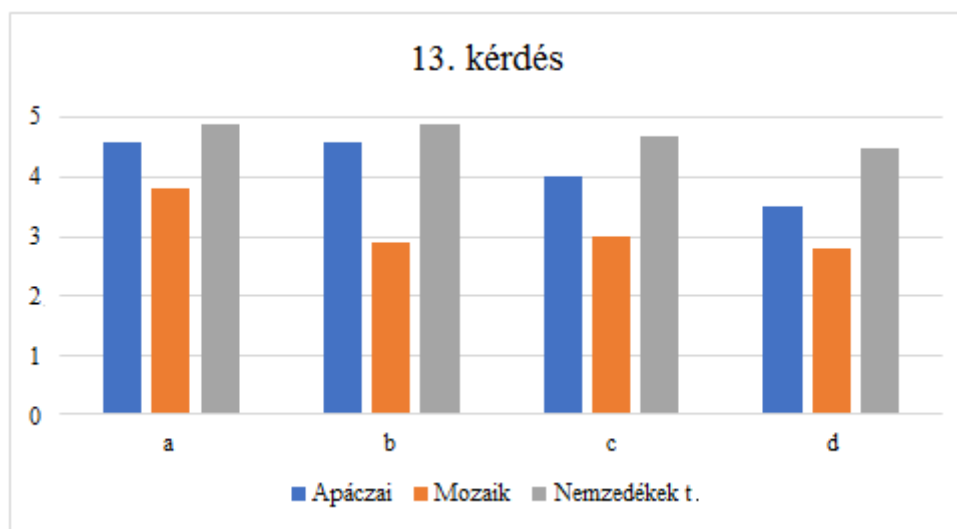
A pedagógusok értékelő válasza alapján az eredmények átlagát az alábbi táblázat mutatja

13. Munkatáblázat A kérdőív 13. kérdése

	a)	b)	c)	d)
Apáczai	4,6	4,6	4,0	3,5
Mozaik	3,8	2,9	3,0	2,8
Nemzedékek t.	4,9	4,9	4,7	4,5

Az eredmények átlagértéke oszlopdiagramon ábrázolva

12. Ábra A kérdőív 13. kérdése

A különböző zenei tartalmak (énekes/hangszeres) mennyiségi vizsgálatában a pedagógusok legmagasabb arányban a magyar népi kultúrát, hagyományörző zeneműveket (a) jelölték meg.

Nemzeti történelmünk jeles napjainak emlékét őrző alkalmi dalok, hangszeres zeneművek (b) bőséges mennyiségét az Apáczaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok eredményei mutatják. A Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok értékelése szerint nemzeti történelmünk jeles napjaihoz kapcsolódó zeneművek kisebb számban kapnak helyet az énekkönyv zenei tartalmában. Az ünnepi zenék (c) mennyisége bőséges a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok értékelése alapján, jó arányt képviselnek az Apáczaik Kiadó Daloskönyvében és közepes mennyiségben jelennek meg a Mozaik Kiadó énekkönyvében. A mindennapok zenei világa a zenei tartalomban (d) legmagasabb arányban a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusoknál jelenik meg, kisebb mértékben az Apáczaik és a Mozaik Kiadó énekkönyvében.

Az Apáczaik Kiadó Daloskönyvében bőséges számban jelennek meg a magyar népi kultúrához, nemzeti történelemhez kapcsolódó zenék. A pedagógusok véleménye szerint az ünnepi zenék mennyisége jó arányt képvisel a Daloskönyvben, valamivel kevesebbnek vélik a mindennapok világához kapcsolódó zeneművek számát.

A Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok eredményei alapján legnagyobb számban a magyar népi kultúrához kapcsolódó zeneművek szerepelnek, kisebb mennyiségben az

ünnepek zenéi, a nemzeti történelmünk jeles napjaihoz fűződő zeneművek, végül a mindennapok világát megjelenítő zenei tartalmak.

A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok értékelő válaszaik alapján népi kultúránk, nemzeti történelmünk zenéi, ünnepi zenék és a mindennapok világát megjelenítő zenék bőséges mennyiségben találhatók az énekkönyv zenei tartalmában.

A kérdőív 14. kérdése a zenei ismeret- és készségfejlesztési anyag elsajátítását segítő munkaformák alkalmazásának vizsgálatára irányul.

14. Ön szerint énekkönyvének zenei ismeret- és készségfejlesztési anyaga milyen munkaformák alkalmazására ad lehetőséget? A felsorolásból több válasz is bekarikázható!

- a) frontális osztálymunka
- b) csoportos munkaformák
- c) egyéni munka

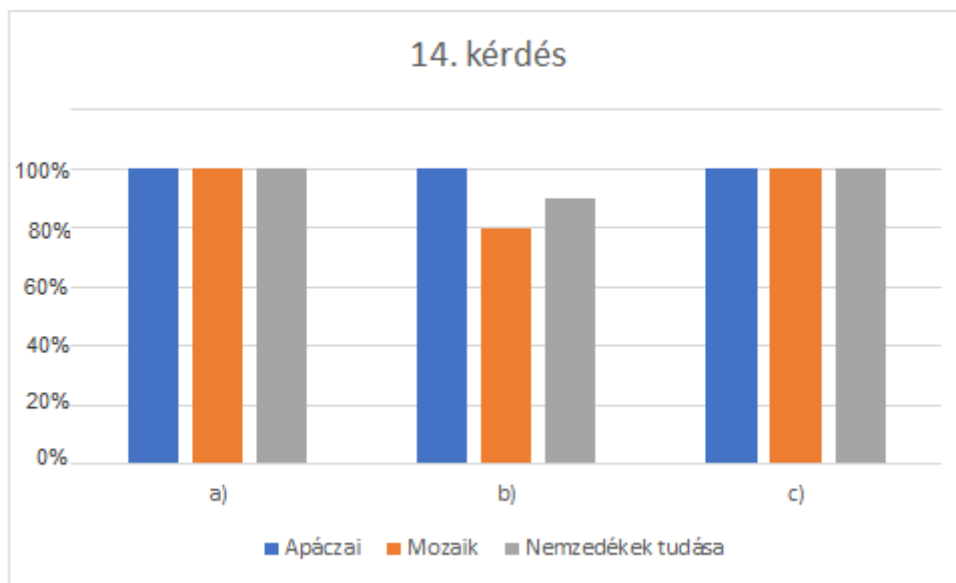
A pedagógusok értékelő válaszaik alapján az eredmények százalékban kifejezett értékeit az alábbi táblázat mutatja

14. Munkatáblázat *A kérdőív 14. kérdése*

	a)	b)	c)
Apáczai	100 %	100 %	100 %
Mozaik	100 %	80 %	100 %
Nemzedékek tudása	100 %	90 %	100 %

Az eredmények százalékos értékei oszlopdiagramon ábrázolva

13. Ábra A kérdőív 14. kérdése

A pedagógusok értékelő válasza alapján mindhárom kiadó énekkönyvében a zenei ismeret- és készségfejlesztési anyag elsajátításához teljes mértékben lehetőség nyílik frontális és egyéni munkaformák alkalmazására (a; c).

Az Apáczai Kiadó Daloskönyvét használó pedagógusok véleménye szerint énekkönyvük a csoportos munkaformák alkalmazására is maximális lehetőséget ad (b), kisebb mértékben felel meg a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyve ebből a szempontból.

A kérdőív 15. kérdése az énekkönyvek tanítás-tanulás folyamatában betöltött hatékony szerepét vizsgálja

15. Véleménye szerint énekkönyve kinek a munkáját segíti elsősorban? Kérem, karikázza be a megfelelő választ!

- a) elsősorban a tanár tanórai felkészülését segíti
- b) elsősorban a tanuló órai munkáját, tanórán kívüli tevékenységeit aktivizálja
- c) egyenlő arányban hangolja egybe a tanár - tanuló kooperatív munkáját

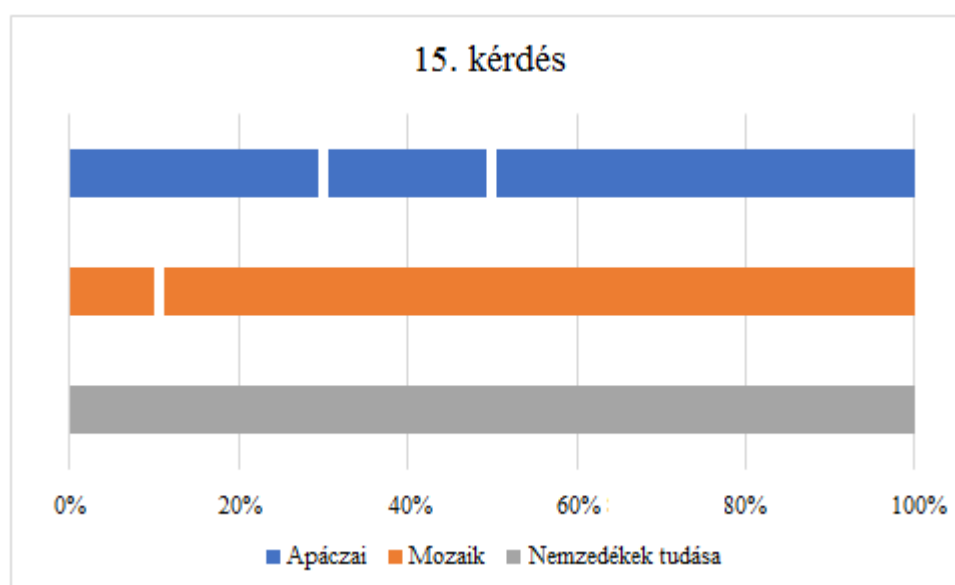
A pedagógusok értékelő válasza alapján az eredmények százalékban kifejezett értékeit az alábbi táblázat mutatja

15. Munkatáblázat A kérdőív 15. kérdése

	a)	b)	c)
Apáczai	30 %	20 %	50 %
Mozaik	10 %	-	90 %
Nemzedékek tudása	-	-	100 %

Az eredmények százalékos értékei sávdiaagramon ábrázolva

14. Ábra A kérdőív 15. kérdése

Az Apáczai Kiadó Daloskönyvét használó pedagógusok 30 százalékának véleménye szerint az énekkönyv elsősorban a tanár tanórai felkészülését segíti (a). A pedagógusok 20 százaléka úgy véli az énekkönyv a tanuló órai munkáját, tanórán kívüli tevékenységeit aktivizálja (b). A pedagógusok 50 %-a szerint az énekkönyv egyenlő arányban hangolja egybe a tanár - tanuló kooperatív munkáját (c).

A Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok 10 százalékának véleménye szerint az énekkönyv elsősorban a tanár tanórai felkészülését segíti (a). A pedagógusok 90 százaléka úgy véli, énekkönyvük egyenlő arányban hangolja össze a tanár - tanuló kooperatív munkáját (c).

A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok egységes véleménye szerint énekkönyvük egyenlő arányban hangolja össze a tanár és a tanuló kooperatív munkáját (c).

A kérdőív 16. kérdése az elégedettségmérésre és tankönyvválasztásra irányul

16. Elégedett énekkönyvével?

a) igen, mert az eredményes tanulás - tanítás kiváló munkaeszköze

b) a hiányosságok ellenére is ezt választom

c) nem vagyok elégedett, másikat választanék

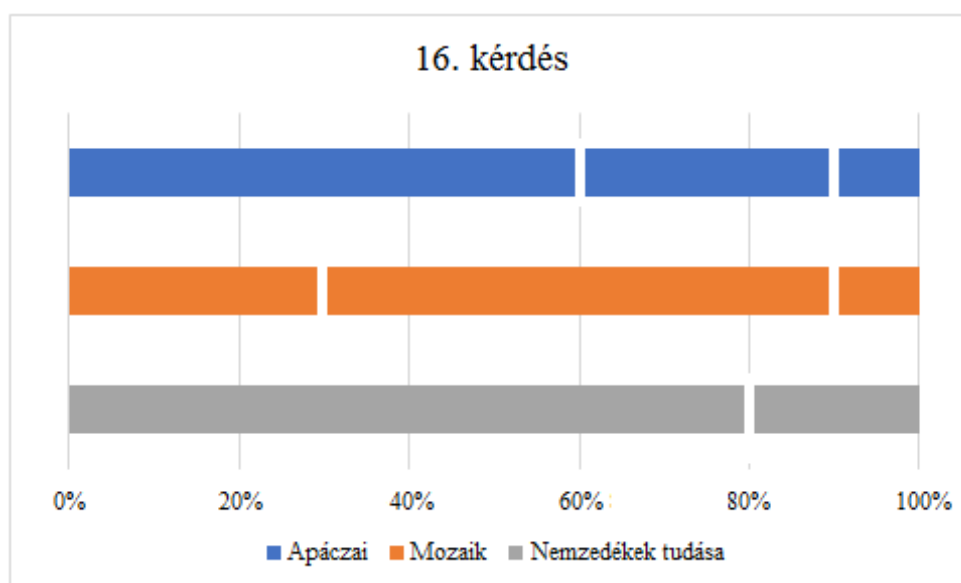
A pedagógusok értékelő válaszaik alapján az eredmények százalékban kifejezett értékeit az alábbi táblázat mutatja

16. Munkatáblázat A kérdőív 16. kérdése

	a)	b)	c)
Apáczai	60 %	30 %	10 %
Mozaik	30 %	60 %	10 %
Nemzedékek tudása	80 %	20 %	-

Az eredmények százalékos értékei sávdiaagramon ábrázolva

15. Ábra A kérdőív 16. kérdése

Az Apáczai Kiadó Daloskönyvét használó pedagógusok 60 %-a, a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok 30 %-a és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok 80 %-a elégedett énekkönyvével, mert az eredményes tanulás - tanítás kiváló munkaeszközének tartják (a).

Az Apáczai Kiadó Daloskönyvét használó pedagógusok 30 %-a, a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok 60 %-a és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok 20 százaléka a hiányosságok ellenére is megfelelőnek tartja az énekkönyvet (b). Az Apáczai Kiadó és a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok 10-10 százaléka másik énekkönyvet választana (c).

Összegzés

A kérdőíves felmérésben az Apáczai, a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó első osztályos énekkönyvét használó pedagógusok vettek részt. A kérdőív 1. kérdéscsoportja a tankönyvek szerkezeti felépítését, a tájékoztató apparátus szerepét vizsgálta a tanítás-tanulás folyamatában. A pedagógusok többsége úgy véli, hogy a szerzői előszó legfőbb funkciója az énekkönyv olvasóival való kapcsolatteremtés, a zenetanulásra motiválás. Az énekkönyvek tartalomjegyzékére vonatkozó vizsgálat eredményei alapján a pedagógusok véleménye szerint fontos, hogy a tartalomjegyzék tartalmazza valamennyi dal, mondóka, vers, egyéb szöveg betűrendes mutatóját, jól tükrözze a zenei tartalom felépítettségét, melyben a tartalmi egységek elrendezése, tipográfiai eszközökkel is kiemelt, tagolása jó áttekinthetőséget biztosít. A pedagógusok a tankönyvi forrásokat leginkább ismereteik bővítésére, kiegészítő anyagok gyűjtésére használják fel, a Felhasznált irodalomból a tanulóknak is válogatnak és a tankönyv zenehallgatási ajánlatában szereplő zeneművek meghallgatására ráirányítják a tanulók figyelmét.

A kérdőív 2. kérdéscsoportja a tananyag strukturáltságát vizsgálta. A pedagógusok véleménye szerint a tananyagban a zenei ismeretek összefüggő logikus sorrendben követik egymást, a tananyagrészekhez bőséges számú dalanyag kapcsolódik, az ismeretek elsajátításához megfelelő számban kapcsolódnak mondókák, kiolvasók, versek, és a tananyagrészek tartalmazzák a zenei készségfejlesztő gyakorlatok, feladatok kellő mennyiségét. Értékelő válaszaik alapján a tananyagban hangsúlyos szerepet tölt be a zenei ismeretek összefoglalása és rendszerezése, a tanítási óra szerves részét képezi a zenehallgatás. A pedagógusok véleménye szerint a feladatok elsősorban zeneszeretetre, zenetanulásra motiválnak, változatosak, érdekesek, önálló, felfedező tanulásra készítetnek, segítik az ismeretek összefoglalását, rendszerezését, a tanultakat a tanulók iskolán kívüli tevékenységeivel kötik össze, a mindennapok világában alkalmazható tudást gyarapítják. Az énekkönyvek illusztrációit elsősorban a gyermekdalok, énekes játékok motivációjaként használják fel, de zenei jelenségek megfigyeltetésére, az ismeretanyag tudatosítására, összefüggések megláttatására,

elvonatkoztatásra való felhasználás gyakoriságát is mutatják az eredmények. A pedagógusok válaszai alapján a zenehallgatás az énekórák szerves részét képezi, melyet hatékonyan egészít ki az énekkönyvek zenehallgatási ajánlata, amely a tanulókat tanórán kívüli zenehallgatásra motiválja. A zenehallgatási anyag tanórai feldolgozásához elsősorban az énekkönyvhöz kiadott CD mellékletet és internetes forrásokat használnak, de DVD felvételek és e-tankönyv hanganyagának beépítése is releváns. Az énekkönyvek zenehallgatásában súlypontot képeznek a magyar népi gyermekjátékdalok, népzene, népszokások dallamai, magyar és európai zeneszerzők kompozíciói, kisebb arányban jelennek meg alkalmi dalok, ünnepek zenéi, valamint kevés számban távoli kontinensek zenéi. Az énekkönyvek zenei tartalmát alkotó énekes/hangszeres zeneművek mennyiségi arányára vonatkozó vizsgálatban a pedagógusok értékelő válaszai alapján az énekkönyvek zenei anyaga őrzi és ápolja a magyar népi kultúrát és hagyományt, nemzeti történelmünk jeles napjainak emlékét és az újszerű zenei tartalmakon keresztül a mindennapok zenei világát közvetítik.

A kérdőív 3. kérdéscsoportjának kérdései a tankönyvek - tanulók/pedagógusok szempontjából vizsgált - használhatóságáról gyűjtenek információkat. Az énekkönyvek olvashatóságát, tanulhatóságát vizsgáló kérdésekre adott válaszok alapján az énekkönyvek betűszínei és szövegkiemelései felkeltik a tanulók figyelmét, tanulásra motiválnak, szókincs és a mondatszerkezet szempontjából követik az életkori sajátosságokat. Az énekkönyvekben a zenei ismeret- és készségfejlesztési anyag elsajátítását segítő munkaformák között a frontális osztálymunka, csoportos és egyéni munkaformák szerepelnek. A pedagógusok többségének véleménye szerint énekkönyvük egyenlő arányban hangolja össze tanár - tanuló kooperatív munkáját. Az Apáczai és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok legtöbbször úgy vélik, hogy énekkönyvük az eredményes tanulás - tanítás kiváló munkaeszköze, a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok nagyobb aránya a hiányosságok ellenére is ezt a tankönyvet választaná, az Apáczai és a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok 10-10%-a nincs megelégedve énekkönyvével, másik mellett döntene.

A személyes interjúban elhangzottakról összegzésként elmondható, hogy a megkérdezett pedagógusok szakmai elkötelezettségét, hivatástudatát mélyen áthatja a Kodályi – filozófia. a zenei nevelés emberformáló, lélekemelő ereje, akik pedagógiai munkájuk során őrzik és tovább adják Kodály Zoltán szellemi örökségét, a zenei élmény közösségformáló erejét, a közös éneklés varázsát. A pedagógusok oktató-nevelő munkáját mindig megújítja a zene iránti szeretet, ami minden pedagógiai tevékenységükben zenei élménynyújtásra motiválja őket, és

kiváló pedagógiai érzéssel, szakmai tudással, személyes kisugárzásukkal örömtelivé teszik az ének-zene órák hangulatát. Az iskolai énekórák közös énekélményét csillogó gyermekttekintetek hálálják meg, akik a pedagógusok felé őszinte megnyilatkozással jelzik az énekórák boldog élményének pillanatait.

A pedagógusok az iskolai énektanítás problémáját, nehézségét magasabb évfolyamokon az ének-zene tantárgy iránti, nem kellő tiszteletben látják. Véleményük szerint az ének, mint készségtárgy, az iskolai tantárgyak rangsorában háttérbe szorul, a tanulók a tanórai munkát és az órai felkészülést nem veszik komolyan. Alsó tagozaton elsősorban magatartási problémák jelentenek nehézséget, melyet tovább nehezít a szülők, zenéhez való nem megfelelő hozzáállása.

A pedagógusok hivatásszeretetük legfőbb motivációját a tanulók magas színvonalú, művészi élményekhez juttatásában látják, mely a zenei nevelés legfontosabb célja: a kodályi - filozófia tovább örökítése, a zene szeretetével való teljes emberré nevelés, az értő zenehallgatóvá nevelés, mely a jövő generációjának értékekre épülő alapjait teremti meg.

4.2.2.2.

Kérdőíves felmérés tanulók körében a NAT 2012 első osztályos énekkönyvek tankönyvhasználatához

A kérdőíves felmérés bemutatása

A kérdőíves felmérés a Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv 2012 első osztályos énekkönyvek tankönyvhasználatát vizsgálja. A tanulók számára összeállított kérdőív saját szerkesztés, mely 24 kérdést foglal magában (lásd VIII. Mellékletek / 8.5. *Kérdőívek (2016-2017)* 8.5.2. *Kérdőíves felmérés tanulóknak*).

A vizsgálat helye és ideje

A tankönyvhasználat vizsgálat 2016 május-június hónapokban zajlott az alábbi általános iskolákban:

- 2016 május Rókusi Általános Iskola Szeged
- 2016 május Szegedi Arany János Általános Iskola
- 2016 június Szegedi Alsóvárosi Általános Iskola

A vizsgálat módszere és mérő apparátusa

A kérdőíves felmérésben összesen 74 tanuló vett részt: 19 tanuló az Apáczai Kiadó, 27 tanuló a Mozaik Kiadó és 28 tanuló a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó első osztályos énekkönyvét használja énekórán. A kérdőív kérdéseire a tanulók énekkönyvük segítségével egyenként válaszoltak. A méréshez a tanulók válaszai alapján képzett kategóriákba besorolt adatokat 24 munkatáblázat rögzíti. Az adatfeldolgozás százalékos értékeléssel, gyakoriság számítással (kvantitatív) és szöveges (kvalitatív) értékeléssel történt. Az eredményeket táblázat, oszlop-, sávdiaagram és halmazábra mutatja.

A kérdőív struktúrája (saját szerkesztés)

- Általános kérdések száma: 8 (eldöntendő kérdések)
- Tankönyvhasználattal kapcsolatos kérdések száma: 14 (nyitott kérdések)
- Szintetizáló kérdések száma: 2 (eldöntendő kérdések)

1. Általános kérdések (1.2.6.10.15.17.18.20.)

A kérdőív általános kérdései a tanulók énekórához, énekléshez, a dalok eljátszásához, zenehallgatáshoz való hozzáállását, a tankönyvi rajzokról formált véleményét, az énekkönyvből való olvasást és a tankönyvben található ikonok jelentésének ismeretét mérik fel.

2. Tankönyvhasználathoz kapcsolódó kérdések (4.5.7.8.9.11.12.13.14.16.19.21.22.23.)

Az énekkönyv használatához kapcsolódó kérdések információkat gyűjtenek arról, hogy

- hol énekelnek a tanulók az énekkönyvből és hol játsszák el a tankönyvi dalokat?
- melyek a legkedvesebb dalok, mondókák az énekkönyvben és hogyan hallgatnak zenét?
- melyek a kedvelt és nem kedvelt tankönyvi feladatok?
- milyen asszociációkat absztrakciókat keltenek a tankönyvi képek, mely színek a legszebbek a tankönyvben?
- hogyan értelmezik a tanulást segítő ikonokat és hogyan olvasnak az énekkönyvből?
- milyen új ötlettel változtatnának énekkönyvükön?

3. Szintetizáló kérdések (3.24.)

A szintetizáló kérdések, mint be- és kimeneti kérdések a tanulók énekkönyvükről alkotott véleményét, tanulásra motiváló használhatóságát mérik fel.

A vizsgálat eredményeinek bemutatása és értelmezése

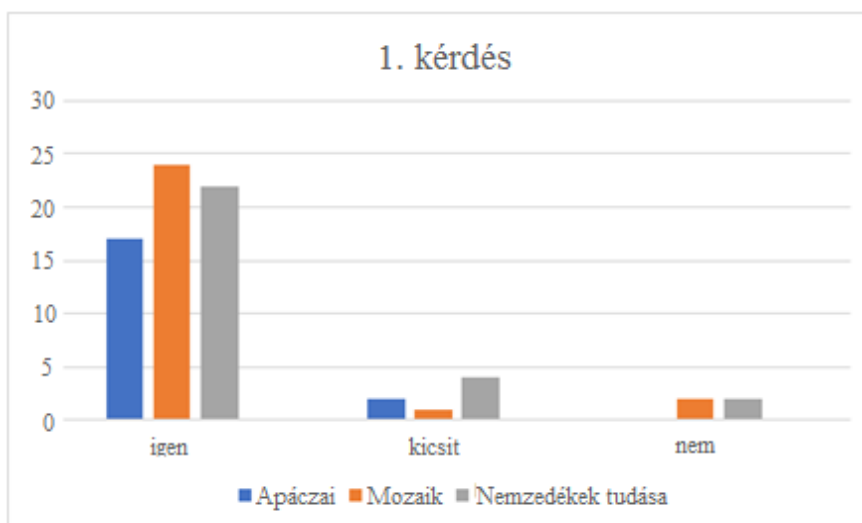
A kérdőív 1. kérdése az éneklésre irányul.

1. Szeretsz énekelni?

1. Munkatáblázat *A kérdőív 1. kérdése*

	igen	kicsit	nem
Apáczai	17	2	0
Mozaik	24	1	2
Nemzedékek tudása	22	4	2

1.Ábra A kérdőív 1. kérdése

Az eredmények alapján legtöbb tanuló szeret énekelni, kevesek válaszában a „kicsit” vagy „nem” válasz is szerepelt.

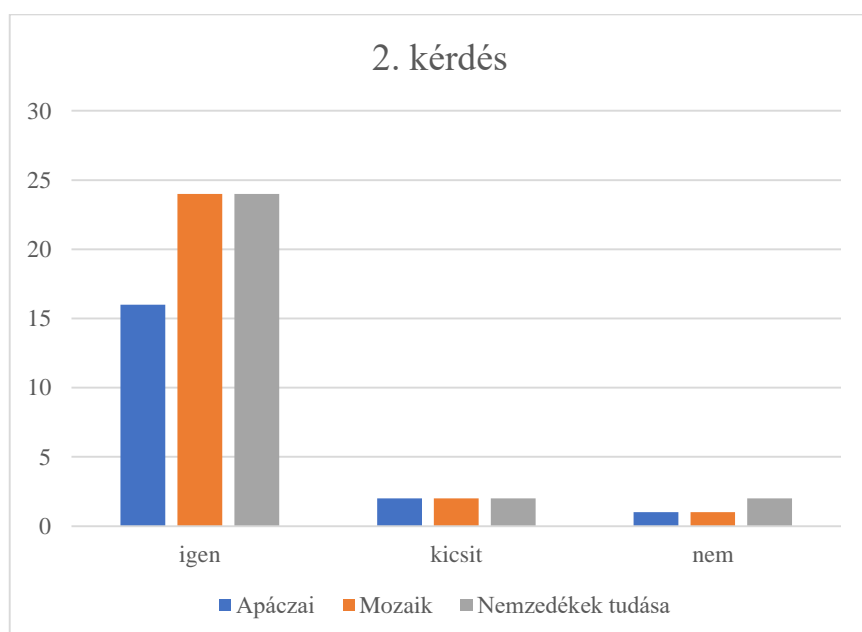
A kérdőív 2. kérdése az énekórát helyezi középpontba.

2. Szereted az énekórát?

2. Munkatáblázat A kérdőív 2. kérdése

	igen	kicsit	nem
Apáczai	16	2	1
Mozaik	24	2	1
Nemzedékek tudása	24	2	2

2. Ábra A kérdőív 2. kérdése

Az eredmények azt mutatják, hogy a tanulók többsége szereti az énekórát, néhány tanuló „kicsit” vagy „nem” válasszal felelt a kérdésre.

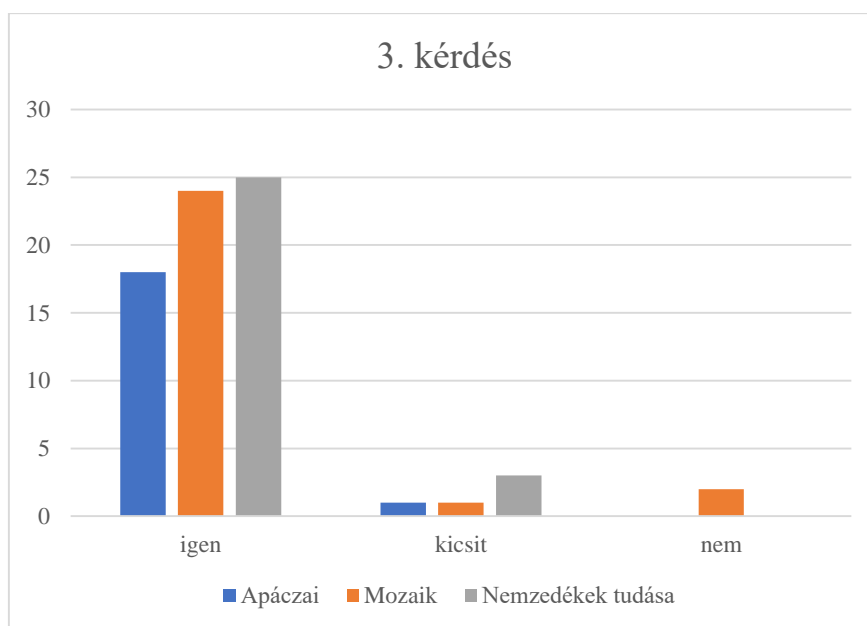
A kérdőív 3. kérdése a tankönyvre irányítja a tanulók figyelmét.

3. Tetszik az énekkönyv, amiből tanulsz?

3. Munkatáblázat A kérdőív 3. kérdése

	igen	kicsit	nem
Apáczai	18 94,7%	1 5,3%	0
Mozaik	24 88,9%	1 3,7%	2 7,4%
Nemzedékek tudása	25 89,3%	3 10,7%	0

3. Ábra A kérdőív 3. kérdése

Az eredmények alapján az Apáczai Kiadó Daloskönyvéből tanulók 94.7%-nak, a Mozaik Kiadó énekkönyvéből tanulók 88.9%-nak, a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből tanulók 89.3%-nak tetszik az énekkönyve, amiből tanul, néhány tanuló „kicsit” vagy „nem” válasszal felelt a kérdésre.

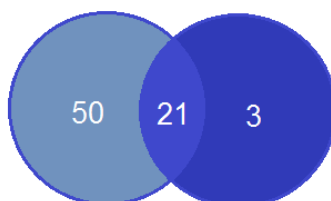
A kérdőív 4. kérdése a tankönyv használatának helyét vizsgálja.

4. Hol szoktál énekelni az énekkönyvedből?

4. Munkatáblázat A kérdőív 4. kérdése

	énekezők/iskolában	otthon
Apáczai	19	3
Mozaik	26	8
Nemzedékek tudása	26	13

4. Ábra A kérdőív 4. kérdése

A tanulók énekezők/iskolában és/vagy otthon énekelnek az énekkönyvből. A két halmaz uniója 74 válaszoló, ebből 50 tanuló énekezők/iskolában énekel az énekkönyvből, 21 tanuló énekezők/iskolában és otthon is használja énekkönyvét, 3 tanuló csak otthon énekel.

A kérdőív 5. kérdése a tanulók legkedvesebb dalait kutatja az énekkönyvben.

5. Vannak-e kedvenc énekeid az énekkönyvben? Mutassál néhányat! Miért ezeket választottad?

A tanulók az énekkönyvből az alábbi dalokat választották ki. A zárójelben lévő szám arra vonatkozik, hogy hányan választották az alábbi felsorolásban szereplő dalokat.

Apáczai

Bújj, bújj zöld ág (1). Csiga - biga, gyere ki (1). Csön, csön, gyűrű (1). Ecc, pecc, kimehetsz (1). Ég a gyertya, ég (1). Esik az eső (2). Éliás, Tóbiás (2). Fényes napsugár (2). Gólya, gólya gilice (2). Gyertek lányok ligetre (2). Hajlik a meggyfa (1). Hívogat az iskola (3). Húzz, húzz, Katica!(1) Kék selyemkendő (1). Kirje, kirje (3). Kis kacsa fürdik (1). Kiskarácsony (1). Körtéfa, körtéfa (1). Mi játszunk, lányok?(1) Orgona ága (1). Szólj síp, szólj!(1) Zöld paradicsom (1).

Mozaik

A pünkösdi rózsza (7). Benn a bárány (1). Egyél libám! (2) Egy kis malac (1). Eresz alól fecske fia (13). Fecskét látok (1). Fejem, vállam (4). Gyertek lányok ligetre. Ha én cica volnék (1). Háp, háp, háp (5). Hej, a sályi piacon (1). Hogy a csibe (2). Hol jártál, báránykám?(2) Itt, a

farsang (1). Kis kacsa fürdik (1) Nád alól és köd alól (5). Négy vándor jár (4). Nyuszi ül a fűben (1). Sándor napján (1).

Nemzedékek Tudása

Aluszol-e jó juhász? (3) A pünkösdi rózsza (1). Gyertek lányok ligetre (4). Hess el sas!(2) Hová mégy, te kis nyulacska?(12) Iglíce szívem, iglice (8). Keren, kerem kása (3). Kis kacsa fürdik (1). Kis kece lányom (6). Körtéfa, körtéfa (4). Lánc, lánc eszterlánc (1). Ó, Erzsébet (4). Süss fel nap (1)

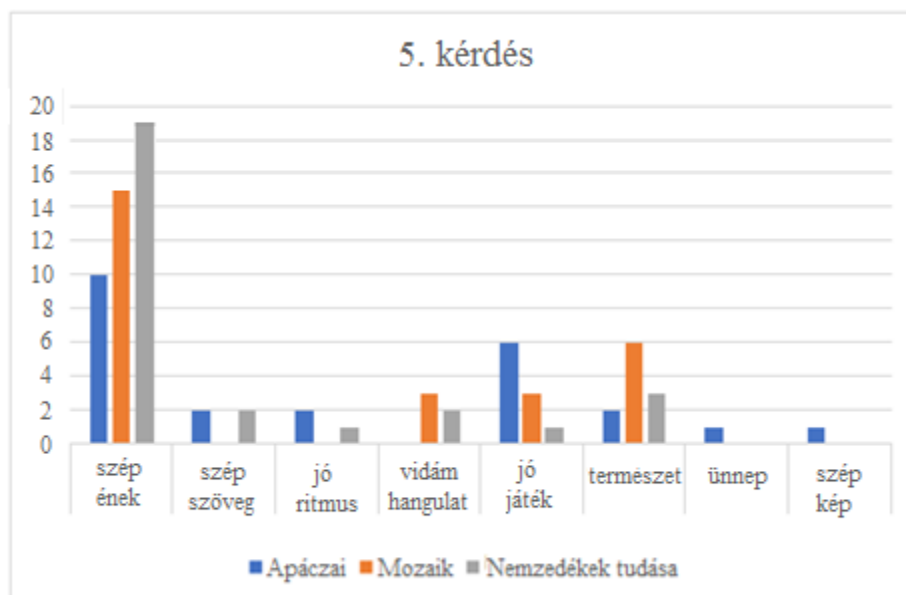
A tanulók azért választották a dalokat, mert szép éneknek tartják, melyeknek szép a szövege, vidám a hangulata, jó a ritmusa, jó játék, természetéről, ünnepről szólnak, szép képek kapcsolódnak a dalokhoz az énekkönyvben.

A tanulók válaszaik alapján képzett kategóriák: szép ének, szép szöveg, jó ritmus, vidám hangulat, jó játék, természet, ünnep, szép kép.

5. Munkatáblázat A kérdőív 5. kérdése

Kategóriák	szép ének	szép szöveg	jó ritmus	vidám hangulat	jó játék	természet	ünnep	szép kép
Apáczai	10	2	2	0	6	2	1	1
Mozaik	15	0	0	3	3	6	0	0
Nemz. t.	19	2	1	2	1	3	0	0

5. Ábra A kérdőív 5. kérdése

Az eredmények alapján a tanulók számára azok a legkedvesebb dalok, melyeknek szép éneke, jó játéka van, és a természetről szólnak. A szép ének alapján kiválasztott dalok legmagasabb számban a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből tanulóknál jelenik meg, a dalokhoz kapcsolódó jó játék az Apáczai Daloskönyvből tanulóknál, a természet a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó tanulók körében releváns. A legkedvesebb énekeket néhányan a dalok szép szövege és jó ritmusa miatt választották ki az Apáczai és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből, a dalok vidám hangulata a Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó tanulók válaszában jelent meg, az ünnepek és a dalokhoz kapcsolódó szép képek az Apáczai Kiadó Daloskönyvéből tanulókat motiválta a legkedvesebb dalok kiválasztásánál.

A tanulók válaszai alapján a szép dallam, szép szöveg egyben jó játék is, mert vidám a hangulat, jó a dalok lüktetése, a dalszövegek ritmusa.

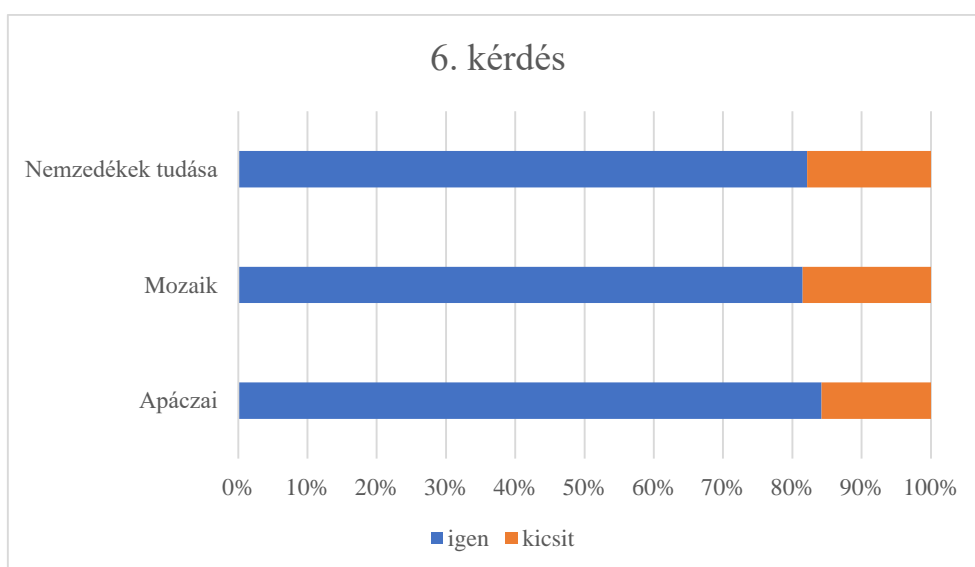
A kérdőív 6. kérdése az énekes játékdalokra irányul.

6. Az énekeket szereted eljátszani?

6. Munkatáblázat *A kérdőív 6. kérdése*

	igen	kicsit
Apáczai	16	3
Mozaik	22	5
Nemzedékek tudása	23	5

6. Ábra *A kérdőív 6. kérdése*

Az eredmények alapján a tanulók szeretik az énekeket eljátszani, közülük néhányan kevésbé.

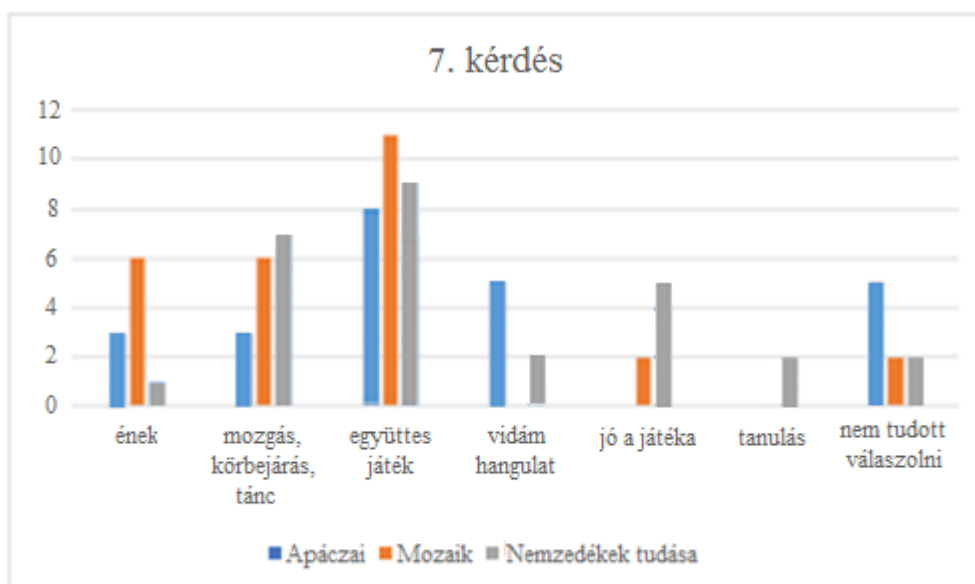
A kérdőív 7. kérdése azt kutatja, miért szeretnek a tanulók énekeket eljátszani?

7. Miért jó ezeket eljátszani?

7. Munkatáblázat A kérdőív 7. kérdése

Kategóriák	ének	mozgás, körbejárás, tánc	együttes játék	vidám hangulat	jó a játéka	tanulás	nem tudott válaszolni
Apáczai	3	3	8	5	0	0	5
Mozaik	6	6	11	0	2	0	2
Nemz. t.	1	7	9	2	5	2	2

7. Ábra A kérdőív 7. kérdése

Az eredmények azt mutatják, hogy az énekek eljátszásában az együttes játék jelent legnagyobb motivációt a tanulóknak, ez legmagasabb számban a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó tanulók válaszában jelenik meg. A mozgás, körbejárás, tánc is meghatározó szempont a dalos játékokban, az eredmények alapján a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből tanulók körében tölt be hangsúlyos szerepet. A Mozaik Kiadó énekkönyvét használó tanulók számára az énekek is játékra hangolnak, az Apáczai Kiadó Daloskönyvét használó tanulókat a vidám hangulat, a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből tanulókat az énekek jó játéka és a tanulás élménye motiválja játékra. A tanulók közül többen a kérdést nem értelmezték, a kérdésre nem tudtak válaszolni.

A válaszok alapján a tanulók azért szeretnek énekeket eljátszani, mert a dalos játékokban alkotó módon vehetnek részt, szabadon fantáziálhatnak és mindig újabb dolgokat ismerhetnek meg.

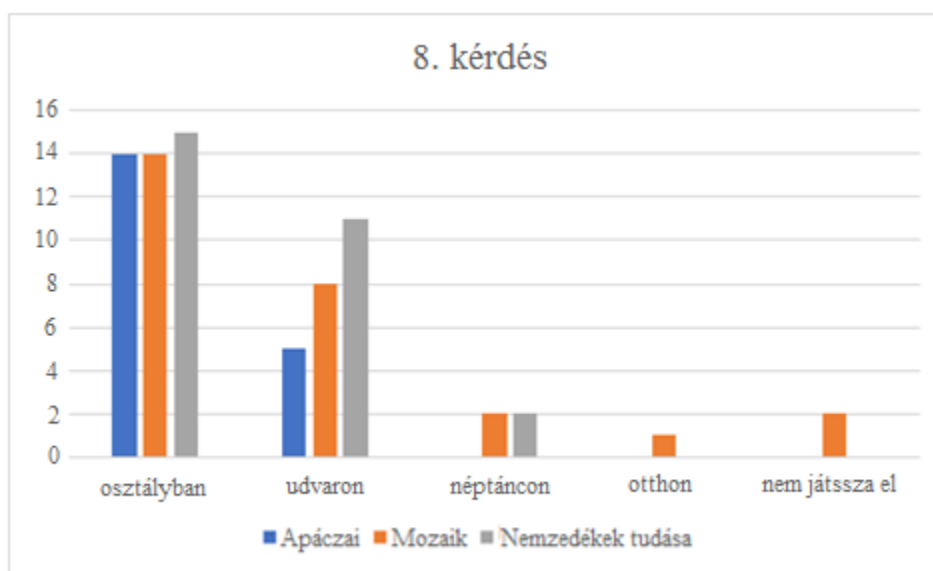
A kérdőív 8. kérdése az énekek eljátszásának helyét vizsgálja.

8. Hol szoktad eljátszani az énekeket?

8. Munkatáblázat A kérdőív 8. kérdése

Kategóriák	osztályban	iskolában, udvaron	néptáncon	otthon	nem játssza el
Apáczai	14 73,7%	5 26,3%	0	0	0
Mozaik	14 51,9%	8 29,6%	2 7,4%	1 3,7%	2 7,4%
Nemz. t.	15 53,6%	11 39,3%	2 7,1%	0	0

8. Ábra A kérdőív 8. kérdése

A tanulók az énekes játékdalokat elsősorban az osztályteremben játsszák el, ez az arány az Apáczai Daloskönyvből tanulóknál 73,7%, a Mozaik Kiadó énekkönyvéből tanulóknál 51,9% és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó tanulóknál 53,6%, kevesebb alkalommal az iskolában/udvaron is eljátsszák. A Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó tanulók közül 2-2 tanuló néptáncon, egy tanuló otthon szereti eljátszani az énekeket, ketten nem játsszák el.

A kérdőív 9. kérdése a tanulók kedvenc mondókáit, verseit kutatja az énekkönyvben.

9. Szereted a mondókákat, verseket az énekkönyvben? Válasszál néhányat közülük! Miért ezeket választottad?

A tanulók az énekkönyvből az alábbi mondókákat, verseket választották ki. A zárójelben levő szám arra vonatkozik, hogy hányan választották az alábbi felsorolásban szereplő mondókákat, verseket.

Apáczai

Án, tán, ténusz (9). Bibici Panna (7). Ecc, pecc, kimehetsz (3). Ence, Bence (4). Essél, eső essél!(3) Szólj síp, szólj!(3)

Mozaik

Ákom - bákom berkenye (4). Erre kakas, erre tyúk (5). Gyertek lányok ligetre (3). Háp, háp, háp (1). Ne szedj fészket!(5) Négy vándor jár (2). Poros úton kocsi zörög (3). Vidám legény a bohóc (6).

Nemzedékek Tudása

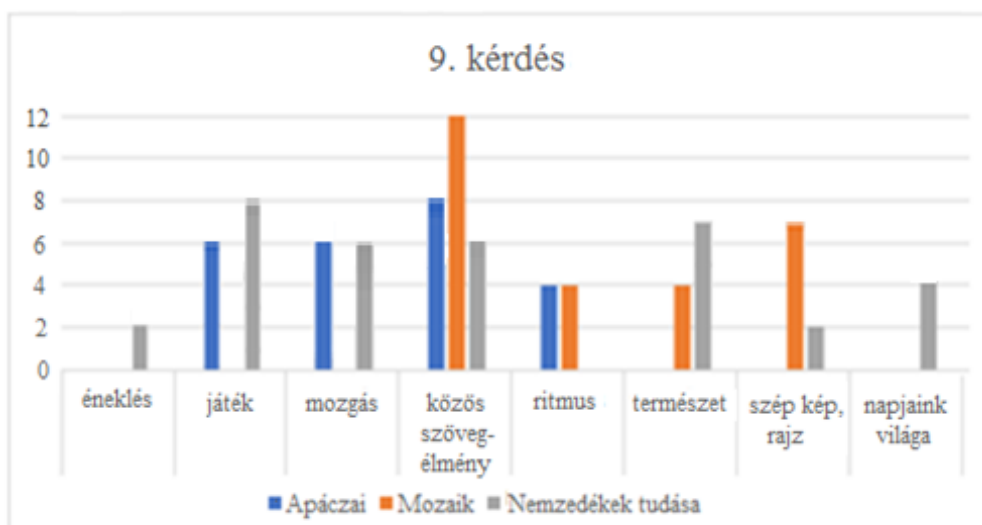
Biri, biri, bárány (8). Csön, csön gyűrű (1). Ess, eső, ess! (8) Kár, kár, kányavár (6). Lementem a pincébe (12).

A tanulók válaszaik alapján képzett kategóriák: éneklés, játék, mozgás, közös szövegélmény, ritmus, természet, szép kép/rajz, napjaink világa.

9. Munkatáblázat A kérdőív 9. kérdése

Kategóriák	éneklés	játék	mozgás	közös szöveg-élmény	ritmus	természet	szép kép, rajz	napjaink világa
Apáczai	0	6	6	8	4	0	0	0
Mozaik	0	0	0	12	4	4	7	0
Nemz. t.	2	8	6	6	0	7	2	4

9. Ábra A kérdőív 9. kérdése

Az eredmények azt mutatják, hogy minden tanuló számára a közös szövegélmény, az együttes szövegmondás a legmeghatározóbb szempont a mondókák, versek kiválasztásában, melynek gyakorisága a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó tanulók körében legmagasabb. A játék és a mozgás egyaránt hangsúlyos szerepet tölt be a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó és az Apáczaik Kiadó Daloskönyvéből tanulóknál. A mondókákhoz, versekhez kapcsolódó szép képek alapján legnagyobb számban a Mozaik Kiadó énekkönyvéből tanulók választottak, a természet a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből tanulóknál tölt be domináns szerepet, a ritmus kisebb számban az Apáczaik és a Mozaik Kiadó énekkönyvéből tanulók válaszában jelent meg. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó néhány tanuló a legkedvesebb mondókák, versek kiválasztását napjaink világához és az énekléshez kapcsolta.

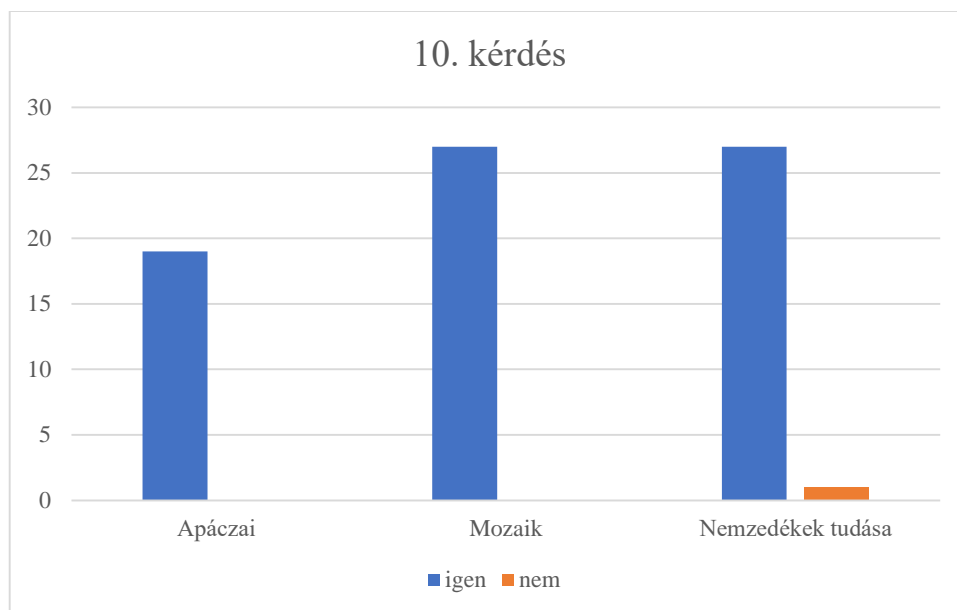
A kérdőív 10. kérdése a tanulók zenehallgatás iránti nyitottságára fókuszál.

10. Az énekórán szeretsz zenét hallgatni?

10. Munkatáblázat A kérdőív 10. kérdése

	igen	nem
Apáczaik	19	0
Mozaik	27	0
Nemzedékek tudása	27	1

10. Ábra A kérdőív 10. kérdése

Egy kivétellel a tanulók szeretnek zenét hallgatni énekórán.

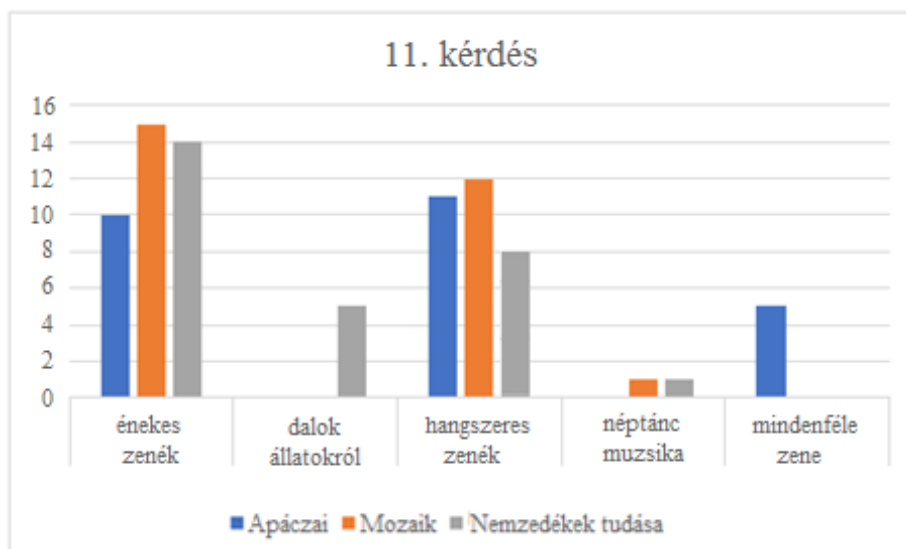
A kérdőív 11. kérdése az énekórai kedvelt zenék meghallgatására irányul.

11. Milyen zenéket szeretsz hallgatni énekórán?

11.Munkatáblázat A kérdőív 11. kérdése

Kategóriák	énekes zenék	dalok állatokról	hangszeres zenék	néptánc muzsika	mindenféle zene
Apáczai	10	0	11	0	5
Mozaik	15	0	12	1	0
Nemz. t.	14	5	8	1	0

11. Ábra A kérdőív 11. kérdése

Az eredmények azt mutatják, hogy a tanulók énekes és hangszeres zenét szeretnek hallgatni. Az énekes zenék zenehallgatását a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó tanulók preferálják, a hangszeres zenét a Mozaik és az Apáczi Kiadó énekkönyvéből tanulók. Állatokról szóló dalokat szívesen hallgatnak a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből tanulók és mindenféle zenét szeretnek hallgatni az Apáczi Kiadó Daloskönyvét használó tanulók. A Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó egy-egy tanuló a néptánc muzsikát kedveli.

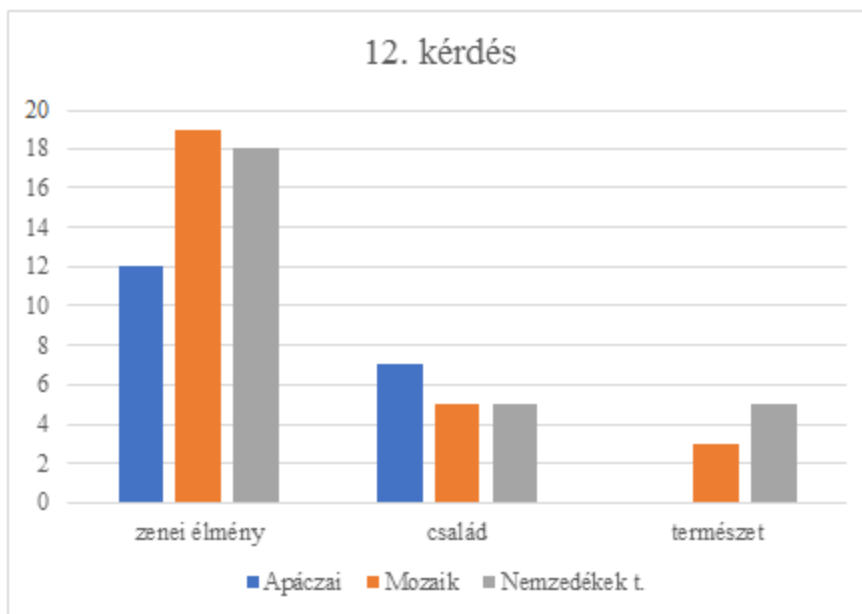
A kérdőív 12. kérdése a zenehallgatás által inspirált gondolatokra irányítja a tanulók figyelmét.

12. Mire gondolsz zenehallgatás közben?

12. Munkatáblázat A kérdőív 12. kérdése

Kategóriák	zenei élmény	család	természet
Apáczi	12	7	0
Mozaik	19	5	3
Nemzedékek t.	18	5	5

12. Ábra A kérdőív 12. kérdése

Legtöbb tanuló válaszában a zenei élmény, a zene szépsége jelenik meg zenehallgatás közben, mely legmagasabb számban a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó tanulóknál szerepel. Az Apácza Daloskönyvből tanulók közül többen zenehallgatás közben a családra, a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből tanulók a természetre gondolnak.

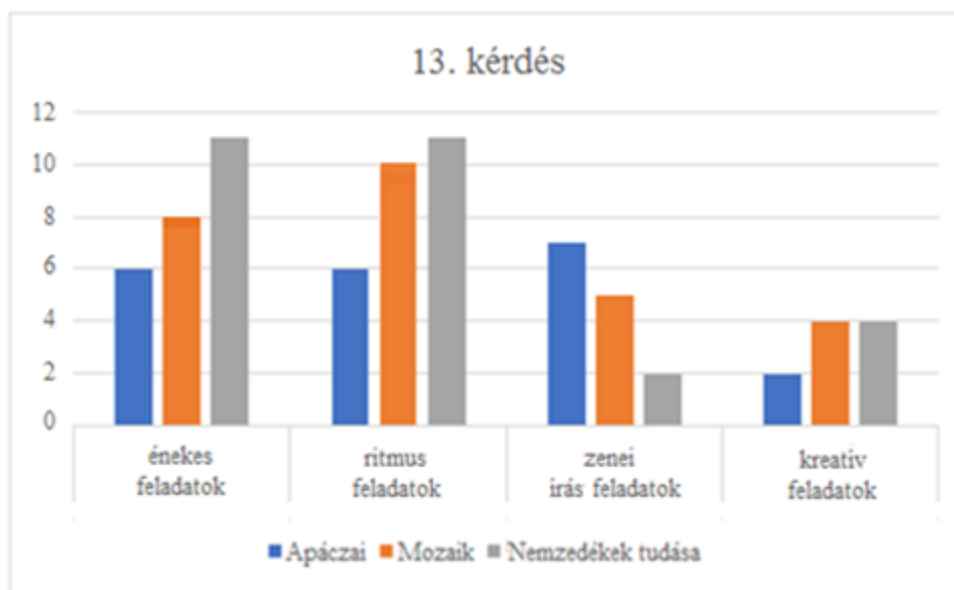
A kérdőív 13. kérdése az énekkönyv kedvelt feladatait kutatja.

13. Mutasd meg az énekkönyvben azokat a feladatokat, amiket nagyon szeretsz csinálni! Miért ezeket választottad?

13. Munkatáblázat A kérdőív 13. kérdése

Kategóriák	énekes feladatok	ritmus feladatok	zenei írás feladatok	kreatív feladatok
Apácza	6	6	7	2
Mozaik	8	10	5	4
Nemzedékek t.	11	11	2	4

13. Ábra A kérdőív 13. kérdése

A tanulók az énekkönyvben az énekes, a ritmus, a zenei írás és kreatív feladatokat választották, mert szeretnek énekelni, ritmust tapsolni, mert könnyű a feladatokat megoldani és piros pontot kapnak érte.

A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből tanulók legtöbben az énekes és a ritmus feladatokat kedvelik, számuk gyakorisága kimagasló értéket mutat. A Mozaik Kiadó énekkönyvéből legtöbb tanuló a ritmus feladatokat, az Apáczai Kiadó Daloskönyvéből a zenei írás feladatokat szereti megoldani. Kisebb számban jelölték meg az énekes és ritmus feladatokat az Apáczai Kiadó Daloskönyvéből és a zenei írás feladatokat a Mozaik Kiadó énekkönyvéből tanulók. A kreatív feladatok a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből tanulók körében kedveltebbek, néhányan választották a zenei írás feladatokat a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből, valamint a kreatív feladatokat az Apáczai Kiadó Daloskönyvéből.

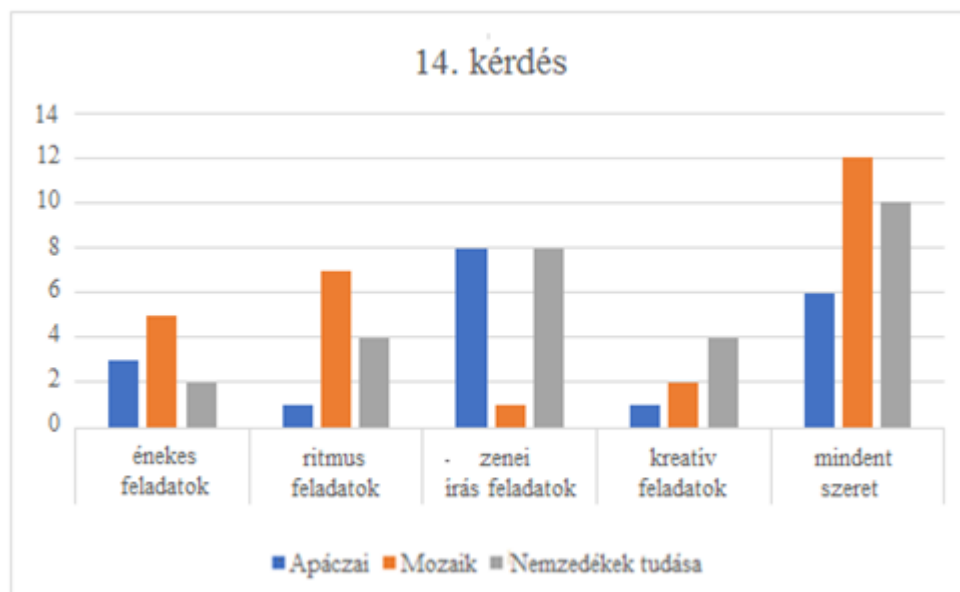
A kérdőív 14. kérdése azokat a feladatokat kéri a tanulóktól, melyeket nem szeretnek az énekkönyvben.

14. Mutasd meg az énekkönyvben azokat a feladatokat is, amiket nem szeretsz csinálni! Miért nem szereted?

14. Munkatáblázat A kérdőív 14. kérdése

Kategóriák	énekes feladatok	ritmus feladatok	zenei írás feladatok	kreatív feladatok	mindent szeret
Apáczai	3	1	8	1	6
Mozaik	5	7	1	2	12
Nemz. t.	2	4	8	4	10

14. Ábra A kérdőív 14. kérdése

Legtöbb tanuló minden feladatot szeret az énekkönyvében, ez legmagasabb számban a Mozaik Kiadó énekkönyvéből tanulók válaszában jelenik meg. Vannak tanulók, akik egyes feladatokat azért nem szeretnek, mert túl nehéznek tartják, önállóan nem tudják megoldani, félnek a sikertelenségtől. Az eredmények alapján leginkább a zenei írás feladatok területén mutatkoznak meg a nehézségek az Apáczai és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből tanulóknál, nehéznek vélik a ritmus és énekes feladatokat a Mozaik Kiadó énekkönyvéből tanulók és nehézséget jelentenek a ritmus és a kreatív feladatok a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből tanulók számára is.

A kérdőív 15. kérdése az énekkönyv rajzaira irányítja a tanulók figyelmét.

15. Tetszenek a rajzok az énekkönyvben? Mutassál néhányat az énekkönyvből!

15. Munkatáblázat A kérdőív 15. kérdése

	igen	nem
Apácjai	19	0
Mozaik	27	0
Nemzedékek tudása	28	0

A kérdésre a tanulók 100%-a igen választ adott, minden tanulónak tetszenek az énekkönyv rajzai.

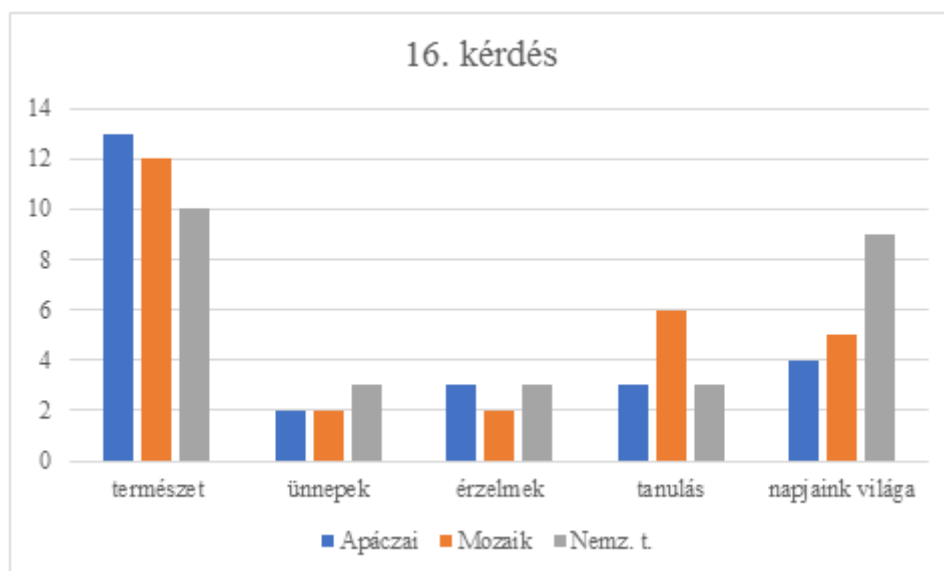
A kérdőív 16. kérdése a rajzok/képek által keltett asszociációkra, absztrakciókra irányul.

16. Mi jut eszedbe a képekről?

16. Munkatáblázat A kérdőív 16. kérdése

Kategóriák	természet	ünnepek (Mikulás, Karácsony, ajándékok, díszek)	érmek (édesanya, család, barátság, vidámság)	tanulás (szolmizálás, énekes játék, dicséret szép éneklésért, jó feladatmegoldásért piros pont)	napjaink világa (kirándulás, horgászat, katonák, születésnap, lovaglás, tánc, foci)
Apácjai	13	2	3	3	4
Mozaik	12	2	2	6	5
Nemz. t.	10	3	3	3	9

15. Ábra A kérdőív 16. kérdése

Az eredmények alapján az Apácjai, Mozaik és a Nemzedékek tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből tanulók többségének a képekről a természet jut eszébe, az Apácjai Kiadó

Daloskönyvét használó tanulók körében számuk gyakorisága a legmagasabb értéket mutatja. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó tanulók legtöbben azokat a képeket választották, amelyeket napjaink világához kapcsolhattak, a Mozaik Kiadó énekkönyvének képeiről többen is a tanulásra asszociáltak. Az Apáczai, Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvének képei a tanulóiban érzéseket, érzelmeket keltettek, felidéztek ünnepi hangulatokat.

Az énekkönyvek rajzai a tanulókat asszociációkra, absztrakciókra inspirálják, valóságos élethelyzeteket teremtenek: felidéznek a kirándulások élményét, a hortobágyi kilencyukú hidat, biciklizést, katonák menetelését, lámpások készítését, állatokkal teli farmot, szülinapi ajándékot, Mikulás és Karácsony ünnepének hangulatát. A képek láttán a tanulók asszociálnak szép furulyahangra, bújócskázásra, szolmizációs kézjelekre, a képek érzéseket keltenek bennük, felébresztik a szülők, testvérek iránt érzett szeretetet, kapcsolatot alakítanak ki a környező világgal.

A kérdőív 17. kérdése az ikonokra irányítja a tanulók figyelmét.

17. Vannak az énekkönyvedben kis jelek?

17. Munkatáblázat *A kérdőív 17. kérdése*

	igen	nincsenek
Apáczai	19	0
Mozaik	0	27
Nemzedékek tudása	28	0

Az Apáczai és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó tanulók 100 %-a igen, a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó tanulók 100%-a nem választ adott a kérdésre.

A kérdőív 18. kérdése az ikonok jelentéstartalmának ismeretét vizsgálja a tanulók körében.

18. Tudod, mit jelentenek?

18. Munkatáblázat *A kérdőív 18. kérdése*

	igen	nem
Apáczai	19	0
Mozaik	0	0
Nemzedékek tudása	5	23

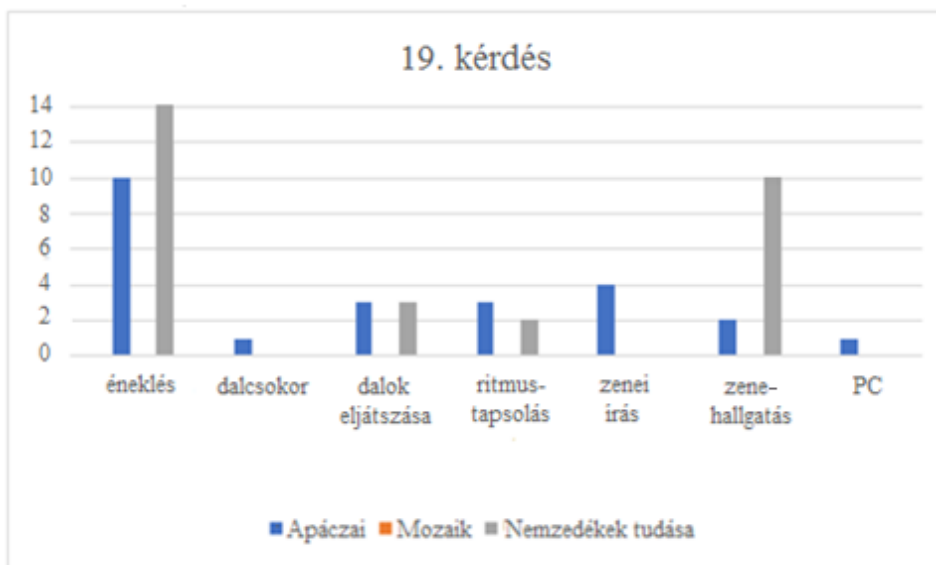
Az Apáczai Kiadó Daloskönyvét használó tanulók 100%-a ismeri az ikonok jelentéstartalmát, a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó tanulók 18 %-a igennel, 82 %-a nemmel válaszolt a kérdésre.

A kérdőív 19. kérdése a kedvelt ikonokra irányítja a tanulók figyelmét.
 19. Te, melyik jelnek örülsz, amikor meglátod az énekkönyvben?

19. Munkatáblázat A kérdőív 19. kérdése

	éneklés	dalcsokor	dalok eljátszása	ritmus- tapsolás	zenei írás	zenehallgatás	PC
Apáczai	10	1	3	3	4	2	1
Mozaik	0	0	0	0	0	0	0
Nemz. t.	14	0	3	2	0	10	0

16. Ábra A kérdőív 19. kérdése

Az Apáczai és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó tanulók az éneklés jelét választották legnagyobb számban. A zenehallgatás jele nagyon kedvelt a Nemzedékek tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó tanulók körében, a zenei írást jelölő ikon kisebb számban az Apáczai Kiadó Daloskönyvéből tanulók válaszában jelenik meg. A dalok előjátszására vonatkozó jelet és a ritmustapsolás jelét közel azonos számban választották az Apáczai és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből tanulók. Az Apáczai Kiadó Daloskönyvéből egy-egy tanuló a dalcsokor jelét és a számítógépet mutató ikont kedveli az énekkönyvében.

A kérdőív 20. kérdése az olvasásra irányul.
 20. Tuds olvasni?

20. Munkatáblázat A kérdőív 20. kérdése

	igen	nem
Apáczai	19	0
Mozaik	27	0
Nemzedékek tudása	28	0

A tanulók 100 %-a tud olvasni.

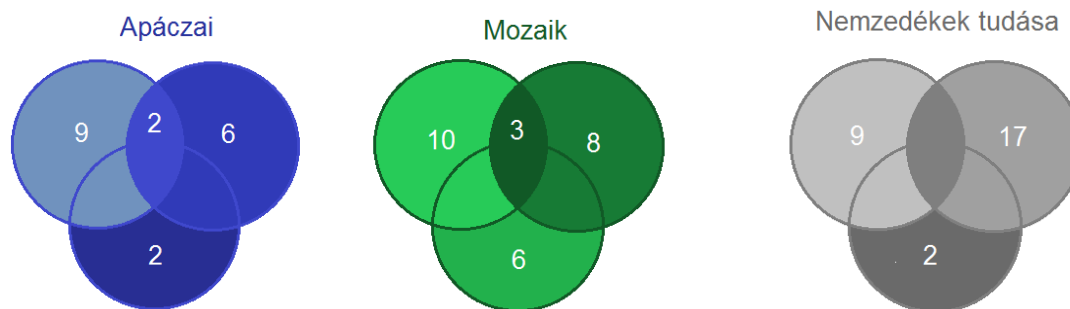
A kérdőív 21. kérdése az olvasás módját vizsgálja.

21. Hogyan olvasol az énekkönyvből?

21. Munkatáblázat A kérdőív 21. kérdése

Kategóriák	kottát olvas (zenei olvasás)	szöveget olvas	emlékezetből énekel
Apáczai	11	8	2
Mozaik	13	11	6
Nemzedékek t.	9	17	2

17. Ábra A kérdőív 21. kérdése

A tanulók az énekkönyvből olvasást három különböző módon értelmezték. A tanulók egy része a „hogyan olvasol az énekkönyvből” kérdést zenei olvasásként értelmezte, válaszaik alapján kottát olvasnak. A tanulók másik csoportja az énekkönyvből elolvassa a dalok és feladatok szövegét, szöveget olvasnak. A tanulók harmadik csoportja a kérdést úgy értelmezte, hogy a tankönyvből nem olvas, hanem emlékezetből énekel, „olvas”.

A halmazábrák eredményeinek értelmezése:

Apáczai: A válaszolók közül 9 tanuló kottát olvas, 6 tanuló szöveget olvas, 2 tanuló kottát és szöveget is, 2 tanuló zenei memóriáját használja.

Mozaik: 10 tanuló kottát olvas, 8 tanuló, szöveget olvas, 3 tanuló kottát és szöveget is, 6 tanuló emlékezetből énekel.

Nemzedékek tudása: 9 tanuló kottát olvas, 17 tanuló szöveget olvas, 2 tanuló emlékezetből énekel.

Az eredmények azt mutatják, hogy az Apáczai tankönyvet használó tanulók nagyobb hányada a kottát olvassa el az énekkönyvben, kisebb arányban szöveget olvasnak, csekély számban emlékezetből énekelnek.

A Mozaik tankönyvből tanulók többen a kottát olvassák el a tankönyvből, kevesebben a szöveget, többen emlékezetből énekelnek.

A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó tankönyvéből tanulók legtöbben elolvassák a tankönyvben a dalok és feladatok szövegét, kevesebben értelmezték az olvasást kottaolvasásként és két tanuló válaszában szerepelt az emlékezetből éneklés.

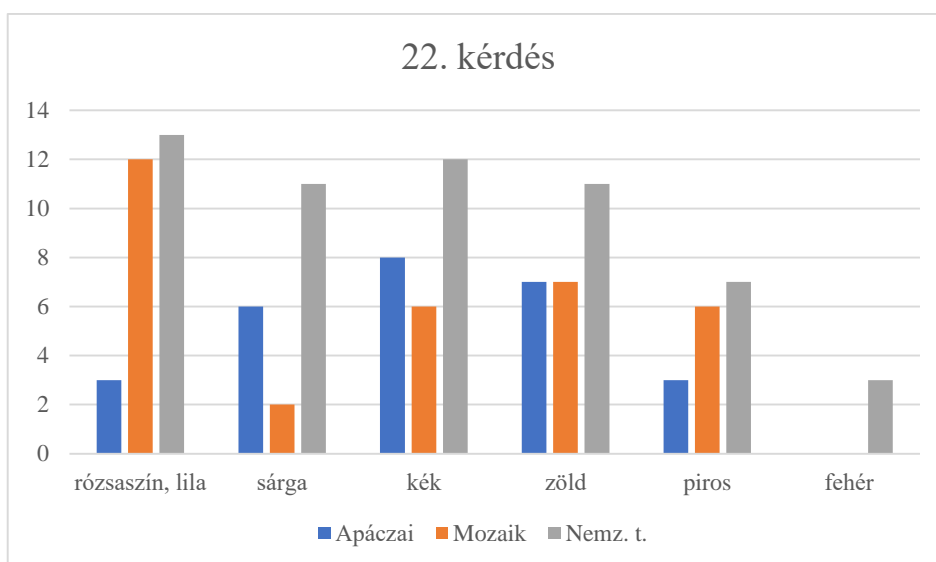
A kérdőív 22. kérdése az énekkönyv színvilágát vizsgálja.

22. Neked milyen színek tetszenek az énekkönyvben? Megmutatnád, hol vannak a legszebbek?

22. Munkatáblázat A kérdőív 22. kérdése

Kategóriák	rózsaszín, lila	sárga	kék	zöld	piros	fehér
Apáczai	3	6	8	7	3	-
Mozaik	12	2	6	7	6	-
Nemz. t.	13	11	12	11	7	3

18. Ábra A kérdőív 22. kérdése

A Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből legszebb színnek választották a tanulók a rózsaszínt és a lilát. Az Apáczai tankönyvben a kék, zöld, sárga színek

tetszenek legjobban a tanulóknak, kevesebben a rózsaszín, lila és piros színeket választották a Daloskönyvből. A Mozaik Kiadó énekkönyvében a zöld, kék, piros színek nagyon kedveltek, néhány tanuló sárgát is választott. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből legtöbb tanulónak a kék, sárga, zöld színek tetszenek legjobban, többen a piros színt is választották, néhány tanuló a fehér színt mutatta meg az énekkönyvből.

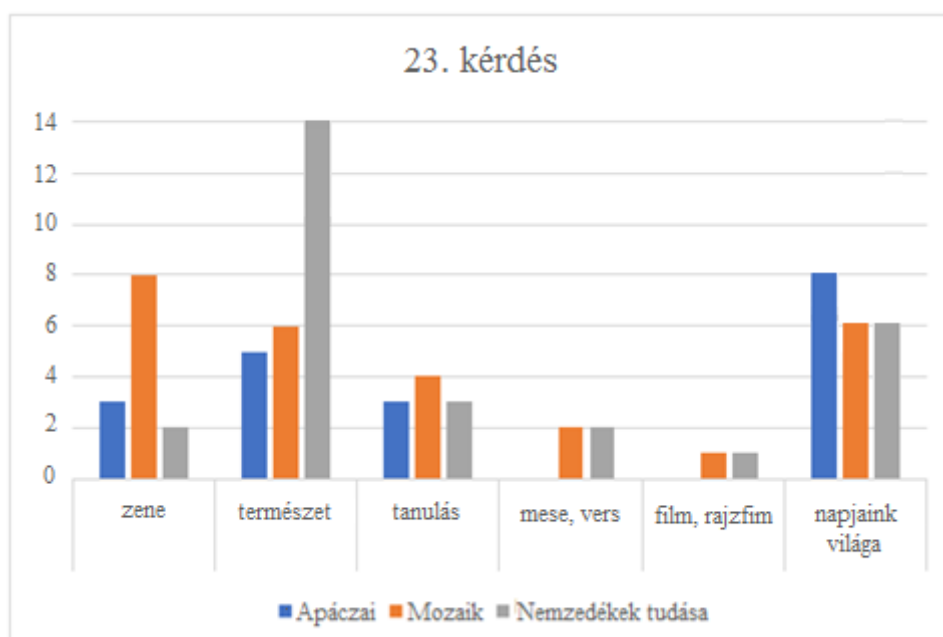
A kérdőív 23. kérdése a tanulók ötleteire fókuszál.

23. Képzeld magad varázslónak! Te mit varázsolnál az énekkönyvedbe?

23. Munkatáblázat A kérdőív 23. kérdése

Kategóriák	zene	természet	tanulás	mese, vers	film, rajzfilm	napjaink világa
Apáczai	3	5	3	0	0	8
Mozaik	8	6	4	2	1	6
Nemz. t.	2	14	3	2	1	6

19. Ábra A kérdőív 23. kérdése

A Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvébe néhány tanuló szép verseket, tündérmeséket, rajzfilmeket képzelt el és a Star Wars című filmet, amit szeretnének lerajzolni. A tanulás kategóriában a válaszok alapján a Mozaik Kiadó énekkönyvéből tanulók sokkal több szolmizációt és kottát varázsolnának énekkönyvükbe. Az Apáczai Daloskönyvből tanulók nagyobb tankönyvet szeretnének, amiben még több ritmus feladat van, hogy többet

tudjanak tanulni. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből tanulók a tankönyvbe kis és nagy lovacskás ritmusokat, kettes ütemet, minden számot és minden olyat varázsolnának, amit még nem tanultak. A Mozaik Kiadó énekkönyvébe a tanulók többsége még több zenét képzelt el, nagyon sok dalt, mert úgy érzik, hogy a tankönyv végére érve elfogynak a dalok a tankönyvből, e mellett szeretnék másféle dalokat, szép, kedves és szerelmes dalokat is énekelni. Az Apáczai Kiadó Daloskönyvét használó tanulók legnagyobb számban napjaink világához kapcsolták az új ötleteket, autós éneket, játékot, focit, birkózást, kis mulatságot találtak ki az énekkönyvbe. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó tanulók körében legtöbben a természetet képzelték énekkönyvükbe: szép erdőt vidám étellel, mezőt, madarakat, nagy tájat sok állattal, őzikét, sünit, hörcsögöt, körtefát, kosárkába gyümölcsöket és zöld tájat fenyőfákkal, ahol – egy kislány tanuló úgy fogalmazott - „Legyen ember, aki a természetet védi!” Az Apáczai és a Mozaik Kiadó énekkönyvéből tanulók is varázsolnának énekkönyvükbe még több természetről szóló dalt, szép virágokat, tavaszi szelet, kék csillagokat, szép színes szivárványt, lovakat és – egy kisfiú tanuló kívánságára - „egy kutyát, aki szeret”.

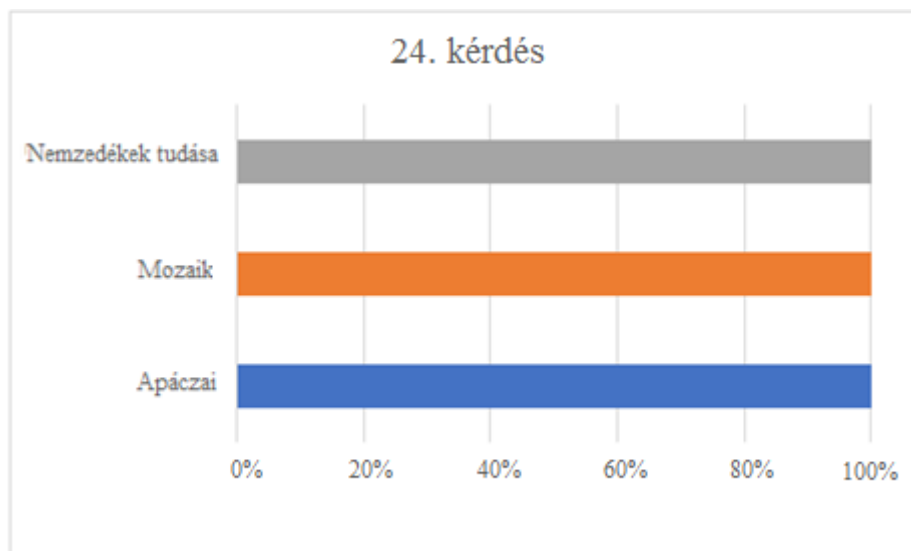
A kérdőív 24. kérdése az énekkönyvet állítja középpontba a tanulás szempontjából.

24. Szerinted jó ebből az énekkönyvből tanulni?

24. Munkatáblázat *A kérdőív 24. kérdése*

	igen	nem
Apáczai	19	0
Mozaik	27	0
Nemzedékek tudása	28	0

20. Ábra *A kérdőív 24. kérdése*

A tanulók 100%-a igennel válaszolt, véleményük szerint az énekkönyvből jó tanulni.

Összegzés

A kérdőíves felmérés eredményei alapján a tanulók többsége szereti az énekórát, szeret énekelni és tetszik az énekkönyve, amiből tanul.

A 74 tanuló közül 21 tanuló otthon is énekel az énekkönyvből. A tankönyvből a legkedvesebb dalokat legtöbbször a szép ének, a dalokhoz kapcsolódó jó játék és a dalokban megjelenő természet alapján választották ki. Az énekes játékdalokat elsősorban osztályteremben játsszák el, kisebb arányban, iskolában/udvaron, néptáncon és otthon is. A dalokat azért szeretik eljátszani, mert az együttes játék, a mozgás, a játék közös élménye mindig újabb játékdalok megismerésére motiválja őket. A legkedvesebb mondókák, versek kiválasztását legnagyobb számban a Mozaik Kiadó énekkönyvéből tanulóknál a közös szövegélmény, az Apáczai Daloskönyvből tanulóknál a közös játék, a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó tanulóknál a mondókákban, versekben megjelenő természet és a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó tanulóknál a szép képek, rajzok motiválták, melyek újra felidéztek bennük az óvodai társas élményeket és megjelenítették környezetük világát.

Énekórán zenét hallgatni 1 tanuló kivételével mindenki szeret. A Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből tanulók nagyobb csoportja az énekes zenék zenehallgatását preferálja, a Mozaik és az Apáczai Kiadó énekkönyvéből tanulók többsége szívesen hallgat hangszeres zenét is, a válaszok között állatokról szóló dalok és néptánc muzsika zenehallgatása is szerepelt. A zenehallgatás legtöbb tanuló számára a zene

szépségének élményét teremti meg, néhány tanuló zenehallgatás közben a természetre, családra gondol. Az énekkönyvekben elsősorban az énekes és ritmus feladatok kedveltek, kisebb részben a zenei írás és kreatív feladatok. A tanulók közül néhányan nehéznek vélik a zenei írás és ritmus feladatokat, valamint az énekes és kreatív feladatokat. Az énekkönyvek rajzai minden tanulónak tetszenek, a képek legtöbb tanulóban a természet és napjaink világának közelségét teremtik meg, a képekről énekes játékokra asszociálnak, elvonatkoztatnak, eszükbe jut a szép éneklésért kapott dicséret, a jó feladatmegoldásért kapott piros pont, a barátságok és tréfás, vidám hangulatok.

Az Apáczai és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében megjelenő ikonok közül legkedveltebb jelnek legtöbb tanuló az éneklés ikonját választotta, a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből tanulók közül többen a zenehallgatás jelét, az Apáczai Daloskönyvből a zenei írás ikonját. Az énekkönyvből olvasást a tanulók többféleképpen értelmezték, az eredmények alapján legtöbben a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből olvasnak szöveget, az Apáczai, a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből tanulók közel azonos arányban értelmezték az énekkönyvből olvasást úgy, hogy az énekkönyvből a kottát olvassák el, néhány tanuló értelmezésében az énekkönyvből nem olvas, hanem emlékezetből énekel. Az énekkönyvek színvilágában a kedvelt színek a rózsaszín, lila, zöld, kék, piros, sárga, a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből tanulók válaszában a fehér szín is szerepelt, Az eredmények alapján a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvének színvilága a leggazdagabb. Az Apáczai Daloskönyvből tanulók énekkönyvükbe kitalált új ötleteiket napjaink világához kapcsolták, a Mozaik Kiadó énekkönyvéből tanulók még több zenét képzeltek énekkönyvükbe, a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből tanulók még több természettel gazdagítanák énekkönyvük tartalmát.

A kérdőíves felmérés utolsó kérdésére adott válaszok alapján a tanulók 100%-nak véleménye szerint az általuk használt énekkönyvből jó tanulni.

A vizsgálat konklúziójaként megállapítható, hogy az Apáczai, Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó tanulók számára énekkönyvük életkoruknak megfelelő motivációval zenei tartalmában, tetszetősségében domináns szerepet tölt be az élményt nyújtó zenetanulásban és gazdag lehetőséget kínál érdeklődési körük kiszélesítésében.

4.2.2.3.

Kérdőíves felmérés szülők körében a NAT 2012 első osztályos énekkönyvek tankönyvhasználatához

A kérdőíves felmérés bemutatása

A kérdőíves felmérés a Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv 2012 első osztályos énekkönyvek tankönyvhasználatát vizsgálja. A szülők számára összeállított kérdőív saját szerkesztés, mely 7 kérdést foglal magában (lásd VIII. Mellékletek / 8.5. Kérdőívek 8.5.3. *Kérdőíves felmérés szülőknek*).

A vizsgálat helye és ideje

A tankönyvhasználat vizsgálat 2016 május-június hónapokban zajlott az alábbi általános iskolákban:

- 2016 május Rókusi Általános Iskola Szeged
- 2016 május Szegedi Arany János Általános Iskola
- 2016 június Szegedi Alsóvárosi Általános Iskola

A vizsgálat módszere és mérő apparátusa

A kérdőíves felmérésben összesen 70 szülő vett részt: 18 szülő az Apáczai Kiadó, 30 szülő a Mozaik Kiadó és 22 szülő a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó első osztályos énekkönyvét véleményezte.

A kérdőíves vizsgálat feldolgozott adatait 6 munkatáblázat rögzíti. Az adatfeldolgozás százalékos értékeléssel, gyakoriság számítással (kvantitatív) és szöveges (kvalitatív) értékeléssel történt. Az eredmények ábrázolását oszlop - és sávdigram mutatja.

A kérdőív struktúrája (saját szerkesztés)

A kérdőív 6 zárt és 1 nyitott kérdést tartalmaz:

- Egy válaszlehetőséget tartalmazó kérdések száma: 5
- Több válaszlehetőséget tartalmazó kérdések száma: 1
- Nyitott kérdés: 1

A kérdőív kérdései:

A kérdőív kérdései az iskolai énekóra jelentőségére, az énekkönyv méretére, súlyára, tetszetősségére, használhatóságára fókuszálnak, valamint a szülők tankönyvre vonatkozó változtatási javaslatait kutatják.

A vizsgálat eredményeinek bemutatása és értelmezése

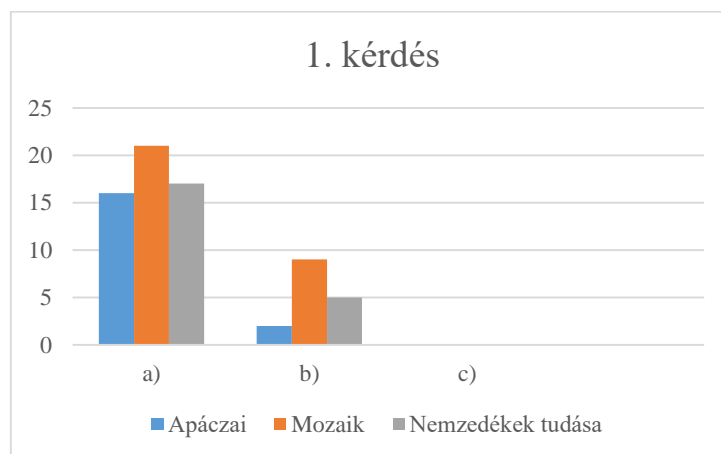
1. Mi a véleménye az iskolai énekóráról?

- a) az iskolai énekóra zenei élménnyel gazdagítja a gyerekeket
- b) megtanulnak énekelni-zenélni a gyerekek
- c) feleslegesnek tartom

1. Munkatáblázat A kérdőív 1. kérdése

	a)	b)	c)
Apáczai	16	2	0
Mozaik	21	9	0
Nemzedékek tudása	17	5	0

1.Ábra A kérdőív 1. kérdése

A szülők kivétel nélkül fontosnak tartják az iskolai énekórát. Az Apáczai, a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét véleményező legtöbb szülő szerint az iskolai énekóra legfontosabb feladata a zenei élménynyújtás. A Mozaik Kiadó énekkönyvét véleményező szülők többen az iskolai ének-zenetanulás szerepének fontosságát hangsúlyozták válaszaikban.

2. Tetszik-e Önnek gyermeke énekkönyve?

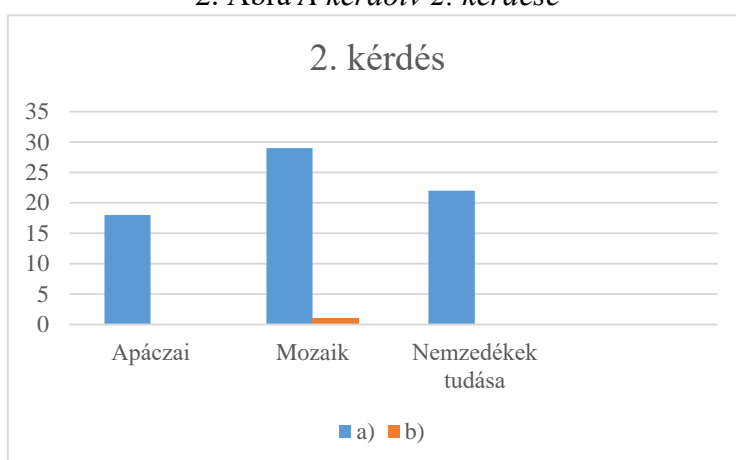
a) igen

b) nem

2. Munkatáblázat A kérdőív 2. kérdése

	a)	b)
Apáczai	18	0
Mozaik	29	1
Nemzedékek tudása	22	0

2. Ábra A kérdőív 2. kérdése

A szülőknek egy kivétellel tetszik az énekkönyv, amiből gyermekük tanul.

3. Miért tetszik Önnek az énekkönyv?

A felsorolásból több válasz is bekarikázható!

a) a szép dalok miatt

b) szépek a rajzok, képek

c) szeretek az énekkönyvből énekelni a gyermekemnek

d) az énekeket együtt szoktuk eljátszani

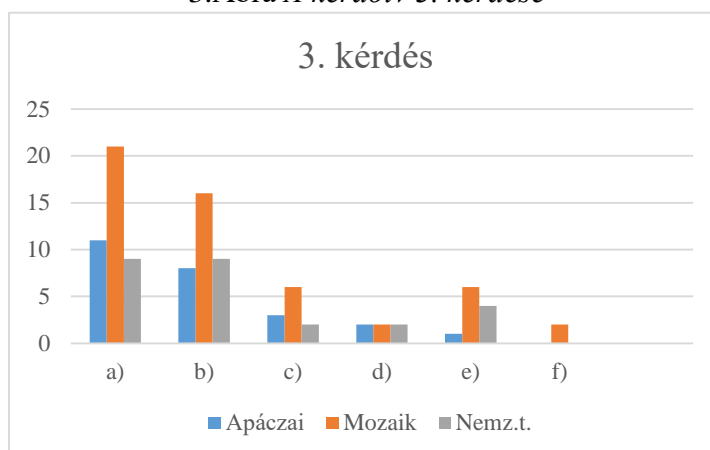
e) tudom használni az énekkönyvet, a gyakorlatokat, feladatokat közösen oldjuk meg

f) az énekkönyvből magam is tudok zenét tanulni

3. Munkatáblázat A kérdőív 3. kérdése

	a)	b)	c)	d)	e)	f)
Apáczai	11	8	3	2	1	0
Mozaik	21	16	6	2	6	2
Nemz.t.	9	9	2	2	4	0

3.Ábra A kérdőív 3. kérdése

Az eredmények alapján legtöbb szülőnek a szép dalok, rajzok/képek miatt tetszik az énekkönyv, ez leginkább a Mozaik Kiadó énekkönyvét véleményező szülők válaszában releváns. A Mozaik Kiadó énekkönyvéből többen is énekelnek gyermeküknek, vagy feladatokat oldanak meg közösen, ez utóbbi válasz a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét véleményező szülőknél is magasabb számban szerepel. Az Apáczai, Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből a szülők néhányan együtt játsszák el gyermekükkel az énekeket, a Mozaik Kiadó tankönyvét ketten saját zenei képességeik fejlesztésére is tudják használni.

4. Mi a véleménye az énekkönyv méretéről?

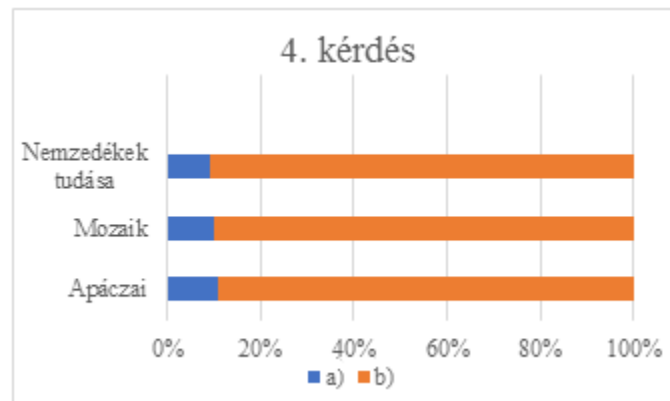
a) túl nagy, sok helyet foglal el az iskolatáskában

b) megfelelő a mérete

4. Munkatáblázat A kérdőív 4. kérdése

	a)	b)
Apáczai	2	16
Mozaik	3	27
Nemzedékek tudása	2	20

4. Ábra A kérdőív 4. kérdése

Az eredmények alapján a szülők többségének véleménye szerint az énekkönyv mérete megfelelő, néhány szülő vélte túl nagyoknak az énekkönyvet.

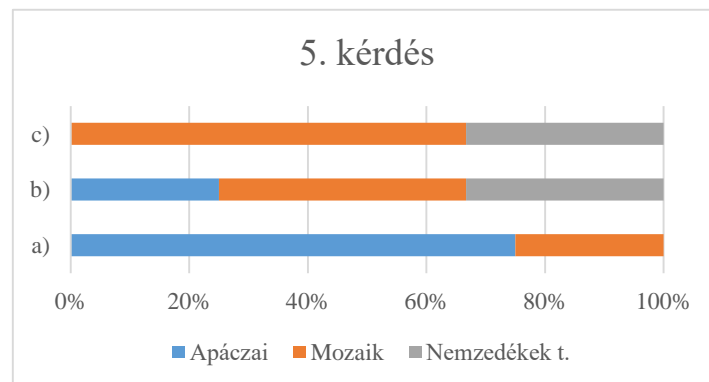
5. Mi a véleménye az énekkönyv súlyáról?

- a) nagyon nehéz
- b) megfelelő a súlya
- c) könnyű

5. Munkatáblázat A kérdőív 5. kérdése

	a)	b)	c)
Apáczai	3	15	0
Mozaik	1	25	4
Nemzedékek tudása	0	20	2

5. Ábra A kérdőív 5. kérdése

A sávdiaagramon látható arányok szerint az Apáczai Kiadó Daloskönyvét 3 szülő, a Mozaik Kiadó tankönyvét 1 szülő vélte nehéznek (a). A válaszok többségében a tankönyv súlya megfelelő, ez egyaránt releváns az Apáczai, a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét véleményező szülőknél (b). A Mozaik Kiadó énekkönyvéről véleményt formáló 4 szülő és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét véleményező 2 szülő szerint a tankönyv, súlyát tekintve könnyűnek mondható (c).

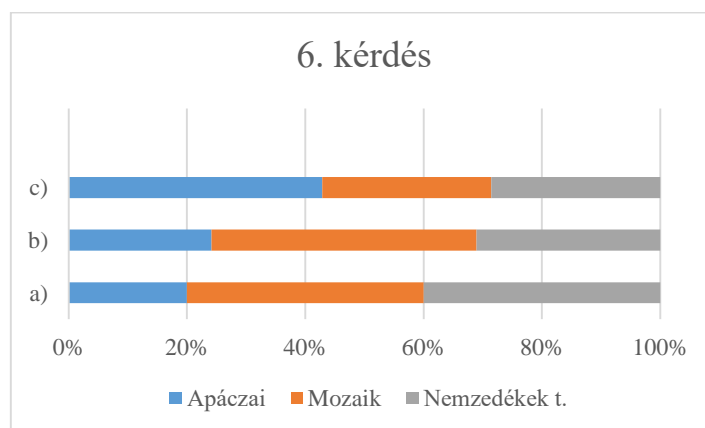
6. Mi a véleménye az énekkönyv áráról?

- a) nagyon drága
- b) elfogadható az ára
- c) nem tudom az árát (iskolai könyvtár tankönyve)

6. Munkatáblázat A kérdőív 6. kérdése

	a)	b)	c)
Apáczai	1	14	3
Mozaik	2	26	2
Nemzedékek tudása	2	18	2

6. Ábra A kérdőív 6. kérdése

Az eredmények alapján az Apáczai Daloskönyv árát 1 szülő, a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvének árát 2-2 szülő vélte nagyon drágának (a). A szülők többsége az Apáczai, a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvének árát elfogadhatónak tartja (b). Az Apáczai Daloskönyvet véleményező 3 szülő, a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét véleményező 2-2 szülő erre a kérdésre nem tudott válaszolni, mivel az iskolai könyvtár tankönyvét használják gyermekeik (c).

7. Mi az, amit megváltoztatna az énekkönyvben?

Az Apáczai Daloskönyvet véleményező szülők úgy látják, hogy az énekkönyv nehéz és terjedelmes anyagot foglal magában. A tankönyv véleményük szerint nehezen áttekinthető, kevésbé tagolt, túl sok feladatot tartalmaz. Soknak vélik az óvodából már ismert dalok mennyiségét a tankönyvben, több új éneket javasolnak, melyeknek kottaképe év elején még sokkal egyszerűbb. Az olvasni tanuló gyermek szempontjából a nagyobb betűméreteket tartják megfelelőbbnek a tankönyv elején. A tankönyvet több zenei ismeretet magyarázó illusztrációval és képpel egészítenék ki. Véleményük szerint egy sokkal populárisabb zenei tartalommal elkészített tankönyvre lenne szükség, mely kapcsolódik a jelenkor zenei világához.

A Mozaik Kiadó énekkönyvét véleményező szülők szerint a dalok szöveges éneklése fontosabb, mint a szolmizáció, ezért több szöveges dalra és kevesebb kottára, valamint tankönyvi feladatra van szükség. Véleményük szerint a szöveges daléneklésre kerüljön nagyobb hangsúly és a szolmizáció kevésbé legyen fontos. Változtatásként javasolják az énekkönyv és a munkafüzet összevonását, valamint szép illusztrációkkal való kiegészítését. Az énekkönyv árára vonatkozólag nagyobb mértékű állami támogatást javasolnak és a szabad tankönyvválasztás lehetőségét kiemelten fontosnak tartják.

A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvére vonatkozóan a szülőknek tetszik az énekkönyv, amiből gyermekük tanul és semmit nem változtatnának az énekkönyvben.

Összegzés

A szülők többségének véleménye alapján, az iskolai énekóra legfontosabb feladata a zenei élménynyújtás. Az énekkönyv, amiből gyermekük tanul egy kivétellel minden szülőnek tetszik. Véleményük szerint a tankönyv tetszetősségében domináns szerepet töltenek be a tankönyvben található szép dalok és képek, ez legmagasabb számban a Mozaik Kiadó énekkönyvét véleményező szülők válaszában szerepelt. Legtöbb szülő a Mozaik Kiadó énekkönyvéből énekel és old meg feladatokat közösen gyermekével, két szülő saját zenei képességeinek fejlesztésére is használja a tankönyvet. A szülők többsége úgy véli, hogy az Apáczai, a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvének megfelelő a mérete, a súlya és elfogadható ára van. A szülők az Apáczai Daloskönyvbe változtatásként populárisabb zenei tartalmat javasolnak, valamint nagyobb betűméreteket év elején, melyek nagysága a tanév során a tanulók olvasási készségének fejlődését követve csökken. A Mozaik Kiadó énekkönyvéhez

változtatásként a szülők a feladatok és a szolmizáció mennyiségének csökkentését, a szöveggel énekelt dalok számának növelését javasolják, valamint szabad tankönyvválasztást preferálnak. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyve tetszik a szülőknek, véleményük szerint nincs szükség változtatásra.

4.2.2.4.

Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású énekkönyvei - A tankönyvhasználat - vizsgálat eredményeinek összegzése

Az empirikus kutatás az Apáczai Kiadó, a Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó NAT 2012 első osztályos, 2013-as kiadású énekkönyveinek tankönyvhasználat - vizsgálatára terjedt ki, mely kérdőíves felmérés keretében 2016-2017 között zajlott pedagógusok, tanulók és szülők körében.

Kutatói kérdésemben arra kerestem választ, hogy miként vélekednek a pedagógusok, tanulók és a szülők az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek használhatóságáról. Feltételezésem szerint az Apáczai Kiadó, a Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveit a kérdőíves felmérésben résztvevő pedagógusok, tanulók, szülők jónak vélik, mert az énekkönyvek korszerű, érdeklődést felkeltő, tanulásra motiváló tartalmakat közvetítenek.

A vizsgálat eredményeinek összegzése

A **pedagógusok** számára összeállított kérdőívet 30 pedagógus töltötte ki. A pedagógusok 16 kérdésre válaszoltak, melyben képet formáltak énekkönyvük tájékoztató apparátusáról, górcső alá vették a tananyag felépítettségét, a tankönyvek használhatóságát és véleményt alkottak az általuk használt tankönyvről.

Az Apáczai Kiadó, a Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében a tájékoztató apparátus részét képezi az Előszó, Tartalomjegyzék és a Zenehallgatás. A pedagógusok egybehangzó véleménye szerint a szerzői Előszó fontos szerepet tölt be az énekkönyv olvasóival való kapcsolatteremtésben és a zenetanulásra motiválásban. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használók maximálisan jónak vélik, hogy a tartalomjegyzék valamennyi zenemű és egyéb szöveg betűrendes mutatóját tartalmazza. A Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok véleménye szerint a Tartalomjegyzék jó áttekinthetőségét meghatározza a tartalmi egységek elrendezése, vizuálisan, tipográfiai eszközökkel is kiemelt tagolása, mely fontos szempont a tankönyv használhatóságában. A tájékoztató apparátus részét képezi mindhárom kiadó énekkönyvében a Zenehallgatás, melyhez kapcsolódó további zenehallgatási ajánlat a tankönyv

még eredményesebb használhatóságát biztosítja, zenehallgatásra motivál, összehangolja a tanulók tanórai és tanórán kívüli tevékenységeit. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében a tájékoztató apparátus további elemei között Felhasznált irodalom és Forrásjegyzék is szerepel, amely sokoldalúan segíti a pedagógusok tanórai felkészülését és lehetőséget ad az irodalom ajánlásból vett válogatásra a tanulók számára is.

A tananyagban a zenei ismeretek sorrendje, felépítettsége megfelel a pedagógusok elvárásainak. A tananyagrészekhez kapcsolódó dalok mennyisége az Apáczai és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használók véleménye szerint bőséges, a Mozaik Kiadó énekkönyvét használók számára elegendő. A pedagógusok úgy vélik, hogy az ismeretek elsajátításához megfelelő számban kapcsolódnak mondókák, kiolvasók, versek, a tananyagrészek kellő számú készségfejlesztő gyakorlatot, feladatot tartalmaznak. A zenei ismeretek összefoglalása, rendszerezése nagyobb hangsúllyal a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok válaszában jelenik meg. A tanulók tanórán kívül szerzett ismereteinek tananyagba való beépítése az Apáczai Kiadó énekkönyvét véleményező pedagógusok válaszában releváns.

A pedagógusok véleménye szerint az Apáczai, a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében a feladatok változatosak, érdekesek, gondolkodtatók, építenek a tanulók más tantárgyakban szerzett tudására, önálló, felfedező tanulásra motiválnak, a mindennapok világában alkalmazható tudást gyarapítják, az önellenőrzésre lehetőséget adó feladatok száma azonban kevés. A pedagógusok a tankönyvi illusztrációkat elsősorban gyermekdalok, énekes játékok motiválására használják fel, továbbá zenei jelenségek megfigyeltetésére, az ismeretanyag tudatosítására, összefüggések megláttatására, absztrahálására. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó és az Apáczai Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok ezeken kívül válaszaikban megjelölték az illusztrációk zenei rejtvényekhez, fejtörőkhöz való felhasználást is. Legtöbbször a zenehallgatási anyag tanórai feldolgozásához az énekkönyvhöz kiadott CD mellékletet és internetes forrásokat használnak, az Apáczai Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét véleményezőök ezek mellett DVD felvételeket, a Mozaik Kiadó énekkönyvét használók e-tankönyv hanganyagát is beépítik a tanórába. A pedagógusok válaszaik alapján a zenehallgatás elsősorban a tankönyvben kijelölt részeknél szerepel, többen a minden óra részét képező zenehallgatást is megjelölték. A pedagógusok fontosnak vélik a tanulók otthoni zenehallgatásra motiválását, melyhez a zeneműveket az énekkönyv zenehallgatási ajánlatából választják ki. A zenehallgatási anyag mennyiségi vizsgálatát tekintve a pedagógusok úgy vélik, hogy a zenehallgatás fókuszában

magyar népi gyermekjátékdalok, népzene, népszokások dallamai, magyar és európai zeneszerzők zeneművei állnak, kisebb hangsúllyal alkalmi dalok, ünnepek zenéi jelennek meg, valamint csekély számban távoli kontinensek zenéi kapnak helyet. Az énekkönyvek zenei tartalmát alkotó énekes/hangszeres zeneművek mennyiségi arányát vizsgálva, az értékelő válaszok alapján hangsúlyos szerepet töltenek be a magyar népzene és néphagyományhoz kapcsolódó zeneművek, jelentős számban kapnak helyet nemzeti történelmünk jeles napjainak emlékét őrző alkalmi dalok, hangszeres zeneművek, ünnepi zenék és kisebb arányban jelennek meg a mindennapok zenei világát tükröző korszerű zenei tartalmak.

Az énekkönyvek olvashatóságát, tanulhatóságát vizsgálva az Apáczai, a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok úgy vélik, hogy az énekkönyvek szókincs és mondatszerkezet szempontjából a tanulók életkori sajátosságainak megfelelnek, a betűszínek, szövegkiemelések figyelemfelkeltők, tanulásra motiválnak. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok az olvashatóság, tanulhatóság szempontjából jónak vélik, hogy az énekkönyvben a betűméretek a tanulók olvasási készségének fejlődéséhez igazodnak. Az Apáczai Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét véleményező pedagógusok válaszai alapján az énekkönyv használhatóságát a tankönyvben található jelrendszer is segíti, mely könnyebb megértést, gyorsabb tájékozódást biztosít a tanulók számára. A pedagógusok véleménye szerint énekkönyvük változatos munkaformák alkalmazását teszi lehetővé, melyek között frontális osztálymunka, csoportos és egyéni munkaformák segítik a zenei ismeret- és készségfejlesztés anyagának elsajátítását. Arra a kérdésre, hogy kinek a munkáját segíti elsősorban az énekkönyv, legtöbb pedagógus úgy válaszolt, hogy az énekkönyv egyenlő arányban hangolja össze tanár és tanuló kooperatív munkáját. Az Apáczai és a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok között kisebb arányt képviselnek azok a pedagógusok, akik szerint az énekkönyv elsősorban a tanár tanórai felkészülését segíti, az Apáczai Kiadó énekkönyvét használók közül néhányak szerint az énekkönyv elsősorban a tanuló órai munkáját, tanórán kívüli tevékenységeit aktivizálja. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használók a tankönyvükkel elégedettek, legtöbben énekkönyvüket az eredményes tanulás - tanítás kiváló munkaeszközének tartják. A Mozaik Kiadó énekkönyvét használó pedagógusok a hiányosságok ellenére sem választanának másik tankönyvet, az Apáczai és a Mozaik Kiadó énekkönyvét véleményezőök között néhány pedagógus válaszában a másik tankönyv választásának lehetősége is szerepelt.

A kérdőíves felmérésben 74 **tanuló** vett részt, akik a kérdésekre egyenként válaszoltak énekkönyvük segítségével. A tanulók kevés kivétellel szeretik az énekórát, szeretnek énekelni, néhány tanuló otthon is énekel a tankönyvből. A tanulók az énekkönyvből a legkedvesebb dalokat elsősorban a szép ének, jó játék, a dalokban megjelenő természet alapján választották ki. A dalokat szeretik eljátszani, mert az együttes játékban szabadon fantáziálhatnak, mozoghatnak, táncolhatnak és mindig újabb dolgokat ismerhetnek meg. Az énekes játékdalokat legtöbbször osztályteremben játsszák el, vagy az iskolaudvaron. A tanulók a legkedveltebb mondókák, versek kiválasztásánál a közös szövegélményt, az együttes ritmikus szövegmondást tartották legfontosabb szempontnak. A tanulók énekes és hangszeres zenét egyaránt szeretnek hallgatni, a zenehallgatás számukra élmény, zenehallgatás közben a családra és a természetre gondolnak. A tanulók szeretik énekkönyvükben az énekes és ritmus feladatokat, a zenei írás és alkotó feladatokat. Az Apáczai, Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből nagyobb számban az énekes és ritmus feladatokat kedvelik, az Apáczai Daloskönyvből többen a zenei írás feladatokat is kiválasztották, a Mozaik Kiadó énekkönyvében a tanulók többsége minden feladatot szeret. A tanulók közül néhányan nehezek a tankönyvi feladatok: az Apáczai Kiadó énekkönyvéből tanulók a zenei írás feladatokat, a Mozaik Kiadó énekkönyvéből tanulók a ritmus és énekes feladatokat, a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből a ritmus, a zenei írás és a kreatív feladatokat vélték nehéznek. A tanulóknak a tankönyvi rajzokról leginkább a természet, napjaink világa és a tanulás jut eszébe. A képek asszociációkra, absztrakciókra inspirálják őket, valóságos élethelyzeteket teremtenek, szülőkhöz, testvérekhez kapcsolódó érzelmeket váltanak ki, felidézik a közös kirándulások élményét, ünnepek hangulatát. Az Apáczai és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó tanulók tankönyvük jelrendszerében jól tájékozódnak. Az Apáczai és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében legkedveltebb jelnek az éneklés és zenehallgatás ikonját választották, a zenehallgatás nagyobb arányban a Nemzedékek tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó tanulók körében jelent meg. A Mozaik Kiadó énekkönyvében nincsenek ikonok, a tanulók erre a kérdésre nem tudtak válaszolni. A tanulók az énekkönyvből olvasást többféle módon értelmezték. A szövegolvasás legnagyobb arányban a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből tanulóknál jelenik meg, a kottaolvasás, mint zenei olvasás legnagyobb számban a Mozaik és az Apáczai Kiadó énekkönyvéből tanulók válaszában releváns, az emlékezetből éneklés, „olvasás” (zenei memória) a Mozaik Kiadó énekkönyvét használó tanulók válaszában leggyakoribb. Az énekkönyvek színvilágában a tanulók legszebb színeknek a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből a rózsaszín és lila színeket választották, az Apáczai

Daloskönyvből a kék és zöld színeket. A tanulók saját énekkönyvüket új ötletekkel gazdagították, az Apáczai Daloskönyvbe autós éneket, játékot, focit, birkózást, kis mulatságot, természetet, zenét és tanulást képzeltek el. A Mozaik Kiadó énekkönyvéből tanulók legtöbben új ötletként még több zenét szeretnének, de válaszaikban megjelent a természet, napjaink világa, tanulás, tündérmese, vers, rajzfilm is. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvéből tanulók legtöbben természetet idéző dalokról, szép versekről, filmekről fantáziáltak.

A kérdőíves felmérésben összesen 70 **szülő** vett részt. A szülők a kérdésekre adott válaszaik alapján az iskolai énekóra legfontosabb feladatának a zenei élménynyújtást tartják. A szülők az énekkönyvek tetszetősségét a tankönyvben található szép dalok és képek alapján ítélik meg. A szülők többségének a Mozaik Kiadó énekkönyve tetszik, amiből szívesen énekelnek gyermekeiknek és feladatokat oldanak meg együtt, vagy saját zenei képességeik fejlesztésére is használják. A szülők úgy vélik, hogy az Apáczai, a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyve méret, súly és ár szempontjából elfogadható. A Mozaik Kiadó énekkönyvét értékelő szülők több szöveges dalt javasolnak az énekkönyvbe és kevesebb feladatot, szolmizációt, az Apáczai Daloskönyvbe populárisabb zenei tartalmakat és a tanulók olvasási készségének fejlődését követő betűméretek, a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvével a szülők elégedettek, változtatást nem javasoltak.

Kutatói kérdésemben arra kerestem választ, miként vélekednek a pedagógusok, tanulók és a szülők az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek használhatóságáról. Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású énekkönyvek tankönyvhasználat-vizsgálat eredményeit összegezve megállapítható, hogy a pedagógusok énekkönyvüket az eredményes tanulás-tanítás kiváló munkaeszközének tartják, a tanulóknak énekkönyvük tetszik, amiből szeretnek új dolgokat tanulni és mindent megismerni. A szülők az énekkönyvek tetszetősségét elsősorban a tankönyvi design és a tankönyvben szereplő dalok alapján ítélik meg. A tankönyvhasználat-vizsgálat konklúziójaként megállapítható, hogy az Apáczai, a Mozaik és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvét használó pedagógusok, tanulók és a tankönyvekről véleményt formáló szülők a tankönyveket jónak vélik, mivel az énekkönyvek sokoldalú felhasználást tesznek lehetővé, amiből a tanulók véleménye szerint jó tanulni.

V. Konklúzió

5.1. A hosszmetzeti és a keresztmetzeti vizsgálat eredményeinek szintetizálása

5.1.1.

A tudáskanon fogalmának definiálása

Az énekkönyvek hosszmetzeti és keresztmetzeti vizsgálatát szintetizáló kérdés:

Hogyan definiálható a zenei tudásképet meghatározó tudáskanon fogalma?

Az énekkönyvek hosszmetzeti és keresztmetzeti vizsgálatát szintetizáló kérdés a zenei tudásképet meghatározó tudáskanon fogalmára irányul. A kutatás során feltárt eredmények alapján a tudáskanon fogalma az alábbi módon definiálható:

1943-tól 2013-ig a vizsgálat alá vont magyar, általános tantervű alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonja a társadalmi változások függvényében, a mindenkori tantervek által előírt szakmai követelményeknek megfelelően, olyan tudástartalmak recepcióját tárja fel, melynek komponenseit

- a **Zeneművek**: az énekkönyvek tudáskanonjában az énekes szemelvényanyagot alkotó dalok (dalfajták), a zenehallgatásra kijelölt zeneművek
- a dalok szövegtárgyköre
- képi illusztrációk
- a zeneművekhez kapcsolódó **Zenei ismeretek**
- és a zene gyakorlathoz szükséges **Képesség- és készségfejlesztés** (a zenei reprodukció és a zenei befogadói kompetenciák fejlesztésének körét alkotó képesség- és készségfejlesztő feladatok) alkotja.

5.1.2.

Az énekkönyvek zenei tudásképe

Központi kutatói kérdés:

Milyen zenei tudásképp rajzolódik ki 1943-tól 2013-ig az elemzés alá vont magyar, általános tantervű alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjában?

A központi kutatói kérdés megválaszolása a kutatás hosszmetzeti és keresztmetzeti vizsgálatának fényszögéből az alábbi módon történik:

A hosszmetzeti kutatás az általános tantervű alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjának történeti változását 1943-tól 2013-ig az alábbi szempontok szerint vizsgálta:

- az első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának alapkonceptiója és zenei tartalmának felépítése (1943-2013)
- az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták változásvizsgálata (1943-2013)
- az alsó tagozatos énekkönyvek zenehallgatási anyagát képező zeneművek változásvizsgálata (1964-2013)
- a dalok szövegtárgykörének változásvizsgálata, az illusztrációk funkcionalitása (1960-2013)
- az énekkönyvek tudáskanonját alkotó zeneművek értékközvetítő szerepe (1943-2013)

A történeti kutatásban feltárt eredmények összefoglalása

1943-tól 2013-ig a magyar, általános tantervű alsó tagozatos első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának zenei tudásképét a Kodály-Ádám énekkönyvek alapkonceptióját képező magyar népdalkincsre alapozott zenei nevelés határozza meg. A Kodály – Ádám első osztályos énekeskönyvek énekes szemelvényanyagának fókuszában a magyar népzene anyagából válogatott mondókák, magyar gyermekjátékdalok, népdalok szerepelnek. A zenei anyag a relatív szolmizációs rendszerhez kapcsolódik. A magyar dal legősibb sajátosságát alkotó pentatónia új rendező elv a dalok nehézségi fok szerint elrendezett sorrendjében. Az énekkönyvek tudáskanonjában az éneklésre alapozott hallásképzés mellett a dalokhoz

(zeneművekhez) kapcsolódó zenei ismeretek elsajátítását a dalokból (zeneművekből) megismert ritmikai elemek és dallamfordulatok felismeréséhez, hangoztatásához társított készségfejlesztő gyakorlatok segítik. A zenei reprodukció területén az énekléshez, generatív és kreatív készségfejlesztéshez és felismerő kottaolvasáshoz kapcsolódó képi jelrendszert a gyermekjátékdalok szövegének ritmus és dallam motívumait vizualizáló képek, térben elhelyezett kézjelek, szolmizációs betűjelek, vonalra helyezett betűkották és kottakirakó alkotja. A 2013-as kiadású Lantos – Lukin ének-zene tankönyv képi jelrendszere ikonokkal bővül, melyek a tanulhatóság szempontjából könnyebb tankönyvhasználatot eredményeznek, gyors tájékozódást biztosítanak, segítik a feladatok megértését, önálló tanulásra motiválnak.

A vizsgálat alá vont első osztályos énekkönyvek zenei tudásképében az 1943-as és 1962-es kiadású énekeskönyvek kivételével, a népi játékdalokhoz játékleírások kapcsolódnak. Az 1943-, 1948-, 1956-os kiadású első osztályos énekkönyvek a dalokban előforduló régies kifejezések szómagyarázatát is tartalmazzák. A 2003-, 2008-, 2013-as kiadású Lantos – Lukin ének-zene tankönyvek tudáskanonjában hangulatos versek inspirálják a tanulókat a zenei ismeretanyag élményszerű elsajátítására. A tananyag-struktúrában az 1978-, 2003-, 2008-, 2013-as kiadású Lantos – Lukin ének-zene tankönyvek végén az első osztályban tanultak rövid összefoglalása, játékos ismétlése kap helyet. A 2003-, 2008-, 2013-as kiadású énekkönyvek utolsó fejezete ünnepek, jeles napok énekeit tartalmazza alkalmi versekkel, zenei olvasmányokkal kiegészítve. Az 1963-as Tanterv és Utasítás értelmében bevezetett zenehallgatás a zenei befogadás területén az énekkönyvek tudáskanonját új tudástartalommal tölti meg. Az 1967-es kiadású Hegyi – Kovács Ének-zene kézikönyvben a zenehallgatás az ünnepek tárgyköréhez kapcsolódik. Az 1978-, 2003-, 2008- és 2013-as kiadású énekkönyvek zenei tartalma a zenehallgatáshoz kapcsolódó ismeretanyaggal, valamint a zenei ismeret- és készségfejlesztés anyagának zenei tárgykörében megjelenő hangszínhallás fejlesztéssel bővül.

A történeti kutatásban feltárt eredmények alapján az énekkönyvek makro-struktúrája jelentős változást mutat. Az 1943-as kiadású Kodály – Ádám énekeskönyv tájékoztató apparátusának egyetlen eleme a Betűrendes mutató, mely a tankönyv zenei tartamában szereplő dalokat tartalmazza. Az 1948-as kiadású Ádám Jenő – Kodály Zoltán énekeskönyv Betűrendes mutatója a dalok után feltünteti a zenei ismeret és készségfejlesztés anyagának tartalmi egységeit is. A vizsgálat alá vont énekkönyvek közül ebben az énekkönyvben Függelék is található, amely elsősorban a tanár tankönyvhasználatához kapcsolódik: tartalmazza a népi játékdalok ötvonalas rendszerben lejegyzett kottaképét, játékleírását, vallásos énekeket és zenei fejtörők megfejtését. Az 1956-os kiadású Gadányi – Pálinkás – Perényi – Petneki – Rossa

énekkönyv Betűrendes mutatója tartalmazza a dalok forrásművét, a gyűjtők nevét, a gyűjtés helyét és a dalszöveg írókat, az 1962-es kiadású Kodály – Ádám énekeskönyvben mind ezek mellett a dalszerzők neve is szerepel. Az 1962-es kiadású Kodály – Ádám énekeskönyv makrostruktúrájának új eleme a tankönyv első oldalán megjelenő grafikus illusztráció, amely az Előszó szerepét betöltve felkelti a tanulók érdeklődését, zenetanulásra motivál. Az 1978-as kiadású Lantos – Lukin ének-zene tankönyv végén a Tartalomban felsorolt dalok dalfajtái és a szignummal kiemelt törzsanyag dalok jelennek meg. A 2003-as kiadású Lantos – Lukin ének-zene tankönyvben a Tartalom a tankönyv elejére kerül, mely képet ad az énekkönyv zenei ismeretanyagáról és a tankönyv végén található tájékoztató apparátusról, melyek között Zenehallgatás, Felhasznált irodalom, Forrásjegyzék és Betűrendes mutató szerepel. A Betűrendes mutató a dalok, dalfajták, és a dalszerzők nevét tartalmazza. A 2013-as kiadású Lantos – Lukin ének-zene tankönyvben a Betűrendes mutatóhoz a tankönyv képi jelrendszerében újként megjelenő ikonok jelmagyarázata kapcsolódik.

1943-tól 2013-ig az első osztályos énekkönyvek borító lapjain megjelenő tartalmak a történeti változások lenyomatai. Az 1943-as kiadású Kodály – Ádám énekeskönyvben az utolsó lapon zenei kiadványok, daloskönyvek, dalgyűjtemények, tankönyv, vezérkönyv ajánlók kapnak helyet. Az 1956-os kiadású Gadányi - Pálinkás – Perényi – Petneki – Rossa énekkönyv borítóján Tankönyvkísérő jelenik meg, mely feltünteti a tankönyvhasználó nevét, a tankönyv használatra alkalmas állapotát, és a tanulót a tankönyv jó állapotának megőrzésére, értékének megbecsülésére neveli. A 2003-as kiadású Lantos – Lukin ének-zene tankönyv újdonsága a tankönyvborítón található CD mellékletről szóló ajánlás, mely a zenei tartalomhoz tartozó zenehallgatási anyagot tanulónak és a „zenekedvelő felnőttnek”(Lantos–Lukin, 2003.borítólap) egyaránt ajánlja a közös élmény útján megszerzett zenei tudás céljából. A 2013-as kiadású Lantos – Lukin ének-zene tankönyv elől-hátul nyomott előzéke is megújul, zenei játékok kapnak helyet, melyek önálló vagy társas zenei tevékenységekre hangolva a kreatív, gondolkodtató, élményszerű tanulás újabb dimenzióját nyitják meg.

1943-tól 2013-ig az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalok dalfajtáinak változása és mennyiségi aránya meghatározó szerepet tölt be az énekkönyvek zenei tudásképeinek átalakulásában, modernizációjában. A történeti kutatás során feltárt eredmények alapján vallásos énekek az 1943-as, és 1948-as kiadású Kodály – Ádám énekeskönyvek tudáskanonjában jelennek meg, a népi dallamok jelentősége az 1943-as kiadású Kodály – Ádám és az 1956-os kiadású Gadányi – Pálinkás – Perényi – Petneki – Rossa énekkönyvekben

körvonalazható. E népi dallamok (cseremiszi és vogul népdalok) a Kodály – Ádám énekeskönyvben a magyar népzene egy rétegének legősibb rokonságához vezetnek vissza. Az 1956-os énekkönyvben az új kontextusban megjelenő népi dallamok (cseremiszi, magyar, finn dallamok) társadalmi aktualitásokat tükröző, új, szocialista értékrend megalapozását szolgálják. Az énekkönyv dalanyagában helyet kapnak más országok, népek zenéit reprezentáló szlovák, orosz, bolgár, román, francia gyermekdalok, népdalok, melyek újabb tudástartalommal gazdagítják az énekkönyv tudástárát. Nemzeti történelmünk jeles eseményeihez fűződő népies dalok az 1848-49-es forradalom és szabadságharc ünnepe kapcsán az 1956-, 1962-, 2003-, 2008-, 2013-ban kiadott énekkönyvekben találhatóak, valamint április 4. ünnepét köszöntő népies dal az 1956-os kiadású Gadányi – Pálinkás – Perényi – Petneki – Rossa énekkönyvben szerepel. Az 1967-es kiadású Hegyi – Kovács Ének-zene kézikönyv tartalmazza a legtöbb komponált gyermekdalt, mely dalok eszmei-ideológiai nevelési célok megvalósításának erőterében sokféle családi és iskolai ünnephez kapcsolódnak. A dalfajták körében újként jelenik meg a népének, amely a 2003-, 2008-, 2013-as kiadású Lantos Rezsóné – Lukin Lászlóné ének – zene tankönyvekben a magyar néphagyományhoz, jeles napokhoz fűződő ünnepi dalok körét gazdagítja.

1964-től 2013-ig az alsó tagozatos énekkönyvek zenehallgatási anyagát képező zeneművek változásvizsgálata 4 kategória szerint történt. Az énekkönyvek tudáskanonjának új szegmensét képező zenehallgatás az 1967-es kiadású Hegyi József – Kovács Lajos első osztályos Ének-zene kézikönyvben egyetlen kategóriát alkot, az alkalmi dalok, ünnepek zenéjét foglalja magában, melyek között április 4. és május elseje ünnepéhez kapcsolódó dalok, kórusművek, a magyar és szovjet Himnusz, valamint az Internacionálé meghallgatása szerepel. Az 1978-, 2003-, 2008-, 2013-as kiadású Lantos Rezsóné – Lukin Lászlóné első osztályos ének-zene tankönyvekben a zenehallgatásra kijelölt zeneművek 4 kategóriát alkotnak, tartalmi súlypontokat képeznek a magyar népdalok (népi mondókák, gyermekdalok, szokásdalok) és magyar zeneszerzők zeneművei, jelentős szerepet töltenek be az alkalmi dalok, ünnepek zenéi. A 2013-as kiadású Lantos – Lukin ének-zene tankönyv tudáskanonjában az európai zeneművészet jeles alkotásainak gazdag tárháza nyílik meg, mely az énekkönyv zenei tudásképében az európai zenekultúra hangsúlyos szerepére vetít fényt.

A második osztályos 1978-as kiadású Hegyi József – Kovács Lajos énekkönyv zenehallgatásában magyar és európai zeneszerzők zeneművei képeznek súlypontot, az 1982-es kiadású Lantos – Lukin énekkönyvben ez a tudáskép gyermekdalokkal gazdagodik. A 2004-, 2009-ben megjelent Lantos – Lukin énekkönyvek zenehallgatásában alkalmi dalok, ünnepek

zenéje kerül a zenehallgatás fókuszába, magyar népdalok (gyermekdalok, szokásdalok) és magyar zeneszerzők zeneművei változatlanul nagyobb arányt képeznek az énekkönyvek tudáskanonjában.

Harmadik osztályban az 1968-ban megjelent Dobray István - Kovács Lajos énekeskönyv zenehallgatásában az alkalmi dalok, ünnepek zenéje releváns. Az 1981-es kiadású Lantos – Lukin ének-zene tankönyvben a zenehallgatás fókuszpontjait gyermekdalok, magyar zeneszerzők zeneművei alkotják, melyek mellett domináns szerepet töltenek be az európai zeneszerzők zeneművei és alkalmi dalok, ünnepek zenéi. A 2004-, 2009-es Lantos – Lukin ének-zene tankönyvek zenehallgatásában magyar zeneszerzők kompozíciói képeznek súlypontot.

Az 1964-es kiadású Dobray István - Kovács Lajos negyedik osztályos Énekeskönyv zenehallgatása elsősorban magyar és európai zeneszerzők zeneműveit, alkalmi dalok, ünnepek zenéjét reprezentálja. Az 1981-, 2004-es kiadású Tegzes György ének-zene tankönyvek zenehallgatási repertoárja legnagyobb arányban magyar népdalok, magyar és európai zeneszerzők zeneműveit tartalmazza, a 2008-ban megjelent Tegzes ének-zene tankönyv zenehallgatásában a magyar és európai zeneművészet jeles alkotásai képeznek preferenciát.

Jelen kutatás a dalok szövegtárgykörének változását és az illusztrációk pedagógiai funkcionalitását 1960-tól 2013-ig vette górcső alá. A vizsgálat alá vont 1960-as kiadású Kodály–Ádám 4. osztályos Énekeskönyvben a dalok szövegtárgykörében súlypontot képeznek a népi életről szóló dalok, az 1978-as kiadású Hegyi–Kovács 2. osztályos Énekeskönyvben, a 2009-es kiadású Lantos - Lukin 2. osztályos és a 2013-as kiadású 1. osztályos Ének-zene tankönyvekben a közös játékok dalai. Az énekkönyvek tudáskanonjában a dalok szövegtárgykörének állandó kategóriáit a természetről szóló dalok és a meseszerű, játékos, cselekményes dalok alkotják.

Az 1960-as kiadású 4. osztályos és az 1978-as kiadású 2. osztályos énekeskönyvek szövegtárgykörében megjelenő iskolai életről szóló dalok, pajtásdalok (kisdobos- és úttörődalok), katonadalok, dolgozók, felnőttek munkájáról szóló dalok, hazáról és békéről szóló dalok hangsúlyeltolódást eredményeznek az énekkönyvek tudáskanonjában. Az 1960-as kiadású énekkönyvben több dalhoz történelmi eseményeket, társadalmi viszonylatokat magyarázó szövegek kapcsolódnak, melyek tudatformáló ereje mélyebb gondolati összefüggésekre irányítja a tanulók figyelmét. Az 1978-as kiadású énekeskönyvben a dalok mottójaként 5 kisdobos-törvény olvasható, melyek helyes magatartás- és viselkedésformákra nevelnek, magasrendű erkölcsi értékeket közvetítenek. A nyelvi-képi kontextusban feltárt

ikonikus ábrázolások erkölcsi, eszmei és világnézeti nevelést megalapozó tartalmak erőterét teremtik meg, megjelenítenek történelmi, társadalmi viszonylatokat, az embert körülvevő környezetet, vizualizálják a dalszövegekben rejlő implicit jelentéstartalmakat és gondolati összefüggéseket, meghatározó szerepet töltenek be a kollektív tudat és az esztétikai értékrend kialakításában.

A Nemzeti alaptanterv és Kerettanterv előírásait követő 2009-, és 2013-as kiadású ének-zene tankönyvek tudáskanonjának zenei – nyelvi - képi kölcsönhatásai a magyar népzene, néphagyomány, gyermekjáték-hagyomány értékeinek prioritását közvetítik az énekkönyvek zenei tudásképében.

A keresztmetszeti vizsgálat eredményeinek összefoglalása

A keresztmetszeti vizsgálat az általános tantervű alsó tagozatos első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának pedagógiai-didaktikai szempontú komparatív elemzésére terjedt ki, mely az Apáczai Kiadó, a Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek tartalmi összehasonlító elemzését az alábbi szempontok szerint jelölte ki:

- a NAT-ban meghatározott kulcskompetenciák zenei összefüggései, a magyar népi gyermekjátékdalok, mondókák jelentősége az énekkönyvek tudáskanonjában
- az énekkönyvek tudáskanonját alkotó dalfajták és zenehallgatás komparatív vizsgálata
- az énekkönyvek tudáskanonjának képesség- és készségfejlesztő feladatai

Az énekkönyvek komparatív vizsgálatához kapcsolódó 2.2.1 kutatói kérdésben arra kerestem választ, hogy milyen kulcskompetenciák fejlesztését jelöli ki a 2012-es Nemzeti Alaptanterv és Kerettanterv az énekkönyvek tudáskanonjában és milyen kapcsolódási pontokat alakítanak ki a magyar népi gyermekjátékdalok, mondókák a NAT-ban meghatározott kulcskompetenciákkal összefüggésben.

A vizsgálat konklúziójaként megállapítható, hogy a magyar népi gyermekjátékdalok, mondókák kiemelten fontos szerepet töltenek be az énekkönyvek tudáskanonjában, komplex módon fejlesztik a képességeket és készségeket, teljes személyiséget fejlesztenek. A játékdalok szövegének helyes, szép kiejtése, a dalos játékokban megjelenő természet, környező világ, számok, mennyiségek kapcsolódási pontokat képeznek az *Anyanyelvi kommunikáció*, a *Környezetismeret* és a *Matematika* kompetenciafejlesztés területével. A népi játékdalokat, mondókákat kísérő mozgásformák testi-lelki egyensúlyt teremtenek, egészségfejlesztő hatásuk a *Testnevelés és sport* területén nyilvánul meg. A játékdalok játékának változatos térformái az

ábrázolásban, a *Vizuális kultúra* fejlesztésében relevánsak, az érzéseket, gondolatokat interpretáló mozgás-improvizációk a *Dráma és tánc* kompetencia fejlesztését mozdítják elő. A dalos játékokban való együttműködő részvétel, az egyéni szerepvállalás, a játékszabályok betartása, az alkotó fantázia a *Kezdeményezőképeség és vállalkozói* kompetencia, az *Erkölcsei nevelés*, az *Önismeret, társas kultúra* kulcskompetenciák fejlesztésére gyakorol hatást, a közös játékélmény a zenei nevelés területén legfontosabb kulcskompetencia, az *Esztétikai és művészeti tudatosság és kifejezőképeség* fejlesztésében képez preferenciát.

A komparatív vizsgálat eredményei alapján az Apáczai Kiadó, a Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában az énekes szemelvényanyagot alkotó dalok dalfajtáinak körében a tartalmi súlypontot magyar gyermekjátékdalok képezik. Az egyes dalfajtákban megjelenő dalok kvantitatív vizsgálatának eredményei alapján a mondókák és magyar népdalok legmarkánsabban a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében kerülnek a zenei tudáskép fókuszába, az Apáczai Kiadó Daloskönyvében jelentősebb arányban kapnak helyet más népek dalai, a legtöbb komponált gyermekdal szignifikáns különbséggel a Mozaik Kiadó énekkönyvében található.

A zenehallgatásra vonatkozó mérési eredmények alapján az Apáczai Kiadó Daloskönyvében a zenehallgatási anyag elsősorban magyar és európai zeneszerzők zeneműveit reprezentálja, a Mozaik Kiadó énekkönyve kimagasló arányban európai zeneszerzők zeneműveire fókuszál, a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében a magyar zeneszerzők zeneműveinek jelentős számaránya mellett, egyaránt hangsúlyos szerepet töltenek be alkalmi dalok, ünnepi zenék, magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok) és európai zeneszerzők alkotásai.

Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-ban kiadott első osztályos énekkönyveinek tudáskanonjában a zenei reprodukció és zenei befogadói kompetenciák fejlesztésének körét alkotó képesség- és készségfejlesztő feladatok kvantitatív mérése az éneklési készség, a ritmusérzék-, a zenei hallás-, az improvizációs készség-, a zenehallgatás és a zenei írás-olvasás készségét fejlesztő feladatok vizsgálatára irányult.

Az éneklési készség fejlesztés legnagyobb arányban az Apáczai Kiadó Daloskönyvében (34%) és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében (33%) jelenik meg, a ritmusérzék fejlesztés a Mozaik Kiadó énekkönyvében (19%) releváns, a legtöbb hallásfejlesztő feladat a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében (15%) található. Az improvizációs készség fejlesztés szignifikáns különbséggel legmagasabb százalékban az Apáczai Kiadó

Daloskönyvében (11%) jelenik meg, a zenehallgatás készségének fejlesztésére legnagyobb hangsúly a Mozaik Kiadó énekkönyvében (15%) kerül, valamint a zenei írás-olvasás készségét fejlesztő legtöbb feladat is a Mozaik Kiadó énekkönyvében (29%) szerepel.

A zenei reprodukció és zenei befogadói kompetenciák fejlesztésének körét alkotó képesség- és készségfejlesztő feladatok kvalitatív vizsgálatának fókuszpontjait a koncentráció, zenei memória, komplex figyelem, kreatív gondolkodás, együttműködés, önálló és kooperatív tanulás, esztétikai és érzelmi kompetenciák fejlesztése képezte.

A kvalitatív vizsgálat eredményei a zenei befogadás területén az énekkönyvek zenei tudásképének sajátos arculatára vetítenek fényt. Az Apáczai Kiadó Daloskönyvében hangsúlyt kapnak a mindennapok világához kapcsolódó, gyakorlati tudást preferáló feladatok. A Daloskönyvben az iskolán kívüli tevékenységeket aktivizáló feladatok önálló felfedező tanulásra motiválnak, természeti jelenségek megfigyelésére, gyűjtőmunkára, könyvtárakban, interneten való keresésre készítetnek. A Mozaik Kiadó énekkönyvének feladatai az esztétikai érzék fejlesztéséhez kapcsolnak új invenciókat, alkotó, fantáziát megmozgató tevékenységeket. E feladatokban környezeti hanghatások és jelenségek megfigyelése, zenei inspirációk rajzos ábrázolása képez új aspektust. A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében megjelenő zenei játékok, fejtörők, játékos kreatív feladatok összhangot teremtenek az információfeldolgozás, az éneklés és a kreatív gondolkodás között, fejlesztik az anyanyelvi kommunikációt, a matematikai kompetenciát, az esztétikai és érzelmi kompetenciákat, felfedező zenetanulásra motiválnak.

Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyvek tudáskanonjában a generatív és kreatív készségfejlesztéshez kapcsolódó feladatok, olyan játékos zenei tevékenységeket foglalnak magukba, melyek hatékonyan fejlesztik az éneklési készséget, a ritmusérzéklet, koncentrációs képességet, teret adnak szabad mozgás improvizációknak, kreatív gondolkodásnak. A felismerő kottaolvasás képességét fejlesztő feladatok hangsúlyt helyeznek a zenei jelenségek jelrendszeréről való felismerésére, a zenei memória fejlesztésre, formaérzék fejlesztésre, a befogadás központú zenei nevelés területén összehangolnak társas tevékenységeket, komplex módon fejlesztik az egyéni és kooperatív tanulás képességét, az esztétikai és érzelmi kompetenciákat.

A kutatási eredmények szintézise

Központi kutatói kérdésemben arra kerestem választ, hogy milyen zenei tudáskép rajzolódik ki 1943-tól 2013-ig az elemzés alá vont magyar, általános tantervű alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjában.

A kutatási eredményeket összegezve megállapítható, hogy 1943-tól 2013-ig a vizsgálat alá vont magyar, általános tantervű alsó tagozatos első osztályos énekkönyvek tudáskanonját alkotó zeneművek, a zenei anyagra épülő zenei ismeretek, a zene gyakorláthoz szükséges képesség- és készségfejlesztés, a képi jelrendszer az énekkönyvek zenei tudásképében a Kodály-Ádám énekkönyvek alapkonceptióját képező magyar népdalkincsre alapozott zenei nevelés folytonosságára helyeznek hangsúlyt. A vizsgálatba vont alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjának fókuszpontjait képező dalok, dalfajták, a zenehallgatásra kijelölt zeneművek, a dalok szövegtárgyköre, a nyelvi-képi prezentációk preferenciát képeznek az értékközvetítésben, feltárják az énekkönyvek tudáskanonjának értékrendjében bekövetkezett változásokat.

1943-tól 2013-ig az alsó tagozatos énekkönyvek zenei tudásképében maradandó értéket képviselnek a nemzeti zeneművészet népzenei és műzenei alkotásai, a magyar népzenei hagyományok, mondókák, gyermekjátékdalok, gyermekdalok, magyar népdalok, szokásdalok, magyar zeneszerzők kompozíciói, mely tudástartalmak az európai zeneművészet népi és műzenei alkotásaival teljeseznek ki. E zenei tudáskép a társadalmi változások és a tantervi előírások függvényében a zeneművek reprezentációs szintjeinek változó, széles spektrumú tudástartalmát tükrözi, mely esztétikai értékrendet, zenekultúrát közvetít az énekkönyvek tudáskanonjában.

A kutatási eredmények szintetizálását az énekkönyvek tudáskanonjában kirajzolódó zenei tudásképről *Fischerné Dárdai Ágnes: Az összehasonlító tankönyvkutatás nemzetközi tapasztalatai* című tudományos munkájából idézett gondolatának adaptációjával összegzem:

„Hisz a tankönyv a gyermek számára az emberi történelem és kultúra összefüggő képét mutatja, az emberiség által kumulált, pedagógiai szempontok által redukált és transzformált ismeretmennyiséget tárja fel, de közvetít egy, a társadalmi viszonyok által meghatározott világgépet is.”

(Fischerné Dárdai Ágnes, 2000. 499.o.)

5.2.

A kutatás továbbfejlesztésének lehetőségei

A hosszmetzeti és keresztmetzeti vizsgálat, valamint az empirikus kutatás (IV. fejezet/4.2.2.) eredményeinek összességében a magyar általános tantervű alsó tagozatos első osztályos énekkönyvekben taníthatóság-tanulhatóság szempontjából az alábbi továbbfejlesztési lehetőségek körvonalazhatók.

Az énekkönyvek továbbfejlesztésének egyik szegmensét képezi az énekkönyvek tájékoztató apparátusának bővítése. A kutatási eredmények alapján taníthatóság szempontjából az énekkönyvek tájékoztató apparátusa - Előszó, Tartalomjegyzék, Betűrendes mutató, Felhasznált irodalom, Forrásjegyzék és Zenehallgatás (lásd, Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné első osztályos Ének-zene tankönyvében) - meghatározó jelentőségű a tankönyvek még eredményesebb használhatóságában.

Az Apáczai Kiadó, a Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek tankönyvhasználatát vizsgáló kérdőíves felmérésben résztvevő pedagógusok fontosnak vélik a tájékoztató apparátusban a tankönyvi forrásokat. A Felhasznált irodalom, Forrásjegyzék (lásd Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó első osztályos ének-zene tankönyvében) és Zenehallgatás (mindhárom vizsgálat alá vont énekkönyvben) nemcsak a tanórai felkészülést segítik, de teret nyitnak az ismeretek bővítésére, kiegészítő anyagok gyűjtésére, a tanulók számára válogatott irodalom és zenehallgatás ajánlásra. Hangsúlyos elvárás, hogy az énekkönyvek Tartalomjegyzéke a tankönyv zenei tartalmáról világos, jól áttekinthető képet formáljon és a Tartalomjegyzék valamennyi dal, mondóka, vers, egyéb szöveg betűrendes mutatóját tartalmazza (lásd Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó első osztályos ének-zene tankönyvében).

A tanulók körében végzett felmérések eredményei alapján tanulhatóság szempontjából a tanulók számára könnyebb tankönyvhasználatot eredményeznek az énekkönyvek képi jelrendszerében megjelenő ikonok (lásd Apáczai és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvében), melyek gyors tájékozódást biztosítanak, segítik a feladatok megértését. Az énekkönyvekben olvashatóság-tanulhatóság szempontjából determináns tényező, hogy a

betűméretek nagysága a tanulók olvasási készségének fejlődéséhez igazodjon (lásd Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó első osztályos ének- zene tankönyvében).

A továbbfejlesztés lehetőségét képezik az énekkönyvek tudáskanonjában az önálló tanulás képességét fejlesztő, önellenőrzésre lehetőséget adó feladatok, melyek a vizsgálatba vont énekkönyvek különböző típusú feladatainak sorában nem kapnak kellő hangsúlyt. Az énekkönyvek továbbfejlesztésében releváns a tanulók érdeklődését felkeltő szerzői irodalom ajánlások, melyek új perspektívát nyithatnak a tanórán kívüli zenei ismeretszerzésben és a szülőket is aktivizálva közös zenetanulásra motiválhatnak.

Az énekkönyvek továbbfejlesztésében tematikailag új irányokat jelölhetnek ki a tanulói invenciók. A kérdőíves felmérésben résztvevő tanulók kreatív ötletei alapján továbbfejlesztésre adhatnak lehetőséget a dalok szövegtárgykörében megjelenő új kategóriákat képező autókról, fociról, birkózásról, más sport tevékenységekről szóló dalok, valamint az énekkönyvekbe elképzelt természetről szóló versek, képek, filmek, mesék és rajzfilmek is.

A jelenkor tanulói igényei az énekkönyvekben a mindennapok világával kapcsolatos tudástartalmak megjelenésének szükségességére irányítják a figyelmet. Az énekkönyvek tudáskanonjában így nagyobb hangsúllyal jelenhetnek meg kortárs zeneszerzők kompozíciói, valamint a zene és természet összefüggésében és a mesék világában újabb kapcsolódási pontokat kialakító önálló és kooperatív tanulás képességét fejlesztő tudástartalmak.

Új színteret hozhat létre az énekkönyvek tudáskanonjában egy digitális zenei ötlettár – például a tankönyvek függelékében -, amely multimédiás elemek bevonásával, más tantárgyakkal (anyanyelv, olvasás, matematika, környezetismeret, idegen nyelv, rajz, mozgásos tevékenységek, kézműves foglalkozás) összefüggésben fejleszti a fogalmi gondolkodást, előmozdítva az ismeretek hatékonyabb beágyazódását.

A tankönyvkutatás továbbfejlesztési lehetőségeit számba véve egy távolabbi aspektusból való megközelítéssel jelen kutatás relevanciája azzal is összefüggésbe hozható, mely szerint az ének tankönyvek - hagyományos és digitalizált formában egyaránt - jelentős szerepet tölthetnek be a tanulók sikeres iskolai teljesítményének fokozásában. E másik aspektusból megközelített értelmezéshez interdiszciplináris kapcsolódási ponton keresztül, a neveléssz pszichológia fényszögéből Prof. Dr. Héjj Andreas „*Mikor figyel a diák? Egy kibernetikai modell és a valóság*” című tudományos publikációjában feltárt kutatása vezetett.

A kutatóprofesszor a diákok iskolai életben megélt sikereinek és kudarcainak testre és viselkedésre gyakorolt hatását analizálja az azt kísérő érzelmek életfontosságú hatásával

összefüggésben. A diákok sikeres iskolai teljesítményének függvényében a kutatás ráirányítja a figyelmet a diákok iskolai teljesítő kedvének fokozásában releváns „belülről fakadó felfedezőkedv” (Héjj, 2013. 24. o.) serkentésére, mely, mint elsődleges motiváció a diákot az új tananyaggal való foglalkozásra készíti.

Az empirikus vizsgálat fókuszpontját képező modell, mely az egyén élettani és motivációs rendszerét veszi górcső alá, látószögbe helyezi a kisiskolások sikeres iskolai teljesítményének egészségre gyakorolt élettani hatásával összefüggésben az egyéni képességek fejlesztéséhez igazodó feladatokat, melyek sikeres teljesítése a tanulóknál pozitív érzelmeket váltanak ki, folyamatosan fejlesztve az újabb kihívások vállalásának képességét. Az iskolában megélt siker fokozza a vállalkozó kedvet, tettekre, „felfedező közeledés”-re sarkall, melynek során fejlődnek a tanulók kompetenciái és az azt megerősítő tudat. E „pozitív visszacsatolás” (Héjj, 2013. 26. o.) olyan vivőerő, mely optimalizálja az egyén vezérlőkört szabályozó motivációs rendszerét és mindig magasabb szint elérésére ösztönöz.

A jó légkört kialakító, érzelmi biztonságot nyújtó iskolai környezet meghatározó szerepet tölt be az iskolai teljesítmény fokozásában, a tananyag átadásában. Az iskolakultúra, melynek fogalmát körülhatároló asszociációk többek között a „jó szülő-tanár-diák viszony” „barátságos osztályterem”, „jó közösség”, „jókedv”, „születésnap ünnepség” „simogató-sarok” (Héjj, 2013. 24. o.) olyan kapcsolódási pontok, melyek fókuszában jelen értekezés, tanulók körében végzett empirikus vizsgálatának eredményei is megerősítést nyernek.

A kutatás továbbfejlesztési lehetőségeit összegezve taníthatóság-tanulhatóság szempontjából, perspektívát képeznek az olyan tudományos igényű, empirikus kutatási eredményeket is magukba foglaló énekkönyvek, melyek a tanulók életkori sajátosságait figyelembe véve, felfedező tanulásra motiváló, interdiszciplináris kapcsolódási pontokon megvalósuló játékos zenei tevékenységek fókuszában az élményszerű zenetanulás modern kori dimenzióit nyitják meg az énekkönyvek tudáskanonjában.

Az énekkönyvek tudáskanonja meghatározó jelentőségű a zenei ízlés formálásban, a tanulók zenehallgatóvá nevelésében, az esztétikai értékrend kialakításában, a kulturális értékek közvetítésében. Fontos, hogy a tankönyvek tudáskanonjában megőrizve megújító szemlélet érvényesüljön, mely a Kodály-koncepcióra épülő zeneoktatás, zenei nevelés irányát megtartva a hagyományos és digitalizált tankönyvi formák ötvözetében teret nyit az énekkönyvek tudáskanonjában a 21. század kihívásainak megfelelő új tartalmaknak, melyek a korszerű

technikai eszközök bevonásával a zene és más tantárgyakba integrált innovatív tanulási környezetekben a tudástartalmak sokszínűségével teremtenek eredményes tanulást-tanítást.

A korszerű taneszközök feladata, hogy koherens tudásrendszert alakítsanak ki, melyben a tankönyvi tananyag egyaránt kiterjed a tudományos és a mindennapok tapasztalatait is magába foglaló ismeretek körére, melyek kauzális relációi nagymértékben mozdítják elő a fogalmi fejlődést. Ennek implementációja a tudásszerzés különböző síkjain keresztül, az iskolai formális, az iskolán kívüli szervezett nem formális, valamint a kötetlen informális csatornákon történik (Molnár és mtsai, 2014).

A fejlesztések új generációját képező tankönyvek megírása szakértői kutató csoport kutató-fejlesztő munkáját igényli. A korszerű nyomtatott és digitális változatban tervezett tankönyvek olyan fejlesztő eszközrendszerre épülnek, melynek részét képezik a feladatlapok, a kompetenciafejlesztő és értékelő eszközök és a tanári segédlet. A nyomtatott változathoz kapcsolódó digitális kiegészítő tananyagok fejlesztik a NAT követelményrendszerében előírt kompetenciákat, segítik a tankönyvi tartalom ismeretanyagának feldolgozását, megteremtik a differenciált gyakorlás lehetőségeit. Az egymást kiegészítő, egymás hatékonyságát növelő kísérleti alapú tankönyvek újszerű tanulási-tanítási környezetet alakítanak ki, mely a tanulókat alkotó tevékenységekre ösztönzi, önálló tanulásra motiválja. A nyomtatott tankönyvekhez kapcsolódó digitális tananyagok lehetőséget nyújtanak az egyén haladási üteméhez igazodó képességfejlesztésre, a fejlesztő-értékelő önellenőrzésre, a vizuális elemek digitalizálásával az eredményesebb tanulásra (Kojanitz, 2014).

Az új pedagógiai módszerek, a tanítási és tanulási tartalmak modernizálása, valamint az információs technológia innovatív eredményeinek beépítése az oktatásba, a kognitív társadalom alapját képezik. Az iskola feladata a megértésre, kreativitásra irányuló képességek kifejlesztése mellett, az általános műveltség tartalmi megújítása is (Vass, 2001). A tanítási-tanulási folyamatok változásában jelentős mértékben megnő a komplex kognitív képességek szerepe. A kognitív ismeretek és kompetenciák fejlesztése az ismeretek strukturált elrendezésével és hasznosításával együtt, a találkozáspontokon keresztül összefüggő rendszert alkotnak. A tantervfejlesztések, az oktató programok európai szemléletű megközelítésében figyelmet kell fordítani az európai tantervfejlesztési folyamatokra, és konstruktívan kidolgozni az elkövetkezendő tantervek európai-dimenzióját, melyek a magyar oktatás minőségi fejlődését eredményezik (Vass, 2001).

A Kodály-koncepciót tükröző magyar népzenei alapokra épített iskolai zeneoktatás és az egyetemes zenekultúra együttesen alakítják ki és erősítik az európai identitástudatot (Györgyiné, 2008, 133-134.o.). Az oktatás-nevelés új dimenzióját az európaiság gondolata fémjelzi. Európa szellemiségéhez való kapcsolódást az értékeket kumuláló emberközpontú nevelés teremtheti meg, melyben a nevelés során kialakított individuális értékek, a nagyobb közösség értékrendszerében asszimilálódnak (Karikó, 2004).

A tudáskonceptió meghatározó jelentőségű a tanterv-, taneszköz fejlesztés és a tankönyvírás területén. A tananyag diszciplináris szemléletű modernizációja hosszú időn keresztül determinálta a tananyagtervezést, mely az egyes tantárgyak szaktudományi értékeinek zárt világát foglalta magába. Az értelmi fejlődés, a tudás alkalmazhatóságának és transzferjének sajátosságai változásokat eredményeznek, melynek folytán a különböző dimenziókban szerveződő tudástípusok, mint diszciplináris tudás, információfeldolgozás és gondolkodás készségei, a gyakorlati alkalmazható társadalmilag értékes tudás és műveltség, komplex tudásrendszerre szerveződnek. A differenciáltabb tudásfelfogás egy korszerűbb iskolai tananyagban megvalósuló, értelmezve tanulás irányát jelöli ki, melyben a tananyag, mint eszköz jelenik meg a képességfejlesztésben és alkalmazhatóságban. A természettudományok, társadalomtudományok, művészetek területén felhalmozódó értékek így válhatnak a gondolkodási képességek fejlesztésére irányuló tevékenységek forrásaivá. A tudományos tudás megalkotása a tananyag sokoldalú alkalmazásának feltétele. Ennek központi magvát a gondolkodás tanterve jelenti, mely az életkorok szerinti képességek, készségek fejlődéséről alkotott tudást építi be a tankönyvekbe, taneszközökbe, tanulási-tanítási módszerekbe, és mint „tartalomba ágyazott képességfejlesztés” jelenik meg a tananyagot eszközként használó rendszerben (Csapó, 2005; 2008. 20. o.).

Az iskolai tanterv kiemelten fontos része a zenei nevelés. Az iskolai ének-zenei nevelés fő célja a zenei élményadás, mely személyiség- és közösségformáló erejével hosszú távon alkot maradandó értékeket. Az éneklés a közös, együttes élmények megteremtése által erősíti a közösségi tudatot, melyben a zenei nevelés alapját alkotó Kodály-koncepció, teljes embert fejlesztő pedagógia (NAT, 2012.).

A zene társadalomban betöltött szerepét a történelem folyamán meghatározták a társadalmi törekvések, melyek a zene társadalmi jelentőségét vizsgálva eltérő, változó képet mutatnak. A zene, mint társadalmi jelenség, közlési rendszerében épít az elődökre, egyben törekszik saját kifejezési formáinak megvalósítására és továbbadására. A zene jelen van a mindennapok

világában, hangulatokat, érzéseket, lelki tartalmakat közvetít, kapcsolatokat teremt, gondolatformáló erejű. A tudat olyan rétegeibe hatol, ami az emberi – társadalmi magatartást befolyásolja. A zenei nyelv közvetítő szerepet tölt be az emberi kapcsolatokban, segíti a megértést, az érzések kifejeződését, az emberi kiteljesedést. A zene közösségteremtő, társadalmassító művészet, kifejezi a közösség együttlétét, hangulatát, megértése, átélése szellemi, lelki gyarapodást nyújt, mely által az ember teljesebbé teheti önmagát. (Losonczy, 1969).

Zárogondolatként L. Nagy Katalin szavait idézem a *Zenei nevelés – 2000 Kihívások előtt az ezredforduló zenetanítása* c. tanulmányból „*a szellemi örökséget nem (v)agyonőrizni kell, hanem továbbépíteni, a ma értékeivel gyarapítani.*” (L. Nagy, 1996b, 3. o.).

VI. SZAKIRODALMI FORRÁSOK

6.1. Szakirodalmi források

Antal László (1976): A tartalomelemzés alapjai. Magvető Kiadó Budapest.

Ábrahám István (2001): Tankönyvpiac és tankönyvellátás. In: Csapó Benő és Vidákovich Tibor (szerk.): Neveléstudomány az ezredfordulón. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 367-376.

Ács Pongrác (2014): Gyakorlati adatelemzés. Pécsi tudományegyetem Egészségtudományi Kar A tananyag a TÁMOP-4.1.2. E-13/1/KONV-2013-0012 pályázat támogatásával készült.

Ágoston I. és Boncz I. (2015): Grafikus ábrázolás. In: Dr. Boncz Imre (szerk.) (2015): Kutatásmódszertani alapismertetek. Felelős Kiadó: Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar.263-275.

Babbie, Earl (2003): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó, Budapest.

Balázs Brigitta – Szilassi Péter – M. Császár Zsuzsanna – Pál Viktor – Teperics Károly – Jász Erzsébet – Farsang Andrea (2017): Milyen a jó földrajztankönyv? Értékelési módszerek a 21. században a földrajztankönyvi funkciók időbeli változásának tükrében. GeoMetodika 1. 1. (2017) pp. 35–48. DOI: <https://doi.org/10.26888/GEOMET.2017.1.1.3> Letöltés:2020. 05.25.

Bank Dénes – Dr. Molnár László – Kopik Tamás – Pocsarovszky Károly – Udvardi Attila (2010): A hazai tankönyvpiac feltáró elemzése. (szerk.; Bank Dénes) Gazdasági Versenyhivatal. Versenykultúra Központ. A tanulmány a Gazdasági Versenyhivatal Versenykultúra Központjának támogatásával jött létre. 2010. augusztus. Letöltés: 2023. 01. 3.

Baranyai Tünde – Stark Gabriella (2012): Az elemi osztályos matematika tankönyvek taníthatósága és tanulhatósága. PedActa 2. kötet, 2. szám 2012. Letöltés: 2020. 05.25.

Caryl, Roese (2003): Music Education in the Primary School. School of Education, University of Wales, Bangor. <http://www.bangor.ac.uk/addysg>. Letöltés: 2020. 06. 15.

Csapó Benő (2008): A taneszköz fejlesztés megalapozása: a tudásról való tudás. In: Simon Mária (szerk.): Tankönyvdialógusok. OFI, Budapest. 11-21.

Csapó Benő (2005): A komplex problémamegoldás a PISA 2003 vizsgálatban. Új Pedagógiai Szemle 55.évf. 3. szám

Csapó Benő (2002): Az iskolai műveltség: Elméleti keretek és a vizsgálati koncepció. In: Csapó Benő (szerk.): Az iskolai műveltség. Osiris Kiadó, Budapest. 11-36.

Csapó Benő és Kárpáti Andrea (2002): Műveltség az ezredforduló után – Az oktatás fejlesztésének feladatai. In: Csapó Benő (szerk.): Az iskolai műveltség. Osiris Kiadó, Budapest. 299-311.

Csapó Benő (2001): Tudáskonceptiók. In: Csapó Benő és Vidákovich Tibor (szerk.): Neveléstudomány az ezredfordulón. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 88-105.

Dárdai Ágnes (2002): A tankönyvkutatás alapjai. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs.

Dárdai Ágnes (2005): A tankönyvkutatás nemzetközi és hazai pozíciói. Iskolakultúra, 15. évf. 10. szám 120-126.

Dévényi Anna – Gözsy Zoltán (2014): Szempontok a történelemtankönyvek dekódolásához. In: Csóka-Jaksa Helga – Schmelczér - Pohánka Éva – Szeberényi Gábor (szerk.): Pedagógia - Oktatás – Könyvtár. Ünnepi tanulmányok F. Dárdai Ágnes tiszteletére. Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont. 2014. 145-166.

Dohány Gabriella (2014): Háttérváltozók és a zenei műveltség összefüggéseinek vizsgálata középiskolások körében. Magyar Pedagógia 114. évf. 2. szám 91-114.

Eőry Vilma (2008): Milyen a jó tankönyvszöveg? In: Anyanyelvi nevelési tanulmányok 33. Iskolakultúra – Könyvek 33. Sorozatszerkesztő: Géczi János, szerk. Medve Anna, Szépe György, Iskolakultúra, Budapest. 7-17.

F. Dárdai Ágnes (2006): Történelmi megismerés – történelmi gondolkodás I-II. Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara és a Magyar Történelmi Társulat Tanári Tagozatának Kiadványa, Pécs.

Falus Iván (2000): Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe. Szerkesztette: Falus Iván, Műszaki Könyvkiadó, Budapest.

Falus Tamásné – Kontra István (1979): Az 1978/79. tanévről és az új tanév feladatairól. In: Az ének-zene tanítása. Az Oktatási Minisztérium Módszertani Folyóirata. XXII. évf. 1979/3. 97-102.

Fatma Susar Kirmizi, Ceren Saygi, Ibrahim Halil Yurdakal (2013): Examining the Songs in the 2nd, 3rd, and 4th Grade Music Course Books in Terms of Values Education. Procedia - Social and Behavioral Sciences 116 (2014) 1670–1675 www.sciencedirect.com Letöltés: 2020. 06. 25.

Fehér Anikó (2018): Lelkesedést tanítani... Gondolatok dr. Brückner Huba: Egyenes úton. Bárdos Lajos élete c. könyvéről. (Bárdos Lajos Társaság 2017.) In: Zeneszó: a Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége (Kóta) lapja. 28. évf. 2. szám/2018. 11-13.

Fischerné Dárdai Ágnes (2000): Az összehasonlító tankönyvkutatás nemzetközi tapasztalatai. Educatio 9. évf. 3. szám 498-508.

Fischerné Dárdai Ágnes (2008): Szempontok a tankönyvi képek ikonológiai és ikonográfiai értelmezéséhez. In: Bábosik István (szerk.): Az iskola korszerű funkciói. OKKER, Budapest. 322 – 338.

Fischerné Dárdai Ágnes és Kojanitz László (2007): A tankönyvek változásai az 1970-es évektől napjainkig. In: Új Pedagógiai Szemle, 57. évf. 1. szám 56-69.

Fülöp Orsolya (2015): In memoriam Apáczai Kiadó. In: Képzés és Gyakorlat. 2015. 13. évfolyam 3-4. szám. pp. 101-118. DOI: 10.17165/TP.2015.3-4.7

Gécziné Laskai Judit (2010): A tankönyv lehetséges funkciói a gyakorlathangsúlyos tantárgyakban és a tanulási folyamatokban. Trainig and practice – Volume 8. ISSUE 3-4/ 2010.

Gönczy László (2015): A zenei nevelés közoktatási funkcióit és programját meghatározó oktatáspolitikai és pedagógiai tévképzetek. In: Gradus Vol 2, No 1 (2015) 135-143 ISSN 2064-8014 Letöltés dátuma: 2022. 10.15.

Gönczy László (2009): Kodály-koncepció: A megértés és alkalmazás nehézségei Magyarországon. Magyar Pedagógia. 109. évf. 2. szám 169-185.

Gyáni Gábor (2015): A történetírás és a történelemtanítás konfliktusa. In: Iskolakultúra, 25. évfolyam, 2015/7-8. szám 62-67.

Györgyiné Koncz Judit (2008): A kiemelt fejlesztési feladatok a zenei nevelésben. In: Györgyiné Koncz Judit (szerk.): Kompetencia – Fejlesztés – Érték. Károli Egyetemi Kiadó, Budapest.129-144.

Havasy György - Korpás Attiláné - Molnár Máténé - Szunyogh Zsuzsanna - Tóth Mártonné (1996): Általános statisztika I. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt.

Hegy József (1963a): Énekoktatásunk fejlődése a reform mérlegén. In: Az ének-zene tanítása. Művelődésügyi Minisztérium módszertani folyóirata. VI. évf. 1963/4. szám 104-108.

Hegy József (1963b): Kézikönyv az általános iskola 1. osztályában ének-zenét tanító nevelők számára. In: Az Ének - Zene tanítása. A Művelődésügyi Minisztérium Módszertani Folyóirata. VI. évf. 1963/2. 34-37.

Héjj Andreas (2013): Mikor figyel a diák? Egy kibernetikai modell és a valóság. In: Andl Helga, Molnár-Kovács Zsófia (szerk.): Iskola a társadalmi térben és időben 2011-2012. I. kötet. Pécsi Tudományegyetem „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola.

Hinora Sándor (1962): Készülő új énekeskönyveink néhány új kérdése. In: Petneki Jenő (szerk.): Énektanítás. A Művelődésügyi Minisztérium módszertani folyóirata. V. évf. 1962/1. szám 11-13.

Hunkár Márta (2013): A kutatás módszertana. (Gyakorlati jegyzet). Szerkesztő: Hunkár Márta Debreceni Egyetem, AGTC • Debrecen, 2013. Hunkár Márta, 2013. A kiadvány a TÁMOP-4.1.2. A/1-11/1-2011-0029 projekt keretében készült.

Janurik Márta (2008): Betöltik-e szerepüket az ének-zeneórák a mai oktatásban? In: Iskolakultúra, 2008. 9-10. szám 107-117.

Kaposi József (2008): A feladatok szerepe a kompetenciafejlesztésben. In: Györgyiné Koncz Judit (szerk.): Kompetencia – Fejlesztés – Érték. Károli Egyetemi Kiadó, Budapest.

Kaposi József (2013): A tartalmi szabályozás hazai változásai (2011-2013). In: Új Pedagógiai Szemle. 63.évf. 9-10. szám /2013. 14-37.

Karikó Sándor (2004): Miben áll(hat) az oktatás és a nevelés európaisága? Új Pedagógiai Szemle, 54. évf. 11. szám 92-97.

Karlovitz János (1986): Mit tudunk, és mit nem tudunk a tankönyvekről? In: Karlovitz János (szerk.): Tankönyvelméleti tanulmányok. Tankönyvkiadó, Budapest. 3-19.

Karlovitz János Tibor (2017): Tankönyvjóváhagyás-történet Magyarországon. Válogatott tanulmányok a társadalomtudományok köréből, ISBN 978-80-89691-46-3 DOI: 10.18427/iri-2017-0126 Letöltés dátuma: 2022. december 29.

Kálmánfi Béla (1986): A 4. osztályos ének – zene tankönyvről és nevelői kézikönyvről. In: Az ének-zene tanítása. A Művelődési Minisztérium Módszertani Folyóirata. XXIX. évf. 1986/2. 56-61.

Kárpáti Imréné: Az „Ének-zene 1” tankönyv használatának tapasztalatai. In: Az ének-zene tanítása. Az Oktatási Minisztérium Módszertani Folyóirata. XXIII. évf. 1980/2. 53-54.

Kenesei Éva (2012): A magyar zenei nevelés gyökerei. In: Iskolakultúra 22. évf. 12. szám. 113-117.

Kerber Zoltán – Kojanitz László – Meixner Boglárka (2014): A tankönyvvé nyilvánítási eljárás megítélése a tankönyvi szakértők és tankönyvkiadói szerkesztők körében. In: Iskolakultúra 24. évf. 2014/1. szám 18-33.

Kéri Katalin (2009): Gyermekábrázolás az 1950-es években a Nők Lapja címlapjain. In: Kozma Tamás – Perjés István (szerk.): Új kutatások a neveléstudományokban 2008. Hatékony tudomány, pedagógiai kultúra, sikeres iskola. MTA Pedagógiai Bizottsága, Budapest. 2009. 203-211.

Kéri Katalin (2003): Gyermekkép Magyarországon az 1950-es évek első felében. In: Pukánszky Béla (szerk.): Két évszázad gyermekei – A tizenkilencedik-huszedik század korának története. Budapest, Eötvös József K. 229-245.

Kéri Katalin – Varga Attila (2004): A pártideológia tükröződése az 1950-1953 között kiadott alsó tagozatos tankönyvekben. Acta Paedagogica, 11-12.2004/1-2.sz., 23-34.

King, Fiona (2018). Music Activities Delivered by Primary School Generalist Teachers in Victoria: Informing Teaching Practice. Australian Journal of Teacher Education, 43(5).<http://dx.doi.org/10.14221/ajte.2018v43n4.10> Letöltés: 2020. 06. 14.

Király Gábor – Dén-Nagy Ildikó - Géring Zsuzsanna - Nagy Beáta (2014): Kevert módszertani megközelítések. Elméleti és módszertani alapok. Kultúra és Közösség. IV. folyam V. évfolyam 2014/II. szám

Kodály Zoltán (1947): A magyar iskola mai feladatairól. In: Kodály Zoltán: Visszatekintés. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok I. Sajtó alá rendezte és bibliográfiai jegyzetekkel ellátta Bónis Ferenc. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest. 1974. 201.

Kojanitz László (2007): A tankönyvek minőségének megítélése. Iskolakultúra, 2007. 6. szám, 114-126.

Kojanitz László (2005a): A tankönyvkutatás szerepe és feladatai. In: Új Pedagógiai szemle 55. évf. 3. szám 2005. március 53-68.

Kojanitz László (2014): Az újgenerációs tankönyvek fejlesztésének koncepcionális háttere. In: Új Pedagógiai Szemle, 2014/5-6.szám.

Kojanitz László (2004): Lehet-e statisztikai eszközökkel mérni a tankönyvek minőségét? Iskolakultúra, 2004. 9. szám, 38-56.

Kojanitz (2005b): Tankönyvanalízisek. In: Iskolakultúra 2005. 15. évf. 9. szám 135-143.

Kontra József (2011): A pedagógiai kutatások módszertana |TÁMOP 4.1.2-08/1/B Egyetemi jegyzet. Kiadja: Kaposvári Egyetem. Felelős kiadó: Martinkó József, pályázati koordinátor.

Korom Erzsébet (2001): Fogalmi fejlődés és a fogalmak hatékony tanulása. In: Csapó Benő és Vidákovich Tibor (szerk.): Neveléstudomány az ezredfordulón. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.106-116.

Kortárs Magyar Művészeti Lexikon (2000): Enciklopédia Kiadó, Budapest. 2. kötet, 257.o.

Kovács Lajos (1963): A 2. osztályos új énekeskönyv, munkafüzet és kézikönyv. In: Az Ének - Zene tanítása. A Művelődésügyi Minisztérium Módszertani Folyóirata. VI. évf. 1963/2. 38-44.

Köves Gabriella (2012): Alapozó szintű matematika - tankönyvek vizsgálata a kezdetektől napjainkig. Doktori (PhD) értekezés, Pécsi Tudományegyetem „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola.

Krippendorff, Klaus. (1995): A tartalomelemzés módszertanának alapjai. Balassi Kiadó. Budapest.

Lappints Árpád (1986): A tankönyv struktúrájának szerepe a tanulás irányításában. In: Karlovitz János (szerk.): Tankönyvelméleti tanulmányok. Tankönyvkiadó, Budapest.89-127.

L. Dala Mária (1986): A tankönyv és hatása. In: Karlovitz János (szerk.): Tankönyvelméleti tanulmányok. Tankönyvkiadó, Budapest. 20-49.

L. Nagy Katalin (2012): Az ének-zene tantárgy helyzete és fejlesztési feladatai. In: Parlando. 2012. 54. évf. 6. szám.

L. Nagy Katalin (1996a): Zene és pedagógia. In: Új Pedagógiai Szemle, 46. évf. 12. sz. 37-49.

L. Nagy Katalin (1996b): Zenei nevelés – 2000 *Kihívások előtt az ezredforduló zenetanítása*. In: Iskolakultúra. 6, 12. szám 3-11.

Laczó Zoltán (1997): Egy zenehallgatásközpontú tantervről. In: Iskolakultúra. 1997. 7. évf. 9. szám 92-98.

Laczó Zoltán (2002): Visszatekintés és hogyan tovább? Az iskolai ének-zene tanításról... In: Parlando. 2002. 44. évf. 1. szám.

Lehotka, I. (2019): Music listening in Hungarian education: Possibilities in formal and non-formal education of music. Hungarian Educational Research Journal, Volume 9. Issue 1. DOI: <https://doi.org/10.1556/063.9.2019.1.8> Letöltés: 2020. 06. 10.

Lim Li Wen (2019): A Kodály Based Music Teaching Sequence for Teaching Singing to Year One Pupils in a Malaysian Chinese Primary School. Dissertation. Faculty of Music and Performing Arts Sultan Idris Education University. Letöltés: 2020. 06. 1.

Losonczi Ágnes (1969): A zene életének szociológiája. Zeneműkiadó, Budapest.

Lugossy Magda (1971): A zenehallgatás szerepe az iskolai ének-zenei nevelésben. In: Az Ének-Zene tanítása. A Művelődésügyi Minisztérium Módszertani Folyóirata. XIV. évf. 1971/1. 21-28.

Machingura, C. & Zinhuku, P. (2019): Challenges Contributing to Non-Teaching of Music in Primary Schools: A Case of Three Selected Schools in Masvingo, Zimbabwe. African Research Journal of Education and Social Sciences, 6 (1), 2019ISSN (online): 2312-0134 | Website: www.arjess.org 1-12. Letöltés:2020. 06. 28.

Magyar Nagylexikon (2000): Magyar Nagylexikon. Tizedik Kötet. Magyar Nagylexikon Kiadó, Budapest.

Manxhuka Afrodita (2015): Egy tankönyv szerepe és lehetőségei az irodalmi kánon alakításában. In: Új Pedagógiai Szemle, 2015. 7-8. szám

Molnár Dániel (2010)): Empirikus kutatási módszerek a szervezésfejlesztésben. Humán Innovációs Szemle 1-2. szám. 61-72.

Molnár Edit Katalin – Molnár Gyöngyvér – Dancs Katinka – Dancsó Tünde – Losits Anna Katalin – Korom Erzsébet (2014): Javaslatok az alsó tagozatos tankönyvek értékelési kritériumainak kidolgozásához. Új Pedagógiai Szemle, 64. évf. 5-6. szám 68-88.

Molnár Gyöngyvér (2006): A tudástranszfer és komplex problémamegoldás. Műszaki Kiadó, Budapest.

Molnár – Kovács Zsófia (2015): A dualizmus – kori magyar középiskolai történelem tankönyvek Európa – képe kortörténeti, iskolatörténeti, tankönyvtörténeti kontextusban. Doktori (PhD) értekezés, Pécsi Tudományegyetem „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola.

Molnár – Kovács Zsófia (2012): A magyar pedagógiai lexikonok „Tankönyv – képe”. A tankönyvi szócikkek tematikus vizsgálata. In: Kozma Tamás – Perjés István (szerk.): Új kutatások a neveléstudományokban 2011. Közoktatás, pedagógusképzés, neveléstudomány. A múlt értékei és a jövő kihívásai. MTA Pedagógiai Tudományos Bizottsága. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 143 – 153.

- Nagy Péter Tibor (1994): Tankönyvpolitika a kilencvenes években. In: *Educatio*, 4. szám 1994. 519-534.
- Nagy Sándor (főszerk.) (1979): *Pedagógiai Lexikon*. Negyedik kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Nart, Sevan (2018): Multicultural Education in Elementary Music Education Textbooks (Grades 1-4) *European Journal of Education Studies*. Volume 4. Issues 8. 2018. Available online at: www.oapub.org/edu Letöltés: 2020. 06. 19.
- Nemes László Norbert (2014): Az iskolai zeneoktatás válsága. <https://www.parlando.hu> 2014-4-13. Letöltés dátuma: 2022 augusztus 8.
- Novák Gábor (2013): A tankönyv nemzedékek tudásának tárháza. Interjú Kiss János Tamással a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó vezérigazgatójával. In: *Könyv és Nevelés*. 2013/2.
- Orsovcics Yvette (2013): Az alsó tagozatos ének-zene tankönyvek módszertani felépítése, összehasonlító elemzése. Doktori (PhD) értekezés. Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Budapest.
- Ortutay Gyula (1980): *Magyar Néprajzi Lexikon*. (Ortutay Gyula Főszerk.) III. Kötet K-Né Akadémiai Kiadó, Budapest. 730.o.
- Pethő Villó (2012): Kodály zenepedagógiájának életreform elemei. In: *Parlando*. 2012. 54. évf. 6. szám.
- Petneki Jenő (1970): Az iskolai zenei nevelés 25 éve. . In: *Az ének-zene tanítása. A Művelődésügyi Minisztérium Módszertani Folyóirata*. XIII. évf. 1970/3. 97-111.
- Sántha Kálmán (2013): A harmadik paradigma a neveléstudományi vizsgálatokban. In: *Iskolakultúra* 23. évf. 2. szám (2013 február) 82-91.
- Sheridan, M. M. (2015): *Singing is Elementary: Teachers' Use of Singing in Three Kodály-Based Elementary General Music Classrooms*. Dissertation, The Ohio State University. Letöltés: 2020. 06. 27.
- Smuta, A. & Buzas, Zs.(2017): Aspects of Kodály's Music of Pedagogy. *Civic Review*, Vol. 13, Special Issue, 2017, 357–370, DOI: 10.24307/psz.2017.0321 Letöltés: 2020. 06.03.
- Somogyvári Lajos (2012): Közelítések a portrék és az egyszereplős képek jelenségéhez a magyar pedagógiai szaksajtóban (1960-1970) I. rész. *Iskolakultúra*, 2012/5. 56-75.
- Susar Kirmizi, F.& Ceren Saygi & Ibrahim Halil Yurdakal (2013):Examining the Songs in the 2nd, 3rd, and 4th Grade Music Course Books in Terms of Values Education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 116 (2014) 1670–1675 www.sciencedirect.com Letöltés: 2020. 05. 25.
- Szabolcs Éva (1999): A kvalitatív kutatási módszerek megjelenése a pedagógiában. *Magyar Pedagógia*. 99. évf. 3. sz./1999. 343-348.

Szabolcs Éva (2000): Tartalomelemzés. In: Falus Iván (szerk.): Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe. Műszaki Könyvkiadó, Budapest. 330 – 339.

Szabó Helga (1989): A magyar énektanítás kálváriája. I. kötet. Megjelent az Eötvös József alapítvány támogatásával. Felelős kiadó: Szabó Helga. Budapest.

Szabó Helga (1986): Gondolatok az iskolai énektanítás helyzetéről. . In: Az ének-zene tanítása. A Művelődési Minisztérium Módszertani Folyóirata. XXIX. évf. 1986/4. 145-151.

Szebenyi Péter (1994): Fejezetek a tankönyvjóváahagyás történetéből. In: Educatio. 4. (1994). 599-622.

Szebenyi Péter (2001): Genetikus tanterv-típológia. In: Csapó Benő és Vidákovich Tibor (szerk.): Neveléstudomány az ezredfordulón. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 283-300.

Szóró Ilona (2013): A tankönyvkiadás és terjesztés átalakulása a rendszerváltás éveiben. In: Vzdelávanie, výskum a metodológia, ISBN 978-80-971251-1-0. Szerkesztették: Karlovitz János Tibor és Torgyik Judit. Megjelent: International Research Institute, Komárno, Szlovákia. 2013. 272-280. Letöltés dátuma: 2022. december 29.

Szucs, T. & Hejja, E. B. (2017). The Institutional Network and State of Music Education in Hungary. Hungarian Educational Research Journal, 7 (3), 39-54, DOI:10.14413/HERJ/7/3/5 Letöltés:2020.06.03.

Tóth Béla (1974): Szöveg és kép az olvasókönyvekben. Pedagógiai-pszichológiai kísérletek. Tankönyvkiadó, Budapest.

V. Molnár László (2001): A tankönyvi illusztráció, mint megismerési bázis. In: Szabolcs Ottó (szerk.): Történelempedagógiai füzetek. 8. Budapest. 57-76.

Vass Vilmos (2001): Az európai dimenzió megjelenési formái a tartalmi szabályozásban. In: Csapó Benő (szerk.): Az iskolai műveltség. Osiris Kiadó, Budapest.

Végh Balázs Béla: (2005): Kanonizáció a kisebbségi irodalmakban Erdélyi Tudományos Füzetek 253. Az Erdélyi Múzeum - Egyesület Kiadása, Kolozsvár. Megjelent a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatásával. Felelős Kiadó: Sípos Gábor.

Vincze Szilvia és Kovács Sándor (2013): Gazdaságmatematikai és statisztikai ismeretek. (Elméleti Jegyzet), szerk: Vincze Szilvia – Kovács Sándor Debreceni Egyetem Agrár- és Gazdálkodástudományok Centruma. Debrecen, 2013. A kiadvány a TÁMOP-4.1.2. A/1-11/1-2011-0029 projekt keretében készült.

de Vries, P. (2011). The first year of teaching in primary school: Where is the place of music? International Journal of Education & the Arts, 12(2). Retrieved [date] from <http://www.ijea.org/v12n2/>. Letöltés:2020. 06.14.

Wang, P. C. (2010): An analytical Study of Music Textbooks Used at the Elementary School in Chinese Society. *Research in Higher Education Journal*. May. Vol. 7. pp. 21-32. ISSN: 1941-3432 Letöltés:2020. 06. 23.

VI. SZAKIRODALMI FORRÁSOK

6.2. Az elemzett énekkönyvek listája

Ádám Jenő - Kodály Zoltán (1948): Énekes könyv. Az általános iskolák első osztálya számára. Kiadja a vallás- és közoktatásügyi miniszter. Klösz Grafikai Műintézet, Budapest.

Dobray István - Kovács Lajos (1968): Énekeskönyv. Az általános iskolák harmadik osztálya számára. Hatodik kiadás. Készült az 1967. évi ötödik kiadás alapján. Tankönyvkiadó, Budapest.

Dobray István – Kovács Lajos (1964): Énekeskönyv. Az általános iskolák negyedik osztálya számára. Tankönyvkiadó, Budapest.

Gadányi József - Pálinkás József - Perényi László - Petneki Jenő - Rossa Ernő (1956): Énekkönyv. Az általános iskolák első osztálya számára. Hatodik kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest.

Hegyí József – Kovács Lajos (1967): Ének-zene. Kézíkönyv az általános iskolák első osztályában tanító nevelők számára. Harmadik kiadás. Készült az 1965. évi 2. kiadás alapján. Tankönyvkiadó, Budapest.

Hegyí József – Kovács Lajos (1978): Énekeskönyv. Az általános iskolák második osztálya számára. Tizenhatodik kiadás. Készült az 1977. évi tizenötödik kiadás alapján. Tankönyvkiadó, Budapest.

Kodály Zoltán – Ádám Jenő (1960): Énekeskönyv. Az általános iskolák negyedik osztálya számára. Kísérleti tankönyv. Második kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest.

Kodály Zoltán – Ádám Jenő (1962): Énekeskönyv. Az általános iskolák első osztálya számára. (Kísérleti tankönyv) Ötödik kiadás. Készült az 1961. évi negyedik kiadás újranyomásaként. Tankönyvkiadó, Budapest.

Kodály Zoltán - Ádám Jenő (1943): Szó-mi. Szólj síp. Énekeskönyv a népiskolák első osztálya számára. Magyar Kórus. Athenaeum irodalmi és nyomdai műintézet rt., Budapest.

Kovács Lajos – Péter József (1966): Ének – zene. Kézíkönyv az általános iskolák második osztályában tanító nevelők számára. Második kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest.

Kovács Lajos – Péter József (1966): Ének – zene. Kézíkönyv az általános iskolák harmadik osztályában tanító nevelők számára. Második kiadás. Készült az 1963. évi első kiadás alapján. Tankönyvkiadó, Budapest.

Kovács Lajos – Péter József (1964): Ének - zene. Kézíkönyv az általános iskolák negyedik osztályában tanító nevelők számára. Tankönyvkiadó, Budapest.

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (1978): Ének-zene. Az általános iskola első. osztálya számára. Tankönyvkiadó, Budapest.

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (1982): Ének-zene. Az általános iskola második osztálya számára. Negyedik kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest.

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (1981): Ének-zene. Az általános iskola harmadik osztálya számára. Második kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest.

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2003): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára. Harmadik kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2004): Ének-zene. Az általános iskola második osztálya számára. Harmadik kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2004): Ének-zene. Az általános iskola harmadik osztálya számára. Második kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2008): Ének-zene. Az általános iskola 1. osztálya számára. Negyedik kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2009): Ének-zene. Az általános iskola második osztálya számára. Harmadik kiadás. A kiadvány 2005. 08. 15-én tankönyvvé nyilvánítási engedélyt kapott a 15176-4/2005. számú határozattal. OM kerettanterv 28/2000. (IX. 21.) Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2009): Ének-zene. Az általános iskola harmadik osztálya számára. Második kiadás. A kiadvány 2006. 06. 02-án tankönyvvé nyilvánítási engedélyt kapott a 14814-4/2006. számú határozattal. OM kerettanterv 28/2000. (IX. 21.) Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2013): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára. Első kiadás. NAT Kerettanterv 2012. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, Budapest. A tankönyv megfelel az 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet 1.2.6.1. A változat: Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyam megnevezésű kerettanterv előírásainak.

Lassúné Ruskó Renáta (2013): Ének-zene. Tankönyv első osztályosoknak. Tartós tankönyv. Első kiadás. Mozaik Kiadó, Szeged. Kerettanterv: 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet 1.2.6.1. A változat.

Lassúné Ruskó Renáta (2014): Ének-zene. Munkafüzet első osztályosoknak. Második változatlan kiadás. Mozaik Kiadó, Szeged.

Süle Ferenc (2013): Első daloskönyvem 1. Tankönyv az első évfolyam számára. Tartós tankönyv. 21. átdolgozott kiadás. Apáczai Kiadó Kft., Celldömölk. Kapcsolódó kerettanterv EMMI kerettanterv 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet.

Tegzes György (1981): Ének – zene. Az általános iskola negyedik osztálya számára. Tankönyvkiadó, Budapest.

Tegzes György (2004): Ének – zene. Az általános iskola negyedik osztálya számára. Huszonkettedik kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Tegzes György (2008): Ének – zene. Az általános iskola negyedik osztálya számára. Átdolgozott kiadás. Első kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

VI. SZAKIRODALMI FORRÁSOK

6.3. Forrásművek jegyzéke

Bartók Béla (1981): A népzénéről. (szerk.: Szigethy Gábor) Gondolkodó Magyarok. Magvető Kiadó, Budapest.

Bartók Béla - Kodály Zoltán (szerk.) (1951): A Magyar Népzene Tára. I. kötet Gyermekjátékok. A Magyar Tudományos Akadémia és a Népművelési Minisztérium megbízásából kiadja a Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.

Bartók Béla - Kodály Zoltán (szerk.) (1953): A Magyar Népzene Tára II. kötet Jeles napok. Magyar Tudományos Akadémia. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Borsai Ilona (1976): Bújj, bújj, zöld ág... Népi gyermekjátékok. Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest.

Borsai Ilona – Hajdu Gyula – Igaz Mária (1977): Magyar Népi Gyermekjátékok. Második kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest.

Borsai Ilona - Kovács Ágnes (1983): Cinege, cinege, kismadár... Népi mondókák, gyermekjátékok kicsinyeknek. Harmadik kiadás. RTV – MINERVA Budapest.

Diener Klára – Kerecsényi László – Vargha Ilona – Vikárné Forrai Katalin (1969): Ének-zene az óvodában. Hetedik kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest.

Dobszay László (1984): A magyar dal könyve. Zeneműkiadó, Budapest.

Dobszay László (1995): A magyar népének I. Veszprémi Egyetem Kiadó Iroda.

Forrai Katalin (1966): Európai gyermekdalok I. Zeneműkiadó, Budapest.

Forrai Katalin (1974): Ének az óvodában. Hetedik kiadás. Zeneműkiadó, Budapest.

Forrai Katalin (2004): Ének az óvodában. Tizenhatodik kiadás. Editio Musica Budapest.

Hegyi József (1978): Népzene és magyar zenetörténet. Tankönyvkiadó, Budapest.

Kerényi György (1968): Gyermekjátékdalok. Zeneműkiadó, Budapest.

Kerényi György (1963): Jeles napok dalai. Zeneműkiadó, Budapest.

Kiss Áron (1891): Magyar gyermekjáték-gyűjtemény. Tudománytár. Könyvértékesítő Vállalat, 1984.

Kodály Zoltán (1976): A magyar népzene. A példatárt szerkesztette Vargyas Lajos. Zeneműkiadó, Budapest.

Kodály Zoltán: (szerk.) (1943): Iskolai Énekgyűjtemény I. kötet 6-10 éves tanulóknak. A gyűjtemény Kerényi György közreműködésével készült. Nemzetnevelők Könyvtára. V. A

Népiskola Könyvei 14. M. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízásából kiadja az Országos Közoktatási Tanács, Budapest.

Kodály Zoltán: (szerk.) (1944): Iskolai Énekgyűjtemény II. kötet 11-14 éves tanulóknak. A gyűjtemény Kerényi György közreműködésével készült. Nemzetnevelők Könyvtára. V. A Népiskola Könyvei M. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízásából kiadja az Országos Közoktatási Tanács, Budapest.

Törzsök Béla (1982): Zenehallgatás az óvodában. Editio Musica, Budapest.

Volly István (1982): Karácsonyi és Mária-énekek. Szent István Társulat, Budapest.

Volly István (1947): Ütik a rézdobot. 48-as népdalok, Kossuth-nóták, verbunkosok. A Magyar Népi Művelődési Intézet Műsorfüzetei, Budapest.

VI. SZAKIRODALMI FORRÁSOK

6.4. Tanterv, Utasítás, Útmutató

Az általános iskolai nevelés és oktatás terve (1978): Az oktatási miniszter 114/1977. M.K. 11.) OM számú utasítása az általános iskolai nevelés és oktatás tervének bevezetéséről. (Főszerk. Szebenyi Péter) Országos Pedagógiai Intézet, Budapest. 1978. I-II. Kötet.

Kerettanterv (2000): Az oktatási miniszter 28/2000. (IX. 21.) OM rendelete a kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. Oktatási Minisztérium, Budapest.

Kerettanterv az általános iskolák számára (2004): A 28/2000. (IX.21.) OM rendelet mellékleteként kiadott kerettanterv Nat-2003-nak megfelelő átdolgozott változata. 1. számú melléklet a 17/2004. (V. 20.) OM rendelethez. Oktatási Minisztérium, Budapest.

Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyamára (2013): Az emberi erőforrások minisztere 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelete a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről. Magyar Közlöny 2012. évi 177. szám.

Köznevelés (1946): Tájékoztató az általános iskola tantervéhez. Rendelet 75.000/1946. Kiadja a Magyar Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium. (Felelős szerkesztő: Bíró Lajos Pál – Kiss Árpád) II. évf. 14-15. szám Budapest.

Magyar Közlöny (2013): Magyar Közlöny 2013. évi 34. szám V. A Kormány tagjainak rendeletei II. fejezet Értelmező rendelkezések 2§ 2842.

Nemzeti alaptanterv (1995): A kormány 130/1995. (X. 26.) Korm. rendelete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról. Melléklet a 130/1995. (X. 26.) Korm. rendelethez. Kiadja a Művelődési és Közoktatási Minisztérium megbízásából a Korona Kiadó. Debrecen.

Nemzeti Alaptanterv (2012): A Kormány 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. Magyar Közlöny 2012.évi 66.szám.

Nemzeti alaptanterv (2007): A Nemzeti Alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 243/2003 (XII. 17.) Korm. rendelet a 202/2007 (VII. 31.) Korm. rendelettel módosított, egységes szerkezetbe foglalt szövege. Oktatási és Kulturális Minisztérium.

Nemzeti alaptanterv 2003 (2004): Melléklet a 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendelethez. Oktatási minisztérium, Budapest.

Részletes útmutatások az általános iskola tantervéhez (1946): Ének. 10. füzet. Kiadja a magyar vallás- és közoktatásügyi Miniszter 150.000/1946. III. számú rendeletével. Országos Köznevelési Tanács, Budapest.

Tanterv az általános iskolák számára (1950): A vallás-és közoktatásügyi Miniszter 1220-10/1950. VKM. számú rendelete. Tankönyvkiadó, Budapest.

Tanterv és Utasítás az általános iskolák számára (1963): A Művelődésügyi Miniszter 162/1962. (M.K.23.) M. M. számú utasítása az Általános iskola új tantervének és óratervének kiadásáról. (Szerk.: Miklósvári Sándor) Tankönyvkiadó, Budapest.

Tanterv és Utasítás az általános iskola I-IV. osztálya számára (1956): Az Oktatásügyi Miniszter 852-55/1956. V. számú utasítása az általános iskola I-IV. osztályában új Tanterv és Utasítás bevezetésére. Tankönyvkiadó, Budapest.

Tanterv és Útmutatások a nyolcosztályos népiskola számára. (1941): A Tanterv. I. kötet. Kiadja a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 55.000/1941.V.számú rendeletével. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.

Tanterv és Útmutatások a nyolcosztályos népiskola számára. (1941): A Tanterv. II. kötet. 223-225.o. Kiadja a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 55.000/1941.V.számú rendeletével. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.

Tanterv és Útmutatások a nyolcosztályos népiskola számára (1941): Általános útmutatások. V. kötet. II. rész Ének Kiadja a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 55.000/1941.V.számú rendeletével. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.

VI. SZAKIRODALMI FORRÁSOK

6.5. Zenehallgatáshoz kapcsolódó források (hanglemez, CD)

Kovács Lajos (1964): Zenehallgatás az általános iskola 1-4. osztálya számára. A Művelődésügyi Miniszter rendeletére szerkesztette az Országos Pedagógiai Intézet. Összeállította: Kovács Lajos. Qualiton, Magyar Hanglemezgyártó Vállalat.

Laczó Zoltán (1980): Zenehallgatás - általános iskola 3. osztály. Az Oktatási Minisztérium és az Országos Tanszerbizottság jóváhagyásával, az Országos Oktatástechnikai Központ megbízásából az Országos Pedagógiai Intézet irányításával szerkesztette: Laczó Zoltán. Hungaroton felvétel.

Laczó Zoltán (1981): Zenehallgatás – általános iskola 4. osztály. A Művelődési Minisztérium és az Országos Tanszerbizottság jóváhagyásával, az Országos Oktatástechnikai Központ megrendelésére az Országos Pedagógiai Intézet irányításával szerkesztette: Laczó Zoltán. Hungaroton felvétel.

Ördög Mária (2001): Zenekalauz. Tengertánc 1. Zenehallgatás az iskolában és otthon. Összeállította: Ördög Mária. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Schóber Tamás – Süle Ferenc (2008): Zenehallgatás az általános iskola első osztályában. Zenei szerkesztő: Schóber Tamás. Hangfelvételek: do-lá stúdió. Hangmérnök, zenei rendező: Dobos László. Apáczai Kiadó, Celldömölk.

Tóthné Jávor Melinda (2008): Zenekalauz. Tengertánc 2. Zenehallgatás az iskolában és otthon 3-4. osztály. Összeállította: Tóthné Jávor Melinda. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Zenehallgatás 1-2. osztály (1979): Hungaroton felvétel. Zrínyi Nyomda, Budapest.

Zenehallgatás 1-2. osztály (2013): Mozaik Kiadó, Szeged. MS-4002

VII. FÜGGELÉK

7.1. Munkatáblázatok jegyzéke

4.1. Az általános tantervű alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjának történeti változása (1943-2013) 1. rész

4.1.2. Az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták változásvizsgálata (1943-2013)

1. Munkatáblázat *Kodály – Ádám, 1943. Szó-mi. Szólj síp. Énekeskönyv 1. osztály*
2. Munkatáblázat *Ádám - Kodály, 1948. Énekes könyv 1. osztály*
3. Munkatáblázat *Gadányi – Pálinkás – Perényi – Petneki – Rossa, 1956. Énekkönyv 1. osztály*
4. Munkatáblázat *Kodály – Ádám, 1962. Énekeskönyv 1. osztály*
5. Munkatáblázat *Hegyi – Kovács, 1967. Ének-zene. Kézikönyv 1. osztály*
6. Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 1978. Ének-zene 1. osztály*
7. Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 2003. Ének-zene 1. osztály*
8. Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 2008. Ének-zene 1. osztály*
9. Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 2013. Ének-zene 1. osztály*

4.1.3. Az alsó tagozatos énekkönyvek zenehallgatási anyagát képező zeneművek változásvizsgálata (1964-2013)

1. Munkatáblázat *Hegyi – Kovács, 1967. Ének-zene. Kézikönyv 1. osztály*
2. Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 1978. Ének-zene 1. osztály*
3. Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 2003. Ének-zene 1. osztály*
4. Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 2008. Ének-zene 1. osztály*
5. Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 2013. Ének-zene 1. osztály*
6. Munkatáblázat *Hegyi – Kovács, 1978. Énekeskönyv 2. osztály*
7. Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 1982. Ének-zene 2. osztály*
8. Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 2004. Ének-zene 2. osztály*
9. Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 2009. Ének-zene 2. osztály*
10. Munkatáblázat *Dobray – Kovács, 1968. Énekeskönyv 3. osztály*
11. Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 1981. Ének-zene 3. osztály*
12. Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 2004. Ének-zene 3. osztály*

13. Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 2009. Ének-zene 3. osztály*
14. Munkatáblázat *Dobray – Kovács, 1964. Énekeskönyv 4. osztály*
15. Munkatáblázat *Tegzes, 1981. Ének – zene 4. osztály*
16. Munkatáblázat *Tegzes, 2004. Ének – zene 4. osztály*
17. Munkatáblázat *Tegzes, 2008. Ének – zene 4. osztály*

4.1.4. A dalok szövegtárgykörének változásvizsgálata, az illusztrációk funkcionalitása (1960-2013)

1. Munkatáblázat *Kodály - Ádám, 1960. Énekeskönyv 4. osztály*
2. Munkatáblázat *Hegyi – Kovács, 1978. Énekeskönyv 2. osztály*
3. Munkatáblázat *Lantos - Lukin, 2009. Ének-zene 2. osztály*
4. Munkatáblázat *Lantos - Lukin, 2013. Ének-zene 1. osztály*

4.1.5. Az énekkönyvek tudáskanonját alkotó zeneművek értékközvetítő szerepe (1943-2013)

1. Munkatáblázat *Az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalok dalfajtái (1943-2013)*
2. Munkatáblázat *Az ünnepek dalai a dalfajták körében (1943 – 2013)*
3. Munkatáblázat *Az első osztályos énekkönyvek zenehallgatási anyagát képező zeneművek értékközvetítő szerepe (1964-2013)*

4.2. Az általános tantervű alsó tagozatos első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának pedagógiai-didaktikai szempontú komparatív elemzése (2013) 2. rész

4.2.1. Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek tartalmi összehasonlító elemzése

4.2.1.2. Az énekkönyvek tudáskanonját alkotó dalfajták és zenehallgatás komparatív vizsgálata

1. Munkatáblázat *Süle, 2013. Első daloskönyvem 1. osztály - Dalfajták*
2. Munkatáblázat *Lassúné Ruskó, 2013. Ének-zene 1. osztály - Dalfajták*
3. Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 2013. Ének-zene 1. osztály - Dalfajták*
4. Munkatáblázat *Süle, 2013. Első daloskönyvem 1. osztály – Zenehallgatás*
5. Munkatáblázat *Lassúné Ruskó, 2013. Ének-zene 1. osztály - Zenehallgatás*
6. Munkatáblázat *Lantos – Lukin, 2013. Ének-zene 1. osztály - Zenehallgatás*

4.2.2. Az Apáczai Kiadó, a Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású énekkönyveinek tankönyvhasználat-vizsgálata pedagógusok, tanulók, szülők körében, kérdőíves felmérés keretében

4.2.2.1. Kérdőíves felmérés pedagógusok körében a NAT 2012 első osztályos énekkönyvek tankönyvhasználatához

1. Munkatáblázat *A kérdőív 1. kérdése*
2. Munkatáblázat *A kérdőív 2. kérdése*
3. Munkatáblázat *A kérdőív 3. kérdése*
4. Munkatáblázat *A kérdőív 4. kérdése*
5. Munkatáblázat *A kérdőív 5. kérdése*
6. Munkatáblázat *A kérdőív 6. kérdése*
7. Munkatáblázat *A kérdőív 7. kérdése*
8. Munkatáblázat *A kérdőív 8. kérdése*
9. Munkatáblázat *A kérdőív 9. kérdése*
10. Munkatáblázat *A kérdőív 10. kérdése*
11. Munkatáblázat *A kérdőív 11. kérdése*
12. Munkatáblázat *A kérdőív 12. kérdése*
13. Munkatáblázat *A kérdőív 13. kérdése*
14. Munkatáblázat *A kérdőív 14. kérdése*
15. Munkatáblázat *A kérdőív 15. kérdése*
16. Munkatáblázat *A kérdőív 16. kérdése*

4.2.2.2. Kérdőíves felmérés tanulók körében a NAT 2012 első osztályos énekkönyvek tankönyvhasználatához

1. Munkatáblázat *A kérdőív 1. kérdése*
2. Munkatáblázat *A kérdőív 2. kérdése*
3. Munkatáblázat *A kérdőív 3. kérdése*
4. Munkatáblázat *A kérdőív 4. kérdése*
5. Munkatáblázat *A kérdőív 5. kérdése*
6. Munkatáblázat *A kérdőív 6. kérdése*
7. Munkatáblázat *A kérdőív 7. kérdése*
8. Munkatáblázat *A kérdőív 8. kérdése*
9. Munkatáblázat *A kérdőív 9. kérdése*

10. Munkatáblázat *A kérdőív 10. kérdése*
11. Munkatáblázat *A kérdőív 11. kérdése*
12. Munkatáblázat *A kérdőív 12. kérdése*
13. Munkatáblázat *A kérdőív 13. kérdése*
14. Munkatáblázat *A kérdőív 14. kérdése*
15. Munkatáblázat *A kérdőív 15. kérdése*
16. Munkatáblázat *A kérdőív 16. kérdése*
17. Munkatáblázat *A kérdőív 17. kérdése*
18. Munkatáblázat *A kérdőív 18. kérdése*
19. Munkatáblázat *A kérdőív 19. kérdése*
20. Munkatáblázat *A kérdőív 20. kérdése*
21. Munkatáblázat *A kérdőív 21. kérdése*
22. Munkatáblázat *A kérdőív 22. kérdése*
23. Munkatáblázat *A kérdőív 23. kérdése*
24. Munkatáblázat *A kérdőív 24. kérdése*

4.2.2.3. Kérdőíves felmérés szülők körében a NAT 2012 első osztályos énekkönyvek tankönyvhasználatához

1. Munkatáblázat *A kérdőív 1. kérdése*
2. Munkatáblázat *A kérdőív 2. kérdése*
3. Munkatáblázat *A kérdőív 3. kérdése*
4. Munkatáblázat *A kérdőív 4. kérdése*
5. Munkatáblázat *A kérdőív 5. kérdése*
6. Munkatáblázat *A kérdőív 6. kérdése*

VII. FÜGGELÉK

7.2. Ábrák jegyzéke

4.1. Az általános tantervű alsó tagozatos énekkönyvek tudáskanonjának történeti változása (1943-2013) 1. rész

4.1.2. Az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták változásvizsgálata (1943-2013)

1. Ábra 1/a; 1/b; 1/c *Az első osztályos énekkönyvek énekes szemelvényanyagát alkotó dalfajták változásvizsgálata (1943-2013)*

4.1.3. Az alsó tagozatos énekkönyvek zenehallgatási anyagát képező zeneművek változásvizsgálata (1964-2013)

1. Ábra *Zenehallgatás 1. osztály (1967-2013)*

2. Ábra *Zenehallgatás 2. osztály (1978-2009)*

3. Ábra *Zenehallgatás 3. osztály (1968-2009)*

4. Ábra *Zenehallgatás 4. osztály (1964-2008)*

4.1.4. A dalok szövegtárgykörének változásvizsgálata, az illusztrációk funkcionalitása (1960-2013)

1. Ábra *Kodály - Ádám, 1960. Énekeskönyv 4. osztály*

2. Ábra *Hegyi – Kovács, 1978. Énekeskönyv 2. osztály*

3. Ábra *Lantos - Lukin, 2009. Ének-zene 2. osztály*

4. Ábra *Lantos - Lukin, 2013. Ének-zene 1. osztály*

4.2. Az általános tantervű alsó tagozatos első osztályos énekkönyvek tudáskanonjának pedagógiai-didaktikai szempontú komparatív elemzése (2013) 2. rész

4.2.1. Az Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású első osztályos énekkönyveinek tartalmi összehasonlító elemzése

4.2.1.2. Az énekkönyvek tudáskanonját alkotó dalfajták és zenehallgatás komparatív vizsgálata (2013)

1. Ábra 1/a; 1/b *Dalfajták komparatív vizsgálata (2013) 1. osztály*

2. Ábra *A zenehallgatás komparatív vizsgálata (2013) 1. osztály*

4.2.1.3. Az énekkönyvek tudáskanonjának képesség- és készségfejlesztő feladatai (2013)

1. Ábra *Az Apáczai Kiadó Daloskönyvének képesség- és készségfejlesztő feladatai*
2. Ábra *A Mozaik Kiadó énekkönyvének képesség- és készségfejlesztő feladatai*
3. Ábra *A Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó énekkönyvének képesség- és készségfejlesztő feladatai*

4.2.2. Az Apáczai Kiadó, a Mozaik Kiadó és a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó 2013-as kiadású énekkönyveinek tankönyvhasználat-vizsgálata pedagógusok, tanulók, szülők körében, kérdőíves felmérés keretében

4.2.2.1. Kérdőíves felmérés pedagógusok körében a NAT 2012 első osztályos énekkönyvek tankönyvhasználatához

1. Ábra *A kérdőív 2. kérdése*
2. Ábra *A kérdőív 3. kérdése*
3. Ábra *A kérdőív 4. kérdése*
4. Ábra *A kérdőív 5. kérdése*
5. Ábra *A kérdőív 6. kérdése*
6. Ábra *A kérdőív 7. kérdése*
7. Ábra *A kérdőív 8. kérdése*
8. Ábra *A kérdőív 9. kérdése*
9. Ábra *A kérdőív 10. kérdése*
10. Ábra *A kérdőív 11. kérdése*
11. Ábra *A kérdőív 12. kérdése*
12. Ábra *A kérdőív 13. kérdése*
13. Ábra *A kérdőív 14. kérdése*
14. Ábra *A kérdőív 15. kérdése*
15. Ábra *A kérdőív 16. kérdése*

4.2.2.2. Kérdőíves felmérés tanulók körében a NAT 2012 első osztályos énekkönyvek tankönyvhasználatához

1. Ábra *A kérdőív 1. kérdése*
2. Ábra *A kérdőív 2. kérdése*
3. Ábra *A kérdőív 3. kérdése*
4. Ábra *A kérdőív 4. kérdése*
5. Ábra *A kérdőív 5. kérdése*

6. *Ábra A kérdőív 6. kérdése*
7. *Ábra A kérdőív 7. kérdése*
8. *Ábra A kérdőív 8. kérdése*
9. *Ábra A kérdőív 9. kérdése*
10. *Ábra A kérdőív 10. kérdése*
11. *Ábra A kérdőív 11. kérdése*
12. *Ábra A kérdőív 12. kérdése*
13. *Ábra A kérdőív 13. kérdése*
14. *Ábra A kérdőív 14. kérdése*
15. *Ábra A kérdőív 16. kérdése*
16. *Ábra A kérdőív 19. kérdése*
17. *Ábra A kérdőív 21. kérdése*
18. *Ábra A kérdőív 22. kérdése*
19. *Ábra A kérdőív 23. kérdése*
20. *Ábra A kérdőív 24. kérdése*

4.2.2.3. Kérdőíves felmérés szülők körében a NAT 2012 első osztályos énekkönyvek tankönyvhasználatához

1. *Ábra A kérdőív 1. kérdése*
2. *Ábra A kérdőív 2. kérdése*
3. *Ábra A kérdőív 3. kérdése*
4. *Ábra A kérdőív 4. kérdése*
5. *Ábra A kérdőív 5. kérdése*
6. *Ábra A kérdőív 6. kérdése*

VIII. MELLÉKLETEK

8.1.

Az elemzett énekkönyvek énekes szemelvényei (1943-2013)

- 8.1.1. Énekes szemelvények 1. osztály (Kodály – Ádám, 1943)
- 8.1.2. Énekes szemelvények 1. osztály (Ádám – Kodály, 1948)
- 8.1.3. Énekes szemelvények 1. osztály (Gadányi – Pálincás – Perényi – Petneki - Rossa, 1956)
- 8.1.4. Énekes szemelvények 1. osztály (Kodály – Ádám, 1962)
- 8.1.5. Énekes szemelvények 1. osztály (Hegyi – Kovács, 1967)
- 8.1.6. Énekes szemelvények 1. osztály (Lantos – Lukin, 1978)
- 8.1.7. Énekes szemelvények 1. osztály (Lantos – Lukin, 2003)
- 8.1.8. Énekes szemelvények 1. osztály (Lantos – Lukin, 2008)
- 8.1.9. Énekes szemelvények 1. osztály (Lantos – Lukin, 2013)
- 8.1.10. Énekes szemelvények 1. osztály (Lassúné Ruskó, 2013)
- 8.1.11. Énekes szemelvények 1. osztály (Süle, 2013)

MELLÉKLETEK/8.1.1. Énekes szemelvények 1. osztály (Kodály – Ádám, 1943)

Tankönyv:

Kodály Zoltán - Ádám Jenő (1943): Szó-mi. Szólj síp. Énekeskönyv a népiskolák első osztálya számára. Magyar Kórus. Athenaeum irodalmi és nyomdai műintézet rt., Budapest.

Rövidítések

É = Kodály Zoltán - Ádám Jenő: Szó-mi (Szólj síp). Énekeskönyv a népiskola I. osztálya számára.

I. É. = Iskolai Énekgyűjtemény I.

K. Á. = Kiss Áron: Magyar gyermekjáték – gyűjtemény.

K. Gy. = Kerényi György: Jeles napok dalai.

M. N. T. = Magyar Népzene Tára I – II.

Az itt felsorolt művek bibliográfiai adatait l. a Forrásművek között.

Hívószólista

1. Mondókák
2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok
3. Magyar népdalok
4. Népi dallamok
5. Vallásos énekek
6. Ünnepek dalai

1. Mondókák

Bölnön bika. É. 37. o.39. I. É. I. 29. o.39. K. Á. 17. o.5.

Csiga-biga. (Csiga–biga gyere ki) É. 27. o.28. I. É. I. 22. o.27. K. Á. 15. o. 15.

Csigahívogató (Csiga –biga told ki). É. 5. o.4. I. É. I. 11. o.4. M. N. T. I. 162.o. 313. K. Á. 15. o. 19.

Csip, csip csóka. É. 15. o.16. I. É. I. 19. o.21. M. N. T. I. 78.o. 161.

¹Esik az eső. É. 52.o.57. I. É. I. 38. o.57. M. N. T. I. 107.o.212.

Hintázó (Hinta-palinta). É. 10. o.10. I. É. I. 14. o.11. M. N. T. I. 159.o. 306. K. Á. 50. o. 2.

²Hintázó (Egy üveg alma). É. 50.o.55. I. É. I. 37. o.55. M. N. T. I. 22. o.56.

³Katalinka, szállj el. É. 25. o.26. I. É. I. 21. o.23.

⁴Kiolvasó (A kis utcán süt a Nap). É. 23. o.23. I. É. I. 19. o.19. M. N. T. I. 37. o.83.

Naphívogató (Nyisd ki Isten kiskapudat). É. 3. o.1. I. É. I. 9. o.1. M. N. T. I. 191.o.367. K. Á. 22. o.7.

Sípkészítő (Szólj síp). É. 6. o.5. I. É. I. 11. o.5. M. N. T. I. 205.o.389.

Süss ki, meleg. É. 43.o.46. I. É. I. 32. o.46. K. Á. 22. o.5.

Táncra hívó (Gyere Kati táncolni). É. 31. o.33. I. É. I. 26. o.33. K. Á. 25. o. II.

Zsipp, zsupp. É. 4. o.3. I. É. I. 10. o.3. M. N. T. I. 159.o. 304. K. Á. 487. o.

2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok

Anyám, édes, anyám. É. 44.o.48. I. É. I. 33. o.48.

Búvósvi (Bújj, bújj, itt megyek). É. 17. o.17. I. É. I. 15. o.14. M. N. T. I. 63.o. 131.

Csömödéri faluvégen. É. 35. o.37. I. É. I. 28. o.37.

Ég a gyertya. É. 49.o.54. I. É. I. 36. o.54. M. N. T. I. 219.o.411.

Éliás, Tóbiás. É. 18. o.18. I. É. I. 14. o.12. M. N. T. I. 263.o.491.

Fehér liliumszál. É. 8. o.8. I. É. I. 12. o.8. M. N. T. I. 112.o. 222.

Fehér lilomszál. É. 58.o.62. I. É. I. 44.o.63. M. N. T. I. 332.o. 582.
Gyertek lányok. É. 7. o.6. I. É. I. 12. o.6. M. N. T. I. 624.o. 1048.
Hajlik a meggyfa. É. 33. o.35. I. É. I. 27. o.35. M. N. T. I. 31. o. 72.
Hol lakik kend? É. 59.o.63. I. É. I. 45.o.65.
Kalamász (Főzzünk, főzzünk, kalamászt). É. 4. o.2. I. É. I. 10. o.2. M. N. T. I. 11. o.30.
Királyasszony (Sötétes az erdő). É. 11. o.11. I. É. I. 14. o.13. K. Á. 389.o.
Láttad - e? É. 55.o.59. I. É. I. 41.o.60.
Leánykérő (Hol jártál Szent Erzsébet?). É. 24. o.25. I. É. I. 23. o.28. M. N. T. I. 61.o.127.
Ludas-játék (Gyertek haza ludaim). É. 48.o.53. I. É. I. 35. o.53. M. N. T. I. 162.o. 315.
Mély kútba tekintek. É. 22. o.22. I. É. I. 16. o.15. M. N. T. I. 18. o. 50.
Most jöttem Bécsből. É. 51.o.56. I. É. I. 38. o.56. M. N. T. I. 104.o. 204.
Szent Erzsébet (Hol jársz, hová mégy Szent Erzsébet asszony?) É. 12. o.12. I. É. I. 16. o.16.
Teríti a lány a vásznat. É. 53.o.58. I. É. I. 39. o.58. M. N. T. I. 264.o. 493.
Tik csak esztek. É. 19. o.19. I. É. I. 22. o.26.
Tüzet viszek (nem látjátok). É. 13. o.14. I. É. I. 18. o.18. M. N. T. I. 40.o. 92.
Úszik a kácsa. É. 34. o.36. I. É. I. 27. o.36. M. N. T. I. 164.o. 317.
Várkörjárás (Járom az új várnak az alját). É. 57.o.61. I. É. I. 43.o.62. M. N. T. I. 338.o. 591.
Zálogos (Arany szálát szakajték). É. 9. o.9. I. É. I. 13. o.9.
Zíbor – zábor. É. 14. o.15. I. É. I. 17. o.17. M. N. T. I. 22. o. 57.

3. Magyar népdalok

A kis Jézus aranyalma. É. 56.o.60. I. É. I. 42.o.61. M. N. T. II. 655.o.521.
Azért mondom néktek. É. 28. o.29. I. É. I. 25. o.30.
Déva vára (Hová mégy). É. 26. o.27. I. É. I. 24. o.29.
Elment a madárka. É. 47.o.52. I. É. I. 34. o.52.
Gyéren vettem kenderkémet. É. 42.o.45. I. É. I. 32. o.45.
Megismerni a kanászt. É. 45.o.50. I. É. I. 33. o.50.
Regös ének (Erre leltük földnek nyomát). É. 37. o.40. I. É. I. 29. o.40. K. Gy. 85. o. 54.
Tavaszhívogató (Sardó gyűjj el). É. 30. o.31. I. É. I. 20. o.22. M. N. T. II. 123.o.96.b

4. Népi dallamok

Egy kis malac (cseremiszi népdal). É. 39. o.41. I. É. I. 30. o.41.

Ej, haj vadliba (cseremiszi népdal). É. 36. o.38. I. É. I. 28. o.38.

Isten éltesse Péter, Pál. É. 21. o.21. I. É. I. 22. o.25.

Kapitány úr megizente (cseremiszi népdal). É. 40.o.42. I. É. I. 31. o.42.

Nincs szebb állat (vogul népdal). É. 46.o.51. I. É. I. 34. o.51.

Szebb a páva (cseremiszi népdal). É. 29. o.30. I. É. I. 26. o.31.

Szebb a páva (cseremiszi népdal). É. 41.o.43. I. É. I. 31. o.43.

5. Vallásos énekek

Dicséret. É. 61.o.65. I. É. I. 202. o.286.

Litánia. É. 60.o.64. I. É. I. 192. o.271.

6. Ünnepek dalai

A kis Jézus aranyalma. É. 56.o.60. I. É. I. 42.o.61. M. N. T. II. 655.o.521.

Jegyzetek

¹Dallamát V. ö. K. Á.20. o.1.

²Dallamát V. ö. K. Á. 52. o. 8.

³V. ö. M. N. T. I. 27. o. 65.; K. Á. 12. o. 5.

⁴Dallamát V. ö. „Ám toj, totonoj” M. N. T. I. 83.

MELLÉKLETEK/8.1.2. Énekes szemelvények 1. osztály (Ádám – Kodály, 1948)

Tankönyv:

Ádám Jenő - Kodály Zoltán (1948): Énekes könyv. Az általános iskolák első osztálya számára. Kiadja a vallás- és közoktatásügyi miniszter. Klösz Grafikai Műintézet, Budapest.

Rövidítések

É = Ádám Jenő - Kodály Zoltán: Énekes könyv az általános iskolák I. osztálya számára.

I. É. = Iskolai Énekgyűjtemény I.

K. Á. = Kiss Áron: Magyar gyermekjáték – gyűjtemény.

M. N. T. = Magyar Népzene Tára I – II.

Az itt felsorolt művek bibliográfiai adatait l. a Forrásművek között.

Hívószólista

1. Mondókák
2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok
3. Magyar népdalok
4. Népi dallamok
5. Vallásos énekek
6. Ünnepek dalai

1.Mondókák

¹A kis utcán (Kiolvasó). É. 50.o.; 66.o.27. I. É. I. 19. o.19.

Bölcömbika. É. 33. o.; 64.o.19. I. É. I. 29. o.39. K. Á. 17. o.5.

Bújj, bújj medve. É. 12. o.; 60. o.9. I. É. I. 55.o.80. M. N. T. I. 405.o. 675.

Csiga-biga, gyere ki. É. 10. o.; 59.o.7. I. É. I. 22. o.27. K. Á. 15. o. 15.

Csiga-biga told ki. É. 20. o. I. É. I. 11. o.4. M. N. T. I. 162.o. 313. K. Á. 15. o. 19.

Csip, csip csóka. É. 4. o.; 46.o.; 65.o. I. É. I. 19. o.21. M. N. T. I.78.o. 161.

²Esik az eső. É. 27. o.; 63.o.16. I. É. I. 38. o.57. M. N. T. I. 107.o.212.

Hinta-palinta. É. 19. o.; 44.o. I. É. I. 14. o.11. M. N. T. I. 159.o. 306. K. Á. 50. o. 2.

³Katalinka, szállj el. É. 9. o.; 59.o.6. I. É. I. 21. o.23.

⁴Mit játsszunk lányok? É. 67.o.29. I. É. I. 50.o.72. M. N. T. I. 107.o.211.

Nyisd ki Isten. É. 51.o. I. É. I. 9. o.1. M. N. T. I. 191.o.367. K. Á. 22. o.7.

Süss ki meleg. É. 69.o. I. É. I. 32. o.46. K. Á. 22. o.5.

Szólj síp, szólj. É. 54.o.; 66.o.26. I. É. I. 11. o.5. M. N. T. I. 205.o.389.

Zsipp – zsupp. É. 18. o. I. É. I. 10 o.3. M. N. T. I. 159.o. 304.

2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok

⁵Aki nem lép. É. 41.o. I. É. I. 209.o.295. M. N. T. I. 624.o.1049.

Arany szálát szakajték. É. 28. o.; 63.o.17. I. É. I. 13. o.9.

Bújj, bújj, itt megyek. É. 6. o.; 57.o.3. I. É. I. 15. o.14. M. N. T. I. 63.o. 131.

Csömödéri faluvégen. É. 43.o.; 65.o.23. I. É. I. 28. o.37.

Csön, csön gyűrű. É. 13. o.; 60.o.10. I. É. I. 46.o. 67. M. N. T. I. 74.o.151.

Erdő mellett. É. 5. o.; 57.o.2. I. É. I. 58.o.84. M. N. T. I. 573.o.956.
Ég a gyertya. É. 52.o.; 66.o.25. I. É. I. 36. o.54. M. N. T. I. 219.o.411.
Éliás, Tóbiás. É. 36-37.o. I. É. I. 14. o.12. M. N. T. I. 263.o.491.
Fehér liliomszál. É. 24. o. I. É. I. 12. o.8. M. N. T. I. 112.o. 222.
Főzzünk kalamászt. É. 26. o. I. É. I. 10. o.2. M. N. T. I. 11. o. 30.
Gyertek haza ludaim. É. 22. o; 62.o. I. É. I. 35. o.53. M. N. T. I. 162.o. 315.
Gyertek lányok ligetre. É. 32. o. I. É. I. 12. o.6. M. N. T. I. 624.o. 1048.
Hol lakik kend? É. 67.o.28. I. É. I. 45.o.65.
Kis kece lányom. É. 68.o.30. I. É. I. 70.o.101. M. N. T. I. 660.o.1117.
Mély kútba tekintek. É. 15. o.; 61.o.12. I. É. I. 16. o.15. M. N. T. I. 18. o. 50.
Most jöttem Bécsből. É. 30. o; 63.o.18. I. É. I. 38. o.56. M. N. T. I. 104.o. 204.
⁶Szegény legény. É. 68.o.31. I. É. I. 69.o.100.
Tente, baba. É. 42.o.
Teríti a lány a vásznat. É. 39. o.; 65.o.21. I. É. I. 39. o.58. M. N. T. I. 264.o. 493.
Tik csak esztek. É. 40.o; 65.o.22. I. É. I. 22. o.26.
Tüzet viszek (nem látjátok). É. 16. o; 62.o.13. I. É. I. 18. o.18. M. N. T. I. 40.o. 92.
Úszik a kácsa. É. 48.o; 58.o.4. I. É. I. 27. o.36. M. N. T. I.164.o. 317.
Zíbor – zábor. É. 4. o.; 57.o.1. I. É. I. 17. o.17. M. N. T. I. 22. o. 57.

3. Magyar népdalok

A kis Jézus aranyalma. É. 69.o.33. I. É. I. 42.o.61. M. N. T. II. 655.o.521.
Elment a madárka. É. 8. o.; 58.o.5. I. É. I. 34. o.52.
Sardó gyűjj el (Tavaszhívogató). É. 14. o.; 61.o.11. I. É. I. 20. o.22. M. N. T. II. 123.o.96.b

4. Népi dallamok

Ej, haj vadliba (cseremiszi népdal). É. 34. o.; 64.o.20. I. É. I. 28. o. 38.
Nincs szebb állat (vogul népdal). É. 59.o.8. I. É. I. 34. o.51.
Szebb a páva (cseremiszi népdal). É. 62.o.14. I. É. I. 26. o.31.

5. Vallásos énekek

Csordapásztorok. É. 69.o.34. M. N. T. II. 597.o. 418.

Örök dicsőség. É. 71.o.38. I. É. 195.o.278.

Szent, szent. É. 70. o.35.

Szent vagy örökké. É. 71.o.37. I. É. 202.o.286.

Uram, irgalmazz. É. 70.o.36. I. É. 192.o.271.

6. Ünnepek dalai

A kis Jézus aranyalma. É. 69.o.33. I. É. I. 42.o.61. M. N. T. II. 655.o.521.

Csordapásztorok. É. 69.o.34. M. N. T. II. 597.o. 418.

Jegyzetek

¹ Dallamát vö. „Ám toj, totonoj” M. N. T. I. 83.

² Dallamát V. ö. K. Á. 20. o.1.

³ V. ö. M. N. T. I. 27. o. 65.; K. Á. 12. o. 5.

⁴ V. ö. K. Á. 24. o. 9.

⁵ Vö. „Peszternákum, peszternák” kezdetű dallal. M. N. T. I. 1049.

⁶ Vö. „Elvesztettem páromat” kezdetű dallal. M. N. T. I. 255.o.477.

MELLÉKLETEK/8.1.3. Énekes szemelvények 1. osztály (Gadányi – Pálinkás – Perényi – Petneki - Rossa, 1956)

Tankönyv:

Gadányi József - Pálinkás József - Perényi László - Petneki Jenő - Rossa Ernő (1956): Énekkönyv. Az általános iskolák első osztálya számára. Hatodik kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest.

Rövidítések

É. = Gadányi – Pálinkás – Perényi - Petneki – Rossa: Ének könyv az általános iskolák I. osztálya számára

I. É. = Iskolai Énekgyűjtemény I.

K. Á. = Kiss Áron: Magyar gyermekjáték – gyűjtemény.

M. N. T. = Magyar Népzene Tára I – II.

V. I. = Volly István: Ütik a rézdobot. 48-as népdalok, Kossuth-nóták, verbunkosok.

Az itt felsorolt művek bibliográfiai adatait l. a Forrásművek között.

Hívószólista

1. Mondókák
2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok
3. Magyar népdalok
4. Népi dallamok
5. Más népek dalai
6. Komponált gyermekdalok
7. Népies dalok
8. Ünnepek dalai

1. Mondókák

¹A kis utcán. Vers: Péterffi Ida. É. 7. o.5. I. É. I. 19. o.19.

Bújj, bújj medve. É. 28. o.23. I. É. I. 55.o.80. M. N. T. I. 405.o. 675.

Csiga-biga (Csiga-biga gyere ki). É. 11. o.9. I. É. I. 22. o.27. K. Á. 15. o. 15.

Csip, csip csóka. É. 7. o.7. I. É. I. 19. o.21. M. N. T. I. 78.o. 161.

²Esik az eső. É. 15. o.13. I. É. I. 38. o.57. M. N. T. I. 107.o.212.

Hinta, palinta. 2.Vers: Rossa Ernő É. 30. o.25. I. É. I. 14. o.11. M. N. T. I. 159.o. 306. K. Á. 50. o. 2.

³Pajtások, játsszunk! Vers: Brodszky Erzsébet. É. 19. o.17. I. É. 50.o.72. M. N. T. I. 107.o.211.

⁴Pille, pille. Vers: Rossa Ernő. É. 10. o.8. I. É. 21. o.23.

⁵Süss föl nap! É. 34. o.27. I. É. I. 9. o.1. M. N. T. I. 191.o.367.

2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok

⁶Aki nem lép egyszerre. É. 32. o.26. I. É. I. 209.o.295. M. N. T. I. 624.o.1049.

⁷Arany ibolyácska. É. 43.o.35. M. N. T. I. 113.o. 225.

Bújj, bújj, itt megyek. É. 44.o.36. I. É. I. 15. o.14. M. N. T. I. 63.o. 131.

Cica – játék (Ha én cica volnék). É. 12. o.10. M. N. T. I. 120.o.239.

Csepp, csepp (Népi szöveg: Zsipp, zsupp). É. 8. o.6. I. É. I. 10. o.3. M. N. T. I. 159.o. 304.

Ég a gyertya. 2.Vers: Pálinkás József. É. 64.o.55. I. É. I. 36. o.54. M. N. T. I. 219.o.411.

Éliás, Tóbiás. É. 25. o.22. I. É. I. 14. o.12. M. N. T. I. 263.o.491.

⁸Én kis kertet. É. 21. o.18. M. N. T. I. 159.o.308.

Gyertek lányok ligetre. É. 41.o. 33. I. É. I.12. o. 6. M. N. T. I. 624.o. 1048.

Gyűrűsdi (Csön, csön gyűrű). É. 4. o. 2. I. É. I. 46.o. 67. M. N. T. I. 74.o.151.
Hajlik a meggyfa. É. 55.o.46. I. É. I. 27. o.35. M. N. T. I. 31. o.72.
⁹Hej, szénája. É. 58.o.49. M. N. T. I. 368. o. 632.
Hol jártál báránykám? É. 53.o.44. I. É. I. 87.o.124. M. N. T. I. 517.o.860.
Hopp ide páromat! Vers: Török Ágota. É. 29. o.24.
¹⁰Játszótéren (Hinta leng a téren). Vers: Pálincás József. É. 5. o.3. I. É. I. 22. o.26.
¹¹Jertek, jertek kispajtások. Vers: Brodszky Erzsébet. É. 61.o.51. I. É. I. 28. o.37.
Kapujáték (Nyisd ki pajtás kapudat). É. 3. o.1. M. N. T. I. 129.o. 258.
¹²Kip-kop (Kip-kop kalapács). Vers: Rossa Ernő. É. 6. o.4. M. N. T. I. 170.o.327.
Ludas-játék (Gyertek haza ludaim). É. 24. o.21. I. É. I. 35. o.53. M. N. T. I. 162.o. 315.
Mért küldött? É. 62.o.52. M. N. T. I. 430.o.721.
Nyulacska (Hová mégy te kis nyulacska). É. 57.o.48. I. É. I. 49.o.71. M. N. T. I. 276.o.508.
Sötétes az erdő. É. 49.o.40. I. É. I. 14. o.13.
Teríti a lány a vásznat. É. 37. o.29. I. É. I. 39. o.58. M. N. T. I. 264.o. 493.
Tüzet viszek (nem látjátok). É. 48. o.39. I. É. I. 18. o.18. M. N. T. I. 40.o. 92.
Tüzet vittem (lángot vittem). É. 18. o.16. M. N. T. I. 27. o.64.
Úszik a kácsa. É. 54. o.45. I. É. I. 27. o.36. M. N. T. I. 164.o. 317.
Zöld ágacska. É. 46.o.37.

3. Magyar népdalok

Tavaszhívogató (Sárdó gyűj el). É. 35. o.28. I. É. I. 20. o.22. M. N. T. II. 123.o.96.b

4. Népi dallamok

Altató (Tente, baba, tente). Népi dallam - Vers: Rossa Ernő. É. 56. o.47.

Ej, haj vadliba. Cseremis népdal. É. 50.o.41. I. É. I. 28. o.38.

¹³Hej, kora reggel. Magyar népi dallam - Vers: Pálincás József. É. 13. o.11. I. É. I. 22. o.25.

Májusi dal. Gyermekek dallam - Vers: Sárhelyi Jenő. É. 51.o.42.

Pereg a dob. Finn népi dallam - Vers: Petneki Jenő. É. 52. o.43.

Új híd (Ütik, verik a vasat). Magyar népi gyermek dallam - Vers: Munkaközösség. É. 16. o.14.

5. Más népek dalai

A kert alján Vers: Török Ágota. É. 47.o.38. (orosz népdal)

Állj meg tevé. É. 39. o.31. (Szovjetunióból népi mondóka)

Ciróka. Vers: Rossa Ernő. É. 14. o.12. (orosz népi gyermekdal)

Egy kisfiú. É. 62.o.53. (bolgár népi gyermekdal)

Fenyőfa (A zöld fenyőfán). Szlovák dallam - Vers: Petneki Jenő. É. 23. o.20.

Kicsi Boris. Szlovák népi gyermekdal - Vers: Pálinkás József. É. 38. o.30.

Márton apó. Vers: Brodszky Erzsébet. É. 40.o.32. (román népdal)

Szól a duda. Szlovák dallam - Vers: Péterffi Ida. É. 17. o.15.

Télapó (Hull a pelyhes). É. 22. o.19. (francia gyermekdal)

6. Komponált gyermekdalok

Fényes napsugár. Kodály Zoltán - Brodszky Erzsébet É. 60.o. 50.

Megy a kocsi. Kodály Zoltán – Weöres Sándor É. 63.o.54.

7. Népies dalok

Kossuth-nóta (Esik eső karikára). É. 42.o.34. V. I. 26. o.31.

8. Ünnepek dalai

Fenyőfa (A zöld fenyőfán). Szlovák dallam - Vers: Petneki Jenő. É. 23. o.20.

Fényes napsugár. Kodály Zoltán - Brodszky Erzsébet É. 60.o. 50.

Kossuth-nóta (Esik eső karikára). É. 42.o.34. V. I. 26. o.31.

Télapó (Hull a pelyhes). É. 22. o.19. (francia gyermekdal)

Jegyzetek

¹Dallamát V. ö. „Ám toj, totonoj” M. N. T. I. 83.

²Dallamát V. ö. K. Á. 20. o.1.

³V. ö. „Mit játszunk lányok?” kezdetű dallal. M. N. T. I. 211. K. Á. 24. o. 9.

⁴V. ö. „Katalinka, szállj el” kezdetű dallal. M. N. T. I. 65.; K. Á. 12. o. 5.

⁵Dallamát V. ö. „Nyisd ki Isten kis kapudat” kezdetű dallal. M. N. T. I. 367. K. Á. 22. o.7.

⁶V. ö. „Peszternákum, peszternák” kezdetű dallal. M. N. T. I. 1049.

⁷„Arany ibolyácska” M. N. T. I. 225. V. ö. „Fehér liliomszál”

⁸„V. ö. „Én kis kertem” kezdetű dallal. M. N. T. I. 308.

⁹Dallamát V. ö. M. N. T. I. 632.

¹⁰Dallamát V. ö. „Tik csak esztek” I. É. I. 26.

¹¹Dallamát V. ö. „Csömödéri faluvégen” I. É. I. 37.

¹²V. ö. „Hátra ne nézz” kezdetű dallal. M. N. T. I. 327.

¹³Dallamát V. ö. „Isten éltesse, Péter, Pál” kezdetű dallal. I. É. I. 25.

MELLÉKLETEK/8.1.4. Énekes szemelvények 1. osztály (Kodály – Ádám, 1962)

Tankönyv:

Kodály Zoltán – Ádám Jenő (1962): Énekeskönyv. Az általános iskolák első osztálya számára. (Kísérleti tankönyv) Ötödik kiadás. Készült az 1961. évi negyedik kiadás újranyomásaként. Tankönyvkiadó, Budapest.

Rövidítések

É. = Kodály Zoltán - Ádám Jenő: Énekeskönyv az általános iskolák I. osztálya számára

I. É. = Iskolai Énekgyűjtemény I – II.

K. Á. = Kiss Áron: Magyar gyermekjáték – gyűjtemény.

M. N. T. = Magyar Népzene Tára I.

V. I. = Volly István: Ütik a rézdobot. 48-as népdalok, Kossuth-nóták, verbunkosok.

Az itt felsorolt művek bibliográfiai adatait l. a Forrásművek között.

Hívószólista

1. Mondókák
2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok
3. Magyar népdalok
4. Népi dallamok
5. Komponált gyermekdalok
6. Népies dalok
7. Ünnepek dalai

1. Mondókák

Cicuskám, kelj fel. É. 45.o. M. N. T. I. 6. o.15.

Csiga-biga told ki. É. 30. o. I. É. I. 11. o.4. M. N. T. I. 162.o. 313. K. Á. 15. o. 19.

Csip, csip csóka. É. 6. o. I. É. I. 19. o.21. M. N. T. I. 78.o. 161.

Ecc, pecc kimehetsz. É. 24. o. K. Á. 26. o.

¹Esik az eső. É. 14. o. I. É. I. 38. o.57. M. N. T. I. 107.o.212.

Hinta-palinta. É. 27. o. I. É. I. 14. o.11. M. N. T. I. 159.o. 306. K. Á. 50. o. 2.

²Katalinka, szállj el. É. 16. o. I. É. I. 21. o.23.

³Pajtások, játsszunk! Vers: Brodsky Erzsébet. É. 76. o. I. É. I. 50. o.72. M. N. T. I. 107.o.211.

⁴Süss föl nap. (részlet) É. 42.o. I. É. I. 9. o.1. M. N. T. I. 191.o.367.

Szólj síp, szólj. É. 10. o. I. É. I. 11. o.5. M. N. T. I. 205.o.389.

Zsipp, zsipp kenderzsupp. É. 12. o.; 28. o. I. É. I. 10. o.3. M. N. T. I. 159.o. 304.

2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok

⁵Aki nem lép egyszerre. É. 18. o.; 72.o. I. É. I. 209. o.295. M. N. T. I. 624.o.1049.

A pünkösdi rózsa. É. 65.o. I. É. II. 23. o.326. M. N. T. I. 402. o.672.

Arany szálát szakajték. É. 38. o. I. É. I. 13. o.9.

Ásom, vájom az udvarnak. É. 70.o. I. É. I. 88. o.126. M. N. T. I. 259.484.

Bújj, bújj, itt megyek. É. 21. o. I. É. I. 15. o.14. M. N. T. I. 63.o. 131.

Csincsele, bombola. É. 33. o. M. N. T. I. 159.o.307.

Csön, csön, gyűrű. É. 46. o. I. É. I. 46. o. 67. M. N. T. I. 74.o.151.

Dobi, dobi hátát. É. 17. o. M. N. T. I. 123.o.244.

Dombon törik a diót. É. 48.o. M. N. T. I. 679.o.1140..

Egyet termett a mogyoró. É. 44.o. M. N. T. I. 477.o.800.

Elvesztettem páromat. É. 24. o. I. É. I. 104.o.145. M. N. T. I. 254.o.476.

Erdő mellett. É. 8. o. I. É. I. 58.o.84. M. N. T. I. 573.o.956.

Erre csörög a dió. É. 18. o.

Éliás, Tóbiás. É. 66.o. I. É. I. 14. o.12. M. N. T. I. 263.o.491.

Én kis kertet. É. 34. o. M. N. T. I. 159.o.308.

Fehér liliumszál. É. 16. o. I. É. I. 12. o.8. M. N. T. I. 112.o. 222.

Gyertek haza ludaim. É. 40. o. I. É. I. 35. o.53. M. N. T. I. 162.o. 315.
Gyertek lányok ligetre. É. 60. o. I. É. I. 12. o.6. M. N. T. I. 624.o. 1048.
Hajlik a meggyfa. É. 15. o. I. É. I. 27. o.35. M. N. T. I. 31. o.72.
Hol jártál báránykám? É. 74. o. I. É. I. 87.o.124. M. N. T. I. 517.o.860.
Hová mégy te kis nyulacska? É. 52.o. I. É. /49.o.71. M. N. T. I. 276.o.508.
Kék selyemkendő. É. 47. o. M. N. T. I. 108.o.214.
Kicsiny vagyok én. É. 12. o. I. É. I. 72. o.104.
Kis kece lányom. É. 60. o. I. É. I. 70. o.101. M. N. T. I. 660.o.1117.
Lopok, lopok szőlőt. É. 45. o. M. N. T. I. 2. o.7.
Mért küldött az új asszony? É. 41. o. M. N. T. I. 430.o.721.
Ne nézz hátra! É. 44. o. M. N. T. I. 1. o.2
Pám, pám, paripám. É. 20. o. M. N. T. I. 439.o.737.
Tik-tak gyerekek. É. 71. o. M. N. T. I. 688. o.1159.
Úszik a kácsa. É. 14. o. I. É. I. 27. o.36. M. N. T. I. 164.o. 317.

3. Magyar népdalok

A hajnali harangszónak. É. 26. o. M. N. T. II. 24. o.33.
Elment a madárka. É. 16. o. I. É. I. 34. o.52.
Este van már, nyolc óra. É. 75.o. I. É. I. 210.o.296.
⁶Fenyőünnep. Vers: Bálint Sándor – Weöres Sándor. É. 25. o. I. É. I. 82.o.117. M. N. T. II. 672.o. 551.
Harcsa van a vízbe'. É. 22. o. I. É. I. 73.o.105.
⁷Jó pajtások. Vers: Kerényi György – Weöres Sándor. É. 9. o. M. N. T. II. 655.o.521.
Két krajcárom volt nekem. É. 71.o. I. É. I. 100.o.140.
⁸Pattanj pajtás! Vers: Kerényi György – Szőnyi Zoltán. É. 20. o. M. N. T. II. 521.

4. Népi dallamok

Ej, haj vadliba. (mari népdal) É. 36. o. I. É. I. 28. o.38.
Elindul a gőzös. 1. vsz. Weöres Sándor, 2-3. vsz. Brodszky Erzsébet É. 77. o.
Szebb a páva. (mari népdal) É. 19. o. I. É. I. 26. o.31.
⁹Tente, baba, tente. Vers: Rossa Ernő. É. 63. o.

5. Komponált gyermekdalok

Hó, hahó, állj meg. Ádám Jenő dallama – népi szöveg. É. 62. o.

Járjunk táncot. Kodály Zoltán dallama – Weöres Sándor verse. É. 78. o.

Jó a ropogó. Ádám Jenő dallama – Móricz Zsigmond verse. É. 54. o.

Munkánk ünnepén. Kodály Zoltán dallama – Weöres Sándor verse. É. 58. o.

Orgona ága. Járdányi Pál dallama – Szőnyi Zoltán verse. É. 61. o.

Száll a héja magosan. Ádám Jenő dallama – Móricz Zsigmond verse. É. 64. o.

Tücsök koma, gyere ki! Ádám Jenő dallama – népi szöveg. É. 56. o.

Villásfarkú fecskemadár. Ádám Jenő dallama – Móra Ferenc verse. É. 59. o.

6. Népies dalok

¹⁰Dalolnak a madarak. Vers: Jankovich Ferenc. É. 53. o. I. É. II. 197.o.550.

Esik eső karikára. É. 49.o. V. I. 26. o.31.

7. Ünnepek dalai

A hajnali harangszónak. É. 26. o. M. N. T. II. 24. o.33.

Dalolnak a madarak. (közismert dallam) É. 53. o.

Esik eső karikára. É. 49.o. V. I. 26. o.31.

Fenyőünnep. Vers: Bálint Sándor – Weöres Sándor. É. 25. o. I. É. I. 82.o.117. M. N. T. II. 672.o. 551.

Munkánk ünnepén. Kodály Zoltán dallama – Weöres Sándor verse. É. 58. o.

Pattanj pajtás! Vers: Kerényi György – Szőnyi Zoltán. É. 20. o. M. N. T. II. 521.

Orgona ága. Járdányi Pál dallama – Szőnyi Zoltán verse. É. 61. o.

Jegyzetek

¹Dallamát V. ö. K. Á. 20. o.1.

²V. ö. M. N. T. I. 27. o. 65.; K. Á. 12. o. 5.

³V. ö. „Mit játszunk lányok?” kezdetű dallal. M. N. T. I. 211. K. Á. 24. o. 9.

⁴Dallamát V. ö. „Nyisd ki Isten kis kapudat” kezdetű dallal. M. N. T. I. 367. K. Á. 22. o.7.

⁵V. ö. „Peszternákum, peszternák” kezdetű dallal. M. N. T. I. 1049.

⁶V. ö. „Karácsonynak éjszakáján” kezdetű dallal. M. N. T. II. 551.

⁷V. ö. „A kis Jézus aranyalma” kezdetű dallal. M. N. T. II. 521.

⁸V. ö. „A kis Jézus aranyalma” kezdetű dallal. M. N. T. II. 521.

⁹Ringató

¹⁰Balogh Ádám – Történeti énekek. A dallam forrására hivatkozás az énekeskönyv betűrendes mutatójában.

MELLÉKLETEK/8.1.5. Énekes szemelvények 1. osztály (Hegyi – Kovács, 1967)

Tankönyv:

Hegyi József – Kovács Lajos (1967): Ének-zene. Kézikönyv az általános iskolák első osztályában tanító nevelők számára. Harmadik kiadás. Készült az 1965. évi 2. kiadás alapján. Tankönyvkiadó, Budapest.

Rövidítések

É. k. = Hegyi József – Kovács Lajos: Ének-zene. kézikönyv az általános iskolák 1. osztályában tanító nevelők számára.

É. Ó. = Diener Klára: Ének-zene az óvodában.

I. É. = Iskolai Énekgyűjtemény I.

K. Á. = Kiss Áron: Magyar gyermekjáték – gyűjtemény.

M. N. T. = Magyar Népzene Tára I.

Az itt felsorolt művek bibliográfiai adatait l. a Forrásművek között.

Hívószólista

1. Mondókák
2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok
3. Magyar népdalok
4. Népi dallamok
5. Más népek dalai
6. Komponált gyermekdalok
7. Ünnepek dalai

1. Mondókák

¹Esik az eső. 2. vsz.: Örvös Lajos. É. k. 32. o. I. É. I. 38. o. 57. M. N. T. I. 107.o. 212.

Hinta-palinta. É. k. 37. o. I. É. I. 14. o.11. M. N. T. I. 159.o. 306. K. Á. 50. o. 2.

²Pille, pille. Vers: Rossa Ernő. É. k. 26. o. I. É. I. 21. o.23.

³Süss föl nap. (részlet) É. k. 54. o. I. É. I. 9. o.1. M. N. T. I. 191.o.367.

Szólj síp, szólj. É. k. 53. o. I. É. I. 11. o.5. M. N. T. I. 205.o.389.

2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok

⁴Bújj, bújj, zöld ág. É. k. 20. o. M. N. T. I. 280.o.514.

⁵Csepp, csepp. Vers: Rossa Ernő. É. k. 39. o. I. É. I. 10. o.3. M. N. T. I. 159.o. 304.

Csön, csön gyűrű. É. k. 59. o. I. É. I. 46.o. 67. M. N. T. I. 74.o.151.

Ég a gyertya. É. k. 57. o. I. É. I. 36. o.54. M. N. T. I. 219.o.411.

⁶Én kis kertem kerteltem. 2-4. vsz.: Jobbágy Károly. É. k. 40.o. M. N. T. I. 159.o.308.

Gyertek lányok ligetre. É. k. 73.o. I. É. I. 12. o.6. M. N. T. I. 624.o. 1048.

Ha én cica volnék. É. k. 20. o. M. N. T. I. 120.o.239.

Hajlik a meggyfa. É. k. 29. o. Alkalmi vers: Örvös Lajos. I. É. I. 27. o.35. M. N. T. I. 31. o.72.

Hová méggy te kis nyulacska? É. k. 25. o. I. É. I. 49.o.71. M. N. T. I. 276.o.508.

Iglice, szívem. É. k. 61.o. M. N. T. I. 257.o.616.

Kék selyemkendő. É. k. 67. o. M. N. T. I. 108.o.214.

Kicsiny vagyok én. É. k. 31. o. I. É. I. 72. o.104.

Kis kece lányom. Alkalmi vers: Márkus Miklós É. k. 70.o. I. É. I. 70.o.101. M. N. T. I. 660.o.1117.

Mért küldött az új asszony? É. k. 60. o. M. N. T. I. 430.o.721.

Úszik a kácsa. É. k. 68. o. I. É. I. 27. o.36. M. N. T. I. 164.o. 317.

3. Magyar népdalok

⁷Harcsa van a vízbe'. É. k. 55. o. I. É. I. 73.o.105.

4. Népi dallamok

Elindul a gőzös (közismert dallam). Vers: Brodszky Erzsébet. É. k. 75. o.

⁸Suttog a fenyves. Vers: Weöres Sándor. É. k. 42. o. É. Ó. 210. o. 241.

5. Más népek dalai

Hull a pelyhes fehér hó (francia gyermekdal). Vers: Rossa Ernő. É. k. 42. o. É. Ó. 205. o. 233.

6. Komponált gyermekdalok

Almafa, körtefa. Kodály Zoltán dallama – Örvös Lajos verse. É. k. 74.o.

A napsugár énéreám. (Anyák napjára) Farkas Ferenc dallama – Jobbágy Károly verse. É. k. 78.o.

Április négy. Szőnyi Erzsébet dallama – Nádas Katalin verse. É. k. 71.o.

Egy szem búza. Kodály Zoltán dallama – Pálincás József és Rossa Ernő verse. É. k. 32. o.

Erdei csöndben (Békegalamb). Bárdos Lajos dallama – Donászy Magda verse. É. k. 81. o.

Fenyőünnep. Kodály Zoltán dallama – Weöres Sándor verse. É. k. 47.o.

Hívogat az iskola. Szőnyi Erzsébet dallama – Nádas Katalin verse. É. k. 21. o.

Járjunk táncot. Kodály Zoltán dallama – Weöres Sándor verse. É. k. 52. o.

Jó pajtások. Kodály Zoltán dallama – Weöres Sándor verse. É. k. 23. o.

Kéklík fenn az ég. (Május elsejére) Szőnyi Erzsébet dallama – Nádas Katalin verse. É. k. 77. o.

Kipp-kopp, kipp-kopp (A gép). Kadosa Pál dallama – Donászy Magda verse. É. k. 36. o.

Újév ünnepére. Sugár Rezső dallama – népi szöveg, 2-3. vers Jobbágy Károly. É. k. 50. o.

7. Ünnepek dalai

A napsugár énéreám. (Anyák napjára) Farkas Ferenc dallama – Jobbágy Károly verse. É. k. 78.o.

Április négy. Szőnyi Erzsébet dallama – Nádas Katalin verse. É. k. 71.o.

Fenyőünnep. Kodály Zoltán dallama – Weöres Sándor verse. É. k. 47.o.

Harcra van a vízbe' kezdetű dal szövegváltozata Március 15-re, Április 4-re: Nincs szebb a virágnál. Vers: Weöres Sándor – Brodskzy Erzsébet. É. k. 55. o. I. É. I. 73. o.105.

Hívogat az iskola. Szőnyi Erzsébet dallama – Nádas Katalin verse. É. k. 21. o.

Hull a pelyhes fehér hó (francia gyermekdal). Vers: Rossa Ernő. É. k. 42. o. É. Ó. 205. o. 233.

Kéklík fenn az ég. (Május elsejére) Szőnyi Erzsébet dallama – Nádas Katalin verse. É. k. 77. o.

Suttog a fenyves. Vers: Weöres Sándor. É. k. 42. o. É. Ó. 210. o. 241.

Újév ünnepére. Sugár Rezső dallama – népi szöveg, 2-3. vers Jobbágy Károly. É. k. 50. o.

Jegyzetek

¹Dallamát V. ö. K. Á. 20. o.1.

²A „Katalinka, szállj el” kezdetű dal szövegváltozata.

³Dallamát V. ö. „Nyisd ki Isten kis kapudat” kezdetű dallal. M. N. T. I. 367. K. Á. 22. o.7.

⁴Dallamát V. ö. „Itthon vagy-e hidas mester?” kezdetű dallal. M. N. T. I. 514.

⁵Népi szöveg: Zsipp, zsupp.

⁶„V. ö. „Én kis kertem” kezdetű dallal. M. N. T. I. 308.

⁷A Harcsa van a vízbe’ kezdetű dal szövegváltozata Március 15-re, Április 4-re: ⁷Nincs szebb a virágnál. Vers: Weöres Sándor – Brodszky Erzsébet. É. k. 55. o.

⁸V. ö. „Isten éltesse, Péter, Pál” kezdetű dallal. I. É. I. 22. o.25.

MELLÉKLETEK/8.1.6. Énekes szemelvények 1. osztály (Lantos – Lukin, 1978)

Tankönyv:

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (1978): Ének-zene. Az általános iskola első. osztálya számára. Tankönyvkiadó, Budapest.

Rövidítések

B. I. = Borsai Ilona: Bújj, bújj, zöld ág... Népi gyermekjátékok.

B. H. I. = Borsai Ilona – Hajdu Gyula – Igaz Mária: Magyar népi gyermekjátékok.

D. L. = Dobszay László: A magyar dal könyve.

É. Ó. = Diener Klára: Ének-zene az óvodában.

É – z = Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné: Ének-zene az általános iskola 1. osztálya számára.

I. É. = Iskolai Énekgyűjtemény I.

K. Á. = Kiss Áron: Magyar gyermekjáték – gyűjtemény.

M. N. T. = Magyar Népzene Tára I – II.

Az itt felsorolt művek bibliográfiai adatait l. a Forrásművek között.

Hívószólista

1. Mondókák
2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok
3. Magyar népdalok
4. Más népek dalai
5. Komponált gyermekdalok
6. Ünnepek dalai

1. Mondókák

Csiga-biga. É – z 4. o. I. É. I. 11. o.4. M. N. T. I. 162. o. 313. K. Á. 15. o. 19.

Csip, csip csóka. É – z 7. o. I. É. I. 19. o.21. M. N. T. I. 78. o. 161.

¹Esik az eső. É - z 12. o. I. É. I. 38. o.57. M. N. T. I. 107.o.212.

Hinta, palinta. É - z 9. o. I. É. I. 14. o.11. M. N. T. I. 159.o. 306. K. Á. 50. o. 2.

²Süss fel nap. É - z 34. o. I. É. I. 9. o.1. M. N. T. I. 191.o.367.

Szólj síp, szólj. É - z 18. o. I. É. I. 11. o.5. M. N. T. I. 205.o.389.

Zsipp - zsupp. É - z 8. o. I. É. I. 10. o.3. M. N. T. I. 159.o. 304.

2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok

³Bújj, bújj, zöld ág. É - z 6. o. É. Ó.106. o.86.

Csön, csön gyűrű. É - z 4. o. I. É. I. 46.o. 67. M. N. T. I. 74.o.151.

Ég a gyertya. É - z 26. o. I. É. I. 36. o.54. M. N. T. I. 219.o.411.

Én kis kertem kerteltem. É - z 4. o. M. N. T. I. 159.o.308.

⁴Fehér lilomszál. É - z 46. o. M. N. T. I. 113.o.224.

Gólya viszi a fiát. É - z 20. o. B. I. 95.o. 71.

Gyertek lányok. É - z 42. o. I. É. I. 12. o.6. M. N. T. I. 624.o. 1048.

Ha én cica volnék. É - z 4. o. M. N. T. I. 120.o.239.

Hajlik a meggyfa. É - z 16. o. I. É. I. 27. o.35. M. N. T. I. 31. o.72.

Hová mégy te. É - z 47. o. I. É. I. 49. o.71. M. N. T. I. 276.o.508.

Iglice, szívem. É - z 40. o. M. N. T. I. 257.o.616.

Itt a köcsög. É - z 58. o. B. I. 191. o.125.

Kék selyemkendő. É - z 14. o. M. N. T. I. 108.o.214.

Keren, keren kása. É - z 60. o. B. H. I. 63. o.68.

Kis kacska fürdik. É - z 38. o. É. Ó. 108. o. 88.

Kis kece lányom. É - z 56. o. I. É. I. 70. o.101. M. N. T. I. 660.o.1117.

Koszorú, koszorú. É - z 21. o. M. N. T. I. 160.o.309.

Körtéfa, körtéfa. É - z 36. o. I. É. I. 47.o.69. M. N. T. I. 210.o.396.

⁵Lánc, lánc, eszterlánc. É - z 10. o. M. N. T. I. 155.o. 298.

Mit játsszunk lányok? É - z 28. o.

Ó Erzsébet. É - z 52. o.

Tivi-tovi tács. É - z 30. o. B. H. I. 54. o. 58.; D. L.93.o. 100/A

3. Magyar népdalok

⁶Kis karácsony. É – z 32. o. M. N. T. II. 677.o. 561.

4. Más népek dalai

Hull a pelyhes (francia gyermekdal). Vers: Rossa Ernő. É – z 24. o.

5. Komponált gyermekdalok

Április négy - Szőnyi Erzsébet – Nádas Katalin É- z 50. o.

Fényes napsugár - Kodály Zoltán – Brodszky Erzsébet É – z 44. o.

Orgona ága - Járdányi Pál – Szőnyi Zoltán É – z 54. o.

Szép az ég – Balázs Árpád – Nádas Katalin É – z 48. o.

6. Ünnepek dalai

Április négy - Szőnyi Erzsébet – Nádas Katalin É- z 50. o.

Fényes napsugár - Kodály Zoltán – Brodszky Erzsébet É – z 44. o.

Hull a pelyhes (francia gyermekdal). Vers: Rossa Ernő. É – z 24. o.

Kis karácsony. É – z 32. o. M. N. T. II. 677.o. 561.

Orgona ága - Járdányi Pál – Szőnyi Zoltán É – z 54. o.

Jegyzetek

¹Dallamát V. ö. K. Á. 20. o.1.

²Dallamát V. ö. „Nyisd ki Isten kis kapudat” kezdetű dallal. M. N. T. I. 367. K. Á. 22. o.7.

³Dallamát V. ö. É. Ó. 106. o. 86.

⁴V. ö. M. N. T. I. 224.

⁵V. ö. M. N. T. I. 298

⁶V. ö. M. N. T. II. 561.

MELLÉKLETEK/8.1.7. Énekes szemelvények 1. osztály (Lantos – Lukin, 2003)

Tankönyv:

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2003): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára. Harmadik kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Rövidítések

- B. I. = Borsai Ilona: Bújj, bújj, zöld ág... Népi gyermekjátékok.
- B. H. I. = Borsai Ilona – Hajdu Gyula – Igaz Mária: Magyar népi gyermekjátékok.
- B. K. = Borsai Ilona – Kovács Ágnes: Cinege, cinege, kismadár.
- D. L. = Dobszay László: A magyar dal könyve.
- É. Ó. = Forrai Katalin: Ének az óvodában (1974).
- É – z = Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné: Ének-zene az általános iskola 1. osztálya számára.
- I. É. = Iskolai Énekgyűjtemény I – II.
- M. N. T. = Magyar Népzene Tára I – II.
- K. Á. = Kiss Áron: Magyar gyermekjáték – gyűjtemény.
- K. Gy. = Kerényi György: Gyermekjátékdalok.
- K. V. = Kodály Zoltán – Vargyas Lajos: A magyar népzene.
- V. I. = Volly István: Karácsonyi és Mária – énekek.
- V. I. = Volly István: Ütik a rézdobot. 48-as népdalok, Kossuth-nóták, verbunkosok.
- Az itt felsorolt művek bibliográfiai adatait l. a Forrásművek között.

Hívószólista

1. Mondókák, versek
2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok
3. Magyar népdalok
4. Népi dallamok
5. Más népek dalai
6. Komponált gyermekdalok
7. Népies dalok
8. Népének
9. Ünnepek dalai

1. Mondókák, versek

Biri, biri, bárány – népi mondóka. É – z 8. o.

Bodri kutya sétál – Weöres Sándor verse. É – z 55. o.

Egér, egér kisegér – népi mondóka. É – z 9. o.

Egykem, begyem – népi kiolvasó. É – z 7. o.

¹Esik az eső. É – z 16. o. I. É. I. 38. o.57. M. N. T. I. 107.o.212.

Ess, eső, ess – népi mondóka. É – z 9. o.
Gyű, paci, paripa. É – z 8. o. B. K. 50.o.2.
Hess el, sas. É – z 36. o. I. É. I. 54. o.78. M. N. T. I. 224.o.422.
Hinta, palinta. É – z 13. o. I. É. I. 14. o.11. M. N. T. I. 159.o. 306.
Kár, kár kányavár – népi mondóka. É – z 8. o.
Lementem a pincébe – népi kiolvasó. É – z 10. o.
Mese, mese, mátká – népi kiszámoló. É – z 45. o.
²Süss fel nap. É – z 38. o. I. É. 9. o.1. M. N. T. I. 191.o.367.
Süss ki nap – népi mondóka. É – z 35. o.
Szól a nóta – Weöres Sándor verse. É – z 55.o.
Szólj síp, szólj. É – z 22. o. I. É. I. 11. o.5. M. N. T. I. 205.o.389.
Zsipp, zsipp kenderzsipp. É – z 13. I. É. I. 10. o.3. M. N. T. I. 159.o. 304.

2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok

A pünkösdi rózsa. É – z 54. o. M. N. T. I. 117.o.232.
Án, tán, ditijom. É – z 32. o. D. L. 36. o. 38. B
Bel, bel, bel. É – z 73. o. B. K. 7. o.1.
Bújj, bújj, zöld ág. É – z 11. o. M. N. T. I: 137.o.269.
Erdő mellett nem jó lakni. É – z 12. o. I. É. I. 58. o.84. M. N. T. I. 573.o.956.
Ég a gyertya – népi játékdal É – z 30. o. I. É. I. 36. o.54. M. N. T. I. 219.o.411.
Én kis kertet keríték. É – z 52. o. I. É. I. 56. o.81.
Gólya viszi a fiát. É – z 24. o. B. K. 55.o.3.
Gyertek lányok. É – z 46. o. I. É. I. 12. o.6. M. N. T. I. 624.o. 1048.
Hajlik a meggyfa. É – z 20. o. I. É. I. 27. o.35. M. N. T. I. 31. o.72.
Hová mégy, te kis nyulacska? É – z 50. o. I. É. I. 49. o.71. M. N. T. I. 276.o.508.
Iglíce, szívem. É – z 44. o. M. N. T. I. 257.o.616.
Itt a köcsög, mi van benne? É – z 60. o. B. I. 191. o.125.
Járok egyedül. É – z 56. o. M. N. T. I. 493.o.824.
Kék selyemkendő. É – z 18. o. M. N. T. I. 108.o.214.
Keren, keren kása. É – z 62. o. B. H. I. 63. o. 68.

Kis kacska fürdik. É – z 42. o. É. Ó. 218.o. 183.
Kis kece lányom. É – z 58. o. I. É. I. 70. o.101. M. N. T. I. 660.o.1117.
Koszorú, koszorú. É – z 25. o. M. N. T. I. 160.o.309.
Körtéfa, körtéfa. É – z 40. o. I. É. I. 47.o.69. M. N. T. I. 210.o.396.
Lánc, lánc, eszterlánc. É – z 14. o. M. N. T. I. 155.o. 298.
Lopok, lopok szőlőt. É – z 10. o. M. N. T. I. 120.o.238.
Ó Erzsébet. É – z 48. o.
Rétes, kerekes. É – z 7. o. K. Gy. 99. o. 82.
Tente, baba, párnára. É – z 9. o. B. K. 11. o. 15.
Tente, baba, tente. É – z 73. o. B. K. 12. o.18.
³Tivi–tovi tács. É – z 34. o. B. H. I. 54. o. 58.; D. L.93.o. 100/A

3. Magyar népdalok

A kis Jézus aranyalma. É – z 68. o. I. É. I. 42. o.61. M. N. T. II. 655.o.521.
Aluszol-e jó juhász. É – z 28. o. I. É. I. 48. o.70.
Elindult már Kossuth is. É – z 71. o. K. V. 270.o.388.
Karácsonynak éjszakáján. É – z 68. o. I. É. I. 82. o.117. M. N. T. II. 672.o. 551.
Kis karácsony. É – z 69.o. M. N. T. II. 677.o. 561.
Luca, Luca, kity-koty. É – z 66. o. M. N. T. II. 369. 330.
Luca, Luca, kity-koty. É – z 67. o. M. N. T. II. 378.o. 341.
⁴Már megjöttünk ez helyre. É – z 73. o. M. N. T. II. 1021.o. 918.
⁵Nincsen a hazának olyan katonája. É – z 70. o. I. É. II. 78. o.410.

4. Népi dallamok

⁶Suttog a fenyves. Vers: Weöres Sándor. É – z 65.o. É. Ó. 270.o.283.

5. Más népek dalai

Hull a pelyhes fehér hó (francia gyermekdal) Vers: Rossa Ernő. É – z 65. o.

6. Komponált gyermekdalok

Ó, ha cinke volnék - Kodály Zoltán – Weöres Sándor. É – z 72. o.

7. Népies dalok

Esik eső, karikára – népies dal. É – z 70. o. V. I. 26. o.31.

8. Népének

Ó, aki Szent Miklóst szereti – görög katolikus népének. É – z 64. o. V. I. 118. o.117.

9. Ünneppek dalai

A kis Jézus aranyalma. É – z 68. o. I. É. I. 42. o.61. M. N. T. II. 655.o.521.

Elindult már Kossuth is. É – z 71. o. K. V. 270.o.388.

Esik eső, karikára – népies dal. É – z 70. o. V. I. 26. o.31.

Hull a pelyhes fehér hó (francia gyermekdal) Vers: Rossa Ernő. É – z 65. o.

Karácsonynak éjszakáján. É – z 68. o. I. É. I. 82. o.117. M. N. T. II. 672.o. 551.

Kis karácsony. É – z 69.o. M. N. T. II. 677.o. 561.

Már megjöttünk ez helyre. É – z 73. o. M. N. T. II. 1021.o. 918.

Nincsen a hazának olyan katonája. É – z 70. o. I. É. II. 78. o.410.

Ó, aki Szent Miklóst szereti – görög katolikus népének. É – z 64. o. V. I. 118. o.117.

Ó, ha cinke volnék - Kodály Zoltán – Weöres Sándor. É – z 72. o.

Suttog a fenyves. Vers: Weöres Sándor. É – z 65.o. É. Ó. 270.o.283.

Jegyzetek

¹Dallamát V. ö. K. Á. 20. o.1.

²Dallamát V. ö. „Nyisd ki Isten kis kapudat” kezdetű dallal. M. N. T. I. 367.

³V. ö. Borsai – Hajdu – Igaz: Magyar népi gyermekjátékok 58.; Dobszay László: A magyar dal könyve 100/A.

⁴V. ö. M. N. T. II. 918.

⁵V. ö. „Nincsen a császárnak olyan katonája” kezdetű dallal. I. É. II. 78. o.410.

⁶V. ö. „Isten éltesse, Péter, Pál” kezdetű dallal. I. É. I. 22. o.25.

MELLÉKLETEK/8.1.8. Énekes szemelvények 1. osztály (Lantos – Lukin, 2008)

Tankönyv:

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2008): Ének-zene. Az általános iskola 1. osztálya számára. Negyedik kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Rövidítések

B. I. = Borsai Ilona: Bújj, bújj, zöld ág... Népi gyermekjátékok.

B. H. I. = Borsai Ilona – Hajdu Gyula – Igaz Mária: Magyar népi gyermekjátékok.

B. K. = Borsai Ilona – Kovács Ágnes: Cinege, cinege, kismadár.

D. L. = Dobszay László: A magyar dal könyve.

É. Ó. = Forrai Katalin: Ének az óvodában (1974).

É – z = Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné: Ének-zene az általános iskola 1. osztálya számára.

I. É. = Iskolai Énekgyűjtemény I – II.

M. N. T. = Magyar Népzene Tára I – II.

K. Á. = Kiss Áron: Magyar gyermekjáték – gyűjtemény.

K. Gy. = Kerényi György: Gyermekjátékdalok.

K. V. = Kodály Zoltán – Vargyas Lajos: A magyar népzene.

V. I. = Volly István: Karácsonyi és Mária – énekek.

V. I. = Volly István: Ütik a rézdobot. 48-as népdalok, Kossuth-nóták, verbunkosok.

Az itt felsorolt művek bibliográfiai adatait l. a Forrásművek között.

Hívószólista

1. Mondókák, versek
2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok
3. Magyar népdalok
4. Népi dallamok
5. Más népek dalai
6. Komponált gyermekdalok
7. Népies dalok
8. Népének
9. Ünnepek dalai

1. Mondókák, versek

Biri, biri, bárány – népi mondóka. É – z 8. o.

Bodri kutya sétál – Weöres Sándor verse. É – z 55. o.
Egér, egér kiséger – népi mondóka. É – z 9. o.
Egykem, begyem – népi kiolvasó. É – z 7. o.
¹Esik az eső. É – z 16. o. I. É. I. 38. o.57. M. N. T. I. 107.o.212.
Ess, eső, ess – népi mondóka. É – z 9. o.
Gyű, paci, paripa. É – z 8. o. B. K. 50.o.2.
Hess el, sas. É – z 36. o. I. É. I. 54. o.78. M. N. T. I. 224.o.422.
Hinta, palinta. É – z 13. o. I. É. I. 14. o.11. M. N. T. I. 159.o. 306.
Kár, kár kányavár – népi mondóka. É – z 8. o.
Lementem a pincébe – népi kiolvasó. É – z 10. o.
Mese, mese, mátká – népi kiszámoló. É – z 45. o.
²Süss fel nap. É – z 38. o. I. É. 9. o.1. M. N. T. I. 191.o.367.
Süss ki nap – népi mondóka. É – z 35. o.
Szól a nóta – Weöres Sándor verse. É – z 55.o.
Szólj síp, szólj. É – z 22. o. I. É. I. 11. o.5. M. N. T. I. 205.o.389.
Zsipp, zsupp kenderzsupp. É – z 13. I. É. I. 10. o.3. M. N. T. I. 159.o. 304.

2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok

A pünkösdi rózsa. É – z 54. o. M. N. T. I. 117.o.232.
Án, tán, ditijom. É – z 32. o. D. L. 36. o. 38. B
Bel, bel, bel. É – z 73. o. B. K. 7. o.1.
Bújj, bújj, zöld ág. É – z 11. o. M. N. T. I: 137.o.269.
Erdő mellett nem jó lakni. É – z 12. o. I. É. I. 58. o.84. M. N. T. I. 573.o.956.
Ég a gyertya – népi játékdal É – z 30. o. I. É. I. 36. o.54. M. N. T. I. 219.o.411.
Én kis kertet keríték. É – z 52. o. I. É. I. 56. o.81.
Gólya viszi a fiát. É – z 24. o. B. K. 55.o.3.
Gyertek lányok. É – z 46. o. I. É. I. 12. o.6. M. N. T. I. 624.o. 1048.
Hajlik a meggyfa. É – z 20. o. I. É. I. 27. o.35. M. N. T. I. 31. o.72.
Hová mégy, te kis nyulacska? É – z 50. o. I. É. I. 49. o.71. M. N. T. I. 276.o.508.
Iglíce, szívem. É – z 44. o. M. N. T. I. 257.o.616.

Itt a köcsög, mi van benne? É – z 60. o. B. I. 191. o.125.
Járok egyedül. É – z 56. o. M. N. T. I. 493.o.824.
Kék selyemkendő. É – z 18. o. M. N. T. I. 108.o.214.
Keren, kerem kása. É – z 62. o. B. H. I. 63. o. 68.
Kis kacsa fürdik. É – z 42. o. É. Ó. 218.o. 183.
Kis kece lányom. É – z 58. o. I. É. I. 70. o.101. M. N. T. I. 660.o.1117.
Koszorú, koszorú. É – z 25. o. M. N. T. I. 160.o.309.
Körtéfa, körtéfa. É – z 40. o. I. É. I. 47.o.69. M. N. T. I. 210.o.396.
Lánc, lánc, eszterlánc. É – z 14. o. M. N. T. I. 155.o. 298.
Lopok, lopok szőlőt. É – z 10. o. M. N. T. I. 120.o.238.
Ó Erzsébet. É – z 48. o.
Rétes, kerekes. É – z 7. o. K. Gy. 99. o. 82.
Tente, baba, párnára. É – z 9. o. B. K. 11. o. 15.
Tente, baba, tente. É – z 73. o. B. K. 12. o.18.
³Tivi–tovi tács. É – z 34. o. B. H. I. 54. o. 58.; D. L.93.o. 100/A

3. Magyar népdalok

A kis Jézus aranyalma. É – z 68. o. I. É. I. 42. o.61. M. N. T. II. 655.o.521.
Aluszol-e jó juhász. É – z 28. o. I. É. I. 48. o.70.
Elindult már Kossuth is. É – z 71. o. K. V. 270.o.388.
Karácsonynak éjszakáján. É – z 68. o. I. É. I. 82. o.117. M. N. T. II. 672.o. 551.
Kis karácsony. É – z 69.o. M. N. T. II. 677.o. 561.
Luca, Luca, kity-koty. É – z 66. o. M. N. T. II. 369. 330.
Luca, Luca, kity-koty. É – z 67. o. M. N. T. II. 378.o. 341.
⁴Már megjöttünk ez helyre. É – z 73. o. M. N. T. II. 1021.o. 918.
⁵Nincsen a hazának olyan katonája. É – z 70. o. I. É. II. 78. o.410.

4. Népi dallamok

⁶Suttog a fenyves. Vers: Weöres Sándor. É – z 65.o. É. Ó. 270.o.283.

5. Más népek dalai

Hull a pelyhes fehér hó (francia gyermekdal) Vers: Rossa Ernő. É – z 65. o.

6. Komponált gyermekdalok

Ó, ha cinke volnék - Kodály Zoltán – Weöres Sándor. É – z 72. o.

7. Népies dalok

Esik eső, karikára – népies dal. É – z 70. o. V. I. 26. o.31.

8. Népének

Ó, aki Szent Miklóst szereti – görög katolikus népének. É – z 64. o. V. I. 118. o.117.

9.Ünnepek dalai

A kis Jézus aranyalma. É – z 68. o. I. É. I. 42. o.61. M. N. T. II. 655.o.521.

Elindult már Kossuth is. É – z 71. o. K. V. 270.o.388.

Esik eső, karikára – népies dal. É – z 70. o. V. I. 26. o.31.

Hull a pelyhes fehér hó (francia gyermekdal) Vers: Rossa Ernő. É – z 65. o.

Karácsonynak éjszakáján. É – z 68. o. I. É. I. 82. o.117. M. N. T. II. 672.o. 551.

Kis karácsony. É – z 69.o. M. N. T. II. 677.o. 561.

Már megjöttünk ez helyre. É – z 73. o. M. N. T. II. 1021.o. 918.

Nincsen a hazának olyan katonája. É – z 70. o. I. É. II. 78. o.410.

Ó, aki Szent Miklóst szereti – görög katolikus népének. É – z 64. o. V. I. 118. o.117.

Ó, ha cinke volnék - Kodály Zoltán – Weöres Sándor. É – z 72. o.

Suttog a fenyves. Vers: Weöres Sándor. É – z 65.o. É. Ó. 270.o.283.

Jegyzetek

¹Dallamát V. ö. K. Á. 20. o.1.

²Dallamát V. ö. „Nyisd ki Isten kis kapudat” kezdetű dallal. M. N. T. I. 367.

³V. ö. Borsai – Hajdu – Igaz: Magyar népi gyermekjátékok 58.; Dobszay László: A magyar dal könyve 100/A.

⁴V. ö. M. N. T. II. 918.

⁵V. ö. „Nincsen a császárnak olyan katonája” kezdetű dallal. I. É. II. 78. o.410.

⁶V. ö. „Isten éltesen, Péter, Pál” kezdetű dallal. I. É. I. 22. o.25.

MELLÉKLETEK/8.1.9. Énekes szemelvények 1. osztály (Lantos – Lukin, 2013)

Tankönyv:

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2013): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára. Első kiadás. NAT Kerettanterv 2012. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, Budapest. A tankönyv megfelel az 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet 1.2.6.1. A változat: Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyam megnevezésű kerettanterv előírásainak.

Rövidítések

B. I. = Borsai Ilona: Bújj, bújj zöld ág... Népi gyermekjátékok.

B. H. I. = Borsai Ilona – Hajdu Gyula – Igaz Mária: Magyar népi gyermekjátékok.

B. K. = Borsai Ilona – Kovács Ágnes: Cinege, cinege, kismadár.

D. L. = Dobszay László: A magyar dal könyve.

É. Ó. = Forrai Katalin: Ének az óvodában (1974).

É – z = Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné: Ének-zene az általános iskola 1. osztálya számára.

I. É. = Iskolai Énekgyűjtemény I – II.

M. N. T. = Magyar Népzene Tára I – II.

K. Á. = Kiss Áron: Magyar gyermekjáték – gyűjtemény.

K. Gy. = Kerényi György: Gyermekjátékdalok.

K. V. = Kodály Zoltán – Vargyas Lajos: A magyar népzene.

V. I. = Volly István: Karácsonyi és Mária – énekek.

V. I. = Volly István: Ütik a rézdobot. 48-as népdalok, Kossuth-nóták, verbunkosok.

Az itt felsorolt művek bibliográfiai adatait l. a Forrásművek között.

Hívószólista

1. Mondókák, versek
2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok
3. Magyar népdalok
4. Népi dallamok
5. Más népek dalai

6. Komponált gyermekdalok
7. Népies dalok
8. Népelemek
9. Ünnepek dalai

1. Mondókák, versek

Biri, biri, bárány – népi mondóka. É – z 6. o.

Bodri kutya sétál – Weöres Sándor verse. É – z 55. o.

Brekekek – Weöres Sándor verse (Békák). É – z 55.o.

Édesanyám, lelkem – népköltés. É – z 72.o.

Egér, egér kisegér – népi mondóka. É – z 7. o.

Egykem, begyem – népi kiolvasó. É – z 5. o.

¹Esik az eső. É – z 15. o. I. É. I. 38. o.57. M. N. T. I. 107.o.212.

Ess, eső, ess – népi mondóka. É – z 7. o.

Fussunk, szaladjunk – népi mondóka. É – z 12. o. É. Ó. 152.o. 65.

Gyű, paci, paripa – népi mondóka. É – z 6. o. B. K. 50.o.2.

Harangoznak délre – népi mondóka. É – z 20. o. B. I. 13. o.8.

Hess el, sas – népi mondóka. É – z 36. o. I. É. I. 54. o.78. M. N. T. I. 224.o.422.

Hinta, palinta – népi mondóka. É – z 12. o. I. É. I. 14. o.11. M. N. T. I. 159.o. 306.

Kár, kár kányavár – népi mondóka. É – z 6. o.

Lementem a pincébe – népi kiolvasó. É – z 9. o.

Mese, mese, mátká – népi kiszámoló. É – z 45. o.

²Süss fel nap – népi mondóka. É – z 38. o. I. É. 9. o.1. M. N. T. I. 191.o.367.

Süss ki nap – népi mondóka. É – z 35. o.

Száll a madár – népi kiolvasó. É – z 45.o.

Szól a nóta – Weöres Sándor verse. É – z 55.o.

Szólj síp, szólj – népi mondóka. É – z 21. o. I. É. I. 11. o.5. M. N. T. I. 205.o.389.

Törjük a mákot – népi mondóka. É – z 35. o.

Zsipp, zsupp – népi mondóka. É – z 12. I. É. I. 10. o.3. M. N. T. I. 159.o. 304.

2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok

A pünkösdi rózsá. É – z 54. o. M. N. T. 117.o.232.

Án, tán, ditijom. É – z 32. o. D. L. 36. o. 38. B
Bel, bel, bel. É – z 73. o. B. K. 7. o.1.
Benn a bárány. É – z 29. o. É. Ó. 203.o. 159.
Bújj, bújj, zöld ág. É – z 10. o. M. N. T. I. 137.o.269.
Erdő mellett nem jó lakni. É – z 11. o. I. É. I. 58. o.84. M. N. T. I. 573.o.956.
Ég a gyertya – népi játékdal É – z 30. o. I. É. I. 36. o.54. M. N. T. I. 219.o.411.
Én kis kertet keríték. É – z 52. o. I. É. I. 56. o.81.
Gólya viszi a fiát. É – z 23. o. B. K. 55.o.3.
Gyertek lányok. É – z 46. o. I. É. I. 12. o.6. M. N. T. I. 624.o. 1048.
Hajlik a meggyfa. É – z 19. o. I. É. I. 27. o.35. M. N. T. I. 31. o.72.
Hová mégy, te kis nyulacska? É – z 50. o. I. É. I. 49. o.71. M. N. T. I. 276.o.508.
Iglíce, szívem. É – z 44. o. M. N. T. I. 257.o.616.
Ilyen cica mellett. É – z 20. o. É. Ó. 215.o. 177.
Itt a köcsög, mi van benne? É – z 60. o. B. I.
Járok egyedül. É – z 56. o. M. N. T. I. 493.o.824.
Kék selyemkendő. É – z 17. o. M. N. T. I. 108.o.214.
Keren, keren kása. É – z 62. o. B. H. I. 63. o.68.
Kis kacsa fürdik. É – z 42. o. É. Ó. 218.o. 183.
Kis kece lányom. É – z 58. o. I. É. I. 70. o.101. M. N. T. I. 660.o.1117.
Koszorú, koszorú. É – z 24. o. M. N. T. I. 160.o.309.
Körtéfa, körtéfa. É – z 40. o. I. É. I. 47.o.69. M. N. T. I. 210.o.396.
Lánc, lánc, eszterlánc. É – z 13. o. M. N. T. I. 155.o. 298.
Lopok, lopok szőlőt. É – z 9. o. M. N. T. I. 120.o.238.
Most jöttem Bécsből. É – z 8. o. I. É. I. 38. o.56. M. N. T. I. 104.o. 204.
Ó Erzsébet. É – z 48. o.
Rétes, kerekes. É – z 5. o. K. Gy. 99. o. 82.
Sötétes az erdő. É – z 47. o. I. É. I. 14. o.13.
Tente, baba, párnára. É – z 7. o. B. K. 11. o. 15.
Tente, baba, tente. É – z 73. o. B. K. 12. o.18.
³Tivi–tovi tács. É – z 34. o. B. H. I. 54. o. 58.; D. L.93.o. 100/A

Zöld paradicsom. É – z 16. o. B. H. I. 55. o. 60.

3. Magyar népdalok

A kis Jézus aranyalma. É – z 68. o. I. É. I. 42. o.61. M. N. T. II. 655.o.521.

Aluszol-e jó juhász. É – z 27. o. I. É. I. 48. o.70.

Elindult már Kossuth is. É – z 71. o. K. V. 270.o.388.

Karácsonynak éjszakáján. É – z 68. o. I. É. I. 82. o.117. M. N. T. II. 672.o. 551.

Kis karácsony. É – z 69.o. M. N. T. II. 677.o. 561.

Luca, Luca, kity-koty. É – z 66. o. M. N. T. II. 369. 330.

Luca, Luca, kity-koty. É – z 67. o. M. N. T. II. 378.o. 341.

⁴Már megjöttünk ez helyre. É – z 73. o. M. N. T. II. 1021.o. 918.

⁵Nincsen a hazának olyan katonája. É – z 70. o. I. É. II. 78. o.410.

4. Népi dallamok

⁶Suttog a fenyves. Vers: Weöres Sándor. É – z 65.o. É. Ó. 270.o.283.

5. Más népek dalai

Hull a pelyhes fehér hó (francia gyermekdal). Vers: Rossa Ernő. É – z 65. o.

6. Komponált gyermekdalok

Ó, ha cinke volnék - Kodály Zoltán – Weöres Sándor. É – z 72. o.

7. Népies dalok

Esik eső, karikára – népies dal. É – z 70. o. V. I. 26. o.31.

8. Népének

Ó, aki Szent Miklóst szereti – görög katolikus népének. É – z 64. o. V. I. 118. o.117.

9. Ünnepek dalai

A kis Jézus aranyalma. É – z 68. o. I. É. I. 42. o.61. M. N. T. II. 655.o.521.

Elindult már Kossuth is. É – z 71. o. K. V. 270.o.388.
Esik eső, karikára – népies dal. É – z 70. o. V. I. 26. o.31.
Hull a pelyhes fehér hó (francia gyermekdal) Vers: Rossa Ernő. É – z 65. o.
Karácsonynak éjszakáján. É – z 68. o. I. É. I. 82. o.117. M. N. T. II. 672.o. 551.
Kis karácsony. É – z 69.o. M. N. T. II. 677.o. 561.
Már megjöttünk ez helyre. É – z 73. o. M. N. T. II. 1021.o. 918.
Nincsen a hazának olyan katonája. É – z 70. o. I. É. II. 78. o.410.
Ó, aki Szent Miklóst szereti – görög katolikus népének. É – z 64. o. V. I. 118. o.117.
Ó, ha cinke volnék - Kodály Zoltán – Weöres Sándor. É – z 72. o.
Suttog a fenyves. Vers: Weöres Sándor. É – z 65.o. É. Ó. 270.o.283.

Jegyzetek

- ¹Dallamát V. ö. K. Á. 20. o.1.
²Dallamát V. ö. „Nyisd ki Isten kis kapudat” kezdetű dallal. M. N. T. I. 367.
³V. ö. Borsai – Hajdu – Igaz: Magyar népi gyermekjátékok 58.; Dobszay László: A magyar dal könyve 100/A.
⁴V. ö. M. N. T. II. 918.
⁵V. ö. „Nincsen a császárnak olyan katonája” kezdetű dallal. I. É. II. 78. o.410.
⁶V. ö. „Isten éltesse, Péter, Pál” kezdetű dallal. I. É. I. 22. o.25.

MELLÉKLETEK/8.1.10. Énekes szemelvények 1. osztály (Lassúné Ruskó, 2013)

Tankönyv:

Lassúné Ruskó Renáta (2013): Ének-zene. Tankönyv első osztályosoknak. Tartós tankönyv. Első kiadás. Mozaik Kiadó, Szeged. Kerettanterv: 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet 1.2.6.1. A változat.

Rövidítések

- É. Ó. = Forrai Katalin: Ének az óvodában (2004).
É – z = Lassúné Ruskó Renáta: Ének-zene. Tankönyv első osztályosoknak.
I. É. = Iskolai Énekgyűjtemény I.
M. N. T. = Magyar Népzene Tára I – II.

Az itt felsorolt művek bibliográfiai adatait l. a Forrásművek között.

Hívószólista

1. Mondókák, versek
2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok
3. Magyar népdalok
4. Népi dallamok
5. Más népek dalai
6. Komponált gyermekdalok
7. Népies dalok
8. Népének
9. Ünnepi dalok

1. Mondókák

Bújj, bújj medve. É – z 13. o. I. É. I. 55.o.80. M. N. T. I. 405.o. 675.

Fecskét látok. É – z 61. o. É. Ó. 192.o.188. K. Á. 9. o.

Héja, héja. É – z 11. o. É. Ó. 194.o.193.

Szólj síp, szólj. É – z 25. o. I.É. I. 11. o.5. M. N. T. I. 205.o.389.

Az ének-zene tankönyv tartalomjegyzékében nem szerepelnek az alábbi mondókák, versek:

Aki fázik, vacogjon. (Kányádi Sándor) É – z 43. o.

Aki nem lép egyszerre. É – z 55. o.

Ákom, bákóm, berkenye. É – z 59. o.

Brumma – brumma. É – z 13. o.

Csirke mondja: csip, csip, csip. É – z 9. o.

Dirmeg, dörmög a medve. É – z 21. o.

Egér, egér, kiséger. É – z 5. o.

Egymást folyton követik. É – z 41. o.

Egyszer egy erdőben. É – z 19. o.

Elment Kata a piacra. É – z 17. o.

Fújj szél, meleg szél. É – z 51. o.

Gyertek lányok iskolába. É – z 5. o.

Hipp, hopp katona. É – z 11. o.
Kipp, kopp kalapács. É – z 6. o.
Kitapodott a medve. É – z 45. o.
Loccsan a víz, olvad a jég. É – z 53. o.
Május első vasárnapján. É – z 65. o.
Megérkezett már karácsony. É – z 34. o.
Megjött már a Mikulás. É – z 26. o.
Ne szedj fészket, nem jó lesz. É – z 61. o.
Nyuszi, nyuszi, nyulacskám. É – z 37. o.
Ősz a szomorú. É – z 15. o.
Piros pünkösdi napján. É – z 69. o.
Poros úton kocsi zörög. É – z 29. o.
Szól a síp, száll a dal. É – z 25. o.
Tente, baba, tente. É – z 23. o.
Vidám legény a bohóc. (Szepesi Attila: A bohóc) É – z 73. o.
Volt nekem egy cimborám. (Weöres Sándor) É – z 63. o.

2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok

Aki nem lép egyszerre. É – z 55. o.
A pünkösdi rózsza. É – z 69. o. É. Ó. 170.o. 145.
Aludj baba, aludjál. É – z 23. o. É. Ó. 170.o.146.
Benn a bárány, kinn a farkas. É – z 7. o. É. Ó. 173.o. 150.
Egyél libám, egyél már. É – z 20. o. É. Ó. 141.o. 84..
Gyertek lányok. É – z 71. o. I. É. I. 12. o.6. M. N. T. I. 624.o. 1048.
Ha én cica volnék. É – z 5. o. É. Ó. 180.o. 163.
Hej, a sályi piacon. É – z 17. o. É. Ó. 143.o.88.
Hogy a csibe? É – z 9. o. É. Ó. 195.o. 195.
Hol jártál báránykám? É – z 59. o. I. É. I. 87.o.124. M. N. T. I. 517.o.860.
Mackó, mackó, ugorjál. É – z 45. o. É. Ó. 198.o.203.
¹Nyuszi ül a fűben. É – z 37. o. M. N. T. I. 1072.

Sári néni. É – z 29. o. É. Ó. 134.o. 70.

Sötétes az erdő. É – z 19. o. É. Ó. 188.o.179.

3. Magyar népdalok

A hajnali harangszónak. É – z 34. o. M. N. T. II. 24. o.33.

4. Népi dallamok

Egy kis malac. Cseremis népdal – Gazdag Erzsébet verse. É – z 49. o.

5. Más népek dalai

Hull a pelyhes fehér hó (francia gyermekdal). Rossa Ernő verse. É – z 27. o.

6. Komponált gyermekdalok

Borzas galagonya. Kodály Zoltán – Weöres Sándor. É – z 75. o.

Csipp, csepp. Kodály Zoltán – Weöres Sándor. É – z 53. o.

Csizmám kopogó. Kodály Zoltán – Weöres Sándor. É – z 55. o.

Eresz alól. Kodály Zoltán – Weöres Sándor. É – z 73. o.

Háp, háp, háp. Ádám Jenő – Szabó Lőrinc. É – z 57. o.

Itt a farsang. Kodály Zoltán – Gazdag Erzsébet verse. É – z 47. o.

Nád alól és köd alól. Kodály Zoltán – Weöres Sándor – Károlyi Amy. É – z 67. o.

Négy vándor. Bárdos Lajos – G. Szabó László. É – z 39. o.

Országúton nagy a hó. Kodály Zoltán – Csukás István. É – z 33. o.

Rozmaringos ablakomban. Járdányi Pál – Szőnyi Zoltán. É – z 65. o.

Rózsa szirma harmatos. Járdányi Pál – Szőnyi Zoltán. É – z 15. o.

Sándor napján. Járdányi Pál – Weöres Sándor. É – z 51. o.

7. Népies dalok

Az énekes szemelvényanyag népies dalokat nem tartalmaz.

8. Népének

Az énekes szemelvényanyag népéneket nem tartalmaz.

9. Ünnepek dalai

A hajnali harangszónak. É – z 34. o. M. N. T. II. 24. o.33.

Csizmám kopogó. Kodály Zoltán – Weöres Sándor. É – z 55. o.

Hull a pelyhes fehér hó (francia gyermekdal). Rossa Ernő verse. É – z 27. o.

Rozmaringos ablakomban. Járdányi Pál – Szőnyi Zoltán. É – z 65. o.

Jegyzetek

¹Dallamát V. ö. M. N. T. I. 1072.

MELLÉKLETEK/8.1.11. Énekes szemelvények 1. osztály (Süle, 2013)

Tankönyv:

Süle Ferenc (2013): Első daloskönyvem 1. Tankönyv az első évfolyam számára. Tartós tankönyv. 21. átdolgozott kiadás. Apáczai Kiadó Kft., Celldömölk. Kapcsolódó kerettanterv EMMI kerettanterv 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet.

Rövidítések

B. I. = Borsai Ilona: Bújj, bújj, zöld ág... Népi gyermekjátékok.

B. H. I. = Borsai Ilona – Hajdu Gyula – Igaz Mária: Magyar népi gyermekjátékok.

D. = Süle Ferenc: Első Daloskönyvem 1.

D. L. = Dobszay László: A magyar dal könyve.

E. gy. = Forrai Katalin: Európai gyermekdalok I.

É. Ó. = Forrai Katalin: Ének az óvodában (1974).

I. É. = Iskolai Énekgyűjtemény I.

K. Á. = Kiss Áron: Magyar gyermekjáték – gyűjtemény.

M. N. T. = Magyar Népzene Tára I – II.

Az itt felsorolt művek bibliográfiai adatait l. a Forrásművek között.

Hívószólista

1. Mondókák, versek
2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok
3. Magyar népdalok
4. Népi dallamok
5. Más népek dalai
6. Komponált gyermekdalok
7. Népies dalok
8. Népének
9. Ünnepek dalai

1. Mondókák

- Án, tán ténusz. D. 4. o. M. N. T. I. 139.o. 272.
- Cicuskám, kelj fel. D. 29. o
- Csiga-biga, gyere ki. D. 15. o. M. N. T. I. 126.o.250.
- Csip, csip csóka. D. 34. o. M. N. T. I. 78.o.160.
- Ecc, pecc kimehetsz, D. 40. o. B. H. I. 15. o. 11.
- Esik az eső. D. 8. o. I. É. I. 38. o.57. M. N. T. I. 107.o.212.
- Gólya, gólya, gilice. D. 13. o. B. H. I. 12. o. 4.
- Hinta – palinta. D. 26. o. B. H. I. 14. o. 9.
- ⁴Mit játszunk lányok? D. 18. o. M. N. T. I. 106.o.209.
- ⁵Süss fel nap. D. 27. o. I. É. 9. o.1. M. N. T. I. 191.o.367.
- Szólj síp, szólj. D. 12. o. I. É. I. 11. o.5. M. N. T. I. 205.o.389.

2. Magyar gyermekjátékdalok, gyermekdalok

- ¹Aki nem lép egyszerre. D. 45.o. I. É. I. 209.o.295. M. N. T. I. 624.o.1049.
- Án, tán, ditijom. D. 19. o. D. L. D. L. 36. o. 38. A
- Bújj, bújj, zöld ág. D. 36. o. B. H. I. 48. o. 50.
- ²Csön, csön gyűrű. D. 4. o. I. É. I. 46.o. 67. M. N. T. I. 74.o.151.
- Elvesztettem zsebkendőmet. D. 33. o. I. É. I. 57.o.83. M. N. T. I. 614.o.1028.
- Ég a gyertya, ég. D. 20. o. I. É. I. 36. o.54. M. N. T. I. 219.o.411.
- Élías, Tóbiás. D. 44.o. I. É. I. 14. o.12. M. N. T. I. 263.o.491.
- Én kis kertet. D. 14. o. M. N. T. I. 159.o.308.

Fehér liliomszál. D. 49.o. É. Ó. 190.o.136.
Gyertek lányok. D. 39. o. I. É. I. 12. o.6. M. N. T. I. 624.o. 1048.
Hajlik a meggyfa. D. 10. o. I. É. I. 27. o.35. M. N. T. I. 31. o.72.
Hold, hold, fényes lánc. D. 46.o. É. Ó. 161.o.85.
Hová mégy, te. D.47.o. I. É. 49. o.71. M. N. T. I. 276.o.508.
Húzz, húzz, Katica. D. 28. o. B. H. I. 14. o.8.
Iglíce, szívem. D. 43.o. M. N. T. I. 257.o.616.
Ispiláng. D. 38. o. K. Á. 167. o. 26.
Itt a köcsög, mi van benne? D. 58. o. B. I. 191. o.125.
Keren, kerem kása. D. 59. o. B. H. I. 63. o.68.
Kék selyemkendő. D. 9. o. M. N. T. I. 108.o.214.
Kis kacska fürdik. D. 35. o. É. Ó. 218.o. 183.
Kis kece lányom. D. 57.o. I. É. 70. o.101. M. N. T. I. 660.o.1117.
³Konkolylevél. D. 53. o. M. N. T. I. 295.o. 535.
Körtéfa. D. 32. o. I. É. I.47.o.69. M. N. T. I. 210.o.396.
Ma vagyon piros pünkösdi napja. D. 54. o. M. N. T. II. 246.o.197.
Recse, recse pogácsa. D. 50. o. É. Ó.184.o. 127.
Tüzet viszek. D. 6. o. M. N. T. I. 27. o.64.
Várjárás (Járom az új várnak). D. 30. o. I. É. I. 43.o.62. M. N. T. I. 338.o.591.
Zöld paradicsom. D. 56. o. B. H. I. 55. o. 60.

3. Magyar népdalok

⁶Kirje, kirje. D. 24. o. I. É. I. 82. o.117. M. N. T. II. 672.o. 551.
Kis karácsony. D. 25. o. M. N. T. II. 677.o. 561.

4. Népi dallamok

Az énekes szemelvényanyag népi dallamokat nem tartalmaz.

5. Más népek dalai

⁷Az én lovam hintaló (finn gyermekdal). D. 51.o. E. gy. I. 38. o.

Hull a pelyhes (francia gyermekdal). Rossa Ernő verse. D. 21. o.

Kavarog a hó (szlovák gyermekdal). D. 23. o. E. gy. I. 29. o.

Nyuszi Gyuszi (osztrák gyermekdal). D. 48. o. E. gy. I. 12. o.

6. Komponált gyermekdalok

Hívogat az iskola. Szőnyi Erzsébet dallama – Iványi Mária verse. D. 5. o.

Fényes napsugár. Kodály Zoltán dallama – Brodszky Erzsébet verse. D. 41. o.

Orgona ága. Járdányi Pál dallama – Szőnyi Zoltán verse. D. 52. o.

7. Népies dalok

Az énekes szemelvényanyag népies dalokat nem tartalmaz.

8. Népének

Mikulás, Mikulás. D. 22. o.

9. Ünnepek dalai

Fényes napsugár. Kodály Zoltán dallama – Brodszky Erzsébet verse. D. 41. o.

Hull a pelyhes (francia gyermekdal). Rossa Ernő verse. D. 21. o.

Kirje, kirje. D. 24. o. I. É. I. 82. o. 117. M. N. T. II. 672. o. 551.

Kis karácsony. D. 25. o. M. N. T. II. 677. o. 561.

Mikulás, Mikulás. D. 22. o.

Orgona ága. Járdányi Pál dallama – Szőnyi Zoltán verse. D. 52. o.

Jegyzetek

¹V. ö. „Peszternákum, peszternák” kezdetű dallal. M. N. T. I. 1049.

²V. ö. M. N. T. I. 151.

³V. ö. „Fehér liliomszál” kezdetű dallal. M. N. T. I. 535.

⁴V. ö. M. N. T. I. 209.

⁵Dallamát V. ö. „Nyisd ki Isten kis kapudat” kezdetű dallal. M. N. T. I. 367.

⁶V. ö. „Karácsonynak éjszakáján” kezdetű dallal. M. N. T. II. 551.

⁷V. ö. E. gy. I. 38. o.

VIII. MELLÉKLETEK

8.2.

Az elemzett énekkönyvek illusztrációi (1960-2013)

8.2.1 – 8.2.7. Illusztrációk 4. osztály (Kodály – Ádám, 1960)

8.2.8 – 8.2.13. Illusztrációk 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978)

8.2.14 – 8.2.21. Illusztrációk 2. osztály (Lantos – Lukin, 2009; Hegyi – Kovács, 1978)

8.2.22 – 8.2.24. Illusztrációk 1. osztály (Lantos – Lukin, 2013)

MELLÉKLETEK/8.2.1. Illusztrációk 4. osztály (Kodály – Ádám, 1960. 90. o.)

Kodály Zoltán – Ádám Jenő (1960): Énekeskönyv 4. o. *Béres vagyok, béres* (90.o.)

Hallás után tanuljuk!

Szélesen
mi
Bé - res va - gyok, bé - res,
Bé - res - nek sze - gőd - tem.
Sej, itt az új esz - ten - dő,
szí
Jön a sze - kér ér - tem.

Nem vagyok már béres,
Magam ura lettem.
Sej, még a pacsirta is,
Másképp szól felettem.

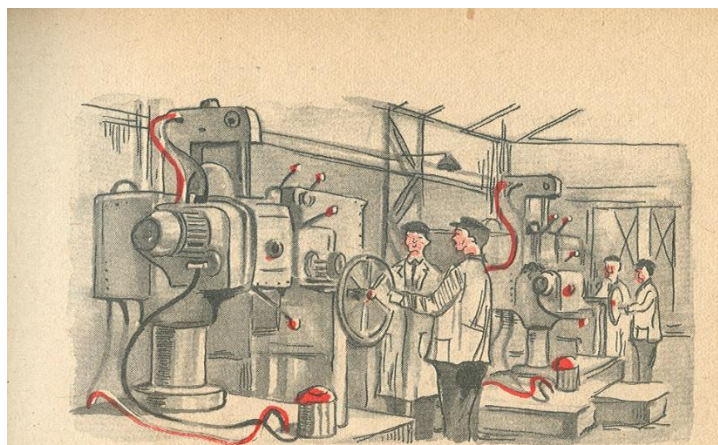
A felszabadulás előtt a parasztság legnagyobb része szegény béres volt. A felszabadulás tette lehetővé, hogy a saját földjén, a „maga ura” legyen, később a szövetkezeti földjén, a közös földön gazdálkodhasson.

Hallás után tanuljuk!

r
1. Bí - za, bí - za de szép táb - la a szo - vá - ti bú - za.
Pu - ha föld - jét trak - tor szánt - ja az e - gész ha - tár - ba.
Köny - nyeb - ben is, ví - gab - ban is, meggy a kö - zös mun - ka,
A szán - tás - tól a - rá - tá - sig vi - gan szól a nó - ta.

2. Azért hajlik nótaszóra a szováti búza,
Mert szép lányok kötözgetik arany koszorúba.
Hej, könnyebb a búzamatot puha földbe vetni,
A sok kicsi helyett egy szép nagy koszorút kötni.

90 91

Zakatot a gép

Kottáról tanuljuk!

musical notation with lyrics: *Za-ka-tol a gép. Légy ii-gyes,é-ber gaz-dá-ja, há-lá-ja,*

musical notation with lyrics: *bánj ve-le min-dig sze-re-tet-tel. ne fe-ledd el!*

kat-tog, pat-tog, kat-tog, pat-tog, kat-tog, pat-tog, kat-tog, pat-tog, kat-tog-tat.

Gyűjtjük össze és énekeljük el az eddig tanult úttörő-dalainkat!

MELLÉKLETEK/8.2.3. Illusztrációk 4. osztály (Kodály – Ádám, 1960. 93. o.)

Kodály Zoltán – Ádám Jenő (1960): Énekeskönyv 4. o. *Munkásoké a jövő* (93.o.)

Hallás után tanuljuk, de kövessük a kottát!

Friss menetütem **A munkásoké a jövő**

szó,

1. Már ter - mel - nek új - ra a gyá - rak, A
gép - ben fe - szít az e - ró, Mert győz - tek a hő - sők, a
bát - rak, A mun - ká - so - ké a jö - vő! A
mun - ká - so - ké a jö - vő!

2. Az otthon ma már újra otthon.
Az élet a romból kinő;
Mert győztek a hősök a rosszon:
||: A munkásoké a jövő! :||

3. A tett töltse most be a lelket,
Nagy célokra tör férfi, nő:
Új országot épít a nemzet,
||: Hol munkásoké a jövő! :||

93

MELLÉKLETEK/8.2.4. Illusztrációk 4. osztály (Kodály – Ádám, 1960. 24-25.o.)

Kodály Zoltán – Ádám Jenő (1960): Énekeskönyv 4. o. *Szovjetek örök ünnepén* (24. o.)
Elmegyek én, elmegyek (25. o.)

November 7.

Hallás után tanuljuk!

szó

1. Szov-jet-ek ö-rök ün-ne-pén, zúg a nép da-la: bé - ke!

Szép zász-lók vö-rös er-de-jén, lég-gömb röp-pen az ég - be.

Szól-nak a do-bok, üt-tő-rők jön-nek trom-bi-ta - szó - ra.

Hős né-pek da-la har-san és, a had áll ott a hó-ban ko-ra

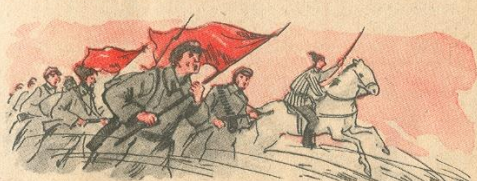
vir - ra-dat ó - ta.

24

2. A szálló pihe hófehér, lágyan hull ma az égből,
 Rég nem hallik a könny és vér zúgása fel a mélyből.
 Mégis tudja a nagy világ, sok vér hullt ide régen,
 Letört az iga, és szabad haza hajnala
 virradt fel a vérvörös égen.

Enekeljük a „Vörös zászló lobogás” kezdetű éneket is!

November 7-én ünnepeljük új világunk, a szocializmus születés-napját. 1917-ben ezen a napon döntötte meg az orosz nép a földbirtoko-sok és gyárosok uralmát.

Hallás után tanuljuk!

lá.

1. El-me-gyek én, el-me-gyek ka-to-ná - nak,

Vö-rös vi-téz kell mos-tan a ha-zá - nak!

2. Vörös szín a lobogó,
 Leng a zászló,
 „Föld, kenyér, szabadság”
 ez a jelszó.

Új államát minden oldalról megtámadta az ellenség. Folyt az elke-seredett, nehéz harc, melyben végül is a vörös katonának álló munká-sok és parasztok győztek.

25

MELLÉKLETEK/8.2.5. Illusztrációk 4. osztály (Kodály – Ádám, 1960. 63. o.)

Kodály Zoltán – Ádám Jenő (1960): Énekeskönyv 4. o. *Elv társak álljunk a sorba* (63.o.)
Zengjük a dalt (63.o.)

**Győztesen menetelnek
a proletárforradalom katonái:**

Elv társak, álljunk a sorba

Hallás után tanuljuk!

(Orosz forradalmi dal)

Induló
szó

1. Elv-tár-sak, áll-junk a sor-ba, új fé-nyű haj-nal ha-sad.

Test-vé-ri egy-ség-be forr-va, Nagy lesza nép és sza-bad. bad.

2. Egy lett a munkás, a jobbágy, Zászlója: testvériség.
||: Egy harcra fegyverzi jobbát, Lelkében egy eszme ég. :||

Zengjük a dalt (Forradalmi dal)

Induló
lá

1. Zengjük a dalt üde, mámoros ajakkal, Vervörös színt fest az égre a hajnal.
fi szí

Dobban a föld szíve, ébred a nép Új u-tat é-rez a lá-ba, ha lép.

2. Jöjjetek ezrével állni a sorba,
Kardotokat sosem érheti csorba,
Gátakat elsöpör, új utat tűz
Burzsoá zsarnokot innen elűz.

3. Ezt a nagy eszmét a vész viharában
Védeni, menteni kell csoda bátran,
Fegyver a kézben, az ajkon a dal,
Nem marad így el a nagy diadal.

MELLÉKLETEK/8.2.6. Illusztrációk 4. osztály (Kodály – Ádám, 1960. 65. o.)

Kodály Zoltán – Ádám Jenő (1960): Énekeskönyv 4. o. *Dal a felszabadulásról* (65.o.)

Hallás után tanuljuk!

Dal a felszabadulásról

lá

1. Jöjj, ta-vasz, éb-red az ág, Szór-jad a nap-su-ga-rat ránk! Hisz a
leg-szebb nap í-me fel-vir-radt esu-pa fény már drá-ga ha-zánk.
Fény-lő áp-ri-lis négy, Te a há-la ün-ne-pe légy! Míg a
szí-vünk ver, őr-zi hű-ség-gel Sza-ba-dí-tónk hó-si ne-vét.

2. Új korok zászlajaként
Hoztad el ide a reményt.
Vele vésted be a mi lelkünkbe.
Hogy a népnek védjük ügyét.
Fénylő április négy...

Keressünk rá ritmust:

Magyar zászló, piros zászló, A kivívott szabadságot
Együtt leng a házakon, Ünneplik a szép napon.

1945

1945. ápr. 4-én szabadította fel hazánkat a Szovjetunió Vörös Had-serege.
Elűzte a fasiszta hódítókat, és lehetővé tette, hogy Magyarország a munkások és a parasztek állama legyen.

5 Énekeskönyv IV. 65

MELLÉKLETEK/8.2.7. Illusztrációk 4. osztály (Kodály – Ádám, 1960. 77. o.)

Kodály Zoltán – Ádám Jenő (1960): Énekeskönyv 4. o. *Sej, Galgahévíz közepébe* (77.o.)

Hallás után tanuljuk!

mi

1. Sej, Gal-ga-hé - víz kö - ze - pé - be' van egy fa.
Re - á szál - lott már a bé - ke ga - lamb - ja.
Bé - ke - ga - lamb tó - led csak azt kí - vá - nom:
Sej, hir - dess bé - két az e - gész nagy vi - lá - gon!

2. Sej, gyertek lányok, gyöngyvirágot szedjétek,
Gyöngyvirágból gyöngykoszorút kössetek.
Tegyétek a békegalamb szárnyára,
Sej, hadd vigye el az egész nagy világra.

Énekeljük „Szépen szól a kis pacsirta” kezdetű dalt! Szedjük kottába, és szolmizáljuk a második felét!

Az egész világ békét akar. Ezt a mindenkit átható gondolatot énekli meg népünk a fenti népdalban.

77

MELLÉKLETEK/8.2.8. Illusztrációk 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978. 24. o.)

Hegyi József – Kovács Lajos (1978): Énekeskönyv 2. o. *Eresz alól fecske fia* (24. o.)

Eresz alól

dó

E-resz a-lól fecs-ke fi - a i - de néz, o - da néz,
Van - e her-nyó, hosz-szú ku - kac, í - ze - sebb, mint a méz!

Cső - rét nyit - ja ám buz - gón, sza - po - rán.

Kis ben-dő-be min - den - fé - le be - le - fér i - ga - zán.

Énekelhetjük ezzel a verssel is:

Téli dal

1. Hetek óta
esik a hó,
a madár
szíve fáj.
Hova lett a
szitakötő,
hol a lomb,
hol a nyár?
Észak szele fú,
fázó, szomorú
Hova lett a
szitakötő,
hol a lomb,
hol a nyár?

2. Kisdobosok
Rigó raja
valamit
magyaráz.
Fut a fűrész,
szöget üt a
kopogó
kalapács.
Készül a tető,
szép az etető.
Fut a fűrész,
szöget üt a
kopogó
kalapács.

24

MELLÉKLETEK/8.2.9. Illusztrációk 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978. 42-43. o.)

Hegyi József – Kovács Lajos (1978): Énekeskönyv 2. o. *Cipósütés* (42-43. o.)

Cipósütés

dó

1. A part a - latt,
A part a - latt

Há - rom var - jú ka - szál,

Há - rom var - jú ka - szál.

2. Róka gyűjti,
Róka gyűjti,
Szűnyog kékét köti,
Szűnyog kékét köti.

3. Bolha ugrik,
Bolha ugrik,
Hányja a székérre,
Hányja a székérre.

4. Mén a szekér,
Mén a szekér,
Majd a malomba ér,
Majd a malomba ér.

5. A malomba.
A malomba.
Három tarka macska,
Három tarka macska.

6. Egyik szítál,
Másik rostál,
Harmadik követ vág,
Harmadik követ vág.

7. Szürke szamár
Vizet hoz már,
Tekénőbe tölti,
Tekénőbe tölti.

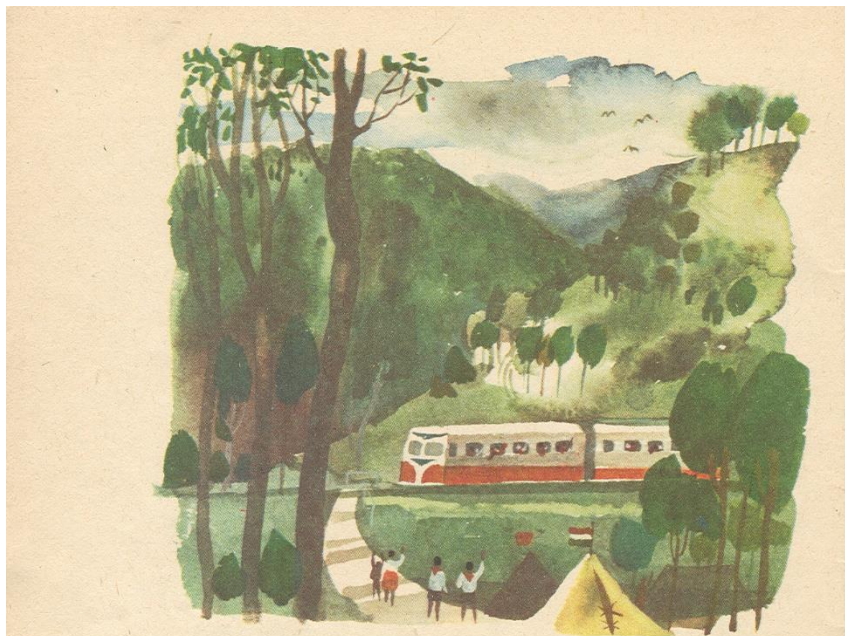
8. Tehén dagaszt,
Tehén dagaszt,
Kemenőbe rakja,
Kemenőbe rakja.

9. Medve várja,
Medve várja,
Kisült-e a cipő,
Kisült-e a cipő.

10. Tyúk a cipőt
Csipegeti,
Hangya morzsát szedi,
Hangya morzsát szedi.

42

43

Úttörővasút

„A kisdobos úgy él, hogy méltó legyen az úttörők vörös nyakkendőjére.”

Mérsékeltén

dó

1. Fut a vo-nat, ve-ze-ti az út-tő-rő, út-tő-rő,

Csil-le-bér-cen bó-lo-gat a zöld er-dő, zöld er-dő.

2. Megy a vonat, sebesebben, mint a szél, mint a szél,
Csillebércre egykettőre odaér, odaér.

MELLÉKLETEK/8.2.11. Illusztrációk 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978. 17. o.)

Hegyi József – Kovács Lajos (1978): Énekeskönyv 2. o. *Gyárkémények bodros füstje* (17. o.)

Zúg az erdő

Élénken
szó

Énekelhetjük ezzel a szöveggel is:

Gyárkémények bodros füstje vígan száll, vígan száll,
Sok-sok gép a nagy műhelyben fűgén jár, fűgén jár.

MELLÉKLETEK/8.2.12. Illusztrációk 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978. 35. o.)

Hegyi József – Kovács Lajos (1978): Énekeskönyv 2. o. *Dalolnak a madarak* (35. o.)

Dalolnak a madarak

Kicsit lassan.
dó

„A kisdobos hűséges gyermeke
a magyar hazának.”

1. Da-lol-nak a ma-da - rak, Táj-ról táj-ra szál-la - nak;
Mint sza-badság zász-la - it, Le-beg-te-tik szár-nya - ik.

2. Dalolnak az iskolák,
Rólad, aranyszabadság!
Szétröppentik rádiók,
Együtt zengik milliók.

35

Májusi szellő

Élénken
szó

1. Má - ju - si szel - lő leng az á - gon, kék az ég.
Ün - ne - pet ül ma a vi - lá - gon min - den nép.

2. Lebben a zászló, táncol rajta
napsugár.
Friss, üde hangon kél az ének,
messze száll.

3. Szállj, kicsi szellő, zászlónk selymét
bontsad szét,
Szállj, kicsi dal, és zengd a munka
ünnepét!

39

MELLÉKLETEK/8.2.14. Illusztrációk 2. osztály (Lantos – Lukin, 2009. 6. o.)

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2009): Ének-zene 2. o. *Dalok, mondókák, ismétlő feladatok* (6. o.)

Dalok, mondókák, ismétlő feladatok

Dalcsokor

Bújj, bújj zöld ág
Körtéfa
Iglíce szívem

szó lá szó mi

Mely ismerős dalok kezdődnek így? Énekeljük, játszunk el!

Csíp, csíp csóka, Csön-csön gyűrű, Bújj, bújj zöld ág

6

Messze száll a fecske
Mérsékeltén szó „A kisdobos szorgalmasan tanul,
és segíti társait.”

1. Messze száll a fecs - ke, messze száll a nyár,
Fel - hó jár az é - gen, ősz van új - ra már.
Vissza - jöt - tünk hoz - zád, ked - ves is - ko - lánk,
Vár a dal, a já - ték, vár a mun - ka ránk.

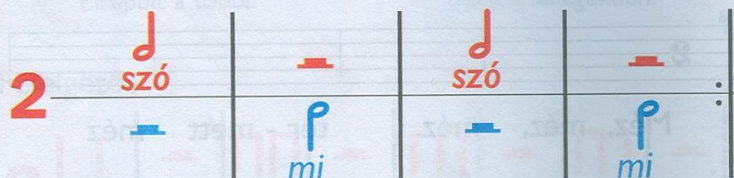
2. Any - nyi ré - gi paj - tást lá - tunk új - ra itt,
Me - sél - jük a nyár - nak vi - dám nap - ja - it.
Nézd a sok új köny - vet, ben - nük meny - nyi kép!
Is - ko - lá - ba jár - ni, ó, de jó, de szép!

3

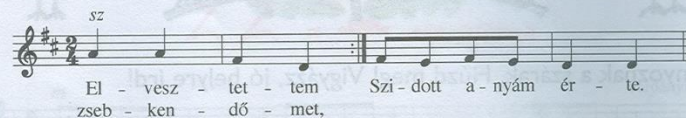

1. Elvesztettem zsebkendőmet, Szidott anyám érte.
2. Annak aki megtalálja, Csókot adok érte.
3. Szabad péntek, szabad szombat, Szabad szappanozni.
4. Szabad az én galambomnak Egy pár csókot adni.

Felelgetős

Énekeljük, és kopogjunk hozzá egyenletes | mérőütést!

A gyerekek körbe állva énekelnek, egy a körön belül jár kendővel a kezében. A kendőt valaki előtt leejti, akivel a 2. vers alatt körben forognak, a többi tapsol.

MELLÉKLETEK/8.2.17. Illusztrációk 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978. 9. o.)

Hegyi József – Kovács Lajos (1978): Énekeskönyv 2. o. *Elvesztettem zsebkendőmet* (9. o.)

The illustration depicts a group of children playing in a grassy field. In the foreground, several children are engaged in a game, with one boy running towards the right. In the background, a larger group of children is gathered, and there are trees and a small structure on a hill under a cloudy sky.

Elvesztettem zsebkendőmet

„A kisdobos tiszta,
rendes és pontos”

szó

1. El- vesz - tet - tem zseb-ken - dő - met, szidott anyám ér - te.
An - nak, a - ki meg - ta - lál - ja, csó - kot a - dok ér - te.

2. Szabad péntek, szabad szombat,
szabad szappanozni,
Szabad az én galambomnak
egypár csókot adni.

9

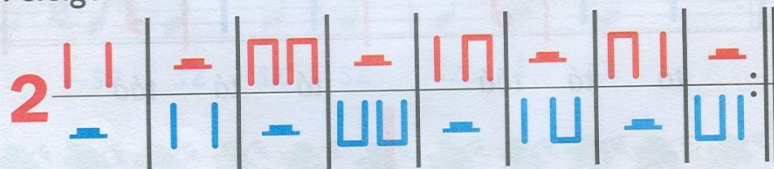
1. Hervad már a lombnak
Enyhet adó árnya.
Kedves galambomnak
Eltörött a szárnya.

3. Ne félj te kis árva,
A karomba veszek,
Tiszta szép párnára
Selyemágyba teszek.

2. Szegény kis madárkám
Szívét dalba önti.
Itt maradt ő árván,
Elrepült a többi.

4. S majd ha kint a dombon
Tavaszi szél lebben,
Újra szállsz galambom
Fent a fellegekben.

Felelgetős

ZZ = táá szünete

Járdányi Pál

m

Hervad már a lomb-nak Kedves ga-lam-bom-nak El-tö-rött a szár-nya.
Eny-het a-dó ár-nya.

MELLÉKLETEK/8.2.19. Illusztrációk 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978. 18. o.)

Hegyi József – Kovács Lajos (1978): Énekeskönyv 2. o. *Hervad már a lombnak* (18. o.)

Őszi ének

Kicsit lassan
mi

1. Ró-zsa szír-ma har - ma - tos,
Az én szí - vem bá - na - tos.

Sár - gul az er - dő, Go - mo - lyog a fel - hő.

2. Őszi ködbe öltözött
Bólogató fák között
Hull a levél is...
Didereg a szél is.

3. Hervadásban járok én,
Hej, de mégis várok én
Új kacagásra:
Virágfakadásra...

Hervad már a lombnak

Lassan
mi

1. Her - vad már a lomb - nak
Eny - het a - dó ár - nya,

Ked - ves ga - lam - bom - nak El - tö - rött a szár - nya.

2. Szegény kis madárkám
Szívét dalba önti,
Itt maradt ő árván,
Elrepült a többi...

3. Ne félj, te kis árva,
A karomba veszlek,
Tiszta, szép párnára,
Selyemágyba teszlek.

4. S majd, ha kint a dombon
Tavaszi szél lebben,
Újra szállsz, galambom,
Fent a fellegekben...

18

Dalok
Karácsonyra

sz

Pász - to - rok, kel - jünk fel, Bet - le - hem vá - ro - sa - ba,
ha - mar in - dul - junk el. rongyos is - tál - lócs - ka - ba.

Si - es - sünk, hogy még e - zen éj - jel o - da - ér - hes - sünk,
ne kés - sünk, mi U - runk - nak tiszt - e - le - tet te - hes - sünk.

2. Angyalok hirdetik,
Messiás születik.
Itt van jele fényének, helye születésének.
Pajtába, pólyába,
be vagyontakarva posztócskájába,
áldott gyermek, szenved már kis korába.

Zenehallgatás Karácsonyi dalok CD 32–36.
Kodály: Karácsonyi pásztortánc CD 37.

72

MELLÉKLETEK/8.2.21. Illusztrációk 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978. 21. o.)

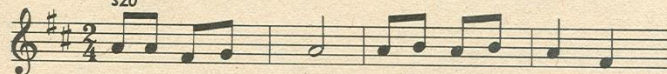
Hegyi József – Kovács Lajos (1978): Énekeskönyv 2. o. *Fenyőfa* (21. o.)

Fenyőfa

Mérsékelten, halkan

szó

1. A zöld fe-nyő fán ki-gyúl-tak a gyer-tyák,

Kis paj-tá-sok ör-vendez-ve kö-rös-kö-rül jár-ják.

2. Te szép zöld fenyő,
köszöntünk mi téged.
Hozz örömet mindnyájunknak
és boldog új évet!

MELLÉKLETEK/8.2.22. Illusztrációk 1. osztály (Lantos – Lukin, 2013. 71. o.)

Lantos Rezsóné – Lukin Lászlóné (2013): Ének-zene 1. o. *Elindult már Kossuth is* (71.o.)

1. El-in - dult már Kossuth is, Vé - le a re - gement¹ is.
Meg-is - mer - ni mesz-szi - ről: Da-ru-tol-las ka-lap-ja te - te - jé - ről.

2. Kossuth Lajost az anyja
Keservesen siratja.
Ne sírjon édesanyám!
Kis Magyarországért magam megvívnam!
(Alkalmazkodó ritmusban)

A Himnuszt és a Szózatot
vigyázzállásban
énekeld, hallgasd!

¹ regiment = ezred, hadsereg

71

The illustration features a musical score at the top with two staves of music and Hungarian lyrics. Below the score is a decorative border with colorful flowers and birds. In the center, a boy and a girl in traditional Hungarian folk costumes stand next to a large Hungarian tricolor flag. At the bottom, there is a row of colorful tulips in a planter. A small footnote explains the term 'regiment'.

MELLÉKLETEK/8.2.23. Illusztrációk 1. osztály (Lantos – Lukin, 2013)

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2013): Ének-zene 1. o. *Elől nyomott előzők*

The board game board is divided into two main sections: **RAJT** (Start) on the left and **CÉL** (Goal) on the right. The board consists of 29 numbered squares arranged in a grid-like pattern. The starting square is 1, and the goal square is 29. The board is decorated with various illustrations and text boxes.

RAJT (Start):

- Squares 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29.
- Squares 7 and 5 contain illustrations of a cat and a rhythm pattern, respectively.
- Squares 9 and 10 contain the text: "szó mi", "szó szó mi", "szó szó mi mi", "szó szó mi".
- Squares 13 and 14 contain illustrations of a tractor and a rhythm pattern, respectively.
- Squares 15 and 16 contain illustrations of two people on a boat.
- Squares 17 and 18 contain illustrations of a bridge and a person on a bridge, respectively.
- Squares 19 and 20 contain illustrations of a person working in a field and a person sitting on a bench, respectively.
- Squares 21 and 22 contain illustrations of a person dancing and a person sitting on a bench, respectively.
- Squares 23 and 24 contain illustrations of a person sitting on a bench and a person sitting on a bench, respectively.
- Squares 25 and 26 contain illustrations of a person sitting on a bench and a person sitting on a bench, respectively.
- Squares 27 and 28 contain illustrations of a person sitting on a bench and a person sitting on a bench, respectively.
- Squares 29 and 30 contain illustrations of a person sitting on a bench and a person sitting on a bench, respectively.

CÉL (Goal):

- Squares 27, 28, 29.
- Squares 27 and 28 contain illustrations of a person sitting on a bench and a person sitting on a bench, respectively.
- Squares 29 and 30 contain illustrations of a person sitting on a bench and a person sitting on a bench, respectively.

Text Boxes:

- Between squares 6 and 7: "Elaludtál! Egyszer kimaradsz a dobásból. Tovább a dal éneklésével mehetsz."
- Between squares 7 and 8: "Csak akkor mehetsz tovább, ha eltapsoltad a ritmust!"
- Between squares 9 and 10: "Csak akkor mehetsz tovább, ha elszolmizálsz és kitalálsz a dalt!"
- Between squares 10 and 11: "Tapsold el visszafelé is a ritmust, akkor átugorhatsz a Dunát!"
- Between squares 12 and 13: "Rosszat tettél. Büntetésed: lépj vissza a 6. mezőbe!"
- Between squares 14 and 15: "Lépj egyet előre!"
- Between squares 16 and 17: "Átmehetsz a hídon a 23. mezőre, ha elénekeled a dalt."
- Between squares 18 and 19: "Nagy munkában vagy, jutalmad: kétszer dobhatsz. A dal éneklése után léphetsz!"
- Between squares 25 and 26: "Sajnos a bíró kutyája visszakergetett a 4. mezőbe."

Handwritten Note:

- Between squares 25 and 26: "előzők"

MELLÉKLETEK/8.2.24. Illusztrációk 1. osztály (Lantos – Lukin, 2013)

Lantos Rezsóné – Lukin Lászlóné (2013): Ének-zene 1. o. *Hátul nyomott előzők*

Csak lóugrásban és hangosan szolmizálva haladhatsz!

 <i>lá</i>	<i>lá</i>	<i>lá</i>	<i>lá</i>	<i>lá</i>	 <i>lá</i>
<i>szó</i>	<i>szó</i>	<i>szó</i>	<i>szó</i>	<i>szó</i>	<i>szó</i>
 <i>mi</i>	<i>mi</i>	<i>mi</i>	<i>mi</i>	<i>mi</i>	 <i>mi</i>

Jusson el a nyuszi a virágokhoz! Jusson el a kisiú a körtefához!

VIII. MELLÉKLETEK

8.2.1.

Az elemzett énekkönyvek szövegtárgykörét alkotó dalok (1960-2013)

8.2.1.1. A dalok szövegtárgyköre 4. osztály (Kodály – Ádám, 1960)

8.2.1.2. A dalok szövegtárgyköre 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978)

8.2.1.3. A dalok szövegtárgyköre 2 osztály (Lantos – Lukin, 2009)

8.2.1.4. A dalok szövegtárgyköre 1. osztály (Lantos – Lukin 2013)

MELLÉKLETEK/8.2.1.1. A dalok szövegtárgyköre 4. osztály (Kodály – Ádám, 1960)

Tankönyv:

Kodály Zoltán – Ádám Jenő (1960): Énekeskönyv. Az általános iskolák negyedik osztálya számára. Kísérleti tankönyv. Második kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest.

Hívószólista

1. Iskolai életről szóló dalok
2. Nép életéről szóló dalok (népdalok)
3. Természetről szóló dalok
4. Meseszerű, játékos, cselekményes dalok
5. Úttörődalok
6. Katonadalok
7. Dolgozó népről szóló dalok
8. Hazáról, békéről szóló dalok
9. Ünnepek dalai

1. Iskolai életről szóló dalok

Költözik a gólyamadár m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 3. o.) Á-bé-cé-dé - m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 18. o.; Tegzes, 2006.126.o.)

2. Nép életéről szóló dalok

Széles az én kedvem - m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 6. o.) Három éjjel, három nap - m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 7. o.) Kislány vagyok én – m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 10. o.) Kicsi vagyok, nagy az eszem – m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 10. o.; Lantos – Lukin, 1981. 95.o. - *Én Istenem, minék élek*) Erdő, erdő, de magas – m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 11. o.) A juhásznak jól van dolga – m. nd. (Kodály – Ádám, 1960.15. o.) Hej, Vargáné - m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 16. o.; Tegzes, 2006.126.o.) Sárga csikó – m. nd. (Kodály – Ádám, 1960, 6. o.,43. o.; Tegzes, 2006. 127.o.) Ej, lelkem - *cseh népdal* (Kodály – Ádám, 1960. 20. o.) Ég a város – *angol kánon* (Kodály – Ádám, 1960. 21. o.) Ez az utca (Kodály – Ádám, 1960. 21. o.) Széles a Duna – m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 26. o.; Tegzes, 2006. 127.o.) Azért sír a gerlice – *orosz népdal* Kodály – Ádám, 1960. 36. o.) Ettem szőlőt - m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 39. o.; Lantos – Lukin. 1981.95.o.) Hipp - hopp farsang (Kodály – Ádám, 1960. 42.o.) Icike, picike - m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 42. o.; Hegyi – Kovács, 1978. 47.o.) Fut a kicsi kordé - *kánon* (Kodály – Ádám, 1960. 46. o.) Jár a toronyóra (Órakánon) (Kodály – Ádám, 1960. 47. o.) Ha valaki vígan él (Kodály, Ádám, 1960. 49. o.) Megizentem az édesanyámnak (Kodály – Ádám, 1960. 50. o.) Új a csizmám nincsen talpa – m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 50. o.) A szántói híres utca – m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 52. o.) Új a csizmám, a szögre van felakasztva – m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 53.o.; Tegzes, 2006. 127.o.) Hervadj rózsá – m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 56. o.; Tegzes, 2006.126.o.) Kerek az én szűrőm alja (Kodály – Ádám, 1960. 57. o.) Komáromi kisleány – m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 57.o.; Tegzes, 2006. 127.o.) Azt izente a li-kit-lakatos – m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 58. o.; Tegzes, 2006. 126.o.) Megjöttek a muzsikások – *orosz népdal* (Kodály – Ádám, 1960. 79. o.) Éva szívem Éva – m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 89. o.) Béres vagyok, béres (Kodály – Ádám, 1960. 90. o.)

3. Természetről szóló dalok (évszakokhoz, időhöz fűződő dalok, állatokról szóló énekek)

Kakukk – *német gyermekdal* (Kodály – Ádám, 1960. 20. o.) Hervad már a lombnak (Dal a kismadáról) – *Járdányi Pál – Szőnyi Zoltán* (Kodály – Ádám, 1960. 22. o.; Lantos – Lukin, 1982. 69.o.) Áll egy ifjú nyírfa „Nyírfácska” – *orosz népdal*. (Kodály – Ádám, 1960. 26. o.) Hull a hó – *Ádám Jenő – Gazdag Erzsébet* (Kodály – Ádám, 1960. 36. o.; Lantos – Lukin, 1982. 69.o.) Süt a nap a parti jegenyére (A parti jegenye) – *népi dallam – Rossa Ernő verse* (Kodály – Ádám 1960, 55. o.; Kovács – Péter, 1964, 80.o.) Ó, de szép (Májusi dal) (Kodály – Ádám, 1960, 78. o.)

4. Meseszerű, játékos, cselekményes dalok

Házasodik a motolla – *szlovák népdal, Raics István verse* (Kodály – Ádám, 1960. 13. o.; Kovács – Péter, 1964.78.o.) Cifra palota – m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 41. o.; Lantos – Lukin, 1982. 69.o.) Száraz tónak – *magyar népdal, kánon* (Kodály – Ádám, 1960. 55. o.; Törzsök, 1982. 193. o.) Lányom, lányom, gyöngyvirágom – m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 69. o.; Törzsök, 1982. 79. o.) Jó gazdasszony – m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 73.o.; Törzsök, 1982. 93. o.) Házasodik a tücsök (Tücsöklakodalom) – m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 80.o.; Tegzes, 2006. 126.o.) Kihajtottam én ludamat – m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 87. o.; Tegzes, 2006. 127.o.)

5. Úttörődalok

Fújjad sípod – *Kőhalmi Imre bicíniuma* (Kodály – Ádám, 1960. 5. o.; Kovács – Péter, 1964. 78.o.) Erdő szélén áll a tábor (Tábori konyha) – *népi dallam – Weöres Sándor verse* (Kodály – Ádám, 1960. 35. o.; Kovács – Péter, 1964. 78.o.) Napsugárka bújj, elő – *népi dallam – Rossa Ernő verse* (Kodály – Ádám, 1960. 39. o.; Kovács – Péter, 1964. 79.o.) Hangos lett a falu széle

– román úttörődal (Kodály – Ádám, 1960. 40. o.) Nyári reggel vígan fűtyül (Kodály – Ádám, 1960. 67. o.) Kiskendőmnek három sarka (népi szöveg: Elesett a lúd a jégen) (Kodály – Ádám, 1960. 68. o.) Este van már késő este – *népies dal* (Kodály – Ádám, 1960. 70. o.; Dobszay, 1984. 533.o.) Napsütötte domboldalon (népi szöveg: Egy szem búza) (Kodály – Ádám, 1960. 72.o.) Szellő zúg távol (népi szöveg: Kis kece lányom) (Kodály – Ádám, 1960. 86. o.) Fut a vonat (Úttörővasút) – *népi dallam* – *Weöres Sándor verse* (Kodály – Ádám, 1960. 92. o., Hegyi – Kovács, 1978. 47.o.)

6. Katonadalok

Engem hívnak Fábíán Pistának (Fábíán Pista) (Kodály – Ádám, 1960. 27. o.) Jól van dolga – m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 33. o.) Ennek a barna lánynak (Kodály – Ádám, 1960, 48. o.) Szépen szól a kis pacsirta – *népi dallam* – *Rossa Ernő verse* (Kodály – Ádám, 1960, 54. o.; Kovács – Péter, 1964. 80.o.) Nosza, gyertek legények – *kuruc dal* (Kodály – Ádám, 1960. 60. o.; Hegyi, 1978. 126. o.) Vörös bársony süvegem – *kuruc dal* (Balogh Ádám nótája) ((Kodály – Ádám, 1960. 61. o.) A nagy ágyúk szépen szólnak (Kodály – Ádám, 1960. 84. o.)

7. Dolgozó népről szóló dalok

Zakatol a gép – *Kodály Zoltán biciniuma* – *Devecseri Gábor verse* (Kodály – Ádám, 1960. 29. o., Kovács – Péter, 1964. 80.o.) Hej, ha nyílik a tárna (Bányászdal) – *Blanter dallama* - *Bondi Endre verse* (Kodály – Ádám, 1960. 44. o.; Kovács – Péter, 1964. 78.o.) Kiöntött a Tisza – 2-6.vers: *Donászy Magda* (Kodály – Ádám, 1960. 51. o.; Kovács – Péter, 1964. 79.o.) Már ébred a hajnal (Munkára fel!) – *kánon* (Kodály – Ádám, 1960. 88.o.) Búza, búza, de szép tábla (Kodály – Ádám, 1960. 91. o.) Már termelnek újra a gyárak (A munkásoké a jövő) (Kodály – Ádám, 1960. 93.o.)

8. Hazáról, békéről szóló dalok

Új tavaszban, új napsugár (A szabad ifjúság dala) - *koreai népdal* (Kodály – Ádám, 1960. 38. o.) Szép Mátra bérce (Dal a hazáról) (Kodály – Ádám, 1960. 94.o.) Ó, friss galamb (Kodály – Ádám, 1960. 22. o.) Haj, de fényes nap van – *népi dallam*, *Brodsky Erzsébet* – *Pálinkás József verse* (Kodály – Ádám, 1960. 31. o.; Kovács – Péter, 1964. 78.o.) Bimbós tulipán (Állj be közibénk!) (Kodály – Ádám, 1960. 64. o.) Sej, Galgahévíz közepébe (Kodály – Ádám, 1960. 77. o.)

9. Ünnepek dalai

Őszi ünnepek:

Szovjetek örök ünnepén (Kodály – Ádám, 1960. 24. o.) Elmegyek én, elmegyek – *orosz népdal* (Kodály – Ádám, 1960. 25. o.; Kovács – Péter, 1966. 54.o.)

Téli ünnepek:

Szívünk rég idevár (Télapóhoz) – *orosz népdal*, *Donászy Magda ford.* (Kodály – Ádám, 1960. 37. o.; Tegzes, 2006. 127.o.)

Tavaszi ünnepek:

Dalolnak a madarak (Áprilisi sugarak) – *közismert dallam*, *Jankovich Ferenc verse* (Kodály – Ádám, 1960. 61. o.; Hegyi – Kovács, 1978. 47.o.) Kossuth Lajos táborában – m. nd. (Kodály – Ádám, 1960. 62.o.; Tegzes, 2006.127.o.) Nincsen a hazának – m. nd. (Kodály – Ádám, 1960.

62. o.; Lantos – Lukin, 2013. 80.o.) Elvtársak álljunk a sorba – *orosz forradalmi dal* (Kodály – Ádám, 1960. 63. o.) Zengjük a dalt – *forradalmi dal* (Kodály – Ádám, 1960. 63. o.) Jöjj tavasz, ébred az ág (Dal a felszabadulásról) (Kodály – Ádám, 1960. 65.o.) Az új tavasznak ünnepén – *francia népdal, Raics István verse* (Kodály – Ádám, 1960. 66.o.; Kovács – Péter, 1964. 78.o.) Fényes napsugár – *Kodály Zoltán dallama - Brodszky Erzsébet verse* (Kodály – Ádám, 1960. 71. o.; Hegyi – Kovács, 1978. 47.o.) Zengjen a dalunk – *Májusi köszöntő, Kadosa Pál dallama – Raics István verse* (Kodály – Ádám, 1960. 74. o.; Kovács – Péter, 1964. 80.o.) Villásfarkú fecske madár (Kodály – Ádám, 1960. 74. o.) Májusi szél (Kodály – Ádám, 1960. 75. o.) Leveles a május (Májusi dal) (Kodály – Ádám, 1960. 76. o.) Felderült, feltetszett (Köszöntő) – *spanyol népdal, kánon* (Kodály – Ádám, 1960. 82.o.) Rózsa, rózsa, rózsa (Anyák napjára) (Kodály – Ádám, 1960. 82. o.) Most érkezünk ez helyre (Hajnalozó) (Kodály – Ádám, 1960. 83.) Orgona ága (Kodály – Ádám, 1960. 83. o.)

Rövidítések

m. nd. = magyar népdal

ford. = fordította

A dalok szövegének, dallamának, dalfajtainak besorolásához felhasznált irodalom:

Dobszay László (1984): A magyar dal könyve. Zeneműkiadó, Budapest.

Hegyi József (1978): Népzene és magyar zenetörténet. Tankönyvkiadó, Budapest.

Hegyi József – Kovács Lajos (1978): Énekeskönyv. Az általános iskolák második osztálya számára. Tizenhatodik kiadás. Készült az 1977. évi tizenötödik kiadás alapján. Tankönyvkiadó, Budapest.

Kovács Lajos – Péter József (1964): Ének - zene. Kézikönyv az általános iskolák negyedik osztályában tanító nevelők számára. Tankönyvkiadó, Budapest.

Kovács Lajos – Péter József (1966): Ének – zene. Kézikönyv az általános iskolák harmadik osztályában tanító nevelők számára. Második kiadás. Készült az 1963. évi első kiadás alapján. Tankönyvkiadó, Budapest.

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2013): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára. Első kiadás. NAT Kerettanterv 2012. Nemzedékek tudása Tankönyvkiadó, Budapest. A tankönyv megfelel az 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet 1.2.6.1. A változat: Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyam megnevezésű kerettanterv előírásainak.

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (1982): Ének-zene. Az általános iskola második osztálya számára. Negyedik kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest.

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (1981): Ének – zene. Az általános iskola harmadik osztálya számára. Második kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest.

Tegzes György (2006): Ének – zene. Az általános iskola negyedik osztálya számára. Első kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Törzsök Béla (1982): Zenehallgatás az óvodában. Editio Musica, Budapest.

MELLÉKLETEK/8.2.1.2. A dalok szövegtárgyköre 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978)

Tankönyv:

Hegyi József – Kovács Lajos (1978): Énekeskönyv. Az általános iskola második osztálya számára. Tizenhatodik kiadás. Készült az 1977. évi tizenötödik kiadás alapján. Tankönyvkiadó, Budapest.

Hívószólista

1. Iskolai életről szóló dalok
2. Közös játékok dalai
3. Természetről szóló dalok
4. Meseszerű, játékos, cselekményes dalok
5. Pajtásélet kisdobos- és úttörődalai
6. Felnöttek munkájáról szóló dalok
7. Ünnepek dalai

1. Iskolai életről szóló dalok

Messze száll a fecske – *Szőnyi Erzsébet dallama, Nádas Katalin verse* (3. o.) Már tapsoljunk – *magyar gyermekdal, Rossa Ernő verse* (4. o.) Van egy kedves jó barátom (A jó barát) – *szlovák dallam, Nádas Katalin verse* (8. o.)

2. Közös játékok dalai

Itthon vagy-e hidasmester? (Hidasjáték) – m. gyd. (5. o.) Körtéfa – m. gyd. (6. o.) Egyél libám – *népi mondóka* (7. o.) Hátra ne nézz – m. gyd. (8. o.) Elvesztettem zsebkendőmet – m. gyd. (9. o.) Csűr-csavarodjék (Rétesjáték) – m. gyd. (13. o.) Éliás, Tóbiás – m. gyd. (13. o.) Ásom, vájom – m. gyd. (15. o.) Süssünk, süssünk – m. gyd. (19. o.) Tüzet viszek – m. gyd. (20. o.) Lánc, lánc, eszterlánc – m. gyd. (28. o.) Kinyílt a rózsa – m. nd. (36. o.) Árok szélén – *Kodály Zoltán dallama, Weöres Sándor verse* (37. o.) Icike - picike – m. nd. (46. o.)

3. Természetről szóló dalok (évszakokhoz, időhöz fűződő dalok, állatokról szóló énekek)

Ess, eső ess – m. gyd. (7. o.) Rózsa szirma harmatos (Őszi ének) - *Járdányi Pál dallama, Szőnyi Zoltán verse* (18. o.) Hervad már a lombnak - *Járdányi Pál dallama, Szőnyi Zoltán verse* (18. o.) Száll a madár – *Kodály Zoltán dallama, Arany János verse után* (22. o.) Hull a hó – *Ádám Jenő dallama, Gazdag Erzsébet verse* (23. o.) Eresz alól – *Kodály Zoltán dallama, Weöres Sándor verse* (24. o.) Brumbrum Brúnó (Medvetánc) – *Járdányi Pál dallama, Szőnyi Zoltán verse* (27. o.) Sándor napján (Tavaszköszöntő) – *Járdányi Pál dallama, Weöres Sándor verse* (31. o.)

Mély erdőn, ibolyavirág – *Kodály Zoltán dallama, Weöres Sándor verse* (32. o.) Kicsi őz (népdalszöveg: Szeretnék szántani) – *népi dallam, Weöres Sándor verse* (33. o.)

4. Meseszerű, játékos, cselekményes dalok

Hol jártál báránycám? – m. gyd. (14. o.) Háp, háp, háp (Falusi hangverseny) – *Ádám Jenő dallama, Szabó Lőrinc verse* (16. o.) Virágéknál ég a világ – m. nd. (26. o.) Cifra palota – m. nd. (29. o.) Zöld erdőben a tücsök (Tücsöklakodalom) – m. nd. (38. o.) A part alatt (Cipósütés) – m. gyd. (42. o.)

5. Pajtásélet kisdobos- és úttörődalai

Téli dal (Eresz alól) – *Kodály Zoltán dallama, Weöres Sándor verse* (24. o.) Hívnak a friss mezők – *Patachich Iván dallama, Raics István verse* (36. o.) Fut a vonat (Úttörővasút) – *népi dallam, Weöres Sándor verse* (44. o.) Szellő zúg távol (Tábortüznél) népdalszöveg: Kis kece lányom - *népi dallam, Márkus Miklós, Nádas Katalin verse* (45. o.)

6. Felnőttek munkájáról szóló dalok

Badacsonyi szőlőhegyen – m. gyd. (10. o.) Szőlő érik – *Bárdos Lajos dallama, Csanádi Imre verse* (11. o.) Méz, méz, méz – m. gyd. (12. o.) Gyárkémények bodros füstje (Zúg az erdő dallamára) – *népi dallam, Nádas Katalin verse* (Hegy – Kovács, 1978. 17. o.; Kovács – Péter, 1966. 88.o.)

7. Ünnepek dalai

Őszi ünnepek:

.Gyárkémények bodros füstje (Zúg az erdő dallamára) – *népi dallam, Nádas Katalin verse* (Hegy – Kovács, 1978. 17. o.; Kovács – Péter, 1966. 88.o.)

Téli ünnepek:

Télapó itt van – *népi dallam, Donászy Magda verse* (20. o.) A zöld fenyőfán (Fenyőfa) – *szlovák dallam, Petneki Jenő verse* (21. o.)

Tavaszi ünnepek:

Sej, a mi lobogónkat – *népi dallam, Jankovich Ferenc verse* (30. o.) Fényes napsugár (más verssel: Zengő zeneszó) – *Kodály Zoltán dallama, Brodszky Erzsébet verse* (34. o.) Dalolnak a madarak – *közismert dallam, Jankovich Ferenc verse* (35. o.) Májusi szellő – *Szőnyi Erzsébet dallama, Nádas Katalin verse* (39. o.) Feljött már az esti csillag (Altató)– *svéd gyermekdal, Rossa Ernő verse* (40. o.) Kis pajtások ünnepelőben (Anyák napján) – *népi dallam, Brodszky Erzsébet és Weöres Sándor verse* (41. o.)

Rövidítések

m. gyd. = magyar gyermekdal

m. nd. = magyar népdal

A dalok szövegének, dallamának, dalfajtainak besorolásához felhasznált pedagógiai irodalom:

Hegy József – Kovács Lajos (1978): Énekeskönyv. Az általános iskolák második osztálya számára. 47-48.o.

MELLÉKLETEK/8.2.1.3. A dalok szövegtárgyköre 2. osztály (Lantos – Lukin, 2009)

Tankönyv:

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2009): Ének-zene. Az általános iskola második osztálya számára. Harmadik kiadás. A kiadvány 2005. 08. 15-én tankönyvvé nyilvánítási engedélyt kapott a 15176-4/2005. számú határozattal. OM kerettanterv 28/2000. (IX. 21.) Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Hívószólista

1. Közös játékok dalai
2. Természetről szóló dalok
3. Meseszerű, játékos, cselekményes dalok
4. Ünnepek, jeles napok dalai

1. Közös játékok dalai

Elment apám dinnyét szedni - *kiolvasó, népi mondóka* (7. o.) Kele, kele fűzfa – *népi mondóka* (7. o.) Jön a kocsi – *Kodály Zoltán – Weöres Sándor* (8. o.) Anyám, édesanyám – m. nd. (10. o.) Tik csak esztek, isztok – *népi játékdal* (12. o.) Méz, méz, méz – *népi játékdal* (14. o.) A tokaji szőlőhegyen – *népi játékdal* (16. o.) Elvesztettem zsebkendőmet – *népi játékdal* (20. o.) Éliás, Tóbiás – *népi mondóka* (22. o.) Új vár, fényes vár – *népi játékdal* (28. o.) Este van már – m. nd. (32. o.) Katalinka szállj, el – *népi mondóka* (34. o.) Tűzet viszek – *népi játékdal* (36. o.) Túrót ettem – *népi játékdal* (38. o.) Egyél libám – *népi mondóka* (40. o.) Hej, vára, vára – *népi játékdal* (42. o.) Virágos kenderem – m. nd. (44. o.) Még azt mondják – m. nd. (48. o.) Harcsa van a vízbe' – m. nd. (52. o.) Ostoring, ostoring – *népi játékdal* (56. o.) Egy aranyat leltem – *népi játékdal* (58. o.) Fut, szalad a pejko – *Kodály Zoltán – Weöres Sándor* (61. o.) Hatan vannak – *népi játékdal* (62. o.) Kinyílt a rózsa – m. nd. (60. o.)

2. Természetről szóló dalok (évszakokhoz, időhöz fűződő dalok, állatokról szóló énekek)

Mag, mag, búzamag – *nyári mondóka, Szilágyi Domokos verse* (7. o.) Hervad már a lombnak – *Járdányi Pál – Szőnyi Zoltán* (18. o.) Hull a hó, hull a hó – *Ádám Jenő – Gazdag Erzsébet* (30. o.) Kőkerítés szélénél – *Weöres Sándor verse* (41. o.) Mély erdön – *Kodály Zoltán – Weöres Sándor* (46. o.) Sándor napján – *Járdányi Pál – Weöres Sándor* (50. o.) Tűzben fa parazsa volnék – *Weöres Sándor verse* (51. o.)

3. Meseszerű, játékos, cselekményes dalok

A part alatt - m. nd.(24. o.) Cifra palota - m. nd.(26. o.) Háp, háp, háp – *Ádám Jenő – Szabó Lőrinc* (54. o.) Virágéknál ég a világ – m. nd. (64. o.)

4. Ünnepek, jeles napok dalai

Isten éltesen Péter Pál – *névnapköszöntő* (59. o.) A hajnali harangszónak – m. nd. (66. o.) Újlesztendő, vígságszerző (Alföld) – m. nd. (67. o.) Újlesztendő, vígságszerző (Dunántúl) – m. nd. (67. o.) Fassang, fassang - *szokásdallam* (68. o.) Elgyüttem én kántálni – *szokásdallam* (69. o.) Ma van húsvét napja – m. nd. (70. o.) Gyűj el, gyűj el - m. nd.(71. o.) Pásztorok, keljünk fel – m. nd. (72. o.) Jön Kossuth - *népies dal* (73. o.) Serkenj fel - *eredetileg névnapköszöntő* (73. o.)

Rövidítések

m. nd. = magyar népdal

A dalok szövegének, dallamának, dalfajtainak besorolásához felhasznált pedagógiai irodalom:

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2009): Ének-zene. Az általános iskola második osztálya számára. 78-79.o.

MELLÉKLETEK/8.2.1.4. A dalok szövegtárgyköre 1. osztály (Lantos – Lukin, 2013)

Tankönyv:

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2013): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára. Első kiadás. NAT Kerettanterv 2012. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, Budapest. A tankönyv megfelel az 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet 1.2.6.1. A változat: Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyam megnevezésű kerettanterv előírásainak.

Hívószólista

1. Közös játékok dalai
2. Természetről szóló dalok
3. Meseszerű, játékos, cselekményes dalok
4. Ünnepek, jeles napok dalai

1. Közös játékok dalai

Egykem, begyem - *népi kiolvasó* (5. o.) Rétes kerek – *népi játékdal* (5. o.) Gyí, paci, paripa – *népi mondóka* (6. o.) Egér, egér kiséger – *népi mondóka* (7. o.) Tente baba, párnára – *népi altató* (7. o.) Most jöttem Bécsből – *népi játékdal* (8. o.) Lementem a pincébe – *népi kiolvasó*

(9. o.) Lopok, lopok szőlőt - *népi játékdal* (9. o.) Bújj, bújj zöld ág - *népi játékdal* (10. o.) Erdő mellett nem jó lakni - *népi játékdal* (11. o.) Zsipp - zsupp, kenderzsupp - *népi mondóka* (12. o.) Fussunk, szaladjunk - *népi mondóka* (12. o.) Hinta, palinta - *népi mondóka* (12. o.) Lánc, lánc eszterlánc - *népi játékdal* (13. o.) Zöld paradicsom - *népi játékdal* (16. o.) Kék selyemkendő - *népi játékdal* (17. o.) Hajlik a meggyfa - *népi játékdal* (19. o.) Ilyen cica mellett - *népi játékdal* (20. o.) Szólj síp, szólj! - *népi mondóka* (21. o.) Gólya viszi a fiát - *népi játékdal* (23. o.) Koszorú, koszorú - *népi játékdal* (24. o.) Benn a bárány - *népi játékdal* (29. o.) Ég a gyertya - *népi játékdal* (30. o.) Án, tán, ditijom - *népi játékdal* (32. o.) Tivi-tovi tács - *népi játékdal* (34. o.) Törjük a mákot - *népi mondóka* (35. o.) Hess el sas - *népi mondóka* (36. o.) Körtefa - *népi játékdal* (40. o.) Kis kacsza fürdik - *népi játékdal* (42. o.) Iglice szívem - *népi játékdal* (44. o.) Mese, mese mátká - *népi kiszámoló* (45. o.) Száll a madár - *népi kiolvasó* (45. o.) Gyertek lányok ligetre - *népi játékdal* (46. o.) Sötétes az erdő - *népi játékdal* (47. o.) Ó, Erzsébet - *népi játékdal* (48. o.) Én kis kertet keríték - *népi játékdal* (52. o.) A pünkösdi rózsá - *népi játékdal* (54. o.) Szól a nóta - *Weöres Sándor verse* (55. o.) Járok egyedül - *népi játékdal* (56. o.) Kis kece lányom - m. nd. (58. o.) Itt a köcsög, mi van benne? - *népi játékdal* (60. o.) Keren, kerén kása - *népi játékdal* (62. o.) Tente baba, tente - *népi altató* (73. o.) Bel, bel, bel - *népi altató* (73. o.)

2. Természetről szóló dalok (népi mondókák, versek)

Biri, biri bárány - *népi mondóka* (6. o.) Kár, kár kányavár - *népi mondóka* (6. o.) Ess, eső, ess - *népi mondóka* (7. o.) Esik az eső - *népi mondóka* (15. o.) Harangoznak délre - *népi mondóka* (20. o.) Süss ki nap! - *népi mondóka* (35. o.) Süss fel nap! - *népi mondóka* (38. o.) Bodri kutya sétál - *Weöres Sándor verse* (55. o.) Brekekek - *Weöres Sándor verse (Békák)* (55. o.)

3. Meseszerű, játékos, cselekményes dalok

Aluszol-e jó juhász - m. nd. (27. o.) Hová mégy te, kis nyulacska? - m. nd. (50. o.)

4. Ünnepek, jeles napok dalai

Ó, aki Szent Miklóst szereti - *görög katolikus népének* (64. o.) Hull a pelyhes fehér hó - *francia gyermekdal, Rossa Ernő verse* (65. o.) Suttog a fenyves - *népi dallam, Weöres Sándor verse* (65. o.) Luca, Luca kity-koty (Zalamerenye, Zala m.) - *szokásdallam* (66. o.) Luca, Luca kity-koty (Kemenessömjén, Vas m.) - *szokásdallam* (67. o.) Karácsonynak éjszakáján - m. nd. (68. o.) A kis jézus aranyalma - m. nd. (68. o.) Kis karácsony - m. nd. (69. o.) Esik eső, karikára - *népies dal* (70. o.) Nincsen a hazának olyan katonája - m. nd. (70. o.) Elindult már Kossuth is - m. nd. (71. o.) Ó, ha cinke volnék (Buba éneke) - *Kodály Zoltán - Weöres Sándor* (72. o.) Édesanyám, lelkem - *népköltés* (72. o.) Már megjöttünk ez helyre - *eredetileg névnapköszöntő* (73. o.)

Rövidítések

m. nd. = magyar népdal

A dalok szövegének, dallamának, dalfajtainak besorolásához felhasznált pedagógiai irodalom:

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2013): *Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára. 79-80.o.*

VIII. MELLÉKLETEK

8.3.

Az elemzett énekkönyvek képesség- és készségfejlesztő feladatai (2013)

8.3.1. Képesség- és készségfejlesztő feladatok 1. osztály (Süle, 2013) Apáczai Kiadó

8.3.2. Képesség- és készségfejlesztő feladatok 1. osztály (Lassúné Ruskó, 2013) Mozaik Kiadó

8.3.3. Képesség- és készségfejlesztő feladatok 1. osztály (Lantos – Lukin, 2013) Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó

MELLÉKLETEK/8.3.1. Képesség- és készségfejlesztő feladatok 1. osztály (Süle, 2013) Apáczai Kiadó

Tankönyv:

Süle Ferenc (2013): Első daloskönyvem 1. Tankönyv az első évfolyam számára. Tartós tankönyv. 21. átdolgozott kiadás. Apáczai Kiadó Kft., Celldömölk. Kapcsolódó kerettanterv EMMI kerettanterv 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet.

Hívószólista

1. Éneklési készség fejlesztése
2. Ritmusérzék fejlesztés
3. Hallásfejlesztés
4. Improvizációs készség fejlesztése
5. Zenehallgatási készség fejlesztése
6. Zenei írás-olvasás képességének fejlesztése

1.Éneklési készség fejlesztése

4/1.2. 5/1.2.3. 6/1.2.3. 7/1.2. 8/1.4. 9/1.4.5. 10/1. 12/1. 13/1. 14/1.4. 15/1.2.4. 16/1. 17/1.2. 18/1.3. 19/1.3.4. 20/1.2. 21/1.3. 22/2. 23/1. 23/1.6. 24/2. 25/1.2. 26/1.3. 27/1.4. 28/1.2. 29/1.3.4. 30/1. 31/3.5. 32/1.3. 33/1.2.4. 34/1.2.3. 35/1. 36/1. 37/3.5. 38/1. 39/1.2.3. 40/1.4. 41/2.4. 42/1.43/1. 44/1. 45/1.2. 46/1.3.4. 47/2.3. 48/1.3. 49/1.3. 50/1.2. 51/1.2.4. 52/1. 53/1.2. 54/2. 55/3. 56/1. 57/1. 58/1.2.4. 59/1.3. 60/1.3.4. 61/8.10.12.13. 62/1.

2. Ritmusérzék fejlesztés

5/2.3.4. 6/3. 7/2.3. 8/4. 9/3.4.5. 10/2.3. 11/4.7. 12/3. 16/3. 17/2.5. 18/2. 19/2.3. 20/2.3. 21/2. 22/2.3. 23/2.3. 24/3. 25/2. 29/2. 31/4. 33/3. 35/4. 36/2. 37/4. 38/3.4. 40/5. 41/3. 42/6. 46/2.3. 47/4. 48/2. 51/3.5. 53/3.4. 55/6. 60/5.

3. Hallásfejlesztés

5/5. 6/4. 7/5. 8/3.4. 11/6. 13/4. 14/3.4. 15/2.4. 17/4. 18/2.4. 19/4. 21/3. 23/6. 25/3. 26/3. 27/4. 28/2.4. 29/3.4.5. 31/5.6. 32/3. 33/4. 34/4. 37/3.5. 41/4.6. 42/5. 43/2. 45/2. 46/5. 47/3. 48/3. 49/3. 52/4. 55/7. 57/2.

4. Improvizációs készség fejlesztése

6/4. 8/4. 11/6. 13/4. 15/3. 16/4. 17/3. 18/2.4. 19/2. 21/2.3. 22/3. 23/5. 26/2.3. 27/5.6. 28/3. 31/2.3. 33/2. 37/4. 41/4. 42/3.4. 49/2.3. 51/4.5. 52/2. 55/5. 59/2. 60/2. 61/7.11.12.

5. Zenehallgatási készség fejlesztése

13/4. 16/5. 17/4. 18/4. 21/4. 22/4. 25/3. 27/7. 28/4. 29/5. 34/4. 41/6. 42/5. 43/2. 46/5. 52/4. 55/7. 57/2. 62/4.

6. Zenei írás-olvasás készségének fejlesztése

7/4. 8/2. 9/2. 11/5. 12/4. 13/3. 14/2. 15/3. 16/2.4.5. 17/3. 18/2.3. 19/2.4. 21/2.3. 22/3. 23/4. 26/2.3. 27/3.5. 28/3. 31/2.5. 32/2. 33/4. 35/2.3.4. 37/3.4. 38/2. 39/3. 40/3. 41/4.5. 42/2.3.4. 44/4. 45/4. 46/4. 49/2.4. 50/3. 52/2.3. 53/4. 55/4.5. 56/2.3. 58/3.4. 59/2. 60/2.3. 61/7.9.11.

MELLÉKLETEK/8.3.2. Képesség- és készségfejlesztő feladatok 1. osztály (Lassúné Ruskó, 2013) Mozaik Kiadó

Tankönyv:

Lassúné Ruskó Renáta (2013): Ének-zene. Tankönyv első osztályosoknak. Tartós tankönyv. Első kiadás. Mozaik Kiadó, Szeged. Kerettanterv: 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet 1.2.6.1. A változat.

Lassúné Ruskó Renáta (2014): Ének-zene. Munkafüzet első osztályosoknak. Második változatlan kiadás. Mozaik Kiadó, Szeged.

Hívószólista

7. Éneklési készség fejlesztése
8. Ritmusérzék fejlesztés
9. Hallásfejlesztés
10. Improvizációs készség fejlesztése
11. Zenehallgatási készség fejlesztése
12. Zenei írás-olvasás készségének fejlesztése

1. Éneklési készség fejlesztése

5.o. 7.o. 9.o. 11.o. 13.o. 15.o. 17.o. 19.o. 20.o. 23.o. 25.o. 27.o. 28.o. (Mf.14/3.) 29.o. (Mf. 15/4.) 30.o. (Mf. 15/5.) 32.o. 33.o. 34.o. 35.o. (Mf. 17/4.) 36.o. (Mf. 17/6.) 37.o. (Mf. 18/2.) 38.o. 39.o. 40.o. (Mf.20/1.) 41.o. (Mf. 21/4.) 42.o. (Mf. 21/6.) 43.o. (Mf. 22/1.) 44.o. (Mf.22/3.) 45.o. 46.o. 47.o. (Mf. 23/6.) 48.o. 49.o. (Mf. 24/3.) 50.o. 51.o. (Mf. 25/5.) 52.o. (Mf. 26/2.) 53.o. (Mf. 26/3.) 54.o. 55.o. (Mf. 27/5.) 56.o. 57.o. 59.o. 61.o. (Mf. 29/6.) 63.o. (Mf. 32/1.)

65.o. (Mf. 33/5.) 67.o. 68.o. (Mf. 34/2.) 69.o. (Mf. 34/3.) 70.o. (Mf. 35/5.) 71.o. 73.o. (Mf. 37/3.) 74.o. 75.o. ((Mf. 39/3.) 76.o.

2. Ritmusérzék fejlesztés

8.o. (Mf. 4/3. 5/4.) 10.o. (Mf. 5/6.) 11.o. (Mf. 6/1.) 12.o. (Mf. 6/2.) 13.o. (Mf. 7/3.) 14.o. 15.o. (Mf. 8/1.2.) 16.o. (Mf. 9/3.) 18.o. 19.o. (Mf. 11/4.) 21.o. (Mf. 12/2.) 22.o. (Mf. 12/3.) 23.o. (Mf. 13/4.) 25.o. (Mf. 13/6.) 29.o. (Mf. 15/4.) 32.o. (Mf. 16/1.) 35.o. 36.o. 37.o. (Mf. 18/1.) 41.o. (Mf. 21/5.) 43.o. (Mf. 22/2.) 44.o. 45.o. (Mf. 23/4.) 46.o. (Mf. 23/5.) 49.o. 50.o. 51.o. (Mf. 25/6.) 52.o. 53.o. 54.o. 55.o. 56.o. 58.o. (Mf. 28/2.) 59.o. (Mf. 28/3.) 60.o. (Mf. 29/4.) 61.o. 62.o. 63.o. 64.o. (Mf. 32/4.) 66.o. (Mf. 33/7.) 67.o. (Mf. 34/1.) 69.o. (Mf. 35/4.) 71.o. 72.o. (Mf. 36/2.) 76.o. (Mf. 39/4.)

3. Hallásfejlesztés

6.o. (Mf.4/1.) 7.o. 8. o. (Mf. 5/4.) 9. o. (Mf. 5/5.) 17.o. (Mf. 10/2.) 27.o. (Mf. 14/2.) 28.o. (Mf. 14/3.) 29.o. (Mf. 15/4.) 30.o. (Mf. 15/5.) 31.o. (Mf. 15/6.) 32.o. 35.o. (Mf. 17/4.) 36.o. (Mf. 17/6.) 37.o. (Mf. 18/2.3.) 38.o. (Mf. 19/4.) 40.o. (Mf. 20/1.) 42.o. 44.o. 46.o. 47.o. 48.o. 50.o. 52.o. 54.o. 62.o. (Mf. 31/3.) 68.o. (Mf. 34/2.) 70.o. (Mf. 35/5.)

4. Improvizációs készség fejlesztése

37. o. 48.o. (Mf.24/1.) 53.o. (Mf. 26/3.) 67.o. (Mf. 34/1.) 75.o. (Mf. 39/3.) 76.o. (Mf. 39/4.)

5. Zenehallgatási készség fejlesztése

9.o. 11.o. 13.o. 15.o. 17.o. 19.o. 21.o. 23.o. 25.o. 27.o. 29.o. 31.o. 33.o. 34.o. 35.o. 37.o. 39.o. 41.o. 43.o. 44.o. 47.o. 49.o. 51.o. 53.o. 54.o. 55.o. 57.o. 59.o. 61.o. 62.o. 63.o. 64.o. 65.o. 67.o. 68.o. 69.o. 71.o. 73.o. 75.o.

6. Zenei írás-olvasás készségének fejlesztése

8.o. (Mf. 4/3.) 10.o. (Mf.5/6.) 11.o. (Mf. 6/1.) 12.o. (Mf. 6/2.) 13.o. (Mf. 7/3.) 14.o. (Mf. 7/4.) 15.o. (Mf. 8/1.2.) 16.o. (Mf. 9/3.4.) 17.o. (Mf. 10/1.) 18.o. (Mf. 11/3.) 19.o. (Mf. 11/4.) 20.o. (Mf. 12/1.) 21.o. (Mf. 12/2.) 22.o. (Mf. 12/3.) 23.o. (Mf. 13/4.) 24.o. (Mf. 13/5.) 25.o. (Mf. 13/6.) 26.o. (Mf.14/1.) 28.o. (Mf. 14/3.) 29.o. (Mf. 15/4.) 31.o. (Mf. 15/6.) 32.o. (Mf. 16/1.) 33.o. (Mf. 16/2.) 34.o. (Mf.16/3.) 35.o. (Mf. 17/4.) 36.o. (Mf. 17/5.6.) 37.o. (Mf. 18/1.) 37.o. (Mf. 18/2.) 39.o. (Mf. 19/5.) 40.o. (Mf. 20/2.3.) 41.o. (Mf. 21/4.5.) 42.o. (Mf. 21/6.) 43.o. (Mf. 22/1.) 43.o. (Mf. 22/2.) 44.o.(Mf. 22/3.) 45.o. (Mf. 23/4.) 46.o. (Mf. 23/5.) 47.o. (Mf. 23/6.) 48.o. (Mf. 24/1.) 49.o. (Mf. 24/2.3.) 50.o. (Mf. 24/4.) 51.o. (Mf. 25/5.6.) 52.o. (Mf. 26/1.2.) 54.o. (Mf. 26/4.) 55.o. (Mf. 27/5.) 56.o. (Mf. 27/6.7.) 58.o. (Mf. 28/2.) 59.o. (Mf. 28/3.) 61.o. (Mf. 29/5.6.) 62.o. (Mf. 30/1.2.) 63.o. (Mf. 32/1.2.) 64.o. (Mf. 32/3.4.) 65.o. (Mf. 33/5.6.) 66.o. (Mf. 33/7.) 67.o. (Mf. 34/1.) 68.o. (Mf. 34/2.) 69.o. (Mf. 35/4.) 69.o. (Mf. 34/3.) 70.o. (Mf. 35/5.) 71.o. (Mf. 36/1.) 72.o. (Mf. 36/2.) 73.o. (Mf. 37/3.) 74.o. (Mf. 38/1.) 75.o. (Mf. 38/2.) 76.o. (Mf. 39/4.)

MELLÉKLETEK/8.3.3. Képesség- és készségfejlesztő feladatok 1. osztály
(Lantos - Lukin, 2013) Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó

Tankönyv:

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2013): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára. Első kiadás. NAT Kerettanterv 2012. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, Budapest. A tankönyv megfelel az 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet 1.2.6.1. A változat: Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyam megnevezésű kerettanterv előírásainak.

Hívószólista

1. Éneklési készség fejlesztése
2. Ritmusérzék fejlesztés
3. Hallásfejlesztés
4. Improvizációs készség fejlesztése
5. Zenehallgatási készség fejlesztése
6. Zenei írás-olvasás készségének fejlesztése

1. Éneklési készség fejlesztése

4.o. 5.o. 8.o. 9.o. 10.o. 11.o. 12.o. 12.o. 12.o. 13.o. 14.o. 16.o. 17.o. 18.o. 19.o. 20.o. 23.o. 24.o. 24.o. 29.o. 30.o. 31.o. 32.o. 33.o. 33.o. 34.o. 35.o. 36.o. 36.o. 36.o. 40.o. 41.o. 42.o. 44.o. 45.o. 47.o. 47.o. 47.o. 48.o. 49.o. 51.o. 52.o. 53.o. 54.o. 55.o. 56.o. 57.o. 58.o. 59.o. 59.o. 60.o. 60.o. 61.o. 62.o. 71.o. Zenei játék (előzék) Zenei játék (háttoldal)

2. Ritmusérzék fejlesztés

5.o. 6.o. 7.o. 9.o. 10.o. 11.o. 12.o. 13.o. 14.o. 14.o. 14.o. 15.o. 16.o. 16.o. 17.o. 18.o. 18.o. 18.o. 19.o. 20.o. 20.o. 21.o. 23.o. 24.o. 27.o. 29.o. 31.o. 34.o. 37.o. 38.o. 39.o. 41.o. 46.o. 49.o. 50.o. 51.o. 51.o. 53.o. 53.o. 53.o. 55.o. 55.o. 58.o. 59.o. 60.o. Zenei játék (előzék) Zenei játék (háttoldal)

3. Hallásfejlesztés

14.o. 16.o. 18.o. 22.o. 24.o. 25.o. 26.o. 28.o. 29.o. 30.o. 31.o. 32.o. 33.o. 33.o. 34.o. 35.o. 36.o. 39.o. 40.o. 41.o. 42.o. 43.o. 44.o. 45.o. 47.o. 47.o. 49.o. 49.o. 51.o. 53.o. 54.o. 57.o. 59.o. 59.o. 60.o. 61.o. 63.o. 63.o. 63.o. Zenei játék (előzék) Zenei játék (háttoldal)

4. Improvizációs készség fejlesztése

33.o. 35.o. 36.o. 45.o. 45.o. 55.o. 55.o. 58.o. Zenei játék (háttoldal)

5. Zenehallgatási készség fejlesztése

5.o. 6.o. 8.o. 10.o. 11.o. 12.o. 13.o. 15.o. 17.o. 19.o. 21.o. 23.o. 25.o. 32.o. 34.o. 35.o. 36.o. 42.o. 44.o. 46.o. 50.o. 55.o. 58.o. 59.o. 65.o. 67.o. 69.o. 70.o. 71.o. 73.o.

6. Zenei olvasás-írás készségének fejlesztése

13.o. 14.o. 15.o. 16.o. 17.o. 18.o. 19.o. 20.o. 21.o. 22.o. 23.o. 24.o. 25.o. 26.o. 27.o. 28.o. 29.o. 30.o. 31.o. 32.o. 33.o. 34.o. 35.o. 36.o. 36.o. 37.o. 38.o. 39.o. 40.o. 41.o. 42.o. 43.o. 44.o. 45.o. 46.o. 47.o. 47.o. 49.o. 50.o. 51.o. 53.o. 53.o. 53.o. 54.o. 55.o. 57.o. 58.o. 59.o. 60.o. 61.o. 61.o. 63.o. 63.o. 63.o. Zenei játék (előzék) Zenei játék (háttoldal)

VIII. MELLÉKLETEK

8.4.

Az elemzett énekkönyvek zenehallgatási anyaga (1964-2013)

8.4.1 - 8.4.5. Zenehallgatás 1. osztály (1967-2013)

8.4.6 – 8.4.9. Zenehallgatás 2. osztály (1978-2009)

8.4.10 – 8.4.13. Zenehallgatás 3. osztály (1968-2009)

8.4.14 – 8.4.17. Zenehallgatás 4. osztály (1964-2009)

8.4.18 – 8.4.20. Zenehallgatás 1. osztály (2013)

MELLÉKLETEK/8.4.1. Zenehallgatás 1. osztály (Hegyi – Kovács, 1967)

Tankönyv:

Hegyi József – Kovács Lajos (1967): Ének-zene. Kézikönyv az általános iskolák első osztályában tanító nevelők számára. Harmadik kiadás. Készült az 1965. évi 2. kiadás alapján. Tankönyvkiadó, Budapest.

Hangfelvétel:

Kovács Lajos (1964): Zenehallgatás az általános iskola 1-4. osztálya számára. A Művelődésügyi Miniszter rendeletére szerkesztette az Országos Pedagógiai Intézet. Összeállította: Kovács Lajos. Qualiton, Magyar Hanglezgyártó Vállalat.

Hívószólista

1. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

A. Alexandrov – Sz. Mihalkov: Szovjetunió Himnusza (Kézikönyv I./71.o.)

P. Degeyter – E. Pottier: Internacionálé (Kézikönyv I./78.o.)

Erkel Ferenc – Kölcsey Ferenc: Himnusz (Kézikönyv I./71.o.)

Kadosa Pál – Raics István: Májusköszöntő (Hanglezme 1. oldal 14.)

Szőnyi Erzsébet – Nadas Katalin: Április 4.(Kézikönyv I./71. o.)

MELLÉKLETEK/8.4.2. Zenehallgatás 1. osztály (Lantos – Lukin, 1978)

Tankönyv:

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (1978): Ének-zene. Az általános iskola első. osztálya számára. Tankönyvkiadó, Budapest.

Hangfelvétel:

Zenehallgatás 1-2. osztály (1979): Hungaroton felvétel. Zrínyi Nyomda, Budapest

Hívószólista

1. Gyermekdalok
2. Magyar zeneszerzők zeneművei
3. Európai zeneszerzők zeneművei
4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1. Gyermekdalok

Bújj, bújj, zöld ág - Esik az eső - Ég a gyertya, ég - Hajlik a meggyfa - Hová mégy te kis nyulacska - Iglíce szívem, iglice - Kék selyemkendő - Kis kece lányom - Szólj síp, szólj - Zsipp, zsupp (Hanglemez A oldal I.)

2. Magyar zeneszerzők zeneművei

Ádám Jenő – Nagy Olivér feldolgozása - Gazdag Erzsébet: Hull a hó (Hanglemez A oldal III.)

Bartók Béla – Weiner Leó: Kis kece lányom (Hanglemez A oldal IV. C)

Gárdonyi Zoltán feldolgozása: Esik az eső (Hanglemez A oldal IV. B)

Kodály Zoltán feldolgozása: Kis kece lányom (Hanglemez A oldal IV. C)

Sugár Rezső feldolgozása: Iglíce szívem, iglice (Hanglemez A oldal IV. B)

Sugár Rezső feldolgozása: Zsipp, zsupp (Hanglemez A oldal IV. A)

Szőnyi Erzsébet feldolgozása: Sípkészítő (Szólj síp, szólj) (Hanglemez A oldal IV. B)

3. Európai zeneszerzők zeneművei

L. *Mozart*: Gyermekszimfónia I. Allegro (részlet) (Hanglemez A oldal IV. C)

4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Balázs Árpád feldolgozása – Jankovich Ferenc: Sej, a mi lobogónkat (Hanglemez A oldal II.)

Balázs Árpád – Nádas Katalin: Dal a kék nyakkendőről (Hanglemez A oldal II.)

Kodály Zoltán – Szőnyi Erzsébet feldolgozása – Brodszky Erzsébet: Fényes napsugár (Hanglemez A oldal II.)

Maros Rudolf: Kiskarácsony, nagykarácsony (Hanglemez A oldal III.)

Nagy Olivér feldolgozása – Petneki Jenő: A zöld fenyőfán (Hanglemez A oldal III.)

Szőnyi Erzsébet – Nádas Katalin: Április 4.(Hanglemez A oldal II.)

MELLÉKLETEK/8.4.3. Zenehallgatás 1. osztály (Lantos – Lukin, 2003)

Tankönyv:

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2003): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára. Harmadik kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Hangfelvétel:

Ördög Mária (2001): Zenekalauz. Tengertánc 1. Zenehallgatás az iskolában és otthon. Összeállította: Ördög Mária. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Hívószólista

1. Magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok)
2. Magyar zeneszerzők zeneművei
3. Európai zeneszerzők zeneművei
4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1. Magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok)

A kis Jézus aranyalma (0'35) CD/35

„Amikor a pásztor elvesztette a kecskéit” – mese (3'47) CD/11.

Csík megyei furulyadallamok (3'08) CD/12.

Eredj, Éva a padlásra (0'21) CD/35.

Galgamácsai népi mondókák: „Állatok a mezőn” (2'53) CD/1.

Galgamácsai népi mondókák: „Állatok a ház körül” (2'00) CD/2.

Galgamácsai népi mondókák: „Nap- és esőhívogató” (1'14) CD/3.

Jancsika, Jancsika (0'51) CD/36.

Karácsonynak éjszakáján (0'49) CD/34.

Lucázás (1'11) CD/31.

Pásztorok keljünk fel (1'03) CD/32.

2. Magyar zeneszerzők zeneművei

Bartók Béla: Cipósütés – női kar (2'02) CD/10.

Bartók Béla: Gyermeknek: Elvesztettem páromat (I./11.) (0'52) CD/18.

Bartók Béla: Gyermeknek: Elvesztettem zsebkendőmet (I./4. Párnatánc) (0'40) CD/17.

Bartók Béla: Gyermeknek. Kis kece lányom (I./17. Körtánc) (1'09) CD/19.

Bartók Béla: Gyermeknek: Süss fel nap (I./2. Gyermekdal) (0'49) CD/16.

Bartók Béla: Gyermeknek: Süssünk, süssünk valamit (I./1. Játszó gyermekek) (0'24) CD/15.

Bartók Béla: Három Csík megyei népdal – furulya, zongora (2'19) CD/13.

Bartók Béla: Héjja, héjja, karahéjja – női kar (0'49) CD/9.

Kodály Zoltán: Egyetem, begyetem – gyermekkar (1'31) CD/5.

Kodály Zoltán: Hajnövesztő – gyermekkar (0'49) CD/7.

Kodály Zoltán: Katalinka – gyermekkar (0'52) CD/8.

Kodály Zoltán: Kis kece lányom – bicínium (0'27) CD/4.

Kodály Zoltán: Nyulacska – gyermekkar (0'49) CD/6.

3. Európai zeneszerzők zeneművei

Jacob van *Eyck*: Engels Nachtigaelte (Fülemüle – ének) – reneszánsz furulyamuzsika (3'10) CD/14.

W. A. *Mozart*: Változatok egy francia gyermekdalra – zongoradarab – részletek (4'09) CD/20.

4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

A kis Jézus aranyalma (0'35) CD/35

Eredj, Éva a padlásra (0'21) CD/35.

Esik eső karikára (1'40) CD/43.

Jancsika, Jancsika (0'51) CD/36.

Jön, Kossuth jön (1'19) CD/41.

Karácsonynak éjszakáján (0'49) CD/34.

Lucázás (1'11) CD/31.

Megtanultam tótul, svábul (4'17) CD/42.

Pásztorok keljünk fel (1'03) CD/32.

MELLÉKLETEK/8.4.4. Zenehallgatás 1. osztály (Lantos – Lukin, 2008)

Tankönyv:

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2008): Ének-zene. Az általános iskola 1. osztálya számára. Negyedik kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Hangfelvétel:

Ördög Mária (2001): Zenekalauz. Tengertánc 1. Zenehallgatás az iskolában és otthon. Összeállította: Ördög Mária. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Hívószólista

1. Magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok)
2. Magyar zeneszerzők zeneművei
3. Európai zeneszerzők zeneművei
4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1. Magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok)

A kis Jézus aranyalma (0'35) CD/35

„Amikor a pásztor elvesztette a kecskéit” – mese (3'47) CD/11.

Csík megyei furulyadallamok (3'08) CD/12.

Eredj, Éva a padlásra (0'21) CD/35.

Galgamácsai népi mondókák: „Állatok a mezőn” (2'53) CD/1.

Galgamácsai népi mondókák: „Állatok a ház körül” (2'00) CD/2.

Galgamácsai népi mondókák: „Nap- és esőhívogató” (1'14) CD/3.

Jancsika, Jancsika (0'51) CD/36.

Karácsonynak éjszakáján (0'49) CD/34.

Lucázás (1'11) CD/31.

Pásztorok keljünk fel (1'03) CD/32.

2. Magyar zeneszerzők zeneművei

Bartók Béla: Cipósütés – női kar (2'02) CD/10.

Bartók Béla: Gyermekeknek: Elvesztettem páromat (I./11.) (0.52) CD/18.

Bartók Béla: Gyermeknek: Elvesztettem zsebkendőmet (I./4. Párnatánc) (0'40) CD/17.
Bartók Béla: Gyermeknek. Kis kece lányom (I./17. Körtánc) (1'09) CD/19.
Bartók Béla: Gyermeknek: Süss fel nap (I./2. Gyermekdal) (0'49) CD/16.
Bartók Béla: Gyermeknek: Süssünk, süssünk valamit (I./1. Játszó gyermekek) (0'24) CD/15.
Bartók Béla: Három Csík megyei népdal – furulya, zongora (2'19) CD/13.
Bartók Béla: Héjja, héjja, karahéjja – női kar (0'49) CD/9.
Kodály Zoltán: Egyetem, begyetem – gyermekkar (1'31) CD/5.
Kodály Zoltán: Hajnövesztő – gyermekkar (0'49) CD/7.
Kodály Zoltán: Katalinka – gyermekkar (0'52) CD/8.
Kodály Zoltán: Kis kece lányom – bicínium (0'27) CD/4.
Kodály Zoltán: Nyulacska – gyermekkar (0'49) CD/6.

3. Európai zeneszerzők zeneművei

Jacob van *Eyck*: Engels Nachtigaeltje (Fülemüle – ének) – reneszánsz furulyamuzsika (3'10) CD/14.
W. A. *Mozart*: Változatok egy francia gyermekdalra – zongoradarab – részletek (4'09) CD/20.

4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

A kis Jézus aranyalma (0'35) CD/35
Eredj, Éva a padlásra (0'21) CD/35.
Esik eső karikára (1'40) CD/43.
Jancsika, Jancsika (0'51) CD/36.
Jön, Kossuth jön (1'19) CD/41.
Karácsonynak éjszakáján (0'49) CD/34.
Lucázás (1'11) CD/31.
Megtanultam tótul, svábul (4'17) CD/42.
Pásztorok keljünk fel (1'03) CD/32.

MELLÉKLETEK/8.4.5. Zenehallgatás 1. osztály (Lantos – Lukin, 2013)

Tankönyv:

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2013): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára. Első kiadás. NAT Kerettanterv 2012. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, Budapest. A tankönyv megfelel az 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet 1.2.6.1. A változat: Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyam megnevezésű kerettanterv előírásainak.

Hangfelvétel:

Ördög Mária (2001): Zenekalauz. Tengertánc 1. Zenehallgatás az iskolában és otthon. Összeállította: Ördög Mária. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Hívószólista

1. Magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok)
2. Magyar zeneszerzők zeneművei
3. Európai zeneszerzők zeneművei
4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1. Magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok)

A kis Jézus aranyalma (0'35) CD/35

„Amikor a pásztor elvesztette a kecskéit” – mese (3'47) CD/11.

Csík megyei furulyadallamok (3'08) CD/12.

Eredj, Éva a padlásra (0'21) CD/35.

Galgamácsai népi mondókák: „Állatok a mezőn” (2'53) CD/1.

Galgamácsai népi mondókák: „Állatok a ház körül” (2'00) CD/2.

Galgamácsai népi mondókák: „Nap- és esőhívogató” (1'14) CD/3.

Jancsika, Jancsika (0'51) CD/36.

Karácsonynak éjszakáján (0'49) CD/34.

Lucázás (1'11) CD/31.

Pásztorok keljünk fel (1'03) CD/32.

2. Magyar zeneszerzők zeneművei

Bartók Béla: Cipósütés – női kar (2'02) CD/10.

Bartók Béla: Gyermeknek: Elvesztettem páromat (I./11.) (0.52) CD/18.

Bartók Béla: Gyermeknek: Elvesztettem zsebkendőmet (I./4. Párnatánc) (0'40) CD/17.

Bartók Béla: Gyermekeknek: Süss fel nap (I./2. Gyermekdal) (0'49) CD/16.

Bartók Béla: Gyermekeknek: Süssünk, süssünk valamit (I./1. Játszó gyermekek) (0'24) CD/15.

Bartók Béla: Három Csík megyei népdal – furulya, zongora (2'19) CD/13.

Bartók Béla: Héjja, héjja, karahéjja – női kar (0'49) CD/9.

Kodály Zoltán: Egyetem, begyetem – gyermekkar (1'31) CD/5.

Kodály Zoltán: Hajnövesztő – gyermekkar (0'49) CD/7.

Kodály Zoltán: Katalinka – gyermekkar (0'52) CD/8.

Kodály Zoltán: Kis kece lányom – Bicínium (0'27) CD/4.

Kodály Zoltán: Nyulacska – gyermekkar (0'49) CD/6.

3. Európai zeneszerzők zeneművei

Jacob van *Eyck*: Engels Nachtigaeltje (Fülemüle – ének) – reneszánsz furulyamuzsika (3'10) CD/14.

W. A. *Mozart*: Változatok egy francia gyermekdalra – zongoradarab – részletek (4'09) CD/20.

4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

A kis Jézus aranyalma (0'35) CD/35

Eredj, Éva a padlásra (0'21) CD/35.

Esik eső karikára (1'40) CD/43.

Jancsika, Jancsika (0'51) CD/36.

Jön, Kossuth jön (1'19) CD/41.

Karácsonynak éjszakáján (0'49) CD/34.

Lucázás (1'11) CD/31.

Megtanultam tótul, svábul (4'17) CD/42.

Pásztorok keljünk fel (1'03) CD/32.

W. A. *Mozart*: Változatok egy francia gyermekdalra – zongoradarab – részletek (4'09) CD/20.

További zenehallgatási ajánlat (tankönyv 75. oldal)

1. Magyar zeneszerzők zeneművei

Bartók Béla: Gyermekeknek: Lánc, lánc, eszterlánc (I./12) (tk.75. o.)

Bartók Béla: Gyermekeknek: Kis kece lányom (I./17. Körtánc) (tk.75.o.)

Kurtág György: Játékok, Perpetuum mobile (videó, internet, DVD) – kortárs zongora (tk.75. o.)

2. Európai zeneszerzők zeneművei

A. *Banchieri: Az állatok rögtönzött ellenpontja – reneszánsz kórusmuzsika (tk.75. o.)*

F. *Chopin: cisz-moll keringő – zongora (tk.75 o.)*

P. I. *Csajkovszkij: Diótörő I. felvonás 1. kép III. felvonás 3. kép (babák tánca – balett (DVD) (tk.75.o.)*

J. *Haydn: Meglepetés (Üstdob) szimfónia II. tétel (tk.75.o.)*

L *Mozart: Gyermekszimfónia I. tétel (tk.75.o.)*

W. A. *Mozart: Mozart első dallama (tanári/diák - előadás) (tk.75. o.)*

G. P. *Telemann: Békák (tk.75.o.)*

4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

F. *Chopin: cisz-moll keringő – zongora (tk.75 o.)*

P. I. *Csajkovszkij: Diótörő I. felvonás 1. kép III. felvonás 3. kép (babák tánca – balett (DVD) (tk.75.o.)*

MELLÉKLETEK/8.4.6. Zenehallgatás 2. osztály (Hegyi – Kovács, 1978)

Tankönyv:

Hegyi József – Kovács Lajos (1978): Énekeskönyv. Az általános iskolák második osztálya számára. Tizenhatodik kiadás. Készült az 1977. évi tizenötödik kiadás alapján. Tankönyvkiadó, Budapest.

Kovács Lajos – Péter József (1966): Ének – zene. Kézikönyv az általános iskolák második osztályában tanító nevelők számára. Második kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest.

Hangfelvétel:

Kovács Lajos (1964): Zenehallgatás az általános iskola 1-4. osztálya számára. A Művelődésügyi Miniszter rendeletére szerkesztette az Országos Pedagógiai Intézet. Összeállította: Kovács Lajos. Qualiton, Magyar Hanglemezgyártó Vállalat.

Hívószólista

1. Magyar zeneszerzők zeneművei
2. Európai zeneszerzők zeneművei
3. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1. Magyar zeneszerzők zeneművei

Bartók Béla: C-dúr Rondó (Hanglemez 1. oldal 4.)

Bartók Béla: Gyermekeknek. Kis kece lányom (I./17. Körtánc) (Hanglemez 1. oldal 2.)

Bárdos Lajos: Az árgyélus kismadár (Kicsinyek kórusa 1./7.) (Hanglemez 1. oldal 6.)

Bárdos Lajos: Elszaladt a kemence (Kicsinyek kórusa 1./15.) (Hanglemez 1. oldal 7.)

Bárdos Lajos: Tücsöklakodalom (Kicsinyek kórusa 2./2.) (Hanglemez 2. oldal 5.)

Bihari János: Lassú magyar (Hanglemez 1. oldal 5.)

Járdányi Pál – Szőnyi Zoltán: Gergő nótái – Őszi ének (Rózsa szirma harmatos) - gyermekkar (Hanglemez 1. oldal 8.)

Járdányi Pál – Szőnyi Zoltán: Gergő nótái – Dal a kismadarról („Hervad már a lombnak”) – gyermekkar (Hanglemez 1. oldal 9.)

Kodály Zoltán: Katalinka – gyermekkar (Hanglemez 1. oldal 3.)

2. Európai zeneszerzők zeneművei

A. Ch. *Adam – Schmidt*: Változatok egy Mozart – témára (ének-fuvola) – részletek (Hanglemez 1. oldal 12.)

L. *Mozart*: Gyermekszimfónia II. Menuetto (Hanglemez 1. oldal 10.)

C. *Saint - Saëns*: Az állatok farsangja – 2. Tyúkok és kakasok (Hanglemez 2. oldal 9.)

C. *Saint - Saëns*: Az állatok farsangja – 5. Az elefánt (Hanglemez 2. oldal 10.)

C. *Saint - Saëns*: Az állatok farsangja – 8. Hosszúfülű személyiségek (Hanglemez 2. oldal 11.)

C. *Saint - Saëns*: Az állatok farsangja – 13. A hattyú (Hanglemez 2. oldal 12.)

C. *Saint - Saëns*: Az állatok farsangja – 14. Finale (Hanglemez 2. oldal 13.)

3. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

A. Ch. *Adam – Schmidt*: Változatok egy Mozart – témára (ének-fuvola) – részletek (Hanglemez 1. oldal 12.)

Bartók Béla: C-dúr Rondó (Hanglemez 1. oldal 4.)

Bárdos Lajos: Kossuth Lajos táborában (Hanglemez 1. oldal 13.)

Kadosa Pál – Raics István: Májusköszöntő (Hanglemez 1. oldal 14.)

MELLÉKLETEK/8.4.7. Zenehallgatás 2. osztály (Lantos – Lukin, 1982)

Tankönyv:

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (1982): Ének-zene. Az általános iskola második osztálya számára. Negyedik kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest.

Hangfelvétel:

Zenehallgatás 1-2. osztály (1979): Hungaroton felvétel. Zrínyi Nyomda, Budapest.

Hívószólista

1. Gyermekdalok
2. Magyar zeneszerzők zeneművei
3. Európai zeneszerzők zeneművei
4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1. Gyermekdalok

Anyám, édesanyám - Cifra palota - Elvesztettem zsebkendőmet - Este van már nyolc óra – Katalinka - Kinyílt a rózsa - Méz, méz, méz - Ti csak esztek, isztok - Tüzet viszek (Hanglemez A oldal V.)

2. Magyar zeneszerzők zeneművei

Bartók Béla: C-dúr rondó (Hanglemez B oldal VIII.)

Bartók Béla: Concerto zenekarra – II. Giuoco delle coppie (részlet) (Hanglemez B oldal VII. C)

Bartók Béla: Dallam ködgomolyagban (Mikrokozmosz: No. 107) (Hanglemez A oldal VI.)

Bartók Béla: Két arckép – Az ideális (részlet) (Hanglemez B oldal VII. B/2)

Járdányi Pál – Szőnyi Zoltán: Dal a kismadáról „Hervad már a lombnak”– kórusfeldolgozás (Hanglemez A oldal VI.)

Kerényi György feldolgozása: Cifra palota (Hanglemez B oldal VIII.)

Kodály Zoltán: Székelyfonó - „Hess légy, ne szállj rám” (részlet) (Hanglemez B oldal VIII.)

Kodály Zoltán: Katalinka (Hanglemez B oldal IX.)

Kodály Zoltán: Mély erdőn (Hanglemez B oldal VII. B/1)

Sugár Rezső feldolgozása: Tüzet viszek - Ég a gyertya, ég (Hanglemez B oldal VIII.)

Weiner Leó – Tamási Sándor feldolgozása: Rókatánc (Hanglemez B oldal VII. C)

3. Európai zeneszerzők zeneművei

J. S. *Bach*: h-moll szvit BWV 1067 VII. Badinerie (Hanglemez B oldal VII. B/3)

L. van *Beethoven*: c-moll szonáta Op. 30 No. 2 III. Scherzo. Allegro (részlet) (Hanglemez B oldal VII. C)

M. *Haydn*: D-dúr fuvolaverseny – kadencia az I. tételhez (Hanglemez B oldal VII. B/2)

W. A. *Mozart*: B-dúr fagott verseny K. 191 I. Allegro (részlet) (Hanglemez B oldal VII. B/3)

W. A. *Mozart*: B-dúr fagott verseny K. 191 – kadencia az I. tételhez (Hanglemez B oldal VII. B/2)

Sz. *Prokofjev*: Péter és a farkas: Péter megjelenése – A madárka bemutatása – Nagyapó bemutatása (részletek) (Hanglemez B oldal VII. A)

J. Ph. *Rameau*: A madarak éneke (Le Rappel des Oiseaux) (Hanglemez B oldal IX.)

A. *Vivaldi*: E-dúr concerto Op. 8 No. 1; I. Allegro („A tavasz” – részlet) (Hanglemez B oldal IX.)

A. *Vivaldi*: F-dúr concerto Op. 8 No. 3; III. Allegro („Az ősz” – részlet) (Hanglemez A oldal VI.)

4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Balázs Árpád – *Nádas Katalin*: Anyák ünnepén (Hanglemez B oldal X.)

Bartók Béla: C-dúr rondó (Hanglemez B oldal VIII.)

Járdányi Pál – *Balázs Árpád* feldolgozása – *Szőnyi Zoltán*: Orgona ága (Hanglemez B oldal X.)

Kodály Zoltán: Köszöntő (Anyák napjára) (Hanglemez B oldal X.)

MELLÉKLETEK/8.4.8. Zenehallgatás 2. osztály (Lantos – Lukin, 2004)

Tankönyv:

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2004): Ének-zene. Az általános iskola második osztálya számára. Harmadik kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Hangfelvétel:

Ördög Mária (2001): Zenekalauz. Tengertánc 1. Zenehallgatás az iskolában és otthon. Összeállította: Ördög Mária. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Hívószólista

1. Magyar népdalok (szokásdalok)

2. Magyar zeneszerzők zeneművei

3. Európai zeneszerzők zeneművei
4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1. Magyar népdalok (szokásdalok)

A, a, a, a farsangi napokban (1'51) CD/39.

A kis Jézus aranyalma (0'35) CD/35

Eredj, Éva a padlásra (0'21) CD/35.

Jancsika, Jancsika (0'51) CD/36.

Karácsonynak éjszakáján (0'49) CD/34.

Ma van húsvét napja (1'19) CD/40.

Pásztorok keljünk fel (1'03) CD/32.

Újlesztendő, vígságszerző (1'23) CD/38.

2. Magyar zeneszerzők zeneművei

Bartók Béla: Cipósütés – női kar (2'02) CD/10.

Bartók Béla: Hegedűduók: No. 4. Szentivánéj (0'57) CD/21.

Bartók Béla: Hegedűduók: No. 6. Magyar nóta (0'56) CD/22.

Bartók Béla: Hegedűduók: No. 14. Párnás tánc (0'36) CD/23.

Bartók Béla: Hegedűduók: No. 16. Burleszk (0'57) CD/24.

Bartók Béla: Hegedűduók: No. 17. Menetelő nóta (0'41) CD/25.

Bartók Béla: Hegedűduók: No. 26. Ugyan édes komámasszony (0'28) CD/26.

Kodály Zoltán: Karácsonyi pásztortánc – gyermekkar (1'45) CD/37.

Kodály Zoltán: Katalinka – gyermekkar (0'52) CD/8.

3. Európai zeneszerzők zeneművei

J. S. *Bach*: Badinerie, a h-moll zenekari szvitből (1'23) CD/28.

L. van *Beethoven*: a-moll hegedű – zongora szonáta Op. 23 II. Andante scherzoso, piu Allegretto (5'36) CD/27.

W. A. *Mozart*: B-dúr fagottverseny K. 191 III. Rondo, Tempo di Menuetto (4'03) CD/29.

A. *Vivaldi*: g-moll concerto „La Notte” RV. 439 Allegro (2'50) CD/30.

4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

A, a, a, a farsangi napokban (1'51) CD/39.

A kis Jézus aranyalma (0'35) CD/35

Eredj, Éva a padlásra (0'21) CD/35.

Esik eső karikára (1'40) CD/43.

Jancsika, Jancsika (0'51) CD/36.

Jön, Kossuth jön (1'19) CD/41.

Karácsonynak éjszakáján (0'49) CD/34.

Kodály Zoltán: Karácsonyi pásztoránc – gyermekkar (1'45) CD/37.

Ma van húsvét napja (1'19) CD/40.

Megtanultam tótul, svábul (4'17) CD/42.

Pásztorok keljünk fel (1'03) CD/32.

Újlesztendő, vígságszerző (1'23) CD/38.

MELLÉKLETEK/8.4.9. Zenehallgatás 2. osztály (Lantos – Lukin, 2009)

Tankönyv:

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2009): Ének-zene. Az általános iskola 2. osztálya számára. Harmadik kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Hangfelvétel:

Ördög Mária (2001): Zenekalauz. Tengertánc 1. Zenehallgatás az iskolában és otthon. Összeállította: Ördög Mária. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Hívószólista

1. Magyar népdalok (szokásdalok)

2. Magyar zeneszerzők zeneművei

3. Európai zeneszerzők zeneművei

4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1. Magyar népdalok (szokásdalok)

A, a, a, a farsangi napokban (1'51) CD/39.

A kis Jézus aranyalma (0'35) CD/35

Eredj, Éva a padlásra (0'21) CD/35.

Jancsika, Jancsika (0'51) CD/36.
Karácsonynak éjszakáján (0'49) CD/34.
Ma van húsvét napja (1'19) CD/40.
Pásztorok keljünk fel (1'03) CD/32.
Újlesztendő, vígságszerző (1'23) CD/38.

2. Magyar zeneszerzők zeneművei

Bartók Béla: Cipósütés – női kar (2'02) CD/10.
Bartók Béla: Hegedűduók: No. 4. Szentivánéj (0'57) CD/21.
Bartók Béla: Hegedűduók: No. 6. Magyar nóta (0'56) CD/22.
Bartók Béla: Hegedűduók: No. 14. Párnás tánc (0'36) CD/23.
Bartók Béla: Hegedűduók: No. 16. Burleszk (0'57) CD/24.
Bartók Béla: Hegedűduók: No. 17. Menetelő nóta (0'41) CD/25.
Bartók Béla: Hegedűduók: No. 26. Ugyan édes komámasszony (0'28) CD/26.
Kodály Zoltán: Karácsonyi pásztortánc – gyermekkar (1'45) CD/37.
Kodály Zoltán: Katalinka – gyermekkar (0'52) CD/8.

3. Európai zeneszerzők zeneművei

J. S. Bach: Badinerie, a h-moll zenekari szvitből (1'23) CD/28.
L. van *Beethoven*: a-moll hegedű – zongora szonáta Op. 23 II. Andante scherzoso, piu Allegretto (5'36) CD/27.
W. A. *Mozart*: B-dúr fagottverseny K. 191 III. Rondo, Tempo di Menuetto (4'03) CD/29.
A. *Vivaldi*: g-moll concerto „La Notte” RV. 439 Allegro (2'50) CD/30.

4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

A, a, a, a farsangi napokban (1'51) CD/39.
A kis Jézus aranyalma (0'35) CD/35
Eredj, Éva a padlásra (0'21) CD/35.
Esik eső karikára (1'40) CD/43.
Jancsika, Jancsika (0'51) CD/36.
Jön, Kossuth jön (1'19) CD/41.

Karácsonynak éjszakáján (0'49) CD/34.

Kodály Zoltán: Karácsonyi pásztortánc – gyermekkar (1'45) CD/37.

Ma van húsvét napja (1'19) CD/40.

Megtanultam tótul, svábul (4'17) CD/42.

Pásztorok keljünk fel (1'03) CD/32.

Újlesztendő, vígságszerző (1'23) CD/38.

MELLÉKLETEK/8.4.10. Zenehallgatás 3. osztály (Dobray – Kovács, 1968)

Tankönyv:

Dobray István - Kovács Lajos (1968): Énekeskönyv. Az általános iskolák harmadik osztálya számára. Hatodik kiadás. Készült az 1967. évi ötödik kiadás alapján. Tankönyvkiadó, Budapest.

Kovács Lajos – Péter József (1966): Ének – zene. Kézikönyv az általános iskolák harmadik osztályában tanító nevelők számára. Második kiadás. Készült az 1963. évi első kiadás alapján. Tankönyvkiadó, Budapest.

Hangfelvétel:

Kovács Lajos (1964): Zenehallgatás az általános iskola 1-4. osztálya számára. A Művelődésügyi Miniszter rendeletére szerkesztette az Országos Pedagógiai Intézet. Összeállította: Kovács Lajos. Qualiton, Magyar Hanglemezgyártó Vállalat.

Hívószólista

1. Magyar zeneszerzők zeneművei
2. Európai zeneszerzők zeneművei
3. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1. Magyar zeneszerzők zeneművei

Bartók Béla: Gyermekeknek – Szegény legény (I./3.) (Hanglemez 1. oldal 1.)

Kodály Zoltán: „Bécsi harangjáték” a Hány János c. daljátékból (Hanglemez 2. oldal 1.)

Szokolay Sándor: Karácsonyi népi gyermekdalok - Magyar Rádió gyermekkórusa előadásában (Kézikönyv 23. o.)

2. Európai zeneszerzők művei

P. I. Csajkovszkij: Diótörő – Induló (balett) – részlet (Hanglemez 2. oldal 7.)

P. I. Csajkovszkij: Csipkerózsika – Keringő (balett) – részlet (Hanglemez 2. oldal 8.)

W. A. Mozart: „Bűvös csengő” a Varázsfuvola c. operából (Hanglemez 1. oldal 11.)

3. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Bárdos Lajos: Kossuth Lajos táborában (Hanglemez 1. oldal 13.)

P. I. Csajkovszkij: Diótörő – Induló (balett) – részlet (Hanglemez 2. oldal 7.)

Esik eső karikára (március 15.) (Kézikönyv 34. o.)

Szokolay Sándor: Karácsonyi népi gyermekdalok - Magyar Rádió gyermekkórusa előadásában (Kézikönyv 23. o.)

Úttörődalok ének-zenei hangfelvételei (Kézikönyv 36. o.)

Tömegdalok a felnőttek májusi dalaiból (Kézikönyv 36. o.)

MELLÉKLETEK/8.4.11. Zenehallgatás 3. osztály (Lantos – Lukin, 1981)

Tankönyv:

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (1981): Ének-zene. Az általános iskola harmadik osztálya számára. Második kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest.

Hangfelvétel:

Laczó Zoltán (1980): Zenehallgatás az általános iskola 3. osztálya részére. Az Oktatási Minisztérium és az Országos Tanszerbizottság jóváhagyásával, az Országos Oktatástechnikai Központ megbízásából az Országos Pedagógiai Intézet irányításával szerkesztette: Laczó Zoltán. Hungaroton felvétel.

Hívószólista

1. Gyermekdalok
2. Magyar zeneszerzők zeneművei
3. Európai zeneszerzők zeneművei
4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1. Gyermekdalok

Cickom, cickom - Csipkefa bimbója - Elszaladt a kemence - Hopp, Juliska - Két szál pünkösdrózsa - Kiskertemben uborka - Láttál - e már valaha - Megismerni a kanászt - Most viszik, most viszik - Szegény legény vagyok én - Szélről legeljettek - Volt nekem egy kecském (Hanglemez A oldal I.)

2. Magyar zeneszerzők zeneművei

Bartók Béla: Gyermekeknek: „Így kell járni” (II./23. Tánccdal) (Hanglemez A oldal III. B)

Bartók Béla: Huszárnóta (Hanglemez B oldal IV.)

Bartók Béla: Paprikajancsi (Mikrokozmosz V. 139.) (Hanglemez B oldal V. B)

Bartók Béla: Szonáta két zongorára és ütőhangszerekre I. Assai lento – Allegro molto (részlet) (Hanglemez B oldal III. D)

Bartók Béla – *Balázs Béla*: A fából faragott királyfi (részlet) – A fabáb és a királykisasszony tánca (Hanglemez B oldal V. B)

Kodály Zoltán: Bicinia Hungarica I. 12. „Volt nekem egy kecském” (Hanglemez A oldal III. B)

Kodály Zoltán: Fölszállott a páva – változatok egy magyar népdalra (részlet) (Hanglemez A oldal III. B)

Kodály Zoltán: Túrót eszik a cigány (Hanglemez A oldal III. B)

Kodály Zoltán: Hány János – Intermezzo (részlet) (Hanglemez A oldal III. C)

Kodály Zoltán – *Paulini Béla* – *Harsányi Zsolt*: Hány János (részletek) – Napóleon bevonulása (No. 18), Gyászinduló (No. 19), (Hanglemez B oldal V. B)

Mező Imre: March (Hanglemez A oldal III. C)

Ránki György: Pomádé király új ruhája – I. szvit III. Scherzo (Hanglemez B oldal V. C)

Szokolay Sándor: Hüvelyk Matyi Op. 1 – gyermek karakterdarab, kamarazenekarra átdolgozta a szerző (Hanglemez B oldal V. C)

Zempléni László: Allegro ütőhangszerekre (Hanglemez B oldal III. D)

3. Európai zeneszerzők zeneművei

L. van *Beethoven*: IX. szimfónia d-moll Op. 125 II. Molto vivace (részletek) (Hanglemez A oldal III. D)

G. *Bizet* – H. Meilhac – L. Halévy - *Ábrányi Emil* – *Blum Tamás*: Carmen – Gyerek-kórus I. felvonás (részlet) (Hanglemez B oldal IV.)

W. A. *Mozart*: Duók két kürtre K. 487 No. 2 Menuetto (részlet) (Hanglemez A oldal III. C)

W. A. *Mozart*: Esz-dúr kürtverseny K. 417 III. Rondó (részlet) (Hanglemez A oldal III. C)

W. A. *Mozart* – E. Schikaneder – *Harsányi Zsolt* – *Fischer Sándor*: Varázsfuvola (részletek)

1. A varázsfuvola megszólalása (részlet az I. felvonás fináléjából), 2. Papageno belépője (I. felvonás, No. 2 – rövidítve), 3. Hm, hm, hm – kvintett (I. felvonás, No. 5 – részlet), 4. Papageno és Papagena duettje (II. felvonás, No. 21) (Hanglemez B oldal V. A)

Sz. *Prokofjev*: Péter és a farkas (részletek) - A farkas megjelenése – A vadászok megjelenése (Hanglemez A oldal III. A)

G. Verdi – A. Ghislanzoni: Aida (részlet) Bevonulási induló (II. felvonás) (Hanglemez B oldal IV.)

4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Balázs Árpád feldolgozása: Elmegyek én, elmegyek (orosz népdal) (Hanglemez A oldal II.)

Egressy Béni – Thaly Kálmán: Klapka induló (rövidítve) (Hanglemez A oldal IV.)

Kodály Zoltán – Paulini Béla – Harsányi Zsolt: Hány János - Toborzó (részlet) (Hanglemez A oldal II.)

Szabó Ferenc – Kapuvári Béla – Balázs Árpád feldolgozása: Csillebérc – úttörődal (Hanglemez A oldal II.)

Viski János – Rossa Ernő: Harsan a kürtszó (Hanglemez A oldal II.I)

MELLÉKLETEK/8.4.12. Zenehallgatás 3. osztály (Lantos – Lukin, 2004)

Tankönyv:

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2004): Ének-zene. Az általános iskola harmadik osztálya számára. Második kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Hangfelvétel:

Zenehallgatás 1-2. osztály (1979): Hungaroton felvétel. Zrínyi Nyomda, Budapest.

Laczó Zoltán (1980): Zenehallgatás az általános iskola 3. osztálya részére. Az Oktatási Minisztérium és az Országos Tanszerbizottság jóváhagyásával, az Országos Oktatástechnikai Központ megbízásából az Országos Pedagógiai Intézet irányításával szerkesztette: Laczó Zoltán. Hungaroton felvétel.

Laczó Zoltán (1981): Zenehallgatás az általános iskola 4. osztálya részére. A Művelődési Minisztérium és az Országos Tanszerbizottság jóváhagyásával, az Országos Oktatástechnikai Központ megrendelésére az Országos Pedagógiai Intézet irányításával szerkesztette: Laczó Zoltán. Hungaroton felvétel.

Hívószólista

1. Magyar népdalok (szokásdalok)
2. Magyar zeneszerzők zeneművei
3. Európai zeneszerzők zeneművei
4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1. Magyar népdalok (szokásdalok)

A mónár és a három duhaj – mese, ének- és furulyaszóval (népzenei felvételek, tk.91.o.)

Gergely – járás (népzenei felvételek, tk.91.o.)
Pünkösdlés (népzenei felvételek, tk.91.o.)
Regölés (népzenei felvételek, tk.91.o.)
Villőzés, zöldágjárás (népzenei felvételek, tk.91.o.)

2. Magyar zeneszerzők zeneművei

Bartók Béla: Gyermekeknek: Cickom – I./5. Játék (tk.91.o.)
Bartók Béla: Gyermekeknek: Fa fölött, fa alatt - III./3.(tk.91.o.)
Bartók Béla: Gyermekeknek: „Így kell járni” (Hopp, Juliska) - II./23. Táncdal (Laczó, 1980)
Bartók Béla: Gyermekeknek: Elvesztettem páromat - I./3.(tk.91.o.)
Kodály Zoltán: Mély erdőn – Bicínium (Zenehallgatás,1979)
Kodály Zoltán: Volt nekem egy kecském – Bicínium (Laczó, 1980)
Kodály Zoltán: Gergely – járás (tk.91.o.)
Kodály Zoltán: Gólyanóta (Laczó, 1981)
Kodály Zoltán: Hány János – Toborzó (Laczó, 1980)
Kodály Zoltán: Pünkösdlő (tk.91.o.)
Kodály Zoltán: Túrót eszik a cigány (Laczó, 1980)
Kodály Zoltán: Villő (tk.91.o.)

3. Európai zeneszerzők zeneművei

W. A. *Mozart*: Esz-dúr kürtverseny K. 417 III. Rondo - részlet (Laczó, 1980)
Sz. *Prokofjev*: Péter és a farkas – zenés mese (Zenehallgatás, 1979; Laczó, 1980; 1981)

4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Egressy Béni: Klapka – induló (Laczó, 1980)
Kodály Zoltán: Pünkösdlő (tk.91.o.)
Pünkösdlés (népzenei felvételek, tk.91.o.)
Regölés (népzenei felvételek, tk.91.o.)

MELLÉKLETEK/8.4.13. Zenehallgatás 3. osztály (Lantos – Lukin, 2009)

Tankönyv:

Lantos Rezsőné - Lukin Lászlóné (2009). Ének-zene. Az általános iskola 3. osztálya számára. Második kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Hangfelvétel:

Tóthné Jávora Melinda (2008): Zenekalauz. Tengertánc 2. Zenehallgatás az iskolában és otthon 3-4. osztály. Összeállította: Tóthné Jávora Melinda. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Hívószólista

1. Magyar népdalok (szokásdalok)
2. Magyar zeneszerzők zeneművei
3. Európai zeneszerzők zeneművei
4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1. Magyar népdalok (szokásdalok)

A mónár és a három duhaj – mese, ének- és furulyaszóval (népzenei felvételek, tk.91.o.)

Gergely – járás (népzenei felvételek, tk.91.o.)

Pünkösödölés (népzenei felvételek, tk.91.o.)

Regölés (népzenei felvételek, tk.91.o.)

Villőzés, zöldágjárás (népzenei felvételek, tk.91.o.)

2. Magyar zeneszerzők zeneművei

Bartók Béla: Gyermeknek: Cickom - I./5. Játék CD/1.

Bartók Béla: Gyermeknek: Fa fölött, fa alatt - III./3. CD/3.

Bartók Béla: Gyermeknek: „Így kell járni” (Hopp, Juliska) - II./23. Táncdal CD/4.

Bartók Béla: Gyermeknek: Elvesztettem páromat - I./3. CD/2.

Kodály Zoltán: Mély erdőn (bicínium, tk.91.o.)

Kodály Zoltán: Volt nekem egy kecském (bicínium, tk.91.o.)

Kodály Zoltán: Gergely – járás CD/6.

Kodály Zoltán: Gólyanóta CD/5.

Kodály Zoltán: Hány János – Toborzó (tk.91.o.)

Kodály Zoltán: Pünkösödölő CD/7.

Kodály Zoltán: Túrót eszik a cigány CD/8.

Kodály Zoltán: Villő (tk.91.o.)

3. Európai zeneszerzők zeneművei

W. A. Mozart: Esz-dúr kürtverseny K. 417 III. Rondo - részlet CD/10.

Sz. Prokofjev: Péter és a farkas – zenés mese (tk.91.o.)

4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Egressy Béni: Klapka – induló CD/9

Kodály Zoltán: Pünkösdlő CD/7

Pünkösdlés (népzenei felvételek, tk.91.o.)

Regölés (népzenei felvételek, tk.91.o.)

MELLÉKLETEK/8.4.14. Zenehallgatás 4. osztály (Dobray – Kovács, 1964)

Tankönyv:

Dobray István – Kovács Lajos (1964): Énekeskönyv. Az általános iskolák negyedik osztálya számára. Tankönyvkiadó, Budapest.

Kovács Lajos – Péter József (1964): Ének - zene. Kézikönyv az általános iskolák negyedik osztályában tanító nevelők számára. Tankönyvkiadó, Budapest.

Hangfelvétel:

Kovács Lajos (1964): Zenehallgatás az általános iskola 1-4. osztálya számára. A Művelődésügyi Miniszter rendeletére szerkesztette az Országos Pedagógiai Intézet. Összeállította: Kovács Lajos. Qualiton, Magyar Hanglemezgyártó Vállalat.

Hívószólista

1. Magyar népdalok
2. Magyar zeneszerzők zeneművei
3. Európai zeneszerzők zeneművei
4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1. Magyar népdalok

Lakodalmas népi tánczenék (Kézikönyv 16. o.)

2. Magyar zeneszerzők zeneművei

Bartók Béla: Gyermekeknek – Cickom, cickom (I./5. Játék) (Hanglemez 2. oldal 4.)

Bartók Béla: Gyermekeknek – Elvesztettem páromat (I./11.) (Hanglemez 2. oldal 3.)

Kodály Zoltán: Hány János – Ábécédé (gyermekkar) (Hanglemez 2. oldal 2.)

Kodály Zoltán: Táncnóta (Még azt mondják nem illik) (Kézikönyv 22. o.)

3. Európai zeneszerzők zeneművei

J. Haydn: Menetjel – induló/Takarodó (Kézikönyv 16. o.)

L. Mozart: Gyermekszimfónia II. Minuetto (Hanglemez 1. oldal 10.)

W. A. Mozart: Don Giovanni K. 527. „Menuetto” (Hanglemez 2. oldal 6.)

Bölcsődal hanglemezről való bemutatása (Mozart, Schubert, vagy Brahms) (Kézikönyv 35. o.)

4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Forradalmi dalok (Kézikönyv 20. o.)

Kadosa Pál: Májusköszöntő (Május elsejére) Hanglemez 1. oldal 14.)

Kodály Zoltán: Úttörőinduló – zenekari kísérettel (Kézikönyv 16. o.)

MELLÉKLETEK/8.4.15. Zenehallgatás 4. osztály (Tegzes, 1981)

Tankönyv:

Tegzes György (1981): Ének – zene. Az általános iskola negyedik osztálya számára. Tankönyvkiadó, Budapest.

Hangfelvétel:

Laczó Zoltán (1981): Zenehallgatás az általános iskola 4. osztálya részére. A Művelődési Minisztérium és az Országos Tanszerbizottság jóváhagyásával, az Országos Oktatástechnikai Központ megrendelésére az Országos Pedagógiai Intézet irányításával szerkesztette: Laczó Zoltán. Hungaroton felvétel.

Hívószólista

1. Magyar népdalok
2. Régi magyar táncok
3. Magyar zeneszerzők zeneművei
4. Európai zeneszerzők zeneművei
5. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1. Magyar népdalok

Az árgyélus kismadár - Á, bé, cé, dé - Hej, Jancsika, Jancsika - Hej, tulipán, tulipán - Hej, Vargáné káposztát főz - Kelj fel juhász - Komáromi kisleány - Kősziklán felfutó - Szánt a babám - Széles a Duna - Új a csizmám (Hanglemez A oldal I.)

2. Régi magyar táncok

Lapockás tánc a Vietórisz – kódexből (Hanglemez B oldal IV./1.)

3. Magyar zeneszerzők zeneművei

Bartók Béla: Cipósütés (Hanglemez B oldal V/1. rész)

Bartók Béla: Gyermeknek: Házasodik a tücsök (II. 37.) (Hanglemez B oldal V/1. rész)

Bartók Béla: Mikrokozmosz VI. 142. Mese a kis légyről (Hanglemez B oldal V/1. rész)

Bartók Béla – *Székely Zoltán*: Román népi táncok: 5. „Poarga” *românească* (Román „polka”); 6. Mănumtelul (Aprózó) (Hanglemez B oldal IV/2. rész)

Bozay Attila: Tételpár oboára II. Sebes (Hanglemez A oldal III. A)

Kodály Zoltán: Esti dal – gyermekkari feldolgozásban (Külön lemez, Tegzes, 1981.36. o.)

Kodály Zoltán: Gólyanóta (Hanglemez B oldal VI.)

Kodály Zoltán: Hány János szvit – V. Közjáték (részlet) (Hanglemez B oldal IV/2. rész)

Kodály Zoltán: Mátrai képek – részlet (Hanglemez B oldal IV/2. rész)

Kodály Zoltán: Szonáta gordonkára és zongorára – II. Allegro con spirito (részlet) (Hanglemez A oldal III. B)

Kodály Zoltán – *Paulini Béla* – *Harsányi Zsolt*: Á, bé, cé, dé – részlet a „Hány János” című daljátékból (Hanglemez A oldal I.)

4. Európai zeneszerzők zeneművei

J. S. *Bach*: G-dúr szvit, BWV 1007 – VI. Gigue (Hanglemez A oldal III. B)

J. S. *Bach*: III. (D-dúr) szvit, BWV 1068 –III. Gavotte (részlet) (Hanglemez B oldal IV/1. rész)

A. *Dvořák*: h-moll gordonkaverseny, Op. 104 – III. Finale. Allegro moderato (részlet) (Hanglemez A oldal III. B)

G. F. *Händel*: Vízizene (F-dúr szvit) – 4. Andante (Hanglemez A oldal III. A)

W. A. *Mozart*: Kis éji zene (Eine kleine Nachtmusik) G-dúr K. 525 – III. Menuetto. Allegretto (Hanglemez B oldal IV/1. rész)

W. A. *Mozart* – E. Schikaneder – Harsányi Zsolt – Fischer Sándor: A varázsfuvola (Die Zauberflöte) – Részlet az I. felvonás fináléjából: „A bűvös csengettyű” (Hanglemez B oldal VI.)

M. P. *Muszorgszkij* – M. Ravel: Egy kiállítás képei (Tableaux d’une exposition) – V. Kiscsibék tánca a tojásbéjban (Ballet des poussins dans leurs coques) (Hanglemez B oldal V/2. rész)

Sz. *Prokofjev*: Péter és a farkas – A kacsza bemutatása (Hanglemez A oldal III. A)

C. *Saint - Saëns*: Az állatok farsangja (Le carnaval des animaux) – 14. Finale (Hanglemez B oldal V/2. rész)

I. *Stravinsky*: Petruska, balettszvit – IV. A dajkák tánca (Danse des nounous) – részlet (Hanglemez B oldal VI.)

5. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Balázs Árpád – *Kövesdi János*: Bölcsődal (Hanglemez A oldal II.)

Bárdos Lajos: Kossuth Lajos táborában (Hanglemez A oldal II.)

Erkel Ferenc – *Kölcsey Ferenc*: Himnusz (hangszerelte: *Balázs Árpád*) (Hanglemez A oldal II.)

Kadosa Pál – *Raics István*: Májusköszöntő (Hanglemez A oldal II.)

MELLÉKLETEK/8.4.16. Zenehallgatás 4. osztály (Tegzes, 2004)

Tankönyv:

Tegzes György (2004): Ének – zene. Az általános iskola negyedik osztálya számára. Huszonkettedik kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Hangfelvétel:

Laczó Zoltán (1981): Zenehallgatás az általános iskola 4. osztálya részére. A Művelődési Minisztérium és az Országos Tanszerbizottság jóváhagyásával, az Országos Oktatástechnikai Központ megrendelésére az Országos Pedagógiai Intézet irányításával szerkesztette: Laczó Zoltán. Hungaroton felvétel.

Hívószólista

1. Magyar népdalok
2. Régi magyar táncok
3. Magyar zeneszerzők zeneművei
4. Európai zeneszerzők zeneművei
5. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1. Magyar népdalok

Az 1981-es „*Zenehallgatás az általános iskola 4. osztálya számára*” hanglemezen a tankönyvi törzsanyagban szereplő népdalok sora:

Az árgyélus kismadár - Á, bé, cé, dé - Hej, Jancsika, Jancsika - Hej, tulipán, tulipán - Hej, Vargáné káposztát főz - Kelj fel juhász - Komáromi kisleány - Kősziklán felfutó - Szánt a babám - Széles a Duna - Új a csizmám (Hanglemez A oldal I.)

2. Régi magyar táncok

Lapockás tánc a Vietórisz – kódexből (Hanglemez B oldal IV./1.)

3. Magyar zeneszerzők zeneművei

Bartók Béla: Cipósütés (Hanglemez B oldal V/1. rész)

Bartók Béla: Gyermekeknek: Házasodik a tücsök (II. 37.) (Hanglemez B oldal V/1. rész)

Bartók Béla: Mikrokozmosz VI. 142. Mese a kis légyről (Hanglemez B oldal V/1. rész)

Bartók Béla – *Székely Zoltán*: Román népi táncok: 5. „Poarga” *românească* (Román „polka”); 6. Mănumtelul (Aprózó) (Hanglemez B oldal IV/2. rész)

Bozay Attila: Tételpár oboára II. Sebes (Hanglemez A oldal III. A)

Kodály Zoltán: Esti dal – gyermekkari feldolgozásban (Tegzes, 2004. 116. o.)

Kodály Zoltán: Gólyanóta (Hanglemez B oldal VI.)

Kodály Zoltán: Hány János szvit – V. Közjáték (részlet) (Hanglemez B oldal IV/2. rész)

Kodály Zoltán: Mátrai képek – Két tyúkom tavali (részlet) (Hanglemez B oldal IV/2. rész)

Kodály Zoltán: Szonáta gordonkára és zongorára – II. Allegro con spirito (részlet) (Hanglemez A oldal III. B)

Kodály Zoltán – *Paulini Béla* – *Harsányi Zsolt*: Á, bé, cé, dé – részlet a „Hány János” című daljátékból (Hanglemez A oldal I.)

4. Európai zeneszerzők zeneművei

J. S. *Bach*: G-dúr szvit, BWV 1007 – VI. Gigue (Hanglemez A oldal III. B)

J. S. *Bach*: III. (D-dúr) szvit, BWV 1068 –III. Gavotte (részlet) (Hanglemez B oldal IV/1. rész)

A. *Dvořák*: h-moll gordonkaverseny, Op. 104 – III. Finale. Allegro moderato (részlet) (Hanglemez A oldal III. B)

G. F. *Händel*: Vízizene (F-dúr szvit) – 4. Andante (Hanglemez A oldal III. A)

W. A. *Mozart*: Kis éji zene (Eine kleine Nachtmusik) G-dúr K. 525 – III. Menuetto. Allegretto (Hanglemez B oldal IV/1. rész)

W. A. *Mozart* – E. Schikaneder – Harsányi Zsolt – Fischer Sándor: A varázsfuvola (Die Zauberflöte) – Részlet az I. felvonás fináléjából: „A bűvös csengettyű” (Hanglemez B oldal VI.)

M. P. *Muszorgszkij* – M. Ravel: Egy kiállítás képei (Tableaux d'une exposition) – V. Kiscsibék tánca a tojáshéjban (Ballet des poussins dans leurs coques) (Hanglemez B oldal V/2. rész)

Sz. *Prokofjev*: Péter és a farkas – A kacsa bemutatása (Hanglemez A oldal III. A)

C. *Saint - Saëns*: Az állatok farsangja (Le carnaval des animaux) – 14. Finale (Hanglemez B oldal V/2. rész)

I. *Stravinsky*: Petruska, balettszvit – IV. A dajkák tánca (Danse des nounous) – részlet (Hanglemez B oldal VI.)

5. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Bárdos Lajos: Kossuth Lajos táborában (Hanglemez A oldal II.)

Erkel Ferenc – *Kölcsey Ferenc*: Himnusz (hangszerelte: Balázs Árpád) (Hanglemez A oldal II.)

MELLÉKLETEK/8.4.17. Zenehallgatás 4. osztály (Tegzes, 2008)

Tankönyv:

Tegzes György (2008): *Ének – zene. Az általános iskola 4. osztálya számára. Első kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.*

Hangfelvétel:

Tóthné Jávor Melinda (2008): *Zenekalauz. Tengertánc 2. Zenehallgatás az iskolában és otthon 3-4. osztály. Összeállította: Tóthné Jávor Melinda. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.*

Hívószólista

1. Magyar népdalok
2. Régi magyar táncok
3. Magyar zeneszerzők zeneművei
4. Európai zeneszerzők zeneművei
5. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1. Magyar népdalok

Hej, Jancsika – népi előadó (tk.125. o.)

Új a csizmám (tk.125. o.)

2. Régi magyar táncok

Lapockás tánc a Vietórisz – kódexből CD/22.

3. Magyar zeneszerzők zeneművei

Bartók Béla: Cipósütés - női kar CD/26.

Bartók Béla: Gyermekeknek: Házasodik a tücsök - II./37. Kanásznóta CD/32.

Bartók Béla: Mikrokozmosz: Mese a kis légyről - VI./142. CD/33.

Bartók Béla: 15 magyar parasztdal sorozatából a 11. zongorán előadva CD/11.

Bartók Béla – *Székely Zoltán*: Román népi táncok 5. Román polka, 6. Aprózó CD/31.

Bozay Attila: Tételpár oboára és zongorára - II. Sebes CD/14.

Kodály Zoltán: Ábécédé – részlet a Hány János c. daljátékából CD/18.

Kodály Zoltán: Esti dal – gyermekkari feldolgozásban CD/25.

Kodály Zoltán: Gólyanóta - női kar (tk.125. o.)

Kodály Zoltán: Intermezzo – részlet a Hány János c. daljátékából CD/28.

Kodály Zoltán: Két tyúkom tavali – részlet a Mátrai képek c. vegyes kari műből CD/20.

Kodály Zoltán: Szonáta gordonkára és zongorára II. Allegro con spirito – részlet CD/27.

4. Európai zeneszerzők zeneművei

J. S. *Bach*: III. (D-dúr) szvit, BWV 1068 – III. Gavotte - részlet CD/21.

J. S. *Bach*: G-dúr szvit, BWV 1007 – VI. Gigue CD/23.

A. *Dvořák*: h-moll gordonkaverseny, Op. 104 – III. Finale. Allegro moderato - részlet CD/24.

G. F. *Händel*: Vízizene (F-dúr szvit) - 4. Andante - részlet CD/17.

R. *Korsakov*: A Télapóhoz (tk.125.o.)

W. A. *Mozart*: A bűvös csengettyű – részlet a Varázsfuvola c. operából (tk.125.o.)

W. A. *Mozart*: Kis éji zene (Eine kleine Nachtmusik), G-dúr K. 525 III. Menuetto. Allegretto CD/19.

W. A. *Mozart*: Á-dúr klarinét kvintett K.581. II. Larghetto. CD/29.

W. A. *Mozart*: Esz-dúr szimfónia concertante III. Rondo CD/15.

M. P. *Muszorgszkij* - M. *Ravel*: Egy kiállítás képei – V. Kiscsibék tánca a tojáshéjban CD/30.

Sz. *Prokofjev*: Péter – téma, Kacska – téma, Macska – téma, a Péter és a farkas című műből (tk. 125. o.)

C. *Saint – Saëns*: Az állatok farsangja – 14. Finale CD/16.

I. *Stravinsky*: Petruska, balettszvit – IV. A dajkák tánca – Medvetáncoltatás - részlet CD/12.

5. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Bárdos Lajos: Kossuth Lajos táborában - férfikar CD/13.

Erkel Ferenc – Kölcsey Ferenc: Himnusz (tk.125. o.)

R. *Korszakov*: A Télapóhoz (tk.125.o.)

MELLÉKLETEK/8.4.18. Zenehallgatás 1. osztály (Süle, 2013)

Tankönyv:

Süle Ferenc (2013): Első daloskönyvem 1. Tankönyv az első évfolyam számára. Tartós tankönyv. 21. átdolgozott kiadás. Apáczai Kiadó Kft., Celldömölk. Kapcsolódó kerettanterv EMMI kerettanterv 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet.

Hangfelvétel:

Schóber Tamás – Süle Ferenc (2008): Zenehallgatás az általános iskola első osztályában. Zenei szerkesztő: Schóber Tamás. Hangfelvételek: do-lá stúdió. Hangmérnök, zenei rendező: Dobos László. Apáczai Kiadó, Celldömölk.

Hívószólista

1. Magyar népdalok (szokásdalok)
2. Magyar zeneszerzők zeneművei
3. Európai zeneszerzők zeneművei
4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1. Magyar népdalok (szokásdalok)

A kis Jézus megszületett (1'18) CD/57.

Mennyből az angyal (3'11) CD/56.

2. Magyar zeneszerzők zeneművei

Bartók Béla: Gyermekeknek – Kis kece lányom (I. /17. Körtánc) (1'06) CD/77.

Bárdos Lajos: Tábortűznél (1'39) CD/78.

Gryllus Vilmos – Döbrentey Ildikó: Maszkabál – Cica (2'15) CD/66.

Gryllus Vilmos – Döbrentey Ildikó: Maszkabál – Hóember (2'22) CD/52.

Gryllus Vilmos – Döbrentey Ildikó: Maszkabál – Katicabogár (2'06) CD/65.

Gryllus Vilmos – Döbrentey Ildikó: Maszkabál – Virágcsokor (2'29) CD/76.

Keresztény Béla – Weöres Sándor: Táncol a Hold (részlet) (1'26) CD/73.

Kodály Zoltán: Esti dal (2'28) CD/71.

Kodály Zoltán: Pünkösödölő (Daloskönyv 55.o.)

Lakner Tamás – Weöres Sándor: Réti csiga – részlet (1'13) CD/48.

3. Európai zeneszerzők zeneművei

A. *Banchieri*: Az állatok rögtönzött ellenpontja (1'20) CD/50.

C. *Debussy*: Gyermekkuckó – Az elefánt bölcsődala (részlet) (2'08) CD/72.

C. *Debussy*: Holdfény (részlet) (2'07) CD/74.

L. *Mozart*: Gyermekszimfónia (részlet) (0'48) CD/75.

W. A. *Mozart*: C-dúr zongoravariáció K. 300. (részlet) (1'40) CD/51.

Sz. *Prokofjev*: Péter és a farkas – részletek: Péter (0'42), a kismadár (0'23), a kacska (0'27), a farkas (0'53), a macska (0'20), a vadászok (0'35), a nagypapa (0'52) CD/58-64.

M. *Ravel*: Lúdanyó meséi Tündéerkert (részlet) (Daloskönyv 27. o.)

C. *Saint - Saëns*: Az állatok farsangja: Tyúkok, kakasok (részlet) (0'49) CD/53.

C. *Saint - Saëns*: Az állatok farsangja: Hosszúfülű személyiségek, szamarak (részlet) (0'45) CD/55.

4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

A kis Jézus megszületett (1'18) CD/57.

Indulók (Daloskönyv 41.o.)

Kodály Zoltán: Pünkösödölő (Daloskönyv 55.o.)

Mennyből az angyal (3'11) CD/56.

W. A. *Mozart*: C-dúr zongoravariáció K. 300. (részlet) (1'40) CD/51.

MELLÉKLETEK/8.4.19. Zenehallgatás 1. osztály (Lassúné Ruskó, 2013)

Tankönyv:

Lassúné Ruskó Renáta (2013): Ének-zene. Tankönyv első osztályosoknak. Tartós tankönyv. Első kiadás. Mozaik Kiadó, Szeged. Kerettanterv: 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet 1.2.6.1. A változat.

Hangfelvétel:

Zenehallgatás 1-2. osztály (2013): Mozaik Kiadó, Szeged. MS-4002

Hívószólista

1. Magyar népdalok (szokásdalok)
2. Magyar zeneszerzők zeneművei
3. Európai zeneszerzők zeneművei
4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1. Magyar népdalok (szokásdalok)

Én elmentem a vásárba fél pénzzel (tk.9. o.)

Itt a farsang (tk.47.o.)

Ma van húsvét napja (tk.59.o.)

Mi van ma, mi van ma (tk.69.o.)

Regölés „Kelj fel gazda, kelj fel” (tk.35. o.)

2. Magyar zeneszerzők zeneművei

Bartók Béla: Gyermeknek - No. 1. Boci, boci (I./1. Játzó gyermekek) (0'27) CD/2.

Bartók Béla: Gyermeknek – No. 2. Süss fel nap (I./2. Gyermekdal) (0'52) CD/3.

Bartók Béla: Gyermeknek – No. 3. Szegény legény (I./3.) (0'54) CD/4.

Bartók Béla: Gyermeknek – No. 7. Keresd meg a tüt (I./7. Játékdal) (0'29) CD/5.

Bartók Béla: Gyermeknek – No. 17. Kis kece lányom (I./17. Körtánc) (1'11) CD/6.

Bárdos Lajos: Csöndes kánon - gyermekkar (tk.13. o.)

Bárdos Lajos: Ó, gyönyörű szép, titokzatos éj - gyermekkar (tk.34. o.)

Kodály Zoltán: Nagyszalontai köszöntő – női kar (1'03) CD/21.

Kodály Zoltán: Táncnóta. „Még azt mondják nem illik” - gyermekkar (tk.55.o.)

Nádas Katalin: A kecske - francia népdal - gyermekkar (tk.49.o.)

Szőnyi Erzsébet: Sárga csikó, csengő rajta - gyermekkar (tk.11. o.)

3. Európai zeneszerzők zeneművei

J. S. Bach: G-dúr menüett - zongora (tk.41.o.)

J. S. Bach: É-dúr menüett (1'45) CD/11.

J. S. Bach: Bourée (1'05) CD/1.

L. van Beethoven: D-dúr hegedűverseny I. tétel (részlet) (1'43) CD/14.

L. van Beethoven: Für Elise (részlet) (3'04) CD/8.

J. Brahms: D-dúr hegedűverseny (részlet) (1'40) CD/13.

P. I. Csajkovszkij: b-moll zongoraverseny 1. tétel, Allegro (részlet) (1'18) CD/10.

L. C. Daquin: A kakukk (Le Coucou) - zongora (tk.31. o.)

J. Fornsete – Kövesdy János: Nyár kánon (Künn a fákon) (tk.75.o.)

W. Kroll: Bendzsó és hegedű (3'09) CD/19.

F. Mendelssohn Bartholdy: e-moll hegedűverseny I. tétel (részlet) (1'13) CD/12.

L. Mozart: Gyermekszimfónia (részlet) (1'20) CD/20.

W. A. Mozart: 12 variáció K. 265 /2. (0'48) CD/7.

W. A. Mozart: 12 variáció K. 265 /4. (0'49) CD/8.

Sz. Prokofjev: Péter és a farkas - szimfonikus mese (tk.62.o.)

Sz. Prokofjev: Péter és a farkas: A kismadár (0'30) CD/31.

Sz. Prokofjev: Péter és a farkas: Péter témája (0'47) CD/38.

J. Ph. Rameau: A tyúk (tk.57.o.)

G. Ph. Telemann: Békák (részlet) (tk.67.o.)

A. Vivaldi: A négy évszak – Tavasz I. tétel (részlet) (1'14) CD/15.

A. Vivaldi: A négy évszak – Nyár I. tétel (részlet) (2'08) CD/16.

A. Vivaldi: A négy évszak – Ősz I. tétel (részlet) (2'04) CD/17.

A. Vivaldi: A négy évszak – Tél II. tétel (részlet) (2'03) CD/18.

4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

Bárdos Lajos: Ó, gyönyörű szép, titokzatos éj - gyermekkar (tk.34. o.)

F. Doppler: Kossuth – induló (2.47) CD/22.

Egressy Béni – Vörösmarty Mihály: Szózat (1'56) CD/24.

Erkel Ferenc – Kölcsey Ferenc: Himnusz (2'25) CD/23.

Ma van húsvét napja (tk.59.o.)

Mi van ma, mi van ma (tk.69.o.)

W. A. Mozart: 12 variáció K. 265 /2. (0'48) CD/7.

Regölés „Kelj fel gazda, kelj fel” (tk.35. o.)

MELLÉKLETEK/8.4.20. Zenehallgatás 1. osztály (Lantos – Lukin, 2013)

Tankönyv:

Lantos Rezsőné – Lukin Lászlóné (2013): Ének-zene. Az általános iskola első osztálya számára. Első kiadás. NAT Kerettanterv 2012. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, Budapest. A tankönyv megfelel az 51/2012. (XII.21.) EMMI rendelet 1. sz. melléklet 1.2.6.1. A változat: Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyam megnevezésű kerettanterv előírásainak.

Hangfelvétel:

Ördög Mária (2001): Zenekalauz. Tengertánc 1. Zenehallgatás az iskolában és otthon. Összeállította: Ördög Mária. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Hívószólista

1. Magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok)
2. Magyar zeneszerzők zeneművei
3. Európai zeneszerzők zeneművei
4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

1. Magyar népdalok (népi mondókák, szokásdalok)

A kis Jézus aranyalma (0'35) CD/35

„Amikor a pásztor elvesztette a kecskéit” – mese (3'47) CD/11.

Csík megyei furulyadallamok (3'08) CD/12.

Eredj, Éva a padlásra (0'21) CD/35.

Galgamácsai népi mondókák: „Állatok a mezőn” (2'53) CD/1.

Galgamácsai népi mondókák: „Állatok a ház körül” (2'00) CD/2.

Galgamácsai népi mondókák: „Nap- és esőhívogató” (1'14) CD/3.

Jancsika, Jancsika (0'51) CD/36.

Karácsonynak éjszakáján (0'49) CD/34.

Lucázás (1'11) CD/31.

Pásztorok keljünk fel (1'03) CD/32.

2. Magyar zeneszerzők zeneművei

Bartók Béla: Cipósütés – női kar (2'02) CD/10.

Bartók Béla: Gyermeknek: Elvesztettem páromat (I./11.) (0.52) CD/18.

Bartók Béla: Gyermeknek: Elvesztettem zsebkendőmet (I./4. Párnatánc) (0'40) CD/17.

Bartók Béla: Gyermeknek: Süss fel nap (I./2. Gyermekdal) (0'49) CD/16.

Bartók Béla: Gyermeknek: Süssünk, süssünk valamit (I./1. Játszó gyermekek) (0'24) CD/15.

Bartók Béla: Három Csík megyei népdal – furulya, zongora (2'19) CD/13.

Bartók Béla: Héjja, héjja, karahéjja – női kar (0'49) CD/9.

Kodály Zoltán: Egyetem, begyetem – gyermekkar (1'31) CD/5.

Kodály Zoltán: Hajnövesztő – gyermekkar (0'49) CD/7.

Kodály Zoltán: Katalinka – gyermekkar (0'52) CD/8.

Kodály Zoltán: Kis kece lányom – Bicínium (0'27) CD/4.

Kodály Zoltán: Nyulacska – gyermekkar (0'49) CD/6.

3. Európai zeneszerzők zeneművei

Jacob van *Eyck*: Engels Nachtigaelte (Fülemüle – ének) – reneszánsz furulyamuzsika (3'10) CD/14.

W. A. *Mozart*: Változatok egy francia gyermekdalra – zongoradarab – részletek (4'09) CD/20.

4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

A kis Jézus aranyalma (0'35) CD/35

Eredj, Éva a padlásra (0'21) CD/35.

Esik eső karikára (1'40) CD/43.

Jancsika, Jancsika (0'51) CD/36.

Jön, Kossuth jön (1'19) CD/41.

Karácsonynak éjszakáján (0'49) CD/34.

Lucázás (1'11) CD/31.

Megtanultam tótul, svábul (4'17) CD/42.

Pásztorok keljünk fel (1'03) CD/32.

W. A. Mozart: Változatok egy francia gyermekdalra – zongoradarab – részletek (4'09) CD/20.

További zenehallgatási ajánlat (tankönyv 75. oldal)

1. Magyar zeneszerzők zeneművei

Bartók Béla: Gyermekeknek: Lánc, lánc, eszterlánc (I./12) (tk.75. o.)

Bartók Béla: Gyermekeknek: Kis kece lányom (I./17. Körtánc) (tk.75.o.)

Kurtág György: Játékok, Perpetuum mobile (videó, internet, DVD) – kortárs zongora (tk.75. o.)

2. Európai zeneszerzők zeneművei

A. *Banchieri*: Az állatok rögtönzött ellenpontja – reneszánsz kórusmuzsika (tk.75. o.)

F. *Chopin*: cisz-moll keringő – zongora (tk.75 o.)

P. I. *Csajkovszkij*: Diótörő I. felvonás 1. kép III. felvonás 3. kép (babák tánca – balett (DVD) (tk.75.o.)

J. *Haydn*: Meglepetés (Üstdob) szimfónia II. tétel (tk.75.o.)

L *Mozart*: Gyermekszimfónia I. tétel (tk.75.o.)

W. A. *Mozart*: Mozart első dallama (tanári/diák - előadás) (tk.75. o.)

G. P. *Telemann*: Békák (tk.75.o.)

4. Alkalmi dalok, ünnepek zenéje

F. *Chopin*: cisz-moll keringő – zongora (tk.75 o.)

P. I. *Csajkovszkij*: Diótörő I. felvonás 1. kép III. felvonás 3. kép (babák tánca – balett (DVD) (tk.75.o.)

VIII. MELLÉKLETEK

8.5. KÉRDŐÍVEK (2016-2017)

8.5.1.

Kérdőíves felmérés pedagógusoknak

Kérdőív a NAT kerettanterv 2012 első osztályos énekkönyveinek tankönyvhasználatához

Kérdőíves felmérés pedagógusok részére

A kérdőíves felmérés célja a NAT kerettanterv 2012 első osztályos énekkönyveinek tankönyvhasználat szempontjából végzett felmérése.

A kérdésekre adott válaszok név nélkül szerepelnek. A válaszadás a felsorolt válaszlehetőségek bekarikázásával történik.

Kijelentem, hogy a kérdőíves felmérés során felvett adatokat kizárólag saját kutatásomban használom fel.

A kérdőíves felmérés időpontja:

Település neve:

Iskola neve:

1. Melyik kiadó énekkönyvét használja az énekórán?

Kérem, karikázza be a megfelelő választ!

- a) Apáczai Kiadó
- b) Mozaik Kiadó
- c) Nemzedékek tudása Tankönyvkiadó
- d) egyéb:

2. Véleménye szerint mi a szerzői előszó szerepe?

Kérem, karikázza be a megfelelő választ! A felsorolásból több válasz is bekarikázható!

- a) kapcsolatot teremt az énekkönyv olvasóival
- b) ráirányítja a tanulók figyelmét a zenei tartalomra
- c) információt nyújt az énekkönyv használatához

d) zenetanulásra motivál

3. Milyen énekkönyvének szerkezeti felépítése?

Kérem, karikázza be a megfelelő választ! A felsorolásból több válasz is bekarikázható!

- a) Előszó
- b) Tartalomjegyzék
- c) Betűrendes mutató
- d) Felhasznált irodalom
- e) Forrásjegyzék
- f) Képjegyzék
- g) Zenehallgatás
- h) Zenei fogalomtár

4. Hogyan értékeli énekkönyvének tartalomjegyzékét?

Az alábbi felsorolásból kérem, válassza ki az **Ön énekkönyvének tartalomjegyzékére** vonatkozó pontokat és **csak azokra adjon** értékelő választ! Kérem, értékeljen ötfokozatú skálán a megfelelő szám bekarikázásával!

1 = nem felel meg 5 = nagyon megfelel

- a) énekkönyvem tartalomjegyzéke az énekkönyv **elején** található 1 2 3 4 5
- b) énekkönyvem tartalomjegyzéke az énekkönyv **végén** található 1 2 3 4 5
- c) énekkönyvem tartalomjegyzéke a **dalok betűrendes mutatóját** tartalmazza 1 2 3 4 5
- d) énekkönyvem tartalomjegyzékében a **dalok nem betűrendben** követik egymást 1 2 3 4 5
- e) énekkönyvem tartalomjegyzéke **tartalmazza** az énekkönyvben szereplő valamennyi mondóka, vers, egyéb szöveg (betűrendes) mutatóját 1 2 3 4 5
- f) énekkönyvem tartalomjegyzéke **nem tartalmazza** az énekkönyvben szereplő valamennyi mondóka, vers, egyéb szöveg (betűrendes) mutatóját 1 2 3 4 5
- g) énekkönyvem tartalomjegyzékében jól áttekinthető a zenei tartalom felépítése, melyet a **tartalmi egységek elrendezése** is hangsúlyoz 1 2 3 4 5
- h) énekkönyvem tartalomjegyzékében a tartalmi egységek tagolása vizuálisan, tipográfiai eszközökkel is kiemelt (**eltérő betűméretek, betűszínek**) 1 2 3 4 5
- i) énekkönyvem tartalomjegyzékében a zenei tartalom **kéthasábos elrendezésű**, ami jó áttekinthetőséget biztosít 1 2 3 4 5

5. Hogyan segíti munkáját énekkönyvének irodalom, forrás- és képjegyzéke, zenehallgatási anyaga a tanórai felkészülésben?

Kérem, karikázza be a megfelelő választ! A felsorolásból több válasz is bekarikázható!

- a) felhasználom ismereteim további bővítésére
- b) a megjelölt forrásokból az énekkönyvben lévő tananyag mellé kiegészítő anyagokat gyűjtök
- c) a felhasznált irodalomból a tanulók számára is válogatok és a figyelmükbe ajánlom
- d) a tanulókat motiválom az énekkönyv további zenehallgatási ajánlatának meghallgatására
- e) nem használom fel
- f) énekkönyvem nem tartalmaz forrásokat

6. Hogyan vélekedik a tananyag felépítettségéről?

Kérem, értékeljen ötfokozatú skálán!

1= egyáltalán nem 5= teljes mértékben

- f) a tananyagban a zenei ismeretek összefüggő, logikus sorrendben követik egymást
2 2 3 4 5
- g) a tananyagban az új zenei ismeretekhez a régebbi ismeretek, ismétlésekkel kapcsolódnak
1 2 3 4 5
- h) a tananyagrészekhez bőséges számú dalanyag kapcsolódik
1 2 3 4 5
- i) a tananyagrészekben belül a zenei ismeretanyag elsajátításához megfelelő számban kapcsolódnak mondókák, kiolvasók, versek
1 2 3 4 5
- j) a tananyagrészek tartalmazzák a zenei készségfejlesztő gyakorlatok, feladatok kellő mennyiségét
1 2 3 4 5
- f) a tananyag felépítésének szerves részét képezi a rendszeres zenehallgatás
1 2 3 4 5
- h) a tananyag felépítésében hangsúlyos szerepet tölt be a zenei ismeretek összefoglalása, rendszerezése
1 2 3 4 5
- h) a tananyag épít a tanulók tanórán kívül szerzett ismereteire, érdeklődési körére
1 2 3 4 5

7. Hogyan vélekedik énekkönyvének feladatairól?

Kérem, értékeljen ötfokozatú skálán!

1= egyáltalán nem 5= maximálisan

a) zeneszeretetre, zenetanulásra motiválnak	1	2	3	4	5
b) változatosak, érdekesek	1	2	3	4	5
c) gondolkodásra készítenek	1	2	3	4	5
d) építenek a tanulók más tantárgyakban szerzett tudására	1	2	3	4	5
e) segítik az ismeretek összefoglalását, rendszerezését	1	2	3	4	5
f) lehetőséget adnak önellenőrzésre	1	2	3	4	5
g) önálló, felfedező tanulásra motiválnak	1	2	3	4	5
h) a tanultakat összekötik a tanulók iskolán kívüli tevékenységeivel	1	2	3	4	5
i) a mindennapok világában alkalmazható tudást gyarapítják	1	2	3	4	5

8. Hogyan használja fel énekkönyvének illusztrációit?

Kérem, karikázza be a megfelelő választ! A felsorolásból több válasz is bekarikázható!

- a) gyermekdalok, énekes játékok motivációjaként
- b) zenei jelenségek megfigyeltetésére
- c) az ismeretanyag tudatosításához
- d) összefüggések megláttatására, elvonatkoztatásra
- e) zenei rejtvényekhez, fejtörőkhöz
- f) más tantárgyakkal való összefüggések, kapcsolódási pontok keresésére

9. Milyen eszközöket alkalmaz az énekkönyv zenehallgatási anyagának tanórai feldolgozásához?

Kérem, karikázza be a megfelelő választ! A felsorolásból több válasz is bekarikázható!

- a) az énekkönyvhöz kiadott CD mellékletet
- b) internetes forrásokat
- c) DVD felvételeket
- d) hanglemezeket (bakelit)
- e) e-tankönyv hanganyagát

10. Hogyan építi be a tanítás-tanulás folyamatába a zenehallgatási anyagot?

Kérem, karikázza be a megfelelő választ! A felsorolásból több válasz is bekarikázható!

- a) a zenehallgatás minden énekóra részét képezi
- b) a zenehallgatási anyagot az énekkönyvben kijelölt részeknél hallgatjuk meg
- c) a zenehallgatási anyagot akkor hallgatjuk meg, amikor jut rá elég idő az énekórán
- d) a zenehallgatásra megjelölt zeneműveket az énekórán ritkán hallgatjuk meg
- e) az énekórai zenehallgatáson kívül, az énekkönyv további zenehallgatási ajánlatából válogatok a tanulóknak és otthoni zenehallgatásra motiválom őket

11. Hogyan vélekedik a zenehallgatási anyag mennyiségéről?

Kérem, értékeljen ötfokozatú skálán!

1=egyáltalán nincs 5= nagyon sok

a) magyar népi gyermekjátékdalok, népzene, népszokások dallamai	1	2	3	4	5
b) alkalmi dalok, ünnepek zenéje	1	2	3	4	5
c) magyar zeneszerzők zeneművei	1	2	3	4	5
d) európai zeneszerzők zeneművei	1	2	3	4	5
e) távoli kontinensek zenéje	1	2	3	4	5

12. Hogyan értékeli énekkönyvének olvashatóságát, tanulhatóságát a tanulók szempontjából?

Kérem, értékeljen ötfokozatú skálán!

1= egyáltalán nem 5= teljes mértékben

e) az énekkönyvben a tanulók fejlettségi szintjének megfelelően, jelek segítik a tájékozódást	1	2	3	4	5
f) az énekkönyv szókincs és a mondatszerkezet szempontjából a tanulók életkorának megfelelő	1	2	3	4	5
g) a kezdeti nagyobb betűméretek fokozatosan csökkennek a tanulók olvasási készségének fejlődéséhez mérten	1	2	3	4	5
h) az énekkönyvben a betűszínek, szövegkiemelések felkeltik a tanulók figyelmét, tanulásra motiválnak	1	2	3	4	5

13. Hogyan értékeli énekkönyvét a különböző zenei tartalmak (énekes - hangszeres zeneművek) mennyiségi arányának szempontjából?

Kérem, jelölje ötfokozatú skálán!

1 = minimális mértékben 5 = maximálisan

- e) az énekkönyv zenei anyaga őrzi és ápolja népi kultúránkat, hagyományainkat
1 2 3 4 5
- f) az énekkönyvben nemzeti történelmünk jeles napjainak emlékét alkalmi dalok, hangszeres zeneművek őrzik
1 2 3 4 5
- g) az énekkönyv zenei tartalmában jelentős szerepet töltenek be ünnepi zenék, melyek a tanulók érzélemvilágát gazdagítják
1 2 3 4 5
- h) az énekkönyv korszerű zenei tartalma a mindennapok zenei világára is ráirányítja a tanulók figyelmét
1 2 3 4 5

14. Ön szerint énekkönyvének zenei ismeret- és készségfejlesztési anyaga milyen munkaformák alkalmazására ad lehetőséget?

Kérem, karikázza be a megfelelő választ! A felsorolásból több válasz is bekarikázható!

- a) frontális osztálymunka
b) csoportos munkaformák
c) egyéni munka

15. Véleménye szerint énekkönyve kinek a munkáját segíti elsősorban?

Kérem, karikázza be a megfelelő választ!

- a) elsősorban a tanár tanórai felkészülését segíti
b) elsősorban a tanuló órai munkáját – tanórán kívüli tevékenységeit aktivizálja
c) egyenlő arányban hangolja egybe a tanár - tanuló kooperatív munkáját

16. Elégedett énekkönyvével?

Kérem, karikázza be a megfelelő választ!

- a) igen, mert az eredményes tanulás - tanítás kiváló munkaeszköze
b) a hiányosságok ellenére is ezt választom
c) nem vagyok elégedett, másikat választanék

Köszönöm választát.

VIII. MELLÉKLETEK

8.5. KÉRDŐÍVEK (2016-2017)

8.5.2.

Kérdőíves felmérés tanulóknak

Kérdőív a NAT kerettanterv 2012 első osztályos énekkönyveinek tankönyvhasználatához

Kérdőíves felmérés tanulók részére

A kérdőíves felmérés célja a NAT kerettanterv 2012 első osztályos énekkönyveinek tankönyvhasználat szempontjából végzett felmérése.

A kérdésekre adott válaszok név nélkül szerepelnek. A kérdőíven szereplő kérdésekre a tanulók énekkönyvük segítségével, egyenként válaszolnak. Válaszaikat írásos formában rögzítem a kérdőíven.

Kijelentem, hogy a kérdőíves felmérés során felvett adatokat kizárólag saját kutatásomban használom fel.

A kérdőíves felmérés időpontja:

Település neve:

Iskola neve:

Osztály:

Énekkönyv:

1. Szeretsz énekelni?

.....

2. Szereted az énekórát?

.....

3. Tetszik az énekkönyv, amiből tanulsz?

.....

4. Hol szoktál énekelni az énekkönyvedből?

.....

5. Vannak-e kedvenc énekeid az énekkönyvben? Mutassál néhányat! Miért ezeket választottad?

.....
6. *Az énekeket szereted eljátszani?*

.....
7. *Miért jó ezeket eljátszani?*

.....
8. *Hol szoktad eljátszani az énekeket?*

.....
9. *Szereted a mondókákat, verseket az énekkönyvben? Válasszál néhányat közülük! Miért ezeket választottad?*

.....
10. *Az énekórán szeretsz zenét hallgatni?*

.....
11. *Milyen zenéket szeretsz hallgatni énekórán?*

.....
12. *Mire gondolsz zenehallgatás közben?*

.....
13. *Mutasd meg az énekkönyvben azokat a feladatokat, amiket nagyon szeretsz csinálni! Miért ezeket választottad?*

.....
14. *Mutasd meg az énekkönyvben azokat a feladatokat is, amiket nem szeretsz csinálni! Miért nem szereted?*

.....
15. *Tetszenek a rajzok az énekkönyvben? Mutassál néhányat az énekkönyvből!*

.....
16. *Mi jut eszedbe a képekről?*

.....
17. *Vannak az énekkönyvedben kis jelek?*

.....
18. *Tudod, mit jelentenek?*

.....
19. *Te, melyik jelnek örülsz, amikor meglátod az énekkönyvben? Miért?*

.....
20. Tudsz olvasni?
.....

21. Hogyan olvasol az énekkönyvből?
.....

22. Neked milyen színek tetszenek az énekkönyvben? Megmutatnád, hol vannak a legszebbek?
.....

23. Képzeld magad varázslónak! Te mit varázsolnál az énekkönyvedbe?
.....

24. Szerinted jó ebből az énekkönyvből tanulni?
.....

VIII. MELLÉKLETEK

8.5. KÉRDŐÍVEK (2016-2017)

8.5.3.

Kérdőíves felmérés szülőknek

Kérdőív a NAT kerettanterv 2012 első osztályos énekkönyveinek tankönyvhasználatához

Kérdőíves felmérés szülők részére

A kérdőíves felmérés célja a NAT kerettanterv 2012 első osztályos énekkönyveinek tankönyvhasználat szempontjából végzett felmérése.

A kérdésekre adott válaszok név nélkül szerepelnek. A válaszadás a felsorolt válaszlehetőségek bekarikázásával történik.

Kijelentem, hogy a kérdőíves felmérés során felvett adatokat kizárólag saját kutatásomban használom fel.

A kérdőíves felmérés időpontja:

Település neve:

Az iskola neve, ahová gyermeke jár:

Gyermekének osztálya:

Énekkönyv:

1. Mi a véleménye az iskolai énekóráról

Kérem, karikázza be a megfelelő választ!

- a) az iskolai énekóra zenei élménnyel gazdagítja a gyerekeket
- b) megtanulnak énekelni-zenélni a gyerekek
- c) feleslegesnek tartom

2. Tetszik-e Önnek gyermeke énekkönyve?

Kérem, karikázza be a megfelelő választ!

- a) igen
- b) nem

3. Miért tetszik Önnek az énekkönyv?

Kérem, karikázza be a megfelelő választ! A felsorolásból több válasz is bekarikázható!

- a) a szép dalok miatt
- b) szépek a rajzok, képek
- c) szeretek az énekkönyvből énekelni a gyermekemnek
- d) az énekeket együtt szoktuk eljátszani
- e) tudom használni az énekkönyvet, a gyakorlatokat, feladatokat közösen oldjuk meg
- f) az énekkönyvből magam is tudok zenét tanulni

4. Mi a véleménye az énekkönyv méretéről?

Kérem, karikázza be a megfelelő választ!

- a) túl nagy, sok helyet foglal el az iskolatáskában
- b) megfelelő a mérete

5. Mi a véleménye az énekkönyv súlyáról?

Kérem, karikázza be a megfelelő választ!

- a) nagyon nehéz
- b) megfelelő a súlya
- c) könnyű

6. Mi a véleménye az énekkönyv áráról?

Kérem, karikázza be a megfelelő választ!

- a) nagyon drága
- b) elfogadható az ára
- c) nem tudom az árát (iskolai könyvtár tankönyve)

7. Mi az, amit megváltoztatna az énekkönyvben?

.....

Köszönöm válaszát.

VIII. MELLÉKLETEK

8.5. KÉRDŐÍVEK (2016-2017)

8.5.4.

Szülői nyilatkozat

Tisztelt Szülők!

Gyovai Ágnes vagyok a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógus Kar oktatója. Doktori képzésem részeként kérdőíves felmérést végzek az ének-zene tankönyvek használatához kapcsolódóan. Néhány kérdésre kérem a gyerekek választát, amit írásban, név nélkül rögzítek. A felmérés elvégzéséhez kérem az Önök beleegyezését.

Kérem, választát aláhúzással jelölje!

engedélyezem nem engedélyezem

szülő aláírása

VIII. MELLÉKLETEK

8.6. SZEMÉLYES INTERJÚK (2016-2017)

8.6.1.

A kérdőíves vizsgálat bevezető kérdései

A személyes interjú lebonyolításának forgatókönyve:

Kérem, nyilatkozzon arról, hogy hozzájárul-e a beszélgetés hangfelvételének rögzítéséhez!

Kérem, válaszoljon röviden a kérdőív kitöltése előtt néhány kérdésemre!

Hány éve tanít?

.....

Mi jelenti a legnagyobb örömet a zenetanításban?

.....

Milyen problémákkal, nehézségekkel kellett megküzdeni pályája során?

.....

Egy gondolattal, hogyan fogalmazná meg ars poeticáját?

.....

Hozzájárul az eredmények publikálásához?

Köszönöm válaszát.

VIII. MELLÉKLETEK

8.6. SZEMÉLYES INTERJÚK (2016-2017)

8.6.2.

A hangfelvételek írott változata

A kérdőíves vizsgálat bevezető kérdéseire tizenkilenc pedagógus válaszolt, akik hozzájárultak a beszélgetés hangfelvételének rögzítéséhez és az eredmények publikálásához.

A kérdőív kitöltése előtt az alábbi kérdésekre adtak választ:

Hány éve tanít?

Mi jelenti a legnagyobb örömet a zenetanításban?

Milyen problémákkal, nehézségekkel kellett megküzdeni pályája során?

Egy gondolattal, hogyan fogalmazná meg ars poeticáját?

A kérdésekre adott válaszok összefoglalása

A megkérdezett pedagógusok szakmai elkötelezettségét, hivatástudatát mélyen áthatja a Kodályi – filozófia. a zenei nevelés emberformáló, lélekemelő ereje, akik pedagógiai munkájuk során őrzik és továbbadják Kodály Zoltán szellemi örökségét, a zenei élmény közösségformáló erejét, a közös éneklés varázsát. A pedagógusok oktató-nevelő munkáját mindig megújítja a zene iránti szeretet, ami minden pedagógiai tevékenységükben zenei élménynyújtásra motiválja őket, és kiváló pedagógiai érzéssel, szakmai tudással, személyes kisugárzásukkal örömtelivé teszik az ének-zene órák hangulatát. Az iskolai énekórák közös énekélményét csillogó gyermekteltek hálálják meg, akik a pedagógusok felé őszinte megnyilatkozással jelzik az énekórák boldog élményének pillanatait.

A pedagógusok az iskolai énektanítás problémáját, nehézségét magasabb évfolyamokon az ének-zene tantárgy iránti, nem kellő tiszteletben látják. Véleményük szerint az ének, mint készségtárgy, az iskolai tantárgyak rangsorában háttérbe szorul, a tanulók a tanórai munkát és az órai felkészülést nem veszik komolyan. Alsó tagozaton elsősorban magatartási problémák

jelentenek nehézséget, melyet tovább nehezít a szülők, zenéhez való nem megfelelő hozzáállása.

A pedagógusok hivatásszeretetük legfőbb motivációját a tanulók magas színvonalú, művészi élményekhez juttatásában látják, mely a zenei nevelés legfontosabb célja: a kodályi - filozófia tovább örökítése, a zene szeretetével való teljes emberré nevelés, az értő zenehallgatóvá nevelés, mely a jövő generációjának értékekre épülő alapjait teremti meg.

